

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 10865

CALL No. 891.551/Sad/Pla.

D.G.A. 79.

~~7111~~
91050

THE
GULISTAN
OF
SA'DĪ.
WITH A FULL VOCABULARY.

THE

GULISTĀN

OF

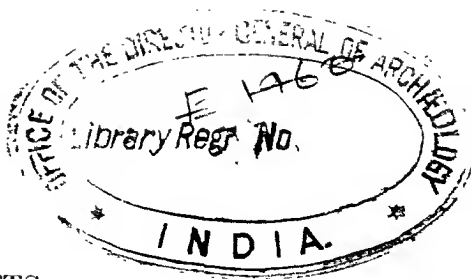
SHAIKH MUṢLIḤU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ

A New Edition

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS.

WITH A FULL VOCABULARY

10865

BY

JOHN PLATTS

ONE OF H.M.'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA

~~1075~~

1874

LONDON

SAMPSON LOW, MARSTON & COMPANY
Limited

PUBLISHERS TO THE INDIA OFFICE

St. Dunstan's House

FETTER LANE, FLEET STREET, E.C.

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No. 10.865-
Date: 15.9.61
Call No. 891.551

Sad/Pla

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

THIS edition of the *Gulistān* is, as the title-page announces, a new edition, and not a mere reprint of the former. The numerous typographical and other errors of the former edition have all, to the best of my knowledge, been corrected; new, and it is to be hoped, improved readings, have in numerous instances been introduced; the long and the short *izāfat* have been distinguished—the former being represented by a vertical *kasra*, thus (◌ِ); the vocabulāry has been corrected and enlarged; and, lastly, the metres of all the verses occurring in the text have been given in an appendix.

The adverse circumstances under which the former edition was prepared almost precluded the possibility of accuracy. The first MS. of the text, upon which I had laboured for some years, was burnt at the printer's, and not a vestige of it remained in my possession. The second had to be prepared against time, and at a period when I was labouring under a painful sickness. I was constrained therefore to take a great deal on trust; and although my chief guide was one who is justly regarded as an Orientalist of great eminence, I have, in blindly following him, paid the penalty of “surrendering judgment hood-winked to the fascination of a name.”

It is in the verses of the text that the most striking alterations will for the most part be found. The changes made do not, it is true, in every instance materially affect the sense; but they unquestionably produce a great change in the versification, as may be perceived from the few examples which follow, in none of which will the old readings scan:

Reading of old Texts.	Reading of present Text.	PAGE
دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحری	دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری	۵۹
و کفی بتغیر الزمان نذیرا	و کفی بتغیر الزمان نذیرا	۱۲۳
خر که بر وی کمتر نهند بار	خر که بر وی کمتر نهند بار	۱۳۵

In revising the former text I have carefully collated it with some of

the best MSS.¹ in the libraries of the India Office and the British Museum that were most kindly placed at my service by Dr. Rost and Dr. Rieu. These MSS., however, are from India, and differ to no great extent from those in my possession. Still I was fortunate in obtaining some valuable help from them. A genuine Persian MS., either of the *Gulistān* or of the *Kulliyāt* of Sa'dī, I was unable to discover in either of the above-mentioned libraries. I regret this the more as I suspect that not a few of the verses in the Indian copies of the *Gulistān* are spurious.

I take this opportunity of offering my grateful thanks to those foreign critics who kindly pointed out to me the defects of the former edition of this work, and whose suggestions have led to the preparation of the present revised and corrected edition. To my critic in the "*Revue Critique*," No. 5, of 1st Feb., 1873, my thanks are especially due. He will, I trust, perceive that his suggestions and comments have borne fruit in the present edition. I fail to see, however, on what ground he would have me change the word *shāhid*, "lover," to *shāhad*. That this is the modern pronunciation of the word I allow. But Sa'dī's can scarcely be termed a modern work; and there is nothing, so far as my knowledge goes, to show that in Sa'dī's days the word was pronounced otherwise than *shāhid*. Indeed the evidence afforded by the standard lexicons and by the commentators is against the pronunciation *shāhad* in olden times; for these all notice the change from *khashm* to *khishm*, *dimāgh* to *damāgh*, etc., but are silent on the subject of *shāhid*. This I regard as pretty satisfactory proof that the change from *shāhid* to *shāhad* is a comparatively recent one.

Again, to the same critic's objections to the verse *فرو نه بندد کاری کشاده پیشانی* (Page 77, *Kita'*) I would reply: 1. That no MS. or printed copy of the *Gulistān* that I have seen gives a different reading; 2. That the verse *does* satisfy the metre, the second foot (which is condemned by my critic) being what is technically termed *musha'as*, a variation by no means uncommon in the metre *Mujtas* (c. f. *Nazm*,

¹ The MSS. of the India Office Library are numbered 235, 286, 775, 876, 1541, 1689: those of the British Museum 2951, 7742, 7961. The critic who reviewed the former edition of my *Gulistān* in the "*Revue Critique*," No. 5, of 1st Feb., 1873, thought fit to censure me for not furnishing the authorities for my readings. Had I used the MSS. of any public library, the omission to cite my authorities would have justified his censure. But considering that I had stated in the Preface of my work that it was compiled from MSS. and lithographed editions which were partly my private property, partly that of the publishers, I cannot regard his censure as just.

p. 137, and 1st *Bait*, p. 156 of the *Gulistān*): 3. That *faro bastan*, in the verse in question, is used intransitively, as the commentators are at some pains to point out, without, however, leading one to suppose that such use of the verb is extraordinary.

As to what my critic terms "overloading the text with marks of punctuation, etc," I would urge that the work is intended chiefly for students, and that the punctuation aims at facilitating the reading and understanding of the sentences by beginners. Abundant as are the diacritical and other marks, they fall short of the number presented in the text of Dr. Sprenger, whose remarks on the utility of a complete system of punctuation in Urdu and Persian texts I fully endorse. I may here explain that in the present text the mark (,) represents a comma, or a semicolon, and occasionally a colon; the mark (*) a full stop.

From my English critics I have learned nothing. Their criticisms betray, on the whole, a sad lack of scholarship. Indeed some of these gentlemen would appear to have not yet mastered the elements of the Persian language.¹

A Persian scholar of eminence having denied the existence of any authority for the meaning and etymology assigned by me to the word *خرست*, I take this opportunity of submitting for his consideration the following extracts from the *Ghiyāṣu'l-lōghāt* and the *Bahāri 'Ajam*, two well-known Persian lexicons. At the same time I would observe that, in my opinion, the description of the game of *khirsak* that is given in the *Burhāni Kāṭi* is of itself sufficient to show that it is not "Blind-man's-buff;" or "Leap-frog." The latter game is, I believe, quite unknown in the East, and the names for the former usually contain, as in English, a word or words which convey the idea of *covering the eyes*. Now what connection can there possibly be between such words and one in which *khirs*, "bear," enters?—Anyhow, I may confess that it was the mere perusal of the description in the *Burhān* that led me to give to *khirsak* the meaning and etymology that I do; and that I am right in doing so, the following extracts, I think, prove:—

¹ See the review of my Translation of the *Gulistān* in the "Saturday Review" of the 2nd August, 1873. What is to be thought of a critic who, not to mention innumerable other gross mistakes, seriously offers his readers, "*So long as thou didst think of roughness and not of merit*" as the correct translation of the Persian verse *تا درشتی هنر بنداری نه بنداری*? Ignorance and impertinence such as are displayed by this reviewer are simply unpardonable. The true signification of the verse in question is, "Beware that thou deem not bulkiness (or size) a merit," from which, I submit, my rendering ("Never regard bulkiness as a merit!"), though somewhat colloquial, and more Scotch perhaps than English in expression, is not essentially different.

PREFACE.

THE present edition of the Gulistān is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Sprenger, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India.

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr. Sprenger, and add a vocabulary thereto; but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr. Sprenger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *variantes* of three copies in the notes of the Preface of his edition); 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions; 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students; 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable.

Two of the MSS. used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr. Sprenger; and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy. Moreover, the readings of all the texts and MSS. in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr. Sprenger; in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr. Sprenger.

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "*Gulistān*" furnished me with much valuable information.

The writings of Sa'dī are held in high esteem wherever Persian is studied. His "*Pand-nāma*," "*Gulistān*," and "*Bostān*," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'dī in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'dī are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'dī alone, or of Sa'dī with the addition of the "Anvāri Suhaili," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "Gulistān" and the "Anvāri Suhaili;" and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'dī, compiled from reliable sources, to this edition of the Gulistān; but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd *March*, 1871.

VOCABULARY.

1

تا

أ (interj.) oh! ah!; (interrog.) num? utrum?
an? A. [P.

آب *āb*, water, tears, anything liquid; lustre.

آب حیات *ābi ḥayāt*, water of life, immortality.
P.A. [P.

آب دهان *ābi dahān*, water of the mouth, saliva.

آب دیده *ābi dīda*, water of the eyes, tears. P.

آب زر *ābi zar*, (*lit.* water of gold), golden ink;
white wine. P.

آب زال *ābi zulāl*, cool, sweet, limpid water. P.A.

آب شور *ābi shor*, salt water, sea. P.

آب *ibā'*, refusing, refraining, disliking. A.

آب کردن *ibā kardan*, to refuse, &c. A.P.

آبادان *ābādān*, fertile, flourishing; cultivated,
populated; replenished. P.

آب جو *āb-jū*, flood-tide. P.

آب دیده *āb-dīda*, tears; tearful eyes. P.

ابر *abr*, cloud. P.

ابر آذار *abri āzār*, spring-clouds. P.A.

ابر آذر *abri āzur* (or, *āzar*), winter-clouds, clouds
without rain. P. [saints. A.

ابرار *abrār*, (pl. of *barr*), just, righteous (men),

ابرار *ibrār*, acceptance, reward; justification. A.

ابراهيم *ibrāhīm*, Abraham (the patriarch). A.

آبرو *ābrū*, (*lit.* brightness of face), honour,
dignity, character; rank, glory. P.

آبرو *abrū*, the eyebrow, brow. P.

آبريق *ibrīk*, (the P. *āb rīz* arabicized),
water-vessel, ewer, jug. A.

آبکش *āb-kash*, water-drawer, water-carrier. P.

آبگینه *ābgīna*, glass, mirror; drinking glass. P.

آبله *ablah*, foolish, simple (person); fool, block-
head. A.

آبله *ablahī*, foolishness, folly, stupidity. P.A.

آبله *ablahe*, one fool; a certain fool, (followed
by *ki*), the fool. P.A.

ابليس *iblis*, the devil. A.

ابن *ibn*, son. A.

[whelp. A.

ابن ذئب *ibnu zī'bin*, son of a wolf, a wolf's

ابناء *abnā'* (pl. of ابن *ibn*), sons. A.

ابنای جنس *abnāyi jins*, those of the same
species, character, rank, or condition. A.P.

آبنوس *ābnūs*, ebony. P.

آب *abū*, (acc. آبا *abā*, gen. آبی *abī*), father,
originator, cause, possessor; (used, as a pre-
fixed noun, for آب *ab*; before the Arabic
article it is pronounced *abu*, with the final
vowel short). A.

آب الفرج *abu 'lfaraj*; see under شيخ *shaikh*. A.

آب الفوارس *abu 'lfawāris*, (*lit.* father of cavaliers)
the nickname of a certain loud and harsh-
voiced preacher. A. [father and mother. A.

آبوان *abawāni*, (dual of آب *ab*), the two parents,

آبواه *abawāhu*, his parents. A.

آب بکر *abū bakr* (*lit.* father of the maid), Abu-
beker, Muhammad's father-in-law and suc-
cessor. A.

آب بکر بن سعد بن زنگی *abū bakr bin sa'd bin
Zangī*, the name of the monarch of the
Atābak dynasty to whom Sa'dī dedicated
his Gulistan. A.P.

آب هریة *abū hurairat*, or *huraira*, (*lit.* master
of the pet cat), name of a companion of
Muhammad, thus nicknamed by the Prophet
on account of a pet cat he had. A.

آبی *ābi*, of water, consisting of water. P.

آبه *ābe*, a sheet of water, a stream, a torrent;
a draught of water. P.

آبیات *abyāt* (pl. of بیت *bait*), verses. A.

آتابک *atābak*, (*lit.* supervisor, or tutor, of the
prince), a dynasty of Turkumān kings of

Persia · so called because Sa'd bin Zangī, the first of the house, was the tutor of Sultān Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atābaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. T.

أَتَامُرُونَ *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb *amara*, with the interrogative particle أ prefixed). A.

آتَش *ātish*, fire, heat; rage. P.

آتَشِي *ātishī*, thou art fire. P.

أَزْآتَشِي *az ātishī*, thou art (composed) of fire. P.

إِتِّسَال *ittiṣāl*, close union, attachment. A.

إِتِّفَاق *ittifāq*, agreement, concurrence, common consent; league; intention, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. A. [occur; to agree. A.P.]

إِتِّفَاقُ أَتَادَن *ittifāq uftādan*, to happen, chance,

إِتِّفَاقًا *ittifāqan*, by chance; in concert. A.

إِتِّفَاقَت *ittifaqat*, it has united (fem. 8th form of the verb *وَفَقَ wafaka*). A.

إِذَا أَتَّفَقَت نَهْر *iza 'ttafaqat nahru*, when they unite, (become) a river. A. [(men). A.]

أَتَقِيَّة *atqiyā* (pl. of *تَقِي takīy*), devout or pious

إِتْمَام *itmām*, completion, accomplishment. A.

أَتَوَّب *atūbu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb *تَوَّبَ* for *تَوْبَ*, he repented). A.

أَتَى *atā*, he came. A.

أَتَانِي *atānī*, he came to me. A.

أَتَانِي الَّذِي أَهْوَا *atānī 'llazī ahwāhu*, he whom I love came to me. A.

أَثَر *āṣār* (pl. of *أَثَر āṣar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. A.

أَثَر *aṣar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. A.

إِثْم *iṣm*, sin. A.

إِثْم *aṣīm*, sinful, criminal; sinner. A.

إِثْمَان *aṣīman*, acc. of *aṣīm*. A.

إِجَابَة { *ijābat*, answering, accepting; res-

إِجَابَت { ponse, acceptance, consent. A. [A.P.]

إِجَابَتُكَرْدَن *ijābat kardan*, to answer, to accept.

إِجَازَت *ijāzat*, leave, permission; permission (to depart). A.

إِجْتَمَعَت *ijtima'at*, it has joined (fem. 8th form of the verb *جَمَعَ jama'a*). A.

إِذَا اجْتَمَعَت بَحْر *iza 'jtama'at bahru*, when they unite, (become) a sea. A.

اجْتِهَاد *ijtihād*, striving to do; diligence, effort,

أَجْر *ajr*, reward, recompense. A. [pains. A.]

أَجْرَهُ *ajrahu*, his reward. A. [fare. A.]

أُجْرَت *ujrat*, recompense, reward, wages, hire;

أَجَل *ājil*, delaying, returning, prospective, belonging to the future world. A.

أَجَل *ajal*, death, appointed time, fate. A.

أَجَلَّ *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of *جَلَّ jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). A.

أَجَلُّ *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. A.

أَجْلَاف *ajlāf*, (pl. of *جِلْف jilf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. A. [glory. A.]

أَجْلَال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence.

أَجْلَالُهُمَا *ijlālahumā*, the honour (or glory) of both. A. [individuals. A.]

أَحَاد *ahād* (pl. of *أَحَد ahad*), units, ones;

أَحَاد *uhāda*, singly. A.

أَحَبُّ *uhibbu*, I love, (imperf. of *أَحَبَّ ahabba*, 4th form of the verb *حَبَّ habba*). A.

إِحْتِرَاز *ihtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. A.

إِحْتِلَام *ihtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. A.

إِحْتِمَال *ihtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. A.

أَحَد *ahad*, one. P.

أَحَادُهُم *ahaduhum*, one of them. A.

أَحَدِي *iḥdā* (fem. of *أَحَد ahad*), one. A.

أَحَدِي الْحَسَنِ *iḥda 'l ḥasanain*, one of the two good things. A.

إِحْسَان *iḥsān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. A.

أَحْسَن *aḥsan*, more (or most) beautiful. A.

أَحْسَنَ *aḥsana*, he hath done good; (optatively), may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb *حَسَن ḥasuna*). A.

أَحْسَنَ اللَّهُ خَلَامَهُ *aḥsana 'llāhu khālāṣahu*, may God give him a happy deliverance. A.

أَحْسِن *aḥsin*, do good; (imp. of *أَحْسَن aḥsana*). A.

أَحْشَاء *aḥshā'* (pl. of *حَشَا ḥashā*), entrails, bowels. A.

إِحْشَان *iḥṣān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. A.

احفظ *ihfaz*, protect, guard, or defend thou, (imp. of the verb حفظ *hafiza*). A. [son. A. واحفظ *wa 'ihfaz waladahū*, and protect his

احمد *aḥmad*, (lit. more or most praiseworthy)

Ahmed; one of the names of Muhammad. A.

احمق *aḥmaq*, foolish; fool. A. [fool. A.P.

احمقتر *aḥmaqtar*, more foolish; a greater

احوال *aḥwāl* (pl. of حال *ḥāl*) states, conditions, circumstances, affairs. A.

احياء *aḥyā'* (pl. of حي *ḥayy*), tribes. A.

احياءى عرب *aḥyāyi 'arab*, Arab tribes. A.P.

اخ *akh*, brother, companion, fellow, connected with, or related to: (used as a prefixed noun, the nom. is اخو *akhū*, the acc. اخا *akhā*). A.

اخو العداوة *akhū 'l 'adāwati*, the hater, the inimical, the malevolent. A.

اخا البلية *akhā 'l balīyati*, involved in misfortune, afflicted one. A.

اخاض *akhāza*, he made to enter (4th form of the verb خاض for خوض). A.

اخاضك *akhāzakā*, (it) has made thee enter; has plunged thee. A.

اختر *akhṭar*, star. P. [epitome. A.

اختصار *ikhṭisār*, abridgement, abbreviation,

اختصار کردن *ikhṭisār kardan*, to abridge, cut short; conclude. A.P.

اختيار *ikhṭiyār*, choice, option, preference; power, authority; self-control, freedom to act; will, pleasure. A.

اخذ *akhḥaza*, he took. A. [him. A.

اخذته العزة *akhḥazathu 'l 'izzatu*, pride seized

آخر *ākhar*, last; other, another. A.

آخر *ākhir*, last, latter; after all, in fine; at least. A.

آخر الحبل السيف *ākhiru 'l ḥiyālī 'ssaifu*, the sword is the last resource. A.

اخراجات *ikhṭarājāt*, (pl. of اخرج *ikhṭarāj*), outlays, expenses, disbursements. A.

آخرة *ākhirat*, the future state, the next world. A.

اخرى *ukhrā* (fem. of آخر *ākhar*), last, another. A.

اخضر *akhḥzar*, green. A.

اخرگر *akhḥgar*, spark, embers. P. [ment. A.

اخلاص *ikhḥlās*, sincerity, true piety, attach-

اخلاق *akhḥlāk* (pl. of خلق *khulk*), habits, manners, morals, dispositions; benevolent, kind, or courteous disposition. A.

اخو *akhū*, brother, &c. (used as a prefixed noun); see اخ *akh*. A.

اخوان *ikhwān*, brothers, brethren (not, generally, by birth); friends, fellows, associates. A. [ciates of devils. A.

اخوان الشياطين *ikhwānu 'sh shayāṭīn*, the asso-

اخوان الصفا *ikhwānu 's ṣafā*, the brethren of purity; (an association to which is ascribed the authorship of numerous works on science and divinity). A.

اخوة *ukhuwwat*, brotherhood, fraternity. A.

ادا *adā*, pronunciation, voice. P.

آداء *adā'*, payment, fulfilment, performance. A.

آداب *ādāb* (pl. of ادب *adab*), good manners; courtesies; morals. A.

آدام *adāma*, may (He) prolong; (3 m. sing. perf. of the 4th form of the verb دام *dāma*, for دوم, used optatively). A.

آدام الله أيامه *adāma 'lāhu aiyāmahu*, may God prolong his days. A.

آداب *adab*, good breeding or manners, respectfulness; polite literature, learning; teaching, instruction. A.

آدرار *idrār*, salary, allowance, stipend. A.

آدراري *idrāre*, an allowance, a pension. A.P.

آدراك *idrāk*, attainment, apprehension, comprehension. A. [the verb درك *daraka*). A.

آدرک *adraka*, (it or he) overtook, (4th form of آدرک *adrakahu 'l ḡharḡu*, drowning over-

آدم *ādam*, Adam. [took him. A.

آدم بني آدم *banī ādam*, the offspring of Adam, mankind. A. [A.P.

آدمي *ādami*, human; a man: thou art a man.

آدميان *ādamiyān* (pl. of *ādami*), men, mankind. P.

آدمي بچه *ādami-bacha*, child of man. P.

آدمية *ādamiyat*, humanity. A.

آدمي زاده *ādami-zāda*, born of man, human. P.

آدميي *ādamiyī*, thou art a human being:—*ādamiye*, one man, a certain man. P.

آدني *adnā*, nearer, or nearest; lower, or lowest; lesser, or least. [structor. A.

آديب *adīb*, courteous; learned; teacher, instructor. A. [the instruction of the teacher. A.

آديم *adīm*, surface (of the earth or sky), or what appears (thereof); tanned skin, leather, red leather. A.

آديم السما *adīmu 's samā*, the exterior, or visible part of the heavens; the sky. A.

آدینه *ādina*, the Muhammadan Sabbath, Friday. P. [harm, or hurt. A.

اذا *azā* (for اذی) annoyance, molestation, اذا *izā*, when, whenever; lo! A.

سوء الطباع اذا كان الطباع طبع سوء *sū'ūn*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). A.

آذار *āzār*, the sixth of the Greek (or Syrian) months, corresponding to March O.S. A.

آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to December.

آذل *azall*, vilest, basest. A. [ber. P.

اذن *izn*, leave, permission; knowledge. A.

... *uzn*, the ear. A.

اذی *azā* = اذا; q. v. A.

آزان *azan*, (acc.) injury, &c.; contumely. A.

آذیه *aziyat*, vexation, molestation, harm, hurt. A.

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āvardan*). P.

ار *ar*, = اگر *agar*, q. v. P.

آرادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, intention; meaning; docility. A.

آراده *irāda* }

آراستان *ārāstan*, to adorn, fit out; prepare, array, put in order. P.

آراسته *ārāsta*, adorned, &c. P.

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. P. [P.

آرام گرفتن *ārām giriftan*, to take rest, to repose.

ارامل *arāmīl* (pl. of ارامل *arāmīl*), widows; needy, destitute (persons). A. [still or quiet. P.

آرامیدن *ārāmīdan*, to rest, or repose, to become

آرای *ārāi*, adorn thou, (imp. of آراستن *ārāstan*). P.

آرایش *ārāyish*, ornament; preparation. P.

آرباب *arbāb* (pl. of رب *rabb*), lords, masters, possessors. A.

آربابی *arbābi ma'nā*, spiritual persons. A.P.

آربابی همت *arbābi himmat*, high-minded persons, of noble aspirations; liberal persons. A.P. [revenue (in kind). A.

آرتفاع *irtifa'*, exaltation, elevation, height;

آرجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble, honoured, distinguished. P. [lous. A.

آرخلی *arkhā*, most flabby, or flaccid, or pendu-

آردشیر بابکان *ardshir bābakān*, the first king of the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia.

He was the son of a shepherd, who married the daughter of one Babak. His reign was cotemporary with that of Commodus. P.

آردی بهشت *urda bihisht*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar, corresponding to April. P.

آرزاق *arzāk*, (pl. of رزق *rizk*), supplies of food or sustenance; possessions, riches. A.

آرزانی داشتن *arzānī dāshtan*, to give, bestow; to consider fit or worthy. P.

آرزو *ārzū*, wish, desire, longing, eagerness. P.

آرزیدن *arzīdan*, to be worth; to suit. P.

آرژنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of the painter Mānī. P.

آرژنگی *arzhangī*, like, or worthy of, the gallery of the painter Mānī. P. [(generally). P.

آرسلان *arslān*, name of a certain slave; a slave

ارض *arz*, earth, soil, land. A.

الارض *al arz*, the earth. A.

آرزی فی ارض *arzihi*, on His earth. A.

ارض *irza*, be thou pleased, or satisfied, (imp. of the verb رزی *raziya*). A. [rafa'a). A.

ارفع *irfa'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع *rafa'*). A. [arafa'a). A.

و اربع درجه الاولیاء و ولاته *wa 'rfa' darajata 'l auliya'ihī wa wulātihi*, and exalt the ranks of his ministers and governors. A.

آرکان *arkān* (pl. of رکن *rukṇ*), pillars, props. A.

آرکان دولت *arkāni daulat*, (lit. pillars of the state), nobles, ministers. A.P.

آرم *āram*, I will, or would, or may bring (aor. of آوردن *āvardan*). P.

آرامیدن *āramīdan* = آرامیدن q. v. P. [abated. P.

آرامیده *āramīda*, rested; settled; moderated,

آره *arra*, a saw. P. [آوردن). P.

آری *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. P.

از *az*, from, among, of, with, by, above, beyond, by way of, for the sake of; than; such as, to wit. P.

آزاد *azād*, free. P. [liberty. P.

آزاد شدن *azād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *azād kardan*, to set free, to release, liberate. P.

آزادگان *azādagān* (pl. of آزاده *azāda*), those who are free from worldly cares, the religious. P.

آزادگی *azādagī*, freedom. P.

آزاده *azāda*, freed; free. P.

آزار *āzār*, annoyance, molestation, sorrow, grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as latter part of a compound) injurer, molester; injuring, vexing; (*āzār* is, in such cases, the root of the verb آوردن *āzārdan*). P.

آزاردن *āzārdan*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. P.

از آن *az ān*, on that account, for that reason, thence, hence. P.

پس از آن *az ān pas*, after that. P.

از آنجا *az ānja*, from that position, on account of that high position; since, inasmuch, forasmuch. P.

از اینجا *az īnjā*, from this place, with reference to this position; hence. P.

از بر *az bar*, by heart, by rote. P.

از بر خواندن *az bar khwāndan*, to repeat by rote. P. [the sake (of). P.]

از برای *az barā'i*, on account (of), because, for
بهر *az bahr*, for the sake (of). P.

افتادن از پای *az pā'i uftādan*, to fall down. P.

پست از پای *az pā'i past*, decayed, sapped, undermined. P.

در آمدن از پای *az pā'i dar āmadan*, to be brought low, to fall into distress. P.

از حد *az ḥadd*, beyond bounds. P.A.

از دحام *izdihām*, crowd, throng, press. A. [P.]

از درها *az darhā*, out of doors, away from home.

از درها *azdarhā*, or از درها *azhdarhā*, a large serpent, python, dragon. P.

آز *āzar*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named تارخ *tārakh*, and that, on his death, Āzar took charge of Abraham. Āzar is said to have been a maker of images, and an idolater). A.

آزردن *āzārdan*, or آzurdan = آزاردن *āzārdan*, ازرق *azraq*, blue. A. [q.v. P.]

ازرق *azraq-pūrāhan*, clad in a blue vest; religious mendicants, calenders. A.P.

آزرم جو *āzarm-jū*, peace-seeking, peaceable, meek. P.

آزرم جوئی *āzarm-jū'e*, a peaceable person. P.

از رو *az rū*, on the ground, by reason (of). P.

از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo*. P. [reins. A.]

آزم *azimma*, (pl. of زام *zimām*), leading-strings, آزمودن *āzmūdan*, to try, prove, test; (the perf. part. is آزموده *āzmūda*). P.

ازو *az ū*, (for از او *az ū*), from him, her, or it. P.

ازو بر *az ū bar*, above him, higher than he. P.

از وی *az wai*, from him. P.

از هر دیر *az har dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic. P.

ازین *azīn*, (for از این *az īn*), for this; from this; at this; of this; than this; like this, such as (p. 64, l. 1.). P. [these. P.]

ازینان *azīnān*, (for از اینان *az īnān*), of, or from

ازین *azīn besh*, more than this. P.

ازین پیش *azīn pesh*, before this, prior to this, formerly, heretofore; henceforth. P.

ازینجا *azīnjā* = از اینجا, q. v. P.

اساء *asā'a*, he sinned, or did evil, (4th form of the verb ساء *sā'a*, for سوء). A.

اساء من *man asā'a*, he who doth evil. A. [P.]

آسان *āsān*, easy: (the comp. is *āsāntar*, easier).

آسانی *āsānī*, ease, repose, enjoyment. P. [P.]

آسایش *āsāyish*, ease, rest, tranquillity, comfort.

اسباب *asbāb*, (pl. of سبب *sabab*), causes, means; things, goods, chattels. A.

اسب *asp*, horse. P.

است *ast*, is. P.

استاد *ustād*, teacher, master, tutor. P.

آستان *āstān* } threshold; base, or foot (of a
آستانه *āstāna* } thing). P.

استبرق *istabraq* (the P. ستبره *sitabra*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. A. [intelligence. A.]

استبصار *istibṣār*, mental perception, knowledge,

استحقار *istihkār*, deeming despicable, despising; contempt. A.

استحقاق *istihkāk*, merit, suitableness, fitness. A.

استحییت *istahyāitu*, I feel ashamed, I blush, (10th form of the verb حی *hayiya*). A.

استخفاف *istikhfāf*, esteeming light or of little account, disesteem. A.

استخلاص *istikhlās*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. A.

استخوان *ustukhwān*, bone; stone (of a fruit). P.

استر *astar*, mule. P. [obeying. A.]

استطاعت *istiṭā'at*, power, ability; submitting,

استظهار *istizhār*, seeking aid or support; strength, support. A.

استعارة *isti'arat* or *isti'ara*, borrowing. A.

استعداد *isti'dād*, capacity, fitness, aptitude; cleverness, ability. A.

استغفار *istighfār*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. A.

استغفر *astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). A.
 استغفر الله *astaghfiru 'Ilāha*, I implore the forgiveness of God. A.
 استغفرک *astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. A.
 استغفر *istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). A.
 استقبال *istikbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. A.
 استقراء *istikrār*, confirmation, settlement, firmness. A. [ing to discover fact. A.)
 استقصاء *istikṣā'*, inquiry, or investigation, desire.
 استوار *ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. P.
 آستین *āstin*, sleeve. P.
 استئناس *isti'nās*, familiarity, intimacy. A.
 اسرار *isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. A.
 اسرارى *isrārī*, my secret acts. A.
 اسراف *isrāf*, extravagance, prodigality. A.
 اسعى *as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعى *sa'ā*). A.
 اسعى لکم *as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. A.
 اسکندر *iskandar*, Alexander (the Great). A.
 اسکندريه *iskandariya*, Alexandria. A.
 اسلام *islām*, the true faith, Islam, Islamism. A.
 اسم *ism*, name: اسمه *ismuhu*, His name. A.
 آسمان *āsmān*, heaven. P.
 آسماني *āsmānī*, heavenly. P.
 اسمع *asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. A.
 آسودن *āsūdan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. P. [ease. P.
 آسوده *āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at
 آسودن *āsūdatar*, easier, more easily. P.
 آسیا *āsyā*, mill. P.
 آسیای گردان *āsyāyi gardān*, revolving millstone. P.
 آسیا سنگ *āsyā-sang*, millstone. P.
 آسیب *āsib*, misfortune, trouble, injury. P.
 اسیر *asir*, prisoner, captive. P.
 اسیری *asirī*, captivity. P.
 . . . *asire*, a (or, a certain) prisoner. P.
 اش *āsh*, him, her, it; of, or to him, her, or it. P.
 اشارت *ishārat*, sign, intimation, hint, signification. A.

آشامیدن *āshāmīdan*, to sip, to drink. P.
 اشاهد *ushāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). A.
 اشاهد من اهوئ *ushāhidu man ahwā*, I behold him whom I love. A.
 اشتد *ishtadda*, he or it waxed strong; (8th form of the verb شد *shadda*). A.
 اشتد ساعده *ishtadda sā'iduhu*, (and when) his arm waxed strong. A.
 اشتر *ushtur*, camel. P. [camel-rider. P.
 اشتر سوار *ushtur-suwār*, mounted on a camel, a
 اشتها *ishtihā'*, appetite, desire. A.
 اشتها *ishtahā*, he desired, or longed for; (8th form of the verb شهي). A.
 من کان بين يديه ما اشتهي رطب *man kāna baina yadaihi ma 'shtahā ruṭabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. A. [worst. A.
 اشتر *asharr*, more, or most wicked, worse or
 اشربوا *ishrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *shariba*). A.
 اشعار *ash'ār*, (pl. of شعر *shi'r*), poems. A.
 آشفتن *āshuftan*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused, (p. 119). P.
 آشفتي *āshuftī*, thou art distracted, or confused (p. 104). P. [wretches, miscreants. A.
 اشياء *ashḥiyā'*, (pl. of شقي *shakīy*), thieves,
 آشکارا *āshkārā*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. P.
 آشنا *āshnā*, (pl. of آشنایان *āshnāyān*), friend, acquaintance. P.
 آشوب *āshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. P.
 آشوب تر *āshūbtar*, more confounding, or perplexing. P.
 آشیان *āshyān*, nest. P.
 اصحاب *aṣḥāb*, (pl. of صاحب *ṣāhib*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. A.
 اصحاب كهف *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). A.P. [A.P.
 اصطخر *iṣṭakhar*, the ancient name of Persepolis.
 اصل *aṣl*, root, origin, essence; lineage, race. A.
 اصلاً *aṣlan*, (acc. of *aṣl*, used adverbially), not at all, by no means. A.

اصلاح *islāh*, amending, correcting, shewing kindness; goodness. A.
 اصنع *iṣna'*, do thou; (imp. of the verb صنع). A.
 اصنع بي ما انت له اهله *iṣna' bī mā anta lahu ahluhu*, deal Thou with me as befits Thee (i.e. grant forgiveness). A.
 اصوات *aṣwāt*, (pl. of صوت *ṣaut*) voices, sounds. A.
 اضافت *iẓāfat* } addition, adjunct, augmenta-
 اضاف *iẓāfa* } tion. A.
 اضافه *iẓāfu namūdan*, to increase, to add.
 اضحي *aẓhā*, see عيد *'id*. A. [A.P.]
 اضل *aẓallu*, I lose; (imperf. of the verb ضل *ẓalla*). A.
 اضل طريقاً *aẓallu ṭarīkan*, I lose the way. A.
 اطال *aṭāla*, he lengthened; (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb طال *ṭāla* for طول). A. [lengthen his life! A.]
 اطال الله عمره *aṭāla 'llāhu 'umrahu*, may God
 اطباء *aṭibbā'*, (pl. of طبيب *ṭabīb*), physicians. A.
 اطراف *aṭrāf*, (pl. of طرف *ṭaraf*), remote quarters, or districts, directions, extremities. A.
 اطفال *aṭfāl*, (pl. of طفل *ṭifl*), infants, children. A.
 اطلاع *iṭṭilā'*, investigation, discovery, intimation, knowledge. A.
 اطلس *aṭlas*, satin. A.
 اطماع *iṭmā'*, exciting a longing, or cupidity; eager desire, greed, cupidity. A.
 اظل *aẓallu*, I would be the whole day, I would not cease; (imperf. of the verb ظل *ẓalla*). A.
 اظل املا قرتي *fa aẓallu amla'u qiroatī*, then would I go on filling my bottle the whole day long. A.
 اعادة *i'ādat* (and *i'āda*), repetition, rehearsal, revisal; relating, reviewing. A.
 اعتاق *i'tāk*, manumission, liberation of slaves. A.
 اعتبار *i'tibār*, respect, regard, trust, credit. A.
 اعتدال *i'tidāl*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion. A.
 اعتدلت *i'tadalat*, she becomes (or, they become) straight; (8th form of the verb عدل). A. [carping. A.]
 اعتراض *i'tirāz*, opposition, objection, resistance, carp at, to find fault with, to dispute, or call in question. A.P.
 اعتراف *i'tirāf*, confession, acknowledgment. A.
 اعتقاد *i'tikād*, belief, trust, confidence. A.
 اعتماد *i'timād*, trust, reliance, confidence. A.

اعداء *a'dā'*, (pl. of عدو *'aduww*), enemies. A.
 اعدائه *a'dā'ihī*, (upon) his foes. A.
 اعدل *a'dal*, more, or most just. A.
 اعدى *a'dā*, most hostile. A.
 اعدى عدوك نفسك *a'dā 'aduwwika nafsuka*, thy most deadly foe (is) thine own soul. A.
 اعرابي *ā'rābī*, an Arab of the desert. A.
 اعراض *i'rāz*, turning away the face, disregard- ing, refusal. A. [and hell. A.]
 اعراف *ā'rāf*, the boundary between paradise
 اعضاء *ā'zā*, (pl. of عضو *'uẓw*), limbs, members. A.
 اعطا *i'ṭā*, giving, bestowing. A.
 اعظم *ā'ẓam*, greatest (or greater). A.
 اعلام *ā'lām*, (pl. of علم *'alam*), banners, stan- dards. A. [nouncing. A.]
 اعلام *i'lām*, making known, informing, an-
 اعلان *i'lān*, open acting, outward conduct. A.
 اعلاني *i'lānī*, my outward conduct. A.
 اعلم *u'allimu*, I teach; (imperf. of the 2nd form of علم *'alima*, he knew). [archery. A.]
 اعلمه الرماية *u'allimuhu 'rrimāyata*, I taught him
 اعلى *ā'lā*, most high, supreme, highest. A.
 اعمال *ā'māl*, (pl. of عمل *'amal*), works, acts, deeds. A. [عمل *'amala*). A.]
 اعملوا *i'mālū*, perform ye; (imp. of the verb
 اعوذ *a'ūzu*, I take refuge; (imperf. of the verb
 عوذ *ā'za*, for عوذ).
 اعوذ بالله *a'ūzu bi 'llāhi*, I take refuge with God; God preserve me! A.
 اعهد *ā'had*, I covenanted, (imperf. jussive of the verb عهد). A.
 اعهد اليكم *a lam ā'had ilaikum*, did I not take your covenant? A.
 اعيان *ā'yān*, (pl. of عين *'ain*), eyes; nobles. A.
 اعيان حضرت *ā'yāni ḥazrat*, nobles of the court, lords of the presence. A.P.
 آغاز *aghāz*, beginning. P. [to begin. P.]
 آغاز نهادن *aghāz nihādan* (= *aghāz kardan*),
 اغاني *aghānī*, (pl. of اغنية *ughniyat*), songs. A.
 اغلب *aghlab*, most, greater part, most part. A.
 اغلش *ughlumish*, the son of Jingīz Khān. He reigned about the year 656 of the Hijra. T.
 اغنياء *aghniyā*, (pl. of غني *ghanī*), rich men. A.
 اغوش *aghosh*, embrace, bosom; name of a cer- tain slave, a slave (generally). P.
 اغيار *aghyār*, (pl. of غير *ghair*), others, rivals, strangers. A.

آفاق *āfāk*, (pl. of افق *ufk*), horizons, quarters of the world. A.

افانین *afānīn*, (pl. of افان *afnān*, which is itself the pl. of فان *fann*), numerous branches, branches on branches. A.

افانینو علیها جلجلا *afānīnu 'alaihā julnārun*, (and) endless branches, on which (are) pomegranate-flowers. A.

آفت *āfat*, calamity, disaster. A.

آفتاب *āftāb*, the sun. P.

افتادگان *uftādaqān*, (pl. of افتاده *uftāda*), the fallen; the lowly, the unfortunate. P.

افتادن *uftādan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (90). P.

افتاده *uftāda*, fallen, dropped; lying still or

افتان *uftān*, falling. P. [idle, at rest. P.]

افتان و خیزان *uftān o khezān*, (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.

افتخار *iftikhār*, glory, boast. A.

افراختن *afrahkhtan*, to raise, exalt, lift up. P.

افروختن *afrokhhtan*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.

آفریدن *āfrīdan*, to create. P.

آفرین *āfirīn*, applause, acclamation, benediction; (root of *āfrīdan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.

جهان آفرین *jahān-āfirīn*, creator of the world. P.

آفرینش *āfirīnish*, creation. P.

افزودن *afzūdan*, to increase. P.

افسانه *afsāna*, charm; fiction, tale. P.

افسردن *afsurdan*, to wither, flag. P. [less. P.]

افسرده *afsurda*, spiritless, dull, apathetic, lifeless

افشاء *ifshā*, divulging, exposure. A.

افشاندن *afshāndan*, to scatter, shake, drop. P.

افضل *afzal*, most excellent, choicest. A.

افضل تر *afzaltar*, better, more excellent. P.

افطار کردن *iftār kardan*, to break a fast. A.P.

افعی *af'ā*, viper. A.

افغان *afghān*, wailing, lamentation; alas! P.

افکا *ifkan*, (acc. of افک *ifk*), a lie. A.

افگندن *afgandan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.

افگنده *afganda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.

افلاس *iftlās*, poverty, destitution, beggary. A.

افواه *afwāh*, (pl. of افوه *fūh*), mouths, rumour. A.

افز *afūzu*, I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb فاز *fāza*, for فوز). A.

افز *afūzu bi munyati*, (that) I might obtain my wish. A.

اقارب *akārīb*, (pl. of قریب *karīb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.

اقالیم *akālīm*, (pl. of اقلیم *iklīm*), climes, regions. A.

اقبال *ikbāl*, advancement, good fortune, prosperity. A.

اقبالهما *ikbālāhumā*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb ادام *adāma*). A.

اقتدا *iktidā*, taking as an example. A.

اقتدا کردن *iktidā kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A. P.

اقدام *ikdām*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.

اقدام نمودن *ikdām namūdan*, to advance, approach. A. P.

اقرار *ikrār*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.

اقراب *akrab*, nearer, nearest. A.

اقل *akallu*, smallest, least. A.

اقل جبال الارض *akallu jibālī 'l arzi tūrun*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.

اقلیم *iklīm*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.

اقلیمی *iklīme*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A. P.

از اقلیمی با اقلیمی *az iklīme ba iklīme*, from clime to clime, from one country to another. P.

اکابر *akābir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.

اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.

اگست *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کسب *kasaba*). A.

اگست ما *mā za 'ktasabta*, what hast thou gained? A.

اکرام *ikrām*, respect, honour, observance. A.

اکمال *akmal*, most perfect. A.

اکن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of کان *kāna*, for کون). A.

اکنون *aknūn*, now, just now, at present. P.

اگاهی *agūhī*, information, intimation, notice. P.

اگر *agar*, if; although. P.

اگرچه *agarchi*, although. P.

اگندن *āgandan*, to fill, stuff; (perf. part اگنده). A.

آگندہ پر *āganda-par*, stuffed with feathers. P.

آگہی *āgahī* = آگاہی, q. v. P.

آل *āl*, family, race, descendants. A.

آل داؤد *āl dā'udā*, O family of David! (the acc. *ālā* being used for the vocative). A.

آلہ *wā ālihi*, and (on) his family. A.

ال *al*, the, (the Arabic article, always prefixed to the noun). A. [a care! A.

آلا *ālā*, now, now then, surely! beware! have

آلا *allā* (for لا ان *an lā*), that not. A.

آلا تعبدوا *allā ta'budū*, that ye worship not. A.

آلا *illā* (for لا ان *in lā*), if not, save, except, but what. A.

آلا تا *ālā tā*, beware that. A. P.

آلباب *albāb* (pl. of لب *lubb*), minds, souls. A.

آلات *ālat*, instrument, tool; organ (of generation). A. [quest, petition. A.

آلتجاء *iltijā*, fleeing for refuge; entreaty, re-

آلتجاء بردن *iltijā burdan* (= التجاء کردن, *iltijā kardan*), to seek refuge, to take shelter. A. P.

آلتفات *iltifāt*, attention, regard, courtesy, respect; heed, notice. A.

آلتفات *iltifāte*, one regard, one look. A. P.

آلتی *allatī* (fem. of آلتی *allazī*), who, which. A.

آلتی بین جنبتک *allatī baina jambaika*, (thy soul) which is between thy two sides; (see اعدلی). A.

آلتان *alḥān* (pl. of لحن *lahn*), notes, sounds, the sound

آلتامد *al ḥamd*, praise. A. [tones, tunes. A.

آلتامد للہ *al ḥamdu li 'llāhi*, praise be to (or, belongs to) God. A.

آلتامدی *al ḥamde*, one ejaculation of praise. A. P.

آلتی *allazī*, who, he who, he whom. A.

آلتزام *ilzām*, forcing, obliging, making obligatory; confutation. A. [kindnesses. A.

آلتفان *aitāf* (pi. of لطف *lutf*), benefits, favours, the letter l. A.

آلتی *alif be te*, a, b, c, the alphabet. A.

آلتف *ulfat*, familiarity, friendliness, amity, sociableness, fellowship. A.

آلتقصہ *al ḥissa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on the whole. A.

آلتلہ *allāh*, God, (for آلتلہ *al ilāh*, the God). A.

آلتلہ اللہ *allāh allāh*, O God! O God! Good God! A.

آلتعالی *allah ta'alā*, the Most High God. A.

آلتلہمما *allahumma*, O God! A.

آلتماس *almās*, diamond. A.

آلتوان *alwān* (pl. of لون *laun*), colours, sorts, varieties (of good things of this life). A.

آلتوداع *al wadā*, farewell! adieu! A.

آلتودن *ālūdan*, to cover, besmear, stain, soil, pollute, steep; (perf. part. الودہ). P.

آلتوند *alwand*, name of a high mountain in Hamadān, eighty leagues from Isfahān. P.

آلتویہ *alwiyat* (pl. of لویہ *liwā*), banners, standards. A. [of victory. A.

آلتویہ بالنصر *bi alwiyati 'nnaṣri*, with the banners

آلتلہ *ilāh*, God. A.

آلتلہی *ilāhi*, pertaining to God, divine. A. P.

آلتلی *ilā*, to, towards, up to, at. A.

آلتلی من *ilā man*, towards him who. A.

آلتلی *ilaiya*, to me. A.

آلتلیک *ilaika*, to thee, towards thee. A.

آلتلیکم *ilaikum*, to you, for you. A.

آلتلم *alim*, painful; most painful. A.

آلتلیہ *ilaihi*, to him. A.

آلتاما *ammā*, but. A. [distance. P.

آلتاماج *āmāj*, target, mark for archers; bow-shot

آلتامام *imām*, exemplar, leader, high priest,

آلتامان *amān*, safety, security. A. [Imaum. A.

آلتامانت *amānat*, rectitude, sincerity, faith. A.

آلتاممہ *ummat*, religion; followers (of an apostle); nation, people. A. [مات *māta* for موت). A.

آلتامت *amut*, I die; (imperf. jussive of the verb

آلتامت *in lam amut*, if I die not. A.

آلتامتناع *imtinā*, prohibition; refraining, abstinence. A.

آلتامثال *amṣāl* (pl. of مثل *maṣāl*), fellows, likes, resemblances; fables, proverbs. A.

آلتامدست *āmadast* (= آمدہ است *āmada ast*), hath come. P. [perfect part. is آمدہ *amada*). P.

آلتامدن *āmadan*, to come, arrive; to occur: (the

آلتامر *amr*, injunction, command; case, affair. A.

آلتامر و نہی *amr o nahī*, command and prohibition; absolute authority. A. P.

آلتامراء *umarā* (pi. of امیر *amīr*), commanders, princes, emirs. A.

آلتامرد *amrad*, beardless and handsome (youth). A.

آلتامروز *imroz*, to-day, this day; now. P.

آلتامری *amrī*, my case or affair. A.

آلتامشب *imshab*, to night, this night. P.

آلتامضاء *imzā*, transmitting, despatching, transacting, carrying through. A.

امعان *im'ān*, advancing far into, penetrating. A.
نظر امعان *im'āni nazar*, directing of vision,
gazing, careful glance, mature considera-
tion. A.P.

امكان *imkān*, possibility, power. A.

املا *amla'u*, I fill, I would fill: (see *اظلل aẓallu*). A.

املاء *imlā*, filling up. A. [sions. A.

املاك *amlāk* (pl. of ملك *mulk*), goods, posses-

ام *umam* (pl. of امة *ummat*), peoples, nations,
sects. A.

آمن *āmin*, protect thou, render thou secure;
(imp. of آمنة *āmāna*, 4th form of the verb
آمن *amina*). [country. A.

آمن بلده *āmin baladahu*, give security to his

امواج *amwāj* (pl. of موج *mauj*), waves. A.

اموال *amwāl* (pl. of مال *māl*), property, effects,
monies. A.

آموختن *āmokhtan*, to learn; to teach. P.

امور *umūr* (pl. of امر *amr*), affairs, matters,
things. A.

آمیختن *āmekhtan*, to mix. P.

امید *umed* or *ummed*, hope, expectation. P.

امیدوار *umedwār*, hopeful, expectant, candidate. P.

امیدواری *umedwārī*, hopefulness; thou art
hopeful, thou hopest. P.

امیر *amīr*, commander, chief, leader, governor,
noble, lord, prince. A. [A.P.

امیر کبیر *amīri kabīr*, great lord, mighty prince.

امیرزاده *amīr zāda*, prince's son, prince. A.P.

آمیز *āmez* (imp. of *amekhtan*, used as the latter
part of compounds), mixing, mixed. P.

آن *ān*, that, he. P.

ان *an* (indecl. particle), that. A.

... in, if. A.

ان لم *in lam*, if not. A.

ان لم اکن *in lam akun*, if I may not be. A.

آن *anna*, that. A.

... inna, verily, truly, (followed by the acc.
of nouns and the imperf. subjunctive of

انا *ana*, I. A. [verbs). A.

... ina, vase, vessel. A.

انابت *inābat*, turning to God, repentance. A.

انار *anāra*, he illumined; (4th form of the
verb نار *nāra* for نور); may He illumine!
(optatively). A.

انار الله *anāra 'Ilāhu*, may God illumine! A.

انام *anām*, mankind, men. A.

آنان *ānān* (pl. of آن *ān*), they, those. P.

آنانکه *ānānki*, they who. P.

انبار *ambār*, granary, garner, stack, magazine. P.

انبار *ambāz*, partner (in trade). P.

انبازی *ambāzī*, partnership. P. [verb نبي). A.

انباك *ambāka*, he informed thee; (4th form of the

فامن انباك *fa man ambāka*, who then informed
thee? A. [wallet. P.

انبان *ambān*, dressed sheep-skins, leather;

انبث *ambata*, he caused to bring forth, or
grow, or vegetate; (4th form of the verb
نابت *nabata*). A.

الله انبتهم *ambatahumu 'Ilāhu*, God caused them
to grow or spring up. A. [pleasantry. A.

انبساط *imbisāt*, gladness, recreation, mirth,

انبوه *amboh*, concourse, crowd. P.

آن به *ān bih*, that (is) better. P.

انبیاء *ambiyā* (pl. of نبي *nabīy*), prophets. A.

انت *anta*, thou. A.

انتسبت *intasabta*, thou art related; (8th form
of the verb نسب *nasaba*). A.

بمن انتسبت *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
related? A. [expectation. A.

انتظار *intizār*, expecting, watching for, awaiting;

انتقام *intikām*, taking revenge, vengeance, re-
taliation. A. [ance, take revenge. A.P.

انتقام کشیدن *intikām kashīdan*, to exact venge-
آنجا *ānjā*, that place, there. P.

انجام *anjām*, end, close; issue, consequence. P.

انجامیدن *anjāmīdan*, to finish, terminate, result. P.

انجمن *anjuman*, company, assembly; banquet. P.

انجیل *injil*, the Gospel. A.

آنچنان *ānchunān*, such as that, in that manner,
in such a way. P.

آنچنانکه *ānchunānki*, exactly as, even as. P.

آنچه *ānchi*, that which, whatever. P.

اند *and*, they are. P.

انداختن *andākhtan*, to throw, cast, hurl, shoot;
reject; to cast aside; to degrade, abase
(p. 101); to lay down (p. 135). P.

اندازه *andāza*, quantity, measure, due propor-
tion, just measure. P.

اندام *andām*, body; limb. P.

اندر *andar*, within, in, on, amidst; belly. P.

بشکر اندرش *ba shukr andarash*, in praising (or
thanking) Him. P.

اندران *andarān*, in it, into it, therein. P.
 اندرم *andaram*, I am in. P. [heart, belly. P.
 اندرون *andarūn*, inner part, inside, interior;
 اندرین *andarīn* (for اندر این), in this. P.
 اندک *andak*, little, few; trifling. P.
 اندکی *andake*, a little, very little. P.
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up,
 collect, amass, hoard. P.
 اندوه *andūh* or *andoh*, grief, sadness, trouble. P.
 اندوه *anduh* = اندوه. P.
 اندیشان *andeshnāk*, fearful, anxious, in fear. P.
 اندیشناک *andeshnāktār*, more afraid. P.
 اندیشناک تر *andeshnāktaram*, I am more apprehensive. P.
 اندیشه *andesha*, thought, consideration, reflection;
 doubt, anxiety, fear, concern, care. P.
 اندیشیدن *andeshīdan*, to think, consider, reflect;
 to feel concern, or alarm, or anxiety. P.
 انس *uns*, sociableness, familiarity; habit. A.
 انسان *insān*, man. A.
 الإنسان *al insān*, the man, man. A.
 آنست *ānast*, is that. P.
 آنستی *ānaste*, that would be. P. [God. A.
 ان شاء الله *in shā'a 'llāh*, if God will, if it please
 انصاف *inṣāf*, justice. A.
 انعام *in'ām*, benefaction, gift, gratuity, favour. A.
 انفاس *anfās* (pl. of نفس *nafas*), breaths;
 moments. A.
 انفس *anfus* (pl. of نفس *nafs*), souls, selves. A.
 انفسکم *anfusukum* (nom.), your own souls,
 yourselves. A. [yourselves. A.
 انفسکم *anfusakum* (acc.), your own souls,
 آنک *annaka*, that thou. A.
 . . . *innaka*, verily thou (art). A.
 ذب ابن ذئب *innaka ibnu zibin*, verily thou
 art a wolf's whelp. A. [asked. A.
 مسؤول *innaka mas'ulun*, verily thou wilt be
 انکار *inkār*, denial; objection; disapproval,
 dislike. A.
 انکار *ankar*, most disagreeable or offensive. A.
 انکار الاصوات *inna ankara 'l aṣwāti*, verily the
 most disagreeable of voices. A.
 آنکس *ānkas*, that person. P.
 آنکه *ānki*, he who, him who; that which. P.
 انگاریدن *angārīdan*, to compute, reckon, suppose,
 deem. P.
 انگاشتن *angāshstan* = انگاریدن.

آنگاه *āngāh* (pronounced *ungah*), that time,
 then, there. P.
 آنگاه که *āngāh ki*, at the time that, when. P.
 انگشت *angusht*, finger. P.
 انگشت نیل کشیدن *angushti nīl kashīdan*, to
 make a blue finger-mark on a thing, as
 indicative of its loss or abandonment; (see
 نیل *nīl*). P.
 انگشتری *angushtari*, finger-ring. P.
 آنکه *āngah* = آنگاه *āngāh*. P.
 انگیزان *angekhtan*, to raise, excite; (the per
 part. is انگیزه *angekhta*). P.
 انگیز *angez* (imp. of انگیزان *angekhtan*, used as
 latter part of compounds), exciting, stir-
 ring up. A.
 آن لم *in lam*, if not. A.
 آنم *ānam*, I am he, I am that. P.
 آنما *innamā*, only. A.
 انوار *anwār* (pl. of نور *nūr*), lights, splendours. A.
 انواع *anwā'* (pl. of نوع *naw'*), kinds, sorts,
 various kinds. A.
 انوری *Anvarī*, name of a celebrated Persian
 poet, who died A.D. 1200. P.
 آنه *innahu*, verily he, or it. A.
 آنکه لکم عدو مبین *innahu lakum 'aduwwun muḃīn*,
 verily he is your open enemy. A.
 آنها *ānhā* (pl. of آن *ān*), those things. P.
 آئی *ānī*, such art thou, of it thou art. P.
 آئی *innī*, verily I. A. [(myself). A.
 آئی لمستر *innī lamustatirun*, verily I conceal
 آنیس *anīs*, companion, intimate friend. A.
 او *au*, or. A.
 او *ū* or *o*, he, him; she, her; it. P. [A.
 آواز *āwāz*, voice, sound, noise, cry, shout; report.
 آوازه *āwāza*, rumour, report, news. P.
 آوان *āwān* (pl. of آن *ān*), times, seasons. A.
 آوباش *aubāsh* (pl. of وش *wabash*), dissolute
 fellows, rabble, mob. A.
 اوج *auj*, top, summit. A.
 اولیاء *aulyā'* (pl. of ولی *waliy*), assistants, princes,
 ministers, governors. A.
 اولیائه *aulyā' 'ihī*, his ministers or nobles. A.
 اورا *orā*, him or her; to him, or her. P.
 اوراد *aurād* (pl. of ورد *wird*), portions of the Ku-
 rān, recited at different hours; devotions. A.

اوراق *aurāk* (pl. of ورق *warāk*), leaves, pages. A.
آوردن *āvardan*, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to beget. P.

اوست *ūst*, he is; is of him, is his. P.

اوستاد *ūstād* = استاد *ustād*; q v. P.

اوصاف *auṣāf* (pl. of وصف *wasf*), qualities, praises. A.

اوقات *ūftādan* = افتادن *uftādan*. P.

اوقات *aukāṭ* (pl. of وقت *vaqt*), times, hours. A.

اول *awwal*, first, beginning; former, at first. A.

اولی *aulā*, nearer, worthier, fitter. A.

اولی الالباب *ulī 'l albāb*, (gen. and acc. of اولو

الالباب *ulu 'l albāb*), the wise or prudent. A.

اولتر *aulātar*, better, more fit, suitable, proper or convenient. A. P.

اولئک *ulā'ika*, they, those. A. [former. A.

اولین *awwalin* (gen. pl. of اول *awwal*), first,

آویختن *āwekhtan*, to hang, suspend, catch hold

اوئی *ū'ī*, of it thou art. P. [of, cling to. P.

آه *āh*, oh! ah! alas! a sigh. P.

آهستگی *āhistagī*, slowness, gentleness, lowness, softness of voice. P.

آهسته *āhista*, slowly, softly, gently. P.

آهک *āhak*, lime, plaster, mortar, cement. P.

آهک تفت *āhaki tafta*, quick-lime. P.

اهل *ahl*, people, family; worthy. A. [A.P.

اهل ادب *ahli adab*, the courteous; the learned.

اهل تحقیق *ahli taḥkīk*, philosophers, doctors. A.P.

اهل خرد *ahli khīrad*, wise persons, the wise. A.P.

اهل دل *ahli dil*, the pious, prudent, or wise. A.P.

اهل زمین *ahli zamīn*, the people of, or dwellers on, the earth. A.P. [discerning. A.P.

اهل شناخت *ahli shinākht*, the intelligent or

اهل صفا *ahli ṣafā*, the pure or devout. A.P.

اهل طریق *ahli ṭarīk*, devotees. A.P.

اهل طمع *ahli ṭam'*, greedy, avaricious, or covetous persons. A.P.

اهل فضل *ahli faẓl*, men of learning or excellence; virtuous persons. A.P. [come! A.

اهلاً *ahlan* (acc. of اهل), friendly people; wel-

اهلاً و مرحباً *ahlan wa saḥlan wa marḥaban*,

(thou art come, O guest) to a friendly people, and to a smooth (comfortable) place, and to a roomy (convenient) place! A.

اهله *ahluhu*, worthy of it. A.

باهله *bi ahlihi*, deserving of it. A. [city. A.

اهلیت *ahliyat*, worthiness, fitness; ability, capa-

اهمال *ihmāl*, negligence, carelessness, inattention, passing unnoticed, overlooking. A.

آهن *āhan*, iron. P.

آهنگ *āhang*, design, intention, preparation, readiness; note, voice; pitch, tune (of a musical instrument). P.

آهني *āhanī*, made of iron, iron. P.

... āhane, a piece of iron. P.

آهني *āhanin*, made of iron. P. [gripped. P.

آهني چنگال *āhanin-changāl*, iron-clawed, strong-

آهني دوش *āhanin-dosh*, iron-beamed (balance); iron-shouldered; strong, sturdy. P.

آهو *āhū*, deer, stag, buck. P. [hawā). A.

آهوي *ahwā*, I love; (imperf. of the verb آهوي

آهواه *ahwāhu*, I love him. A.

آهي *āhe*, one sigh. P.

اي *ai*, O! P. [verses of the Kurān. A.

آيات *āyāt* (pl. of آية *āyat*), signs, miracles,

آيادي *ayādī* (pl. of آيدي *aidī*, which again is the pl. of يد *yad*), hands; benefits, favours. A.

آياز *Iyāz*, name of a favourite of Sulṭan Maḥ-

آيام *aiyām* (pl. of يوم *yaum*), day. A. [mūd. A.

آية *āyat*, } verse of the Kurān, miracle,
آيت *āyat*, } sign. A.
آيه *āya*, }

آيتام *aitām* (pl. of یتیم *yatīm*), orphans. A.

آثار *āṣār* (for آثار *i'ṣār*), offering; preference; bestowing of benefits, charity. A. [tion. A.

آيزاز *ījāz*, abridging, abbreviating; abbrevia-

آيد *ayyada*, May (God) aid or strengthen; (perf. 2nd form of آد *āda*, for آيد, used optatively). A. [him. A.

آيد المولى *ayyadahu 'l maulā*, May the Lord aid

آيزد *izid* or *ezid*, God. P.

آيستادن *istādan*, to stand, to be standing, to stop, stay, remain. P.

آيستاده *istāda*, stood, standing. P.

آيشان *eshān*, they, them, these. P.

آيضاً *aīẓan*, also, likewise; the same. A.

آيم *em*, we are, we have. P.

آيمان *imān* (for ايمان *i'mān*), faith, belief. A.

آئمه *a'imma* (pl. of امام *imām*), leaders in religion, exemplars; high-priests. A.

آيمن *aiman*, safe, secure; void of care, unconcerned, unapprehensive. P.

آين *in*, this, these. P.

آيان *inān* (pl of اين *in*), these. A.

اینجا *injā*, this place, here. P.

اینک *īnak*, behold! lo! P.

آینه *āyina*, glass, mirror. P.

ایوان *aiwān* or *iwān*, hall, court, palace, gallery, vestibule, portico. P.

اَئین *ā'in*, law, canon, rule. P.

آئینه *ā'ina*, mirror, looking-glass. P.

آئینه‌دار *ā'ina-dār*, mirror-holder (an attendant on the great in the East.) P.

آئینه‌داری *ā'ina-dāri*, the office of mirror-holder. P.

ب

ب *ba*, to, at, with, by, in, for, according to. P.

ب *bi* or *bu*, a pleonastic particle prefixed to certain tenses of Persian verbs. P.

ب *bi*, by, with, to. A.

با *bā*, with, along with; to; possessed of; notwithstanding; in spite of. P. [that. P.

با *bā ān ki*, that withal, notwithstanding

باب *bāb*, door, chapter. A. [ance. A.

باب التوبة *bābu 't taubati*, the door of repent-

ب *bā khabar*, informed, intelligent. P.A.

باختن *bākhtan*, to play, sport, trifle; to lose at

باخر *ba ākhir*, to an end. P.A. [play. P.

با خشونت *bā khushūnat*, with roughness. P.A.

باد *bād*, wind, breeze; pride, conceit, arrogance; (optative of بودن *būdan*) may it be! P.

باد مخالف *bādi mukkhālīf*, adverse wind. P.A.

بادام *bādām*, almond. P. [stead. P.

بادپا *bād-pā* (lit. wind-footed), swift or fleet

بادپایی *bād-pā'e*, a fleet horse. P.

بادشاه *bādshāh*, king. P.

بادگرد *bād-gird*, whirlwind. P.

بادی *bāde*, a flatus (in the bowels), a fart. P.

بادیه *bādiya*, desert. A.

بار *bār*, load; fruit; time; admission, access. P.

بار خاطر *bāri khātir*, load or distress of mind. P.

بار آوردن *bār āvardan*, to bear fruit. P.

بار دیگر *bāri dīgar*, another, or second time. P.

باران *bārān*, rain, shower. P. [then. P.

باربر *bār-bar*, burden-bearing; beast of bur-

باربردار *bār-bardār*, bearer of burthens; pregnant or carrying (female). P.

بار خدا *bāri khudā*, Great God! P.

باردار *bār-dār* = باربردار *bār-bardār*. P.

بارگاه *bārgāh*, place of audience, royal court. P.

بار *bāra*, wall, battlements. P.

بارها *bārḥā* (pl. of بار *bār*), times, many times, often, repeatedly. P.

باری *bārī*, Creator. A.

باری تعالی *bārī ta'ālā*, God the Creator, God. A.

باری *bāre*, one load or burden; a turn or time; once upon a time, once; at least, at all events, at any rate. P.

چند باری *bāre chand*, several times. P.

باریدن *bārīdan*, to rain, to fall in showers. P.

باریک *bārīk*, fine, thin. P.

باز *bāz*, back, back again; on the other hand; afterwards; thrown back, wide open, open; a falcon. P.

بازار *bāzār*, market, mart, market-place, street of shops only; source of supply. P.

بازارها *bāzārḥā* (pl. of بازار *bāzār*), marts, market-places; whole marts. P. [market-places. P.

بازاری *bāzārī*, of, pertaining to, or infesting

سگ بازاری *sagi bāzārī*, market or street curs. P.

باز آمدن *bāz āmadan*, to come back, to return; to come in front. P. [back. P.

باز آوردن *bāz āvardan*, to bring back; to keep

باز بودن *bāz būdan*, to be open. P.

باز پس *bāz pas*, restitution. P. [restore. P.

باز پس دادن *bāz pas dādan*, to give back, to

باز خریدن *bāz kharīdan*, to buy back, to redeem or ransom. P.

باز دادن *bāz dādan*, to give back, restore. P.

باز داشتن *bāz dāshtan*, to keep back, withhold, restrain, detain. P.

بازرگان *bāzargān*, trader, merchant. P.

بازرگانی *bāzargāne*, a merchant, or a certain merchant. P.

باز زدن *bāz zadan*, to strike again, to hold back; to turn away (78). P.

بازست *bāzast*, is open. P. [to draw back. P.

باز کردن *bāz kardan*, to open, unfold, unravel;

باز کشیدن *bāz kashīdan*, to draw back. P.

باز گذاشتن *bāz guzashstan*, to quit, to leave behind. P. [revert. P.

باز گردیدن *bāz gardīdan*, to turn back, return,

باز گشتن *bāz gashtan*, to go or turn back, to return, retire, withdraw, retreat. P.

باز گفتن *bāz guftan*, to reply. P.

باز ماندن *bāz māndan*, to remain behind, to lag, flag, shirk. P. [shoulder to the elbow. P.

بازو *bāzū* (pl. بازوان *bāzuwān*), the arm from the

بازی *bāzī*, play, sport; pyrotechnics. P.
 بازیچه *bāzīchah* (dim. of بازی *bāzī*), play, sport,
 pastime; trifling, frivolity. P.
 بازییدن *bāzīdan*, to play or sport. P.
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. A.
 باسنا *ba'sanā* (acc.), our severe punishment. A.
 باسیک *bāsik*, tall or full-grown palm. A.
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay,
 wait, have patience. P.
 باشد *bāshad* (aor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may
 be, must be, would be. P. [delusive. A.
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false,
 طع *bā ṭam'*, covetous, greedy. P.A.
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. A.
 باطنی *bāṭini*, my interior. A.
 باغ *bāgh*, garden. P.
 باغبان *bāghbān*, gardener. P. [is a weaver. P.
 بافندست *bāfindast* (for بافنده است *bāfinda ast*),
 بافنده *bāfinda* or *bāfanda*, weaver. P.
 باقی *bāqī*, remaining, left; enduring, lasting,
 perpetual, permanent. A.
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. P.
 بال *bāl*, arm; wing; stature. P.
 بالا *bālā*, above, high; upper hand; top, sum-
 mit; height, stature. P.
 بالا گرفتن *bālā giriftan*, to get the upper hand,
 gain the ascendancy; to break into flame,
 to blaze up (as fire). P.
 بالانم *bi 'l iṣmi*, to or into sin. A.
 بالیر *bi 'l birri*, to being pious, to piety. A.
 بالینان *bi 'l banān*, with the tips of the fingers. A.
 بالجمله *bi 'l jumla*, on the whole, to sum up. A.
 بالرحیل *bi 'r rahīlī*, with departure. A.
 بالش *bālīsh*, pillow, cushion. P.
 بالشیر الاخضر *bi 'sh shajari 'l akhṣari*, on the
 بالغ *bāligh*, adult. A. [green tree. A.
 بالغو *bi 'l laghwi*, by impropriety or folly. A.
 بالله *bi 'llāhi*, by or with God. A.
 بالوری *bi 'l warā*, among men. A.
 بالین *bālīn*, head (of a bed or tomb), pillow. P.
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. P.
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } P.
 با منش *ba mānash*, with me (and) him. P.
 بان *bān*, the ben-tree (a species of moringa). A.

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll,
 thunder; call to prayer. P. [F.
 بانگ برداشتن *bāng bardāshṭan*, to call to prayer.
 صبح بانگ *bāngi ṣubḥ*, the morning summons to
 prayer. P.
 بانگ نماز *bāngi namāz*, call to prayer. P.
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. P. [play a tune. P.
 بار آمدن *ba āwāz āmadan*, to sound a note,
 با وجود *bā wujūd*, with the existence, through,
 notwithstanding. P.A.
 باور کردن *bāwar kardan* } to believe, to credit. P.
 باور داشتن *bāwar dsāhtan* }
 باهر *bāhīr*, excellent, resplendent, manifest,
 conspicuous. A. [selves. P.
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 باهم آمدن *bāham āmadan*, to fly in a passion,
 to become angry. P.
 باید *bāyad* (aor. of بایستن *bāyistan*), it must be;
 he must, one ought; it is proper, necessary
 or indispensable, it behoveth, is wanted. P.
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou
 need? must thou have? P.
 بایستی *bāyisti*, it would be proper or necessary,
 it would suit. P. [off. P.
 ببر *bībar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carry
 بت *but* (pl. جان *butān*), image, idol. P.
 بتحقیق *ba taḥkīk*, for certain, of a certainty,
 certainly. P.A.
 بتر *battar* (for بدتر *badtar*), worse. P.
 تراش *but tarāsh*, carver of images or idols,
 sculptor. P. [dread thou. P.
 بترس *bitars* (imp. of ترسیدن *tarsidan*), fear or
 بترند *battarand*, are worse. P.
 بجا *ba jā*, in place, to place; towards. P.
 که تا بجای *tā ba jā'e ki*, to the extent or degree
 that. P.
 بجا آوردن *ba jā āvardan*, } to bring into
 بجا آوری *ba jā'e āvardan*, } place, to carry
 into effect, to perform, accomplish, dis-
 charge, fulfil, execute. P.
 بجا رسیدن *ba jā rasīdan*, to attain to eminence,
 to be successful. P.
 بجان آمدن *ba jān āmadan*, to be in imminent
 peril, to be on the point of dying, to be
 weary of life. P. [life P.
 بجان پرورتن *ba jān parwardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba jān rasīdan*, to be reduced to
 great straits, to be on the verge of starva-
 tion or death. P.

بجان *ba jān ranjīdan*, to be cut to the heart, vexed to the soul. P. [towards. P.A.

بجانب *ba jānib*, to the side, in the direction of,

بجز *ba juz*, besides, save, except. P.

بجمال *bi jamālihi*, by his beauty. A.

بچه *bacha*, infant, child; young of an animal. P.

... *ba chi*, by what (means)? in what (way)? to what (use)? P

بحث *baḥṣ*, investigation, scrutiny; controversy, discussion, dispute. A.

کردن بحث *baḥṣ kardan*, to discuss, dispute. A.P.

بحر *baḥr*, sea. A.

محضور *ba ḥuzūr*, into the presence. P.A.

حقیقت *ba ḥaqīkat*, in truth, in reality, really, assuredly. P.A.

بحکم *ba ḥukmi*, by way of, by reason of, on the authority of, in accordance with. P.A.

آنکه بحکم *ba ḥukmi ān ki*, in accordance with that which, because that, forasmuch as, for the reason that, so that, to a degree that. P.A.

بجکم ضرورت *ba ḥukmi zarūrat*, by force of necessity, perforce. P.A.

عاریت بحکم *ba ḥukmi 'ariyat*, by way of loan. P.A.

کردن بجل *biḥl kardan*, to absolve, pardon, forgive. P.A.

بجور *buḥūr* (pl. of بحر *baḥr*), seas, oceans. A.

بخت *bakht*, fortune. P.

برگشته بخت *bakht-bar-gashta*, unfortunate. P.

بختی *bukhtī*, a Bactrian camel (which is very hairy, and has two bunches). P.

بختیار *bakhtyār*, favoured by fortune, fortunate. P.

بخش *bakhsh*, share, portion, lot. P.

بخشای *bakhshāi*, forgive thou. P.

بخشایش *bakhshāyish*, favour, forgiveness, grace, merciful-kindness. P. [ness. P.

بخشاینده *bakhshāyandagī*, liberality; forgive-

بخش *bakhshish*, gift, gratuity. P.

بخشنده *bakhshandagī*, liberality. P.

بخشنده *bakhshinda*, bestower; liberal. P.

بخشودن *bakhshūdan*, to take pity, show kindness. P.

بخشیدن *bakhshīdan*, to bestow, grant, give; to make a present; to waive; to forgive or pardon. P.

بخل *bukhl*, avarice, stinginess. A.

بخو *bakhau* = بخواب *ba khwāb*: see خواب.

بر بخود *ba khwud bar*, upon thyself. P.

بخیل *bakhīl*, stingy, miserly, avaricious: miser. A.

بخیلی *bakhīlī*, = بخل *bukhl*. A.P.

بد *bad*, bad, wicked. P.

بدا *badā* (for *bada'a*), it first appeared. A.

بدا اذا *izā badā*, when it first appears. A.

بد اختر *bad akhtar*, ill-starred, hapless. P.

بد اختری *bad akhtare*, an unfortunate one, an unlucky wight. P. [thou. P.

بدان *bidān* (imp. of دانستن *dānistan*), know

بدان *badān* (pl. of بد *bad*), bad persons. P.

..... (for به آن *ba ān*), with that; for that purpose; to that person. P.

بد اندیش *bad andesh*, ill-wisher, malevolent, malignant. P. [wretched. P.

بد بخت *bad bakht*, ill-fated, unfortunate,

بد بختی *bad bakhtī*, thou art unfortunate. P.

بدخشان *badaḥshān*, a country of Central Asia, celebrated for its rubies. P. [vicious. P.

بد خوی *bad kḥo*, ill-natured, bad-tempered,

بدر *badr*, the full moon. A.

کالیدر *ka 'l badri*, like the full moon. A.

بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth. P.

بدر آمدن *ba dar āmadan*, to come out. P.

بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out. P.

بدرقه *badraḥa*, guide, escort (through a trackless desert). P.

بدر کردن *ba dar kardan*, to expel, banish; to dismiss (from the mind); to cast out; to take off, (98); to dispense, distribute. P.

بدرنا *bi darrinā*, with our milk. A.

بد روزگار *bad rozgār*, unfortunate, wicked. P.

بد زندگانی *bad زندگانī*, bad-lived. P.

بدست آوردن *ba dast āvardan*, to get hold or possession (of), procure, secure, gain; to look out for. P.

بدستم *ba dastam*, into my hand. P.

بد سگال *bad sigāl*, ill-surmiser, evil-thinker; malignant. P. [of compact. P.A.

بد عهدی *bad 'ahdī*, promise-breaking, violation

بد فرجام *bad farjām*, ending bad; malignant. P.

بد کاری *bad kārī*, evil doing. P.

بد گوهر *bad gauhar*, of bad quality, coarse; bad by nature, essentially bad. P.

بد گوی *bad-go*, evil-speaker, calumniator. P.

بد گهر *bad guhar*, bad by nature, essentially

بد مهر *bad mihr*, unkind. P. [bad. P.

بد مهری *bad mihrī*, unkindness. P.

بدن *badan*, body. A.

بدو *badū* (for او به *ba ū*), to him, her, or it. P.

بده *bidih* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. P. [misery:—*bade*, a bad man. P.

بدي *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm,

بديع *badī*, wonderful, marvellous, strange; prompt; original. A. [rare] beauty. A.

بديع الجمال *badī'u 'l jamāl*, of marvellous (or
بديع جهان *badī'i jahān*, the wonder of the
world. A. P. [this (or these). P.

بدين *badīn* (for اين به *ba īn*), to or in or with
بدنيها *badīnhā*, in these things. P.

بذر *bazr*, seed. A.

من کرم البذر *min karami 'l bazri*, (is) in conse-
quence of the good seed. A.

بذل *bazl*, gift, liberality, munificence, bestowal,
profusion. A.

بذله *buzla* (pl. بذله *buzlahā*), joke, witticism. P.

بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by;
according to; at, against, from. P.

بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. P.

از *az bar*, by rote (104). P.

در بر کردن *dar bar kardan*, to clothe, invest. P.

بر *barr*, dry land. A.

برابر *bar-ā-bar* (lit. breast to breast), equal,
parallel, on a level, opposite, over against. P.

در برابر *dar barābar*, over against. P.

برادر *birādar*, brother. P.

برادر خواندگی *birādar khwāndagī*, profession of
brotherly affection, calling one brother. P.

بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend,
arise; to be accomplished; to get on, suc-
ceed, or prosper; to prevail against, come
off best; to elapse, to pass by or beyond. P.

بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or
commingle. P.

بر آن *bar ān*, on that, upon that. P.

بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will,
wish, or intend. P.

بر انداختن *bar andākhtan*, to throw down, throw
away, fling about; to defeat. P.

بر انگیزتن *bar angekhtan*, to raise, stir up,
excite or incite. P. [I obey. P.

بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that,

بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to
rear up or out; to give forth; to complete,
accomplish, perform, fulfil; to close, or
block up (a door with mud or bricks); to
repair, help on. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath;
to breathe (or utter) a word. P.

برای *barāyi*, for, because, for the sake of. P.A.

بر بر *bar bar*, on the breast. P.

بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact,
to close, to shut. P.

بربط *barbat*, the Persian lute. P. [lutanist. P.

بربط سرائی *barbat-sarāi*, performer on the lute,

بر پا *bar pā*, raised, erect. P.

بر پا داشتن *bar pā dāshtan*, to raise, set up,
establish, maintain, sustain. P.

بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn
round; to turn away, avert. P.

بر تر *bar tar*, higher. P.

بر تست *bar tust*, is on thee. P.

برج *burj*, tower, bastion, barbican. A.

بر جا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet,
tranquil, steady. P.

بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. P.

بر جهد *bar jihad* (or *jahad*), (aor. of بر جستن
bar jastan), he or it leaps up. P.

برجی *burje*, a certain tower. A.P. [remove. P.

بر چیدن *bar chīdan*, to pick or gather up, to

بر حق *bar ḥaqq*, true, just; in the right. P.A.

برخ *barḥ*, portion, part. P.

بر خاست *bar khāst*, a rising up. P.

بر خاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise;
to be born; to break up; disappear, depart;
to cease, end. P.

بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. P.

برخی *barḥe*, a little, a bit, a short distance;
one part or portion. P.

بر خیز *bar khez* (imp. of بر خاستن *bar khāstan*),

برد *bard*, cold. A. [rise, arise; up! P.

برد *burd*, a kind of striped garment. A.

بر داشتن *bar dāshtan*, to pick up, take up, raise,
hold up, take off, remove, carry off; to sus-
tain, to bear. P.

بر دریدن *bar darīdan*, to split open, rip up,
cleave asunder. P.

بر دن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead;
to bear or take away, to remove; to carry
off, win; to support, suffer, endure; to
prefer or lodge (a complaint); to throw
away, lose or lower (one's character or
dignity). P.

بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. P.

بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. P.

برشته *bi rashshatin*, by, or with a slight sprink-
 برف *barf*, snow. P. [ling. A.
 برف آب *barf-āb*, snow-water; iced water. P.
 بر فروختن *bar furūkh̄tan* (or *furokh̄tan*), to
 kindle, to light up. P.
 بر افزودن *bar fuzūdan*, to increase. P.
 بر فشاندن *bar fishāndan*, to press, squeeze; to
 rap; to snap (the fingers). P.
 برق *barq*, lightning; flash (of a sword).
 بر قرار *bar qarār*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition; firm, fixed. P.A.
 برکات *barakāt* (pl. of برکت *barakat*), blessings. A.
 برکت *barakat*, increase, blessing. A. [tern. A.
 ... *birkat* or *birka*, basin, tank, pond, cis-
 بر کشادن *bar kushādan*, to open; to remove;
 to lighten. P.
 بر کشودن *bar kushūdan*, to open, unloose. P.
 بر کشیدن *bar kashīdan*, to extract, draw, draw
 forth. P. [to strip off; pluck out. P.
 بر کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot;
 برکی *barakī*, made of برک *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which darveshes make caps and vests; a
 cap so made. P.
 برگ *barg*, leaf; provisions for a journey. P.
 بر گذشتن *bar guzāsh̄tan*, to pass over; to pass
 beyond; to extend. P.
 بر گردیدن *bar gardīdan*, to turn away from; to
 change, (110). P.
 بر گرفتن *bar giriftan*, to take up or off, pick up;
 to raise, derive; to turn aside or away;
 to remove, take away, carry off, clear; to
 attain. P.
 برگزیدن *bar guzīdan*, to choose, select. P.
 برگسلانیدن *bar gusilānīdan*, to snatch, wrench,
 break. P. [up. P.
 برگسلیدن *bar gusilīdan*, to snap, break, tear
 برگشتن *bar gashtan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight. P. [upside down. P.
 برگشته *bar gashta*, upset, overturned, turned
 برگماشتن *bar gumāsh̄tan*, to depute, appoint. P.
 بام *baram*, I might (or would) bear, or bring;
 (aor. of بردن *burdan*). P.
 برنج *birinj*, rice. P.
 برنجی *birinje*, one grain of rice. P.
 بر نیارد *bar nayārad*, it beareth not (aor. neg.
 of بر آوردن *bar āvardan*). P.
 بر نیام *bar nayāram*, I will not bring out. P

بر نیامدن *bar nayāmadan* (neg. of بر آمدن *bar
 āmadan*), not to happen, to fail. P.
 برو *barū* (for براو *bar ū*), on him, her, or it. P.
 . . *birav* (imp. of رفتن *raftan*), go thou. P.
 برو بر *barū bar*, upon him. P.
 بروت *burūt*, mustachios, whiskers. P.
 برومند *barūmand*, fruit-bearing, fruitful. P.
 برون *birūn*, without, out, outside. P.
 بروی خود *barū'e khwud*, of one's self, of one's
 own accord. P.
 برو *bara* or *barra*, lamb. P.
 برهان *burhān*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof. A.
 برهم بستن *barham bastan*, to close, to shut to. P.
 برهم زدن *barham zadan*, to strike together,
 slam. P.
 برهم زدن دست *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief). P.
 برهنگی *barahnagī*, nakedness. P.
 برهنه *barahna*, bare, naked, stripped; void. P.
 بری *barī*, clear, quit, free, innocent, careless. A.
 بری داشتن *barī dāsh̄tan*, to exempt, to keep
 free from. A.P.
 بریان *biryān*, fried, broiled, parched. P.
 بریان ساختن *biryān sāk̄tan* (or کردن *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch. P.
 بریدن *burīdan* and *burridan*, to cut, cut out
 (or make up garments); to cut off, to sever;
 to prune. P.
 برین *barīn* (for بر این *bar īn*), on this. P.
 بزاز *bazzāz*, draper, mercer. A.
 بزرجمهر *buzurjmihr*, name of the prime minister
 of Nūshīrawān king of Persia. P.
 بزرگ *buzurg*, great, venerable, eminent, grand;
 grown up, grown big. P.
 بزرگان *buzurgān* (pl. of بزرگ *buzurg*), ancestors;
 great men, superiors, grantees, sages. P.
 بزرگزاده *buzurg-zāda*, high-born. P.
 بزرگوار *buzurgwār*, great, excellent. P.
 بزرگواری *buzurgwārī*, greatness, excellence. P.
 . . . *buzurgwāre*, a great man. P.
 بزرگ همت *buzurg-himmat*, high-minded, high-
 spirited, magnanimous; (comp. بزرگ همت تر
buzurg himmattar). P.A.
 بزرگی *buzurgī*, greatness; adulthood, maturity,
 superiority in years. P.

بزرگي *buzurге*, a certain great man. P.
بزه *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.
بس *bas*, many; many a one or time; enough;
بس کردن *bas kardan*, to stop, leave off. P.
بسا *basā*, many, many a one, many a time. P.
بساط *basāt*, expanded and even land, wide or
spacious surface of ground. A.
... **bisāt**, carpet, anything that is spread or
spread out. A.
بستان *bisitān* or *bistān* (imp. of **ستاندن** *sitān-*
ستان *bustān*, garden. P. [*dan*, take thou. P.
بستان سرا *bustān-sarā*, palace or house in a gar-
den, summer-palace. P.
بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.
بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird
on, attach, fix; to form, frame. P.
بستن نعل *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.
بستند *bi-sitand* (aor. of **ستاندن** *sitāndan*), they
take or accept. P.
بسته *bastā* (perf. part. of **بستن** *bastan*), tied,
bound, girt; shut, closed, fastened, stopped;
locked; set, fixed, formed; fettered, shackled. P.
بسر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be
completed, to come to an end; to expire;
to arrive at perfection, to excel. P.
بسر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to
be finished. P.
بسر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.
بسر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head,
carry to an end, finish, to pass away; to
agree, harmonize. P. [widely. A.
بسم *basāṭa*, he made abundant, or diffused
ولو بسط الله الرزق *wa lau basāṭa 'llāhu 'r rizqā*,
and if God made plentiful the means of
subsistence. A.
بسم *bismi* (for **باسم** *bi ismī*), in the name of. A.
بسوي *ba sūyi*, in the direction of, towards. P.
بسي *base*, much, many; sufficient; many a
one; many a time, often, a long while. P.
بسيار *bisṡār*, much, many; often. P.
بسيار خسب *bisṡār-khasp*, very sleepy. P.
بسيار خوار *bisṡār khwār*, (much-eating), great
eater, glutton. P. [number. P.
بسياري *bisṡārī*, abundance, large quantity, great
بسيط *basit*, expanded and even ground, wide or
spacious surface; simple, uncompounded. A.
بسيم *basim*, smiling. A.
بشارت *bisharat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.
بشرة *bashara*, skin, outer or surface skin; out-
side, outward appearance. A.
بشرية *bashariyat*, human nature, humanity. A.
بشنو *bishinav* or *bishnav* (imp. of **شنودن** *shi-*
nūdan), hear, listen. P.
بشوي *bushuwī* (2 sing. aor. of **شستن** *shustan*),
thou mayest wash. P. [washes. P.
بشويد *bushūyad*, (3 sing. aor. of *shustan*), he
بمالح *bi Ṣāliḥin*, by *Ṣāliḥ* (the prophet), by a
just or good man; as virtuous. A.
بصرة *baṣra*, Basra, a city on the Persian Gulf,
usually written Bussorah. A.
بضاعت *biṣā'at*, merchandise, or an article of
merchandise; a portion of one's property
which one sends for traffic; stock in trade. A.
بط *baṭṭ*, a duck. A.
بظاهر *bī ṭāhirin* (= **ظاهر** *ṭāhirun*), clean, pure. A.
بطلال *baṭṭāl*, vain, false, worthless. A.
بطلالت *baṭālat*, idleness, vanity, frivolity; idle
talk, jesting. A.
بطش *baṭsh*, might, strength (in fight), valour,
vehemently in assault. A.
بطلعته *bī ṭal'atihi*, by his countenance. A.
بطن *baṭn*, belly. A.
بطي *baṭī*, slow, tardy, dilatory, backward. A.
بطيها *bi ṭibihā*, on account of their sweet-
بعد *ba'd* (also **بعد از** *ba'd az*), after. [ness. A.
بعزت تر *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more
precious. A.P. [small part. A.P.
بعضي *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a
بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.
بعليها *ba'lihā*, her husband. A.
بعليك *ba'alabakk*, Baalbec in Syria. A.
بعون *bi 'auni*, by the aid of. A.
بعيد *ba'id*, far, distant, remote. A.
بغداد *baghdād* (originally *bāghī dād*, the garden
of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.
بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.
بغوا *baghaw*, they would be insolent, they had
rebelled (3 pers. pl. perf. of **بغى** *baghā*). A.
بغوا في الارض *la baghaw fi 'l arṣi*, they would
assuredly act insolently on the earth. A.
بغى *baghy*, rebellion. A. [(than). A.
بغير *bi ghairi*, without, except, with other
بغير وسيلة *bi ghairi wasīlatin* without a me-
dium. A.

بقاء *baḳā*, duration, permanence, continuance. A.
 بقال *baḳkāl*, greengrocer ; grain-merchant ;
 grocer. A.

بِقَائِي *baḳā'ī*, a duration, a permanence. A.P.

بقعه *buk'a*, spot, place, plot, region. P.

بِقَلْبِي *bi ḳalbī*, in my heart. A.

بقية *baḳīyat*, or *baḳīya*, remainder. A.

بِقِيَّتِي *baḳīyate*, a remaining part, some remains,
 a remnant. A.P.

بكار آمدن *ba kār āmadan*, to be of use or service,
 to serve a purpose ; to avail. P.

بكار بردن *ba kār burdan*, to turn to use, to use,
 or employ. P.

بکناش *Buktāsh*, name of a certain athlete. P.

بِكَذَّابِ اشَرِّ *bi ḳazzābin asharrin*, as the worst
 of liars. A.

بکر *Bakr*, a proper name. A. [thou. P.

بکش *bikash* (imp. of کشیدن *kašīdan*), draw
 . . . *bukush* (imp. of کشتن *kuštan*), kill
 thou. P.

بکشایی *bukushāi* or *bukshāi* (imp. of کشودن
kušūdan), open thou. P.

بکم *bukm* (pl. of ابکم *abkam*), dumb. A.

بکماله *bi kamālihi*, by his perfection. A.

بگذار *buguzār* (imp. of گذاشتن *guzāshtan*),
 allow, give leave, suffer, permit. P. [said. P.

بگفتا *buguftā* (= بگفت *buguft*), he (or she)

بگو *bugo* (imp. of گفتن *guftan*), say thou. P.

بگیر *bigir* (imp. of گرفتن *giriftan*), seize thou,
 catch hold of. P.

بل *bal*, but, nay. A. [affliction, adversity. A.

بلاء *balā*, calamity, misfortune, trouble, evil,

بلاد *bilād* (pl. of بلدة *baldat*), provinces, coun-
 tries, cities ; provinces collectively, i.e. a
 country. A.

بلاغ *balāgh*, arrival, conveyance of a message. A.

بِالْبَلَاغِ *mā 'ala 'r rasūli illa 'l balāgh*, the messenger has only to deliver
 his message. A.

بلاغت *balāghat*, eloquence, rhetoric ; puberty. A.

بلائی *balā'ī*, a calamity, trial or affliction. A.P.

بلبل *bulbul*, nightingale. P.

بلبلا *bulbulā*, O nightingale ! P. [tria). P.

بلخ *Balkh*, a city of Khurāsān (ancient Bac-

ترک *balḳhī*, a native of Balkh. P.

بلد *balād*, country, city. A.

بلده *baladahu* (acc.), his country. A.

بلدان *buldān* (pl. of بلد *balad*), districts, quar-
 ters, regions ; cities, towns, villages. A.

بلدة *baldat*, country, region, district ; city,
 town, village. A.

بلذتتر *ba lazzattar*, with greater deliciousness,
 more delicate or luxurious. P.

بلغ *balagha*, he reached or attained. A.

بلغ العلی *balagha 'l 'ulā*, he attained to emi-
 nence. A.

بلغ *balligh*, cause to reach, convey ; (imp. of

بلغ *ballagha*, 2nd form of بلغ *balagha*). A.

بلغ ما عليك *balligh mā 'alaika*, convey (or de-
 liver) what thou art charged with (or what
 is incumbent on thee.) A.

بلکه *balki*, but, moreover, nay. P.

بلند *baland*, high, lofty, tall. P.

بلند آواز *baland-āwāz*, loud-voiced. P.

بلند بالا *baland-bālā*, tall of stature. P.

بلند بانگ *baland-bāng*, loud-sounding, noisy. P.

بلندی *balandī*, height, elevation. P.

بلور *billaur* or *ballūr*, crystal. A.

بلورین *billaurin* or *ballūrin*, made of crystal,
 crystalline, crystal-like. A.P.

بلوغ *bulūgh*, puberty, maturity. A.

بلی *bale*, yes, true, certainly, indeed ; well,
 right ; but. P.

بلیّة *balīyat*, misfortune, trial, affliction. A.

بلیت *bulitu*, I am tried or afflicted ; (passive of
 the verb بلا *balā*, for بلو). A.

بلیت بخوئی *bulitu bi ḥaḳwīyin*, I am tried by a
 grammarian. A.

بلغ *baligh*, great, vast ; many, much, excessive,
 full, perfect ; forcible, eloquent. A.

بما *bi mā*, with whatever ; according to what. A.

بمثال *ba maṣāl*, for example. P.A.

بمسمعی *bi misma'ī*, by mine ear. A.

بمن *bi man*, with whom ? to whom ? A.

بمن اتست *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou

بمنست *ba manast*, is to me. P. [related ? A.

بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according
 to ; for the reason. P.A.

بمیر *bimīr* (imp. of مردن *murdan*), die thou. P.

بن *bin* (for ابن *ibn*, when placed between two
 proper names), son. A.

بن *bun*, bottom, root, end. P. [and end. P.

بن سرو *sar o bun*, head and tail, beginning

بنا *bi nā*, with us. A.

بناء *binā*, building, structure, edifice, anything built or constructed. A.

بنابر *binā bar* (*lit.* what is built upon), because, on account of, by reason of. A.P.

بنات *banāt* (pl. of بنت *bint*) daughters. A.

بنات نبات *banāti nabāt* (*lit.* daughters of vegetation), tender herbage. A.P.

بناگوش *banāgosh* or *bunāgosh* (adjoining the ear), the cheek. P.

بنام *ba nām*, in the name; by name. P.

بنان *banān*, fingers, tips of the fingers. A.

بنحوی *bi nahwiyin*, by a grammarian. A.

بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. P. [thou. P.

بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach
بند دست *bandi dast*, hand-cuffs. P.

بند فرمودن *band farmūdan*, to order into confinement, to imprison. P. [servants. P.

بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves,

بندگی *bandagī*, service, slavery. P.

بندن *bandan*, to bind. P.

بند نهادن بر درم *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. P.

بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. P. [one's power, prisoners. P.

بندیان *bandiyan* (pl. of بندی *bandī*), those in
بنه *binih* (imp. of نهادن *niḥādan*), place, or lay thou. P.

بنی *bunaiyā* (dim. of بني *bany*, for ابن *ibn*, son), dear, or darling son. A.

بنیاد *bunyād*, foundation. P. [kind. A.

بنی آدم *banī ādam*, sons of Adam, men, man-

بنی عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

بو *bū*, smell, scent, odour. P.

بو *bū* = ابو *abū*; [q. v.] A.

بو العجب *bu 'l'ajab* (*lit.* cause of wonder), wonderful, astonishing. A.

بوآب *hawwāb*, doorkeeper, porter. A.

بواجبی *ba wājibi*, suitable, merited. P.A.

بود *buwad* (aor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. P.

بودن *būdan*, to be. P.

بودی *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. P.

بوریا *būriyā*, mat made of reeds, coarse matting. P.

بوریا باف *būriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. P.

بوستان *būstān* or *bostān* (*lit.* place of perfume), flower-garden; garden. P.

بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. P.

بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss. P.

بوسیدن *būsīdan* or *bosīdan*, to kiss; to rot. P.

بو قلمون *bū qalamūn*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. A.

بوم *būm*, the owl. A. [soil. P.

بوم *būm*, uncultivated or waste land; land,

بوی *bū* = بو; [q. v.] P. [smell. P.

بوئیدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to

به *ba*, *bi* or *bu*: see ب (of which it is the detached form). P.

به *bih*, quince:—good, excellent; better, best; well, cured, healed. P.

به *biki*, by, with or concerning him or it. A.

بها *bahā*, price, value. P.

بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 130, l. 2, بهار = بهار). P.

بهاری *bahārī*, vernal. P.

به از *bih az*, better than. P.

بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. P.

بهانجو *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. P. [brutes. A.

بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمه *bahīmat*), beasts,

بهتر *bihtar*, better. P.

بهتری *bihtare*, a better person. P.

بهجه *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. A.

بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. P.

بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name. of the dynasty of the Sassanides. He was surnamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). P.

بهرام گوري *bahrām gore*, a Bahrām Gor. P.

بهشت *ba hasht*, in eight. P.

بهشت *bihisht*, paradise. P

اهل بهشت *ahli bihisht*, the dwellers in paradise, the blessed. A.P.

بهشتی *bihishti*, of paradise, paradisaical, angelic. P.

رو بهشتی *bihishti-rū*, angelic-faced. P.

بهم *baham*, together. P.

بهم بر آمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

or enraged ; to be distressed, or pained ; to rise in opposition or rebellion. P.

بہم برزدن *baham bar zadan*, to convulse. P.

بہم بر کردن *baham bar kardan*, to distress, displease, pain ; to upset or overthrow. P.

بہم کشیدن *baham kashidan*, to draw together ; to knit (the brow). P.

بہمند *bahamand*, they are together. P.

بیہی *bihī*, quince :—*chūn bihī*, quince-like, as *bihīn*, best. P. [on a quince. P.]

بی *be*, without ; (a common prefix). P.

بی *bī*, with me, to me. A.

بیآ *biyā* (imp. of آمدن *āmadan*), come thou. P.

بیابان *biyābān*, desert, wilderness. P.

بیابان قدس *biyābāni kuds*, the desert of Jerusalem. P.A. [desert, anchorite. P.]

بیابان نشین *biyābān-nishīn*, a retirer to the desert, anchorite. P. [obtain. P.]

بیآباد *biyābad* (aor. of یافتن *yāftan*), he may بی آبروی *be ābrū-i*, dishonour, dishonourable act. P.

بی اجل *be ajal*, unfated, of which the appointed time of death is not come. P.A.

بی اختیار *be ikhtiyār*, without the will, without choice, or self-control ; unconscious. P.A.

بی ادب *be adab* (pl. بی ادبان *be adabān*), ill-mannered, rude, ignorant, unpolite. P.A.

بیآر *biyār* (imp. of آوردن *āvardan*), bring thou. P. بیآرامید *biyārāmīd*, it was at rest, it rested, or paused, or ceased (past. of آرامیدن *ārāmīdan*). P.

بیآراید *biyārāyad*, he, or it should adorn (aor. of آراستن *ārāstan*). P.

بی آزار *be āzār*, without pain or trouble, harmless, innoxious. P.

بی آزارتر *be āzārtar*, more harmless. P.

بیآزارد *biyāzārad*, he torments, molests or vexes (aor. of آزاردن *āzardan*). P.

بیآزاردن *biyāzārdan* = آزاردن, [q. v.] P.

بیآزاریم *biyāzāriyam*, thou annoyest, or grievest me. P. [āzmūdan]. P.

بیآزمای *biyāzmāi*, prove or try thou ; (imp. of آساییدن *āsāyīdan*), thou wilt, or wouldst rest (aor. of آسودن *āsūdan*) P. [copy. A.]

بیاض *bayāz*, blank book, note-book ; fair

بی اعتبار *be 'itibār*, of no esteem, disesteemed, distrusted. P.A. [alūdan]. P.

بیآلاید *biyālāyad*, it sullies or taints (aor. of

یآموز *biyāmoz* (imp. of آموکھتن *āmokhtan*), learn thou. P. بیان *bayān*, explanation, exposition, illustration, account. A.

بی اندازه *be andāza*, without measure. P.

بی انصاف *be inṣāf*, without justice, unjust. P.A.

بی انصافی *be inṣāfi*, injustice. P.A.

بی باک *be bāk*, without fear, fearlessly. P.

بی بر *be bar*, without fruit, fruitless, unfruit-

بی برگ *be barg*, leafless. P. [ful. P.]

بی بصر *be baṣar*, without sight ; senseless. P.A.

بی بهره *be bahra*, portionless, shareless, un-

participating, destitute ; unprofitable, vain. P.

بی پر *be par*, featherless or wingless. P.

بیت *bait*, distich, couplet, verse ; house. A.

بیت المال *baitu 'l māl*, the treasury of the state. A. [fearlessly. P.A.]

بی تحاشا *be taḥāshā*, regardless of consequences, fearlessly P.A. [prudent. P.A.]

بی تدبیر *be tadbīr*, without deliberation ; im-

بیتام *baitam* (= بیت من *baitiman*), my distich. A.P.

بی تمیز *be tamīz* (or بی تمیز *be tamīz*), void of discernment, indiscriminating ; dull of comprehension. P.A.

بی توشه *be tosha*, without provisions, provisionless, unprovided. P.

بی توفیق *be taufīq*, graceless. P.A.

بیتهآ *baithā* (Persian pl. of بیت *bait*), verses.

بیتی *baite*, one distich or verse. A.P.

بی جان *be jān*, lifeless. P.

بی جان کردن *be jān kardan*, to deprive of life. P.

بی جمال *be jamāl*, uncomeliness, plainness. P.A.

بی جواب *be jawāb*, unanswerable, irrefutable ; without reply, having no answer. P.A.

بی چارگی *be chāragī*, helplessness, poverty. P.

بی چاره *be chāra* (pl. بیچارگان *be chāragān*), without resource or remedy ; helpless, miserable ; in despair. P.

بی چون *be chūn*, without equal, peerless ; God. P.

بی حاصل *be ḥāṣil*, unprofitable. P.A.

بی حد *be ḥadd*, unlimited ; beyond bounds or just limits. P.A.

بی حرمت *be ḥurmat*, disrespectful, uncivil ; void of honour or shame. P.A.

بی حرمتی *be ḥurmatī*, rudeness, discourtesy, disrespect, dishonour ; absence of ceremony. P.A.

به حساب *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
 به حيت *be hamīyat*, careless or indifferent
 with respect to any sacred charge; shame-
 less. *bekh*, root. P. [less. P.A.
 به کردن *bekh kardan*, to take root. P.
 به خبر *be khabar*, without information, unaware,
 unconscious; lost in amaxement; unin-
 formed, ignorant, unmindful. P.A.
 به بخبري *be khabarī*, thou art ignorant. P.A.
 به بخبراند *bekhabarānand*, they are ignorant. P.A.
 به بخوابي *be khwābī*, sleeplessness, loss of sleep,
 want of sleep. P.
 به بخود *be khwud*, beside one's self, elated. P.
 به يد *bed*, willow. P.
 به يد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.
 به يدار *bīdār*, awake, wakeful; sober. P.
 به يداري *bīdārī*, wakefulness, waking, vigilance;
 want or absence of sleep; keeping awake. P.
 به يدانش *be dānish*, ignorant; ignorance. P.
 به يدانتي *be dānīshī*, folly, indiscretion. P.
 به در *be dar*, doorless. P.
 به دريغ *be diregh*, without stint, unsparing,
 ungrudging, liberal. P.
 به دست *be dast*, handless. P.
 به دل *be dīl*, without heart, out of heart; de-
 votedly attached; ignorant, silly. P.
 به دين *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.
 به ديني *be dīne*, an infidel; a miscreant. P.A.
 به يذق *baizak*, pawn at chess. P.
 به رسمي *be rasmī*, irregularity, bad custom or
 precedent. P.
 به رضا *be riṣā*, without satisfaction. P.A.
 به روزي *be rozī*, not having sustenance allot-
 ted, luckless, unaided by fortune. P.
 به يرون *bīrūn*, out, outside, without, beyond. P.
 به زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.
 به بس *bi'sa*, vile (are), out upon! A.
 به بس المطاعم *bi'sa 'l maṭā'imu*, vile are the meats!
 به بست *bīst*, twenty. P. [A.
 به سر و پا *be sar o pā*, without head or foot,
 destitute of everything, wretched. P.
 به سر و پايي *be sar o pā'i*, utter destitution,
 wretchedness. P.
 به يش *be sh*, greater, more, exceeding; any longer. P.
 به يشتر *be shatar*, more, more plentifully; for the
 most part; more intent. P.

به شرمي *be sharmī*, shamelessness, impudence. P.
 به يش زور *be sh zor*, of great strength, very
 strong. P.
 به يشك *be shakk*, without doubt, doubtless. P.A.
 به يشمار *be shumār*, innumerable, incalculable,
 untold. P.
 به يش *bīsha*, jungle, thicket, dense and tangled
 forest; a bed, or place or growth, of canes
 or reeds. P.
 به يش *baiza*, egg. A. [veterinary art. A.
 به يطار *baīṭār*, farrier, one who practises the
 به يش طاقت *be tākat*, without strength, weak. P.A.
 به يش طاقتي *be tākatī*, weakness, inability, lack of
 power to endure; impatience. P.A.
 به يش طمع *be tam'*, without longing, undesirous,
 uncovetous. P.A.
 به يش *baī*, selling, buying. A.
 به يش عرتي *be 'izzatī*, dishonour. P.A.
 به يش علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.
 به يش عمل *be 'amal*, without works, without
 practice; unapplied. P.A. [P.A.
 به يش غم *be gham*, without sorrow, unconcerned.
 به يش غمي *be ghamī*, thou art unconcerned. P.
 به يش فائده *be fā'ida*, useless, ineffectual, unavail-
 ing, fruitless; uselessly. P.A.
 به يش افتاد *biyūftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.
 به يش افتاد *biyūftad*, he falls (aor. of *uftādan*). P.
 به يش قدر *be kādr*, without value, of no esteem. P.A.
 به يش قرار *be karār*, restless, disturbed. P.A.
 به يش قوت *be kuwwat*, powerless; indigent, neces-
 sitous. P.A.
 به يش قياس *be kiyās*, without measure or number,
 incalculable, immense, inconceivable. P.A.
 به يش يكبار *ba yakbār*, all at once, in a body. P.
 به يش كفش *be kafsh*, shoeless. P.
 به يش كشي *be kafshī*, shoelessness. P.
 به يش بيگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.
 به يش بيگانگان *begānagān*). P.
 به يش بيگاه *be gāh*, out of season. P. [sive. P.
 به يش بگران *be girān*, inestimable, immense, exces-
 به يش بيگمان *be gumān*, without doubt, assuredly. P.
 به يش بيگناه *be gunāh*, guiltless, innocent. P.
 به يش بيگناهي *be gunāhe*, an innocent person. P.
 به يش بيل *bīl* or *bel*, spade, shovel. P.
 به يش بيلقان *bailakān*, name of a city in Armenia
 Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

him, dread, fear, danger. P.
 بیمار *bimār*, sick. P. [lessly. P.A.
 بی مباح *be muḥābā*, without concern, merci-
 بی مروت *be muruwat*, unmanly, unfeeling,
 inhuman. P.A.
 بی مؤول *be mu'awwal*, untrustworthy. P.A.
 بی مغز *be maghḡz*, without kernel, marrowless. P.
 بین *hīn*, behold thou (imp. of دیدن *dīdan*). P.
 بین *baina*, between or betwixt, intervening
 space, separation. A.
 بینا *bīnā*, seeing, possessed of sight. P.
 بیند *bīnad*, he sees or will see (aor. of دیدن
dīdan). P.
 بینداخت *biyandākht*, he overthrew (past of
andākhtan). P. [of *andeshtan*). P.
 بیدش *biyandesh*, reflect thou, consider (imp.
 بینش *bīnash*, behold him, her or it. P.
 . . . *bīnish*, sight, vision. P.
 بی نشان *be nishān*, without sign, or mark, or
 trace; inscrutable. P.
 بی نظیر *be nazīr*, matchless, unequalled, peer-
 less, unrivalled. P.A.
 بینک *bainaka*, between thee. A. [prayer. P.
 بی نماز *be namāz*, prayerless, one who neglects
 بی نمازی *be namāze*, a prayerless fellow. P.
 بینوا *be nawā*, without food, indigent. P.
 بی نوائی *be nawā'ī*, indigency, want of food,
 starvation, destitution. P.
 بینی *bainī*, between me. A. [thee. A.
 بینک *bainī wa bainaka*, betwixt me and
 بینی *bīnī*, nose :—(aor. of دیدن *dīdan*) thou
 seest, shalt see, or may see. P.
 بیله *baina yadai ba'lihā*, in front of
 (or before) her husband. A. [him. A.
 بیدیه *baina yadaihi*, in his presence, before
 بینم *bīniyam*, thou seest me. A.
 بی وفا *be wafā'ī*, failure in performance, want
 of payment; faithlessness, ingratitude. P.A.
 بی وقت *be waqt*, unseasonable, inopportune
 moment. P.A.
 بیوه *bīva* or *beva*, widow. P.
 بیوه زن *bīva zan*, widow woman. P.
 بی هنر *be hunar*, stupid, unintelligent, un-
 skilful, inapt; worthless; graceless (pl. بی
 هنران *be hunarān*). P. [tune. P.
 بی هنگام *be hangām*, unseasonable, inopport-

بهوده *behūda* (or بهوده *behūda*), absurd, vain,
 senseless, useless, foolish, conceited, im-
 proper. P.

پ

پا *pā*, foot, leg; base, foundation; power,
 ability, strength. P. [reprisal. P.
 پاداش *pādāsh*, retribution, requital, retaliation,
 پادشاه *pādshāh* (or پادشاه *pādshah*), king, mo-
 narch. P.
 پادشاهزاده *pādshāh-zāda*, king's son, prince. P.
 پادشاهی *pādshāhī*, royalty, sovereignty, kingly
 rank; dominion, rule. P.
 پادشاهی کردن *pādshāhī kardan*, to act the king;
 to reign, rule, govern. P.
 پادشاهی *pādshāhe*, a king, a certain king. P.
 بار *pār*, over, across. P.
 پارس *Pārs*, Persia. P.
 پارسا *pārsā*, abstemious, pure, holy; devotee,
 ascetic; (pl. پارسایان *pārsāyān*). P.
 پارسا زاده *pārsā-zāda*, saint's son. P.
 پارسائی *pārsā'ī*, purity, holiness; asceticism. P.
 . . . *pārsā'e*, a certain devotee, a holy man. P.
 پارسی *Pārsī*, Persian. P.
 پاره *pāra*, torn to pieces, in rags; piece, bit. P.
 پاره پاره *pāra pāra*, patch upon patch. P.
 پاره دوز *pāra-doz*, patcher, botcher. P.
 پارینه *pārīna*, ancient; elapsed, past. P.
 پاس *pās*, watch, guard, defence; regard, con-
 sideration. P.
 پاس خاطر *pāsi khāṭir* (or پاس خاطر *pās-khāṭir*),
 attention to, or consideration for (one's)
 wishes or wants. P.
 پاسبان *pāsban*, watchman; shepherd. P.
 پاسی *pāse*, one watch, a single watch. P.
 پاشیدن *pāshīdān*, to sprinkle, strew, scatter. P.
 پاشیده *pāshīda*, strewed, scattered. P.
 پاک *pāk*, pure, clean, cleansed, bright; free. P.
 پاک کردن *pāk kardan*, to make clean, to
 cleanse, to clear, to free, to winnow. P.
 پاکباز *pāk-bāz*, sporting harmlessly; honourable
 lover. P.
 پاک بردن *pāk burdan*, to carry clean off. P.
 پاک دامن *pāk-dāman*, pure-skirted, one who
 keeps his garments clean and pure. P.
 پاک رفتن *pāk ruftan*, to make a clean sweep,
 to carry off, or make away with entirely. P.

رو *pāk-rav*, upright in conduct. P.

سوختن *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.

نفس *pāk-nafs*, pure-souled. P. [ly. P.

پاکیزه *pākīza*, pure, chaste; cleanly, neat, come-

روئی *pākīza-rū'i*, clear-faced, comely, handsome. P.

پالهنک *pālhang*, rope, bridle, halter. P.

پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.

پانزده سالگی *pānzdah-sālagī*, the age of fifteen

پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.

پایت *pāyat*, thy foot. P.

پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.

پایم *pāyam*, my foot. P.

از پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down; to break down on the road. P.

از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to slip, trip, tumble, fall. P.

در پای ما *dar pāyi mā*, in our wake. P.

پای داشتن *pāi dāshdan*, to hold one's footing. P.

پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.

پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.

پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.

پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.

پایبوش *pāi-posh* (lit. foot-cover), shoe. P.

پای پوشی *pāi-poshī*, covering for the feet. P.

پایدار *pai-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.

پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.

پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined;

پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.

پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.

پائی *pā'e*, a leg. P.

پاییدن *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.

پختن *pukhtan*, to cook, boil; to concoct, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.

پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.

پدر *pidar*, father. P.

پدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lic. P.

پدید *padid*, clear, evident, plain, manifest, pub-

دید آمدن *padid āmadan*, to appear, become manifest. P.

پذیر *pazir*, accept thou. P.

پذیرفتن *paziruftan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.

پر *par* or *parr*, feather, wing. P.

پر *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.

پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.

پراگنده دل *parāganda-dil* (or پراگنده خاطر *parāganda khātir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.

پراگنده روزی *parāganda-rozī*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.

پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.

پرتوی *partave*, a ray, a single or solitary ray. P.

پر حذر *pur-hazar*, full of caution, ware, wary, heedful. P.A.

پرخاش *parkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.

پر خطر *pur-khātar*, full of peril, dangerous. P.A.

پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.

پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.

پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.

پردرد *pur-dard*, full of pain, painful, anguish-
برده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.

برده الحان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.

برده بینی *parda'i binī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.

برده عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.

برده هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.

برده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.

پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.

پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.

پرسش *pursish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *pursīdan*, to ask, inquire, interrogate, question. P.

پرنیان *parniyān*, a kind of fine painted Chinese silk; a garment made of the same. P.

پروا *parwā*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed. P.

پرواری *parwārī*, stalled, fatted. P.

پرواری گاو *gāvi parwārī*, fatted ox. P.

پروانه *parwāna*, moth. P.

پروردگار *parvardagār*, the Deity (as nourisher and supporter of all). P.

پروردن *parvardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper. P.

پرورده *parvarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated; foster-son. P.

پرورش *parvarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance. P.

پرورنده *parvarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher. P.

پروردن *parvarīdan*, to bring up, foster, cherish, nourish. P.

پروین *Parwīn*, the Pleiades. P.

پرو *parra*, side, border. P.

پرو بینی *parra'i binī*, the nostrils; the sides or walls of the nose. P.

پرهیزتن *parhekhtan*, to be on one's guard; to abstain, refrain; to practise moderation or temperance. P.

پرهیز *parhez*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety. P.

پرهیزگار *parhezgār*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful; (pl. پرهیزگاران *parhezgārān*). P.

پرهیزگاری *parhezgārī*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation. P.

پری *parī*, fairy. P.

پری *purī*, thou art full, or filled. P.

پری بیکر *parī-paikar*, fairy-faced; beautiful. P.

پریدن *parīdan*, to fly, to flutter. P.

پری رخسار *parī-rukhsār*, fairy-cheeked. P.

پری رو *parī-rū* (pl. پری رویان *parī rūyān*), fairy-faced; handsome, comely. P.

پرشان *pareshān*, dispersed, scattered; discur-sive, roving; confused, incoherent, rambling, hair-brained; afflicted, sad. P.

پرشان حال *pareshān-hāl*, distressed, ruined. P.

پرشان حالی *pareshān-hālī*, a distressed and ruined state; misery, perplexity, vexation, trouble. P.

پرشان روزگار *pareshān-rozgār*, distressed in one's circumstances, ruined, broken. P.

پرشانی *pareshānī*, distraction, dispersion, rout; distress, desolation; insaneness, vagary. P.

پژمردن *pazhmurdan*, to fade, wither. P.

پس *pas*, behind, after; then; and so; hence, therefore, consequently; afterwards; the

پست *past*, low, short. P. [rear. P.

. . . *pasat*, behind thee, after thee. P.

پسته *pista*, pistachio-nut. P.

پسر *pisar*, son, lad, boy. P.

پسری *pisare*, a boy, a lad, a son. P.

پسند آمدن *pasand āmadan* (or پسندیده آمدن *pasandīda āmadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable. P.

پسندن *pasandan* or پسندیدن *pasandīdan*, to approve, applaud, commend. P.

پسندیده *pasandīda*, approved, applauded, com-mended; acceptable, grateful; warranted. P.

پسندیده تر *pasandīdatar*, more approved. P.

پسپ *pasīch* (or پسپی *pasīj*), march, setting out on a journey; resolve, intention; pre-paration (for a journey). P.

پسینیان *pasīniyān*, followers, those who come after; the moderns. P.

پشت *pusht*, the back; support, prop, stay. P.

پشت پا *pushti pā*, instep. P. [to flee. P.

پشت دادن *pusht dādan*, to turn the back, to fly,

پشته *pushta*, bundle, pack, load; faggot. P.

پشتی *pushti*, support, aid, help, succour. P.

پشتیان *pushtībān*, supporter; prop, buttress. P.

پشم *pashm*, wool. P.

پشه *pasha* or پشه *pashsha*, gnat. P. [change. P.

پشیز *pashīz*, any little piece of money, small

پشیمان *pashīmān*, penitent, repentant. P.

پشیمانی *pashīmānī*, penitence, repentance. P.

پشیمانی خوردن *pashīmānī khwurdan*, to repent, to grieve, to feel remorse. P.

پلاس *palās*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth. P.

پلاس پوش *palās-posh*, dressed in the garb of a dervish; dervish. P.

پلاس پوشی *palās-poshī*, a being dressed in the garb of a dervish. P.

پلنگ *palang*, leopard tiger. P.

افگن *palang-afgan*, leopard-killer. P.
 پلنگی *palangi*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. P.
 پلید *palid*, filthy, impure, defiled. P.
 پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. P.
 پناه *panāh*, protection, defence, shelter. P.
 پناهی *panāhe*, a shelter, a refuge. P.
 پنبه *pamba*, cotton. P.
 پنبه دوز *pamba-doz*, carder of cotton. P.
 پنچ *panj*, five. P.
 پنجاه *panjāh*, fifty. P.
 پنجم *panjum*, fifth. P. [expanded. P.
 پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers
 پنجه کردن *panja dar afgandan* (or *panja kardan*), to grapple, contend, strive. P.
 پند *pand*, advice, admonition, counsel. P.
 پندار *pindār*, conceit; esteem, good opinion; suppose, imagine; (imp. of پنداشتن). P.
 پنداشتن *pindāshstan*, to think, consider, suppose, imagine; to esteem. P.
 پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. P.
 پنهان *pinhān*, secret, hidden, concealed, supposed. P. [pressed. P.
 پنیر *panir*, cheese. P.
 پنیری *panire*, a cheese. F.
 پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough (of a snake). P.
 پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat (like an onion). P. [of skins. P.
 پوستین *postin*, fur cloak or garment, dress made
 در پوستین افتادن *postin daridan* (or *raftan*), to speak ill of, to tell the faults, to slander. P.
 پوستین دوزی *postin-dozī*, the business of one who makes garments of skins; the trade of a furrier. P.
 پوستینی *postinī*, made of fur, fur-wrought. P.
 پوشیدن *poshidan*, to cover, hide, mask; to wear, put on; to dress, clothe. P.
 پولاد *pulād*, steel. P. [brawny, sinewy. P.
 پولاد بازو *pulād-bāzū*, having an arm of steel,
 پویان *pūyān*, running, running after. P.
 پوئیدن *pū'idan*, to run. P.
 پهلوی *pahlū*, the side under the short ribs. P.
 پای *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. P.
 در پی *dar pai'i*, after, in pursuit of, in attention to. P.
 از پای ما *az pai'i mā*, at our heels, after us. P.

پای *pai-ā-pai*, step by step, successively. P.
 پیاده *piyāda* (pl. پیادگان *piyādagān*), foot-passenger, pedestrian; pawn at chess. P.
 پیاز *piyāz*, onion. P.
 پیام *payām*, news, message, errand. P.
 پیچ *pech*, turn, twist. P. [withdraw. P.
 پیچیدن *pechānidan*, to twist; to turn away, twist and coiling. P.
 پیچیدن *pechidan*, to coil, wind, twist, turn, writhe, bend; avert, turn away; to roll, to rumble (as the bowels). P.
 پیدا *paidā*, produced, created; plain, clear, obvious, evident, manifest. P. [guide. P.
 پیر *pīr*, old, aged; holy man, saint; spiritual
 پیر طریقت *pīrī tarīkat*, spiritual guide, superior of a religious order or community. P.A.
 پیر مرئی *pīrī murābbī*, spiritual teacher or pastor. P.A.
 پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. P.
 پیرامن *pīrāman*, and پیرامون *pīrāmūn*, about, around, environs, proximity. P.
 پیرانه *pīrāna*, like or befitting an old man. P.
 پیرانه سر *pīrāna sar*, old age. P.
 پیراهن *pīrāhan*, loose vest, tunic, shirt. P.
 پیرایه *perāya*, ornament, decoration. P.
 پیر زن *pīr-zan*, old woman. P.
 پیر زنی *pīr-zane*, a certain old woman. P.
 پیر مرد *pīr-mard*, old man. P.
 پیروز *pīroz*, victorious, prosperous; favoured by fortune and opportunity. P.
 پیر زن *pīra zan*, old woman. P.
 پیرهن *pīrahan*, shirt, vest, garment, tunic. P.
 پیری *pīrī*, old age, decrepitude. P.
 پیری *pīre*, an old man. P. [of, to. P.
 پیش *pesh*, before, in front of, in the presence
 پیش *payash*, at the heels of him or her; after it. P. [پیش آوردن *pesh āvardan*). P.
 پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of
 پیش ازین *pesh az in*, before this, heretofore. P.
 پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet; to occur, to happen. P.
 پیشانی *peshānī*, forehead, skull. P.
 پیش *peshat*, before thee, in thy presence. P.
 پیشتر *peshatar*, before, foremost. P. [out. P.
 پیش داشت *pesh dāshstan*, to put forward, hold
 پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. P.
 پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. P.

پیش گرفتن *pesh giriftan*, to propose to one's-self, to adopt, embrace; to bring forward, to advance. P.

پیش گیر *pesh gir* (imp. of پیش گرفتن *pesh giriftan*), take, select, choose. P.

پیشه *pешa*, business, craft, trade, habit. P.

پیشه‌وار *peshawar*, artisan, craftsman. P.

پیشین *peshin*, primitive, preceding, bygone. P.

پیشینیان *peshiniyān*, those gone before, the ancients. P.

پیغام *paighām* (or پیغم *paigham*), message. P.

پیغمبر *paigham-bar*, messenger, prophet. P.

پیک *paik*, courier, messenger. P.

پیکار *paigar*, battle, conflict, contest. P.

پیکان *paigān*, javelin, dart, spear. P.

پیل *pil*, elephant. P. [in rut. P.

پیل مست *pili mast*, furious elephant, elephant

پیلان *pilbān*, elephant-keeper. P.

پیل‌تان *pil-tan* (lit. elephant-bodied), big, huge, bulky. P.

پیور *pilawar*, pedlar, huckster. P.

پيله *pila*, cocoon of the silkworm. P.

پیمان *paimān*, promise, treaty, covenant. P.

پیمانه *paimāna*, measure either for wet or dry goods; cup, goblet, bowl. P.

پیمر *payam-bar*, messenger, prophet. P.

پیمر زادگی *payambar-zādagi*, birth or descent from a prophet. P.

پیوستن *paivastan*, to join, unite, mix or associate intimately (with). P.

پیوسته *paivasta*, joined, united; constantly, habitually, uninterruptedly. P.

پیوند *paivand*, kindred, relation, connexion; conjunction, joint, articulation. P.

ت

ت *at*, thee; of thee; to thee; thy. P.

تا *tā*, until; in order that, so that, because; as soon as, as much as; so long as, as long as; ere; even, then; lo! behold! beware! have a care! never (with following negative). P. [to endure. P.

تاب *tāb*, heat, warmth, lustre; power, ability

تابان *tābān*, lustrous, bright, shining, dazzling. P.

تابستان *tābistān*, summer. P.

تابدار *tāb-dār*, bright, shining. P.

تاتار *tātār*, Tartars, Tartarv. A.P.

تأثیر *tāṣir*, influencing, impressing, efficiency, efficacy. A.

تاج *tāj*, crown, diadem, coronet. A.

تاجدار *tāj-dār*, wearing a crown, crowned. A.P.

تاجر *tājir*, merchant, trader. A.

تاجری *tājire*, a merchant. A.P.

تا چند *tā chand*, how far? how long? P.

تاختن *tākhtan*, to attack, rush upon; to gallop. to walk fast; incursion, irruption. P.

تاخیر *tākhir*, delay, postponement, reservation. A.

تأدیب *tādīb*, erudition, instruction; chastisement, correction, discipline. A.

تاراج *tārāj*, plunder, devastation, destruction, waste; dissolution. P.

تارک *tārak*, top, summit; crown (of the head); point (of a spear). P.

تاریخ *tārīkh*, date, day of the month. A.

تاریک *tārik*, dark, black, dull, cloudy. P.

تاریک دل *tārik-dil*, black-hearted; benighted,

تاریکی *tārikī*, darkness. P. [depraved. P.

تازنده *tāzanda*, galloping, cantering, prancing. P.

تازه *tāza*, fresh, bright, verdant, blooming. P.

تازه بهار *tāza-bahār*, fresh spring, bloom. P.

تازه رو *tāza-rū*, bright-faced, of cheerful aspect, smiling. P. [guage. P.

تازی *tāzī*, Arab, Arabian horse, Arabic lan-

تازیانه *tāziyāna*, scourge, lash; whipping, flogging, chastisement. P.

تازیدن *tāzidan*, to run. P. [regret, pain. A.

تأسف *ta'assuf*, grieving, regretting; grief,

تأسف خوردن *ta'assuf khurdan*, to grieve, to regret. A.P.

تأسفاً *ta'assufan*, of grief, from vexation, sorrowfully (acc. case employed adverbially). A.

تافتن *taftan*, to shine, sparkle; to spin, to twist, twirl; to turn away (the face); to heat (an oven). P.

تاک *tāk*, vine; clasp. P.

تا کجا *tā kujā*, how far? to what extent? P.

تاکی *tāki*, of or belonging to the vine. P.

تا کی *tā kai*, how long? till when? P.

تألیف *tālīf*, composition, compilation. A.

تأمل *ta'ammul*, reflection, meditation, consideration, thought. A. [redress. P.

تاوان *tāwān*, offence, crime; fine; retribution,

تاویل *tāwīl*, explanation, interpretation, exposition, commentary. A.

تأيید *tāyid*, aid, help, assistance (from God). A.
 تبار *tabār*, family, tribe. P.
 تباہ *tabāh*, ruin, destruction, misery, distress ;
 ruined ; ruinous. P.
 تباہی *tabāhī*, ruin, wreck, perdition ; wicked-
 ness, depravity, dissoluteness. P.
 تبدیل *tabdīl*, change, alteration. A.
 تبرک *tabarruk*, felicitation, benediction, con-
 gratulation ; abundance, plenty. A.
 تبسم *tabassum*, smiling ; smile. A.
 تبہ *tabah* (or تباہ for *tabāh*), ruin. P.
 تبہ گشتن *tabah gashtan*, to become marred, to
 be spoiled. P. [tar. P.
 تتری *tatarī*, of or belonging to Tartary, Tar-
 تری *kulāhī tatarī*, a Tartar cap (such as
 is worn by men of distinction). P.
 تتری *tatare*, a Tartar. P.
 تتمہ *tatimma*, completion, complement. A.
 تجارت *tijārat*, traffic, trade. A.
 تجاسر *tajāsur*, boldness, hardihood, rashness. A.
 تجربہ *tajribat* or *tajriba*, experience, proof, trial. A.
 تجرīb *tajrīb*, testing, trial, proof. A.
 تجسس *tajassus*, spying, watching, search. A.
 تجلی *tajallī*, brightness, brilliance, lustre. A.
 تجلی کردن *tajallī kardan*, to make clear or mani-
 fest, to reveal ; to shed light (on) ; to be
 manifest. A.P.
 تجنب *tajannub*, avoidance, turning aside from. A.
 تجنب کردن *tajannub kardan*, to shun, avoid,
 refrain, desist. A.P.
 تحذیر *tahẓir*, bidding beware, setting on one's
 guard ; threatening, cautioning. A.
 تحریر *tahrīr*, emancipating (a slave), writing
 elegantly and well ; writing. A.
 تحریمہ *tahrīma*, pronouncing the *takbīr* (or
 formula *الله اکبر allāhu akbar*, "God is very
 great") preparatory to praying ; entering
 upon prayer. A.
 تحسبو *tahsibū*, ye will reckon (imperf. jussive
 of the verb *حسب*). A.
 تحسوبي *lā taḥsibunī*, do not consider me. A.
 تحسین *taḥsīn*, applause, commendation, ap-
 proval. A. [mend, approve. A.P.
 تحسین کردن *taḥsīn kardan*, to applaud, com-
 mend. A.
 تحصيل *taḥsīl*, acquisition, gain, collection. A.
 تحفه *tuhfa*, present, gift, rarity. A.
 تحقیق *taḥkīk*, investigation ; truth, certainty. A.

تککم *taḥakkum*, commanding, ruling ; dominion,
 rule, authority. A.
 بردن *taḥakkum burdan*, to submit to au-
 thority, to obey. A.P.
 تحمل *taḥammul*, bearing, carrying a load, suf-
 fering ; patience, endurance, forbearance. A.
 تحمل کردن *taḥammul kardan*, to endure, to
 bear. A.P.
 تحمل آوردن *taḥammul āvardan*, to forbear, to
 exercise patience or forbearance. A.P.
 تحیات *taḥiyat* (pl. *taḥiyāt*), salutation,
 greeting ; felicitation. A. [wilderness. A.
 تحیر *tahaiyur*, astonishment, amazement, be-
 wilderment. A.
 تخت *takht*, throne. P.
 تخلص *takhliṣ*, release, deliverance, rescue. A.
 تخم *tukhm*, seed ; stone (of fruit) ; egg ; breed,
 race. P. [punishment. A.
 تدارک *tadāruk*, reparation, making amends,
 تدریس *tadbīr*, deliberation, counsel, advice ; man-
 agement ; prudence, judgment ; plan, con-
 trivance ; control, government. A.
 تدری *tadri*, thou knowest, or hast known (im-
 perf. jussive of the verb *دری*, he knew). A.
 تدری باطنی *wa lā tadri bāṭinī*, whilst thou
 knowest not my inward part (or heart). A.
 تدری *tadri*, thou knowest, or knewest (imperf.
 of the verb *دری*). A.
 تدریج *tadriḡ*, gradation ; moderation. A.
 بتدریج *ba tadriḡ*, by degrees, not frequently or
 copiously. P.A.
 تذهیب *tazhīb*, gilding. A.
 تر *tar*, wet, moist, fresh : also, a particle added to
 adjectives, to form the comparative degree. P.
 ترا *turā*, thee, to thee, for thee. P.
 ترازو *tarāzū*, balance, scales. P.
 ترانی *tarānī*, thou seest me (imperf. of *را'آ*,
 he saw, with the affixed pronoun *نی nī*). A.
 تربت *turbat*, tomb, sepulchre. A.
 تربیت *tarbiyat*, instruction, tuition, education,
 training. A.
 ترتیب *tartīb*, arrangement ; preparation ; get-
 ting ready ; composition. A.
 ترتیل *tartīl*, reading (the Kurān) with a dis-
 tinct utterance, chanting (the Kurān) in a
 peculiar, distinct, and leisurely manner. A.
 ترحم *tarahḡum*, commiseration. A.
 تردد *taraddud*, frequent coming and going ;
 irresolution, hesitation, vacillation. A.
 ترسا *tarsā*, infidel, pagan. P.

ترسان *tarsān*, fearing; afraid. P.

ترسمت *tarsamat*, I fear thee (1 p. aor. of ترسیدن *tarsīdan*, with affixed pronoun). P.

ترسیدن *tarsīdan*, to fear, be alarmed or apprehensive. P. [austere, rough, morose. P.

ترش *tursh* or *turush*, sour, acid; crabbed;

رو ترش *turush-rū*, sour-faced, cross-looking. P.

ترش شیرین *turush-shīrīn*, acid-sweet. P.

ترش طعم *turush-ṭa'm*, sour-flavoured. P.A.

ترشی *turshī*, sourness, acidity. P.

ترقی *tarakkī*, rise, ascendant, promotion, improvement. A.

ترك *tark*, abandonment, forsaking, quitting, relinquishing, giving over, renunciation; neglect. A.

ترك ادب *tarki adab*, departure from good breeding, breach of good manners, rudeness. A.P.

ترك جان *turki jān*, leave of life, farewell to life. A.P. [renounce, forsake. A.P.

ترك كردن *tark kardan*, to leave, quit, give up,

ترك *Turk* (pl. تركان *turkān*), Turk. P.A.

ترکه *tarikā*, bequest, legacy; leaving. A.

ترکستان *Turkistān*, Transoxiana. P.

ترکیه *turkiya*, Turkish, provincial, or barbarous Persian. P.

ترنج *turunj*, citron, lemon, orange. P.

ترنج بجای *ba jāyi turunj* (114), instead of the orange. (The allusion is to the story of Joseph and Zulaikḥā, Potiphar's wife, given in the 12th chap. of the Kurān). P.

ترنم *tarannum*, singing, humming. A.

تره *tara* or *tarra*, green, pot-herb. P.

تریاق *tiryāk* (probably the Greek *θηριακὰ* Arabicized), a certain compound medicine, supposed to be a remedy against the bite or sting of venomous reptiles, and poisonous potions; an antidote for poisons; Bezoar stone; treacle. A.

ترید *turīdu*, thou desirest (imperf. of اراد *arāda*, 4th form of راد *rāda*, for رود). A.

تزداد *tazdad*, thou wilt increase (imperf. jussive of ازداد *izdāda*, 8th form of the verb زاد *zāda*, for زيد). A.

تزداد حبا *tazdad ḥubban*, thou wilt increase (for thyself) affection. A.

تسبیح *tasbīḥ*, celebration of the praise of God (by repetition of the formula سبحان الله *subḥāna 'llāh*, the glory or perfection of God!); chaplet of beads, rosary. A.

خوان *tasbīḥ-khuwān*, a singer of the praise of God; repeating the formula *subḥāna 'llāh*; one who tells his beads. A.P.

تست *tust*, thee it is, is thine. P.

تست برتست *bar tust*, is (incumbent) on thee, (devolves) on thee. P.

تسکین *taskīn*, consoling, tranquillizing. A.

تسلی *tasallī*, consolation, solacing. A.

تسلیم *taslīm*, surrender, delivery, submission, resignation; health, security. A.

تسلیم کردن *taslīm kardan*, to give up, resign, surrender, submit to. A.P.

تشبیه *tashbīḥ*, comparison, simile. A.

تشرک *tushrika*, he gave a partner (imperf. subjunctive of اشرك *ashraka*, 4th form of the verb شرک). A. [ring honour. A.

تشریف *tashrīf*, ennobling, honouring, confer-

تشنگی *tishnagī*, thirst, thirstiness. P.

تشنه *tishna*, thirsty (pl. تشنگان *tishnagān*). P.

تشویر *tashwīr*, shame, confusion (in consequence of a deed done); regret, remorse. A.

تشویش *tashwīsh*, disturbing, unsettling; confusion; alarm, disquietude, care, solicitude. A.

تصانف *taṣānīf* (pl. of تصنيف *taṣnīf*), literary compositions, writings. A.

تصدیق *taṣdīq*, verifying, attesting, accepting as true; credence. A.

تصرف *taṣarruf*, control, power, grasp, disposal, use. A. [ness, display. A.

تضع *taṣannu'*, artifice, dissimulation, specious-

تصنیف *taṣnīf*, composing, compiling. A.

تصور *taṣawwūr*, imagination, fancy, idea. A.

تصور کردن *taṣawwūr kardan*, to imagine, picture (to one's self), conceive. A.P.

تصوّف *taṣawwuf*, contemplation, meditation (on God); Sūfism. A.

تضرع *taẓarru'*, humbling one's self; lamentation, earnest prayer and supplication. A.

تظاول *taẓāwul*, oppression, injustice, violence, usurpation; conquest; rudeness. A.

تطر *taṭīr*, he flew, or fled (imperf. jussive of the verb طار *ṭāra*, for طیر). A.

تطر لم تعمل *fa laita 'n namlu lam taṭīr*, would that the ant had not taken wing (or flown)! A. [طلع *ṭala'a*). A.

تطلع *taṭla'u*, it riseth (imperf. fem. of the verb طلع *ṭalla* حتى *ḥattā taṭla'u 'sh shamsu*, until the sun shall rise. A.

تطوع *taṭawwu'*, doing a good action gratis. A.
 بطوع *ba taṭawwu'*, voluntarily. P.A.
 تعالیٰ *ta'alā*, he was exalted; he is exalted, or may He be exalted! the Exalted; the Most High (perf. of the 6th form of the verb علا *'alā*). A.
 تعبد *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.
 تعبدوا *ta'budū*, ye worship (imperf. subj. of عبد *'abada*). A.
 ان لا تعبدوا الشیطان *an lā ta'budu 'sh shaitāna*, that ye would not worship (or serve) the devil. A.
 تعبیه *ta'biya*, arranging, fixing. A.
 تعبیه شدن *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.
 تعبیر *ta'bīr*, interpretation of dreams. A.
 تعجب *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.
 تعجیل *ta'jīl*, haste, hurry, precipitation. A.
 تعد *ta'uddu*, thou enumeratest (imperf. of the verb عد *'adda*). A.
 یا من تعد محاسنی *yā man ta'uddu maḥāsini*. O thou who recountest my good qualities! A.
 تعدی *ta'addī*, assault, hostility; violence, oppression. A. [ment. P.
 تعذیب *ta'zīb*, infliction of punishment; tor-
 تعرض *ta'arruz*, finding fault, objecting; oppo-
 sition, aversion, annoyance, exposure; pre-
 senting (a petition). A.
 تعزیت *ta'ziyat*, condolence. A.
 تعصب *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry; obstinacy. A. [tion, holiday. A.
 تعطیل *ta'ṭīl*, suspension, interruption; vaca-
 تعلق *ta'alluq*, attachment, connection, de-
 pendence. A.
 تعلیم *ta'lim*, teaching, instruction. A.
 تعنت *ta'annut*, reproach, taunt. A.
 تعهد *ta'ahhud*, holding in regard, cherishing, protecting, minding. A.
 تغابن *taghābun*, defrauding one another; vex-
 ation, disappointment, excessive regret. A.
 تغیر *taghāyir*, alteration, change, deteriora-
 tion. A. [nān), boasting, glorying. A.
 تفاخر *tafākhur* (and A.P. تفاخر *tafākhur ku-*
 تفاریق *tafāriq* (pl. of تفريق *tafriq*), intervals,
 divisions; instalments. A.
 بتدریج *ba tafāriq*, by instalments; by degrees,
 gradually. P.A.
 تفاوت *tafāwut*, difference, variation. A.

تفاوت *tafāwut kardan*, to make a differ-
 ence, to move or affect. A.P.
 تفتیش *taftīsh*, inquiry, search, diligent investi-
 gation. A.
 تفحص *tafahḥus*, investigation, search. A.
 تفرج *tafarrij* (and A.P. تفرج *tafarrij kun-*
ān), becoming free from anxiety, becoming
 cheerful; recreation, walking for amuse-
 ment; sight-seeing, strolling. A.
 تفرجگاه *tafarrij gāh*, place for recreation. A.P.
 تفرقه *tafriqa*, division, distribution; separation,
 dissension. A. [separate. A.P.
 تفرقه کردن *tafriqa kardan*, to distribute, to
 تفقد *tafaqqud*, strict search, diligent inquiry;
 looking into (an affair) with kindness. A.
 تفویض *tafwīz*, confiding, making over, consign-
 ment, transference. A. [dunning. P.
 تقاضا *takāzā* (for A. تقاضی *takāzī*), exaction,
 تقاعد *takā'ud*, backwardness, hesitation, hang-
 ing back. A.
 تقدس *takaddasa*, he was sanctified; (as an
 epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the
 verb قدس *'qads*). A.
 تقدیر *takdīr*, decree, appointment, fate. A.
 تقرب *takarrub*, being near, propinquity; asso-
 ciation, intimacy. A. [draw near. A.P.
 تقرب نمودن *takarrub namūdan*, to approach,
 تقریر *takrīr*, averring, avowal, recital, state-
 ment. A. [coming. A.
 نقص *takṣīr*, deficiency, failure, fault, short-
 نقل *takūlu*, she says (imperf. of the verb
 قال *qāla*, for قول *qūl*). A.
 تقوی *takwā*, piety. A.
 تقویت *takwīyat*, strengthening, support. A.
 تقویم *takwīm*, straightening, attempting to
 make straight. A. [gence. A.
 تکاسل *takāsul*, indolence, sluggishness, negli-
 تکبر *takabbur*, arrogance, pride. A.
 تکسب *taksibu*, thou mayest acquire (imperf.
 of the verb کسب *kasaba*). A.
 تکلف *takalluf*, ceremony; dissimulation, in-
 sincerity; excess, immoderateness. A.
 تکلموا *takallamū*, speak ye (imp. of the 5th
 form of the verb کلم *kālam*). A. [ence. A.
 تکیه *takiya*, pillow; reliance, support, depend-
 تکیه زدن *takiya zadan*, to lean or recline. A. P.
 تگ *tag*, canter, gallop; course, heat. P.

تلاطم *talātama*, (the water) dashed, (perf. 6th form of the verb *تلاطم*). A.

تلاطم *talātum*, buffetting, dashing. A.

تلبیس *talbīs*, fraud, deception, disguise. A.

تلخ *talḥḥ*, bitter. P. [address, satirical. P.

تلخ گفتار *talḥḥ-guftār*, bitter of speech, of harsh

تلخی *talḥḥi*, bitterness, bitter disappointment; thou art bitter. P.

تلفی چشیده *talḥḥi-chashīda*, tasted bitterness. P.

تلف *talattuf*, kindness, courtesy, affability. A.

تلف *talaf*, perishing, ceasing to be; becoming lost, bad, or spoiled. A.

تلف شدن *talaf shudan*, to perish, be lost, consumed, or spoiled. A. P.

تلف کرده *talaf kardā*, wasted, destroyed, marred. A. P. [piling. A.

تلفیق *talḥḥiq*, bringing together, collecting, com-

تلمیذ *tilmīz*, scholar, student, disciple. A.

تلون *talawwun*, changeableness, versatility, fickleness. A. [تلا. A.

تلی *tuliya*, it is read (perf. pass. of the verb *تلی* *bi mā tuliya fi 'l kur'āni min āyātihī*, according to what is read in the verses of the Kurān. A.

تم *tamma*, it is completed. A.

تم الكتاب *tamma 'l kitābu*, the book is finished. A.

تماشا *tamāshā* (for A. *tamāshī*), sight, show, spectacle. P.

تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient; finished, concluded; end, completion. A.

تمامتر *tamāmtar*, more complete. A. P.

هرچه تمامتر *harchi tamāmtar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

بتامی *ba tamāmī*, altogether, in toto. P. A.

تمتع *tamattu'*, enjoyment. A.

تمر *tamr*, date (fruit). A.

التمر باغ والتطور غیر مانع *attamru yāni'un wa 'n nātūru ghairu māni'in*, the date is ripe, and the keeper does not prevent. A.

تمر *tamurru*, thou passest (imperf. of the verb *تمر* *marra*). A.

لما لا تمر کریماً *limā lā tamurru karīman*, why dost thou not pass by charitably? A.

تمکین *tamkīn*, power, authority, dignity. A.

تملق *tamalluq*, fawning, flattery, blandishment, caressing. A. [sire, longing for. P.

تمنا *tamannā* (for A. *tamannī*), wish, de-

تمن *tamnun*, he upbraided (or twitted) with benefits conferred (imperf. jussive of the verb *تمن* *manna*). A.

تموز *tamūz*, the Syrian month corresponding to July; extreme heat. A.

تمیز *tamīz* (for A. *tamyīz*), judgment, discrimination. P.

تمیل *tamīlu*, it bends (fem. imperf. of the verb *تمیل* *māla*, for *میل*). A.

تمیل غصون البان *tamīlu ghusūnu 'l bāni*, the branches of the ben-tree bend. A.

تن *tan*, body, person; bulk. P.

تن دادن *tan dādan*, to engage (in), mix one's self (up with); to yield, give in. P.

تن آسانی *tan āsānī*, ease of body, personal comfort or indulgence. P. [drinking. A.

تناول *tanāwul*, partaking of food, eating and

تنبيه *tambih*, warning, caution, admonition. A.

تن پرور *tan-parvar*, pamperer of the body, voluptuous. P.

تن پروری *tan-parvarī*, pampering of the body, voluptuousness, luxury. P.

تنته *tantahi*, thou desistest (imperf. jussive of *تنته* *nahi*), 8th form of *نهی*. A.

تند *tund*, violent, impetuous, irascible, stern, severe; scowling. P.

تندخوی *tund-kho*, violent-tempered. P.

تندخویی *tund-kho'i*, violence of temper. P.

تندرست *tan-durust*, sound of body, healthy, hale, sound, well, robust. P.

تندی *tundī*, bulkiness, massiveness; height; hastiness, irascibility, vehemence, impetuosity. P.

تنزیل *tanẓil*, revelation; the Kurān. A.

تنبه *tansauna*, ye neglect, or overlook (2 m. pl. imperf. of the verb *تنبه* *nasiya*). A.

تنشأ *tansha'u*, it shoots, or will shoot upwards (3 f. sing. imperf. of the verb *تنشأ* *nasha'a*). A.

تنشأ لينة هورقها *tansha'u linatu huwa 'irkuhā*, a palm-tree will spring up of which he is the root. A.

تنعم *tana'um*, happiness, luxurious enjoyment. A.

تنک *tunuk*, shallow. P.

تنگ *tang*, strait, narrow, tight; distressed; in difficulties; avariciousness; vexation, affliction, annoyance. P.

تنگ آب *tang-āb*, shallow. P.

تنگ چشم *tang-chashm*, (narrow-eyed) covetous, greedy, insatiate. P.

تنگ دست *tang-dast* (pl. تنگستان *tang-dastān*), poor, indigent, distressed. P.

تنگ دستی *tang-dasti*, penury, indigence, poverty. P. [grieved. P.]

تنگ دل *tang-dil*, sad, melancholy, vexed, روزی *tang-rozi*, pinched for food, straitened for daily bread. P.

تنگی *tangi*, distress, straits. P.

تنور *tannūr*, oven. P. [bodies. P.]

تنها *tanhā*, alone, by one's self; (pl. of تن *tan*)

تنهایی *tanhā'i*, solitude, retirement, loneliness. P.

تانی چند *tane chand*, several persons, some in-
to *tu*, thou; of thee, thy. P. [dividuals. P.]

توابع *tawābi* (pl. of تابع *tābi*), followers, dependents; effects, results, consequences. P.

تواضع *tawāzu'*, humility, self-abasement, submission; politeness, affability. A. [ān]. A.

توأم *taw'am* (vulg. *tawam*), twin (P. pl. توأمان *taw'am-*

توان *tuwān*, it is possible; one may or can. P.

توانا *tuwānā*, powerful, strong, able, stalwart. P.

توانایی *tuwānā'i*, power, ability, strength

تواند *tuwānad*, it is possible, one may, one can. P.

توانستن *tuwānistān*, to be strong, powerful; to be able; to obtain the mastery. P.

توانگر *tuwāngar* (pl. توانگران *tuwāngarān*), rich, wealthy, opulent, affluent; great. P.

توانگرا *tuwāngarā*, O rich one! P. [in grace. P. A.]

توانگر همت *tuwāngar-himmat*, high-minded; rich

توانگری *tuwāngari*, opulence, wealth; powerful-
ness, greatness. P. [or rich man. P.]

توانگری *tuwāngare*, a certain great, or powerful,

توانم *tuwānam*, I am able or capable. P.

توانم آن *tuwānam ān*, I am capable of that. P.

توبه *taubat*, repentance, penitence. A.

توبیخ *taubikh*, reproof, upbraiding, scolding, threatening, terrifying. A.

توجه *tawajjuh*, turning of the face, conversion, attention, favour, countenance. A.

توحید *tauhid*, a profession of the unity of the Godhead. A.

تودیع *taud'i*, bidding adieu, taking farewell; dismissing; depositing. A.

توریت *tauret*, the Mosaic Law, the Pentateuch. A.

توسط *tawassu'*, being in the middle, mediating. A.

توشه *tosha*, provisions. P.

توفیق *taufik*, divine guidance, favour of God; completion of one's wishes, success. A.

توقع *tawakku'*, hope, expectation, expectancy. A.

توقف *tawakkuf*, delay, hesitation, pause, halt. A.
کردن توقف *tawakkuf kardan*, to delay, to pause, wait, halt. A. P.

توکل *tawakkul*, confiding, trusting in God. A.

توکیل *taukil*, committal (to prison); being in charge, or custody. A.

تویی *tū'i*, thou art. P.

ته *tih*, empty. P.

تهاون *tahāuun*, neglecting, negligence, slight, carelessness, remissness. A.

تذیب *tahzib*, adorning, correcting, amending, adjusting. A.

تهمت *tuhmat*, suspicion, evil opinion. A.

تهنیت *tahnī'at*, congratulation, felicitation. A.

تهور *tahawwur*, fury, daring, rush, onslaught, violent assault. A.

تهی *tihī*, empty; thou art empty. P.

دستی تهی *tihī-dast* (pl. دستی تهی *tihī-dastān*), empty-handed, poor, needy. P.

تهی مغز *tihī-maghz*, empty-brained, addle-pated,

تیر *tir*, arrow. P. [shallow. P.]

علم تیر *'ilmi tir*, science of archery. A. P.

تیر انداز *tir-andāz*, archer. P.

تیره *tira*, muddy, turbid, obscure, dark. P.

تیره بخت *tira-bakht*, unhappy, unfortunate. P.

تیره بختی *tira-bakhti*, thou art unfortunate, thou art (or wilt be) miserable. P.

تیره رای *tira-rāi*, dark-minded, of beclouded judgment. P. A. [ed. P.]

تیره روان *tira-ravān*, dark-souled, black-heart-

تیز *tez*, sharp, keen; fierce, hot. P.

تیز چنگی *tez-changi*, sharpness of claw, rapacity. P.

تیز دندان *tez-dandān*, sharp-toothed. P.

تیزرو *tez-rav*, sharp-going, fleet, swift. P.

تیشه *tisha*, axe, adze. P.

تیغ *tegh*, sword. P.

تیمار *timār*, care, sorrow; attendance on the sick; grooming and currying a horse. P.

تیمار خوردن *timār khurdan*, to receive a rub, to get a brushing. P.

ث

ثابت *sābit*, firm, fixed, stable; established, confirmed. A.

ثابت شدن *sābit shudan*, to be fixed, or established, to be ratified. A. P.

ثابت کردن *sābit kardan*, to make firm, establish, confirm, or ratify. A. P.

ثروت *ṣarwat*, opulence, riches. A.

ثريا *ṣuraiyā*, the Pleiades. A. [accesses. A.

تور *ṣughūr* (pl. of *ṣaḡūr*), passes, frontier-
تور الاسلام *ṣughūru 'l islām*, the passes, or
frontier-accesses of the land of the true
faith. A.

ثم *ṣumma* (in A. *thumma*), then, after that. A.

ثمره *ṣamra* (properly, *ṣamara*), fruit, profit,
result, consequence. A.

ثمين *ṣamin*, precious, costly. A.

ثناء *ṣunā*, praise, eulogy; panegyric. A.

ثناؤه *ṣanā'uhu*, His praise. A.

ثواب *ṣawāb*, reward, recompense. A.

ثوابي *ṣawābe*, a reward, a recompense. A.

ج

جا *jā*, place, room, position, high standing. P.

جا همه *hama jā*, everywhere. P.

جاسوس *jāsūs*, spy, scout. A.

جاسوسي *jāsūsī*, watching, spying, espionage. A.P.

جالينوس *jālīnūs* (the Greek *Galen* arabicized),
Galen, the physician. A.

جامع *jāmi'*, a principal mosque, where the
sermon (*khutba*) is delivered on Fridays. A.

جامه *jāma* (pl. *jāmāhā*), garment, clothes,
dress, robe, vest, stuff. P.

جامه كعبه *jāma'e ka'ba*, a covering of black
cloth embroidered with silver, in which
the square temple at Mecca is arrayed.
This cloth is renewed annually. P.A.

جامه‌هاي كهن *jāmāhāyi kuhan*, old clothes. P.

جان *jān*, life, soul. P.

جانان *jānān* (pl. of *jān*), souls; dear ones. P.

جانب *jānīb*, side, direction. A.

جان بحق تسليم كردن *jān ba ḥaqq taslīm kardan*,
to surrender the soul to God, give up the
ghost. P. [father's darling! P.

جان پدر *jāni pidar*, life of thy father! thy
جانستان *jān-sitān*, soul-seizing, life-taking or
destroying. P.

جان كندن *jān kandan*, to dig out the life. P.

جانور *jānwar*, animal. P.

جانوري *jānwarī*, thou art a brute beast. P.

جاني *jāne*, one soul, a soul, or life; any living
soul. P.

جاوداني *jāwidānī*, eternity; eternal. P.

جاويد *jāwīd*, immortal, eternal, enduring, ever-
lasting. P.

جاه *jāh*, exaltation, rank, dignity, high posi-
tion, pomp. P.

جاهدان *jāhadāni*, the two (or, they both)
strive hard, or exert themselves vigorously
(dual, perf. 3rd form of the verb *جهد*). A.

وا ان جاهداك علي ان تشارك بي *wa in jāhadāka*
'alā an tushrika bi, even if they both (i.e.
the parents) strive hard to make thee asso-
ciate with me. A.

جاهل *jāhil* (P. pl. *jāhilān*), ignorant. A.

وا المرء جاهل *wa 'l mar'u jāhilun*, and man is
ignorant. A.

جاي *jāi* = جا *jā*; (the pl. is *jāihā*). P.

بجاي زنان *ba jāyi zanān*, to woman's estate, to
womanhood. P.

جاگه *jāi-gah*, place, spot, point. P.

جايي نفس *jāyi nafas*, room for breathing. P.A.

جائي *jā'e*, one place, a particular place, point,
or degree; a new place; respect, regard,
reference. P.

جاگه *jā'egah*, place, locality. P.

جبال *jibāl* (pl. of *jabal*), mountains. A.

اقل جبال الارض *aqallu jibālī 'l arzi tūrun*,
the least of the mountains of the earth is
Sinai. A.

جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting
a bone; repairing (the broken fortunes of
any one); binding up (a broken or wounded
heart). A.

جبرئيل *jabrīl* (also *jabra'il*, or *jabrā'il*),
Gabriel, the archangel. A.

جبل *jabal*, mountain. A.

جبلت *jibillat*, nature, constitution. A.

جبلي *jibilliy*, natural, original, innate. A.

جبین *jabīn*, temple, side of the forehead; fore-
head. A.

جد *jud*, bestow thou, give bountifully (imp.
of the verb *جاد* *jāda*, for *جود*). A.

جد *jidd*, earnestness, seriousness; effort, la-
bour, toḏ, exertion. A.

جدال *jidāl*, strife, contention, fighting. A.

جدائي *judā'i*, separation. P.

جذب *jazb*, drawing, attraction. A.

جر *jarr*, drawing, attracting, dragging, trail-
ing; deriving; the vowel mark *kasra* under
the last letter of a word. A.

علي جر ذيل *'alā jarri zailin*, upon the trailing
of the skirt. A.

عامل الجر *'āmilu 'l jarri* (gen. *āmili 'l jarri*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. A.

جراح *jarrāḥ*, a surgeon who dresses wounds. A.
جراحت *jirāḥat*, wound. A.

جرائم *jarā'im* (pl. of جريمة *jarimat*), crimes, offences, sins. A.

جرم *jurm*, fault, offence, crime, sin. A.

جريان *jarayān*, flowing, running. A.

جز *juz*, except, save, besides, all but. P.

جزاء *jazā'*, recompense, retribution. A.

جزم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive.

جزيرة *jazīra*, island; peninsula. A. [firm. A.]

جس *jassa*, he touched, felt. A.

جس المثنائي *mā za 'llazī jassa 'l ma-ḡānī*, who is that who touches the chords of the lute? A. [ness. A.]

جسارت *jasūrat*, daring, presumption, bold-

جستن *jastan*, to spring, leap, bound, jump. P.

جستن *justan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. P.

جسد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جسدًا *jasadan* (acc.). A.

جسر *jisr*, bridge. A.

جسم *jism*, the body. A.

جسيم *jasīm*, big-bodied, portly. A.

جعبة *ja'ba*, quiver, case for arrows. A.

جعفري *ja'farī*, the finest kind of gold. A.

جعل *ja'ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). A.

جعل الخير لكل *wa ja'ala ilā kulli khair-in ma'alahuma*, and make the final lot of both to be every good. A.

جفاة *jafā*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. A.

جفائي *jafā'i*, an insult, an outrage. A.P.

جفت *juft*, pair, couple; partner, mate. P.

جفت گرفتن *juft giriftan*, to take a partner, to marry. P.

جگر بند *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. P.

جل *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. A. [alted. A.]

جلا *jalla wa 'alā*, the glorified and ex-

جل *jull*, housing, horse-cloth. A.

جلاد *jallād*, executioner, headsman. A.

جلال *jalāl*, majesty, glory. A.

جلالش *jalūlash*, his glory. A.P.

جلالي *jalālī*, the new Persian era, so called from Jalālud dīn Malik Shāh, under whose reign, which commenced A.H. 465, the Persian calendar was reformed. P.

جلساء *julasā* (pl. of جلس *jalīs*), companions. A.

جلار *julnār* (for گلنار *gulnār*), pomegranate-flowers. A.

جلس *jalīs*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. A.

جماد *jamād*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). A.

جماعت *jamā'at*, meeting, society, congregation, multitude. A.

جماعتي *jamā'ate*, a body. A.P.

جمال *jamāl*, beauty, comeliness. A.

جمال الانام *jamālū 'l anāmī*, the beauty (or ornament) of mankind. A.

بجمال *bi jamālīhi*, by his beauty. A.

جمشيد *Jamshed*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdāryan dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zakhāk. P.

جمع *jam'*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. A. [assemble. A.P.]

جمع آمدن *jam' āmadan*, to flock together, to

جمع شدن *jam' shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. A.P.

جمعي *jam'ie*, a company. A.P.

جمعيت *jam'iyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. A.

جملگی *jumlagī*, totality, completeness. P.

بجملگی *ba jumlagī*, in the mass, altogether. P.

جمه *jumla*, sum, whole, all, total, company, baud. A. [all, in short. A.]

في الجملة *fi'l jumla*, on the whole, to sum up

جميع *jamī'*, all, the whole. A.

جميل *jamīl*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character.) A.

جن *jian*, genius, genii. A.

جنبانیدن *jumbānīdan*, to cause to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. P.

jumbādan, to agitate, shake, stir, be-stir, to become roused or excited. P.

jambaini (obl. of *jambāni*), both جنبين *jambaika*, thy two sides. A. [sides. A.

jannat (pl. *jannāt*), garden. A.

jins, genns, kind, stock, sort. A.

jang, war, battle, fight, strife, conflict. P.

jang āvardan, to wage war, to fight. P.

jang-āzmūda, tried in war, experienced in battle, veteran. P.

jang-āvar (pl. *jang-āvarān*), جنگ آور warrior. P.

jang-āvari, aggression, strife. P.

jang-jū (pl. *jang-jūyān*), جنگ جو war-seeking, pugnacious; warrior. P.

jangi, warlike, martial. P.

junūn, insanity, madness, frenzy. A.

janī = *juwānī*: جوانی *janī muk-na = juwānī mikunād*, sets up for being a youth, plays the part of a young man. P.

jinni, of or belonging to the *jinn* or جو *jav*, barley, grain. P. [genii. A.P.

jav jav, a grain at a time, grain by جو *jū*, river, stream. P. [grain. P.

jawāb, answer, reply. A.

jawābe, an answer, a reply. A.P.

jawār, living in the neighbourhood of, neighbourhood. A.

jawāri man lā yuḥibbu, (from) the neighbourhood of one who loveth not. A.

juwāl, sack, bag, sacking. P.

juwāl-doz, large packing-needle. P.

juwān (pl. *juwānān*), youth, young man. P.

juwān-mard, brave; honest fellow; brave lad; liberal, generous. P.

juwān-mardi, manliness, courage; liberality.—*Juwān-marde*, a certain brave man. P.

juwānī, season of youth, youth, juvenility, adolescence.—*Juwāne*, a youth, one young man, a certain youth; a lovely

jūd, liberality, bounty. A. [youth. P.

jaur, violence, oppression, insult, injustice, tyranny; brutality, churlishness, boorishness. A.

jauri shikam, press of hunger. A.P.

jaur-pesha, the business of tyranny; tyrannical; tyrant. A.P.

jauz, nut, walnut. A.

jauziy, vendor of nuts. A.

abu 'l faraj bin jauzi, name of a celebrated preacher at Baghdad. A.

jausak (P. *kūshk*, arabicized), lofty edifice, palace, belvedere, kiosk. A.

josh, ebullition, ferment, excitement; raging (of the sea); clamour; swarm. P.

joshānīdan, to cause to boil. P.

jaushan, coat of mail. A.

jaushan-khāi, piercing (or piercer of) the coat of mail. A.P.

joshīdan, to boil, effervesce; to fume, fret, become excited; to hum, buzz, to be all in a bustle, to spirt out; to beat, palpitate, throb. P.

jauhar, jewel; essence, nature, root, origin; element. A.

jauhar-firosh, seller of jewels, jeweller. A.P. [jewellers. A.P.

jauhariyān (pl. of *jauhari*), جوهریان

jave, a single barley-corn, a grain of barley. P. [dnst. P.

jave sīm, a grain of silver, silver

jūy, river, stream; (imp. of *jestan*) seek جوین *jūyān*, seeking. P. [thou. P.

javīn or *javvīn*, of barley, barley-made. P.

nāni javīn, barley bread. P.

ju'īdan, to seek. P. [bride. A.

jāhāz or *jihāz*, ship; paraphernalia of a

juhūl (pl. of *jāhūl*), ignorant. A.

jahān, world; (part. of *jahīdan*) darting, quivering, flashing. P.

jahān-āfirīn, world-creator, God. P.

jahān-panāh, asylum of the world. P.

jahān-dāri, possession of the world, empire. P.

jahāndaq, to leap, dart. P.

jahān-dīda, one who has seen the world, travelled, experienced. P.

jahāne, a world, a crowd or host. P.

jahānīdan, to impel, urge, to cause to leap, force to gallop. P. [lary. A.

jihat, mode, reason, cause; wages, sa-

jihate, a salary, wages. A.P.

جد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. A.

جهل *jahl*, ignorance, stupidity. A.

جهود *juhūd* (pl. جهودان *juhūdān*), Jew. P.

جهول *jahūl*, extremely ignorant. A.

جهیدن *jahīdan*, to gallop off. P.

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. A.

جاءت *ji'ta*, thou camest (perf. of the verb جاء *jā'a*, for جيا). A.

رفقة *izā ji'tanī fī rufkatin*, when thou comest to me in company with others. A.

جيران *jirān* (pl. of جار *jār*), neighbours. A.

جیرانی *jirānī*, my neighbours. A.

جیش *jaish* army; retinue. A.

جیفة *jīfat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. A.

ع

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. P.

چادر *chādar*, sheet; veil reaching from head to

چار *chār*, four. P. [foot. P.]

چار پا *chār-pā*, four-footed, quadruped. P.

چار پايه *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چار پايي *chār-pā'e*, a quadruped. P. [poy. P.]

چاره *chāra*, remedy, resource, help. P.

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. P.

چاه *chāh*, well; pit; dungeon. P.

زندان *chāhī zindān*, dungeon, prison-hole. P.

چاهت *chāhat*, thee in the well; thy well. P.

چپ *chap*, left side, left hand. P.

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? P.

چراغ *chirāgh*, lamp. P.

چراغي *chirāghe*, a lamp. P. [pasture. P.]

چراگاه *charā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *charkh-andāz*, cross-bowman. P.

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. P.

چش *chash* = چشم *chashm*. P.

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight, view; hope, expectation. P.

چشمخانه *chashm-khāna*, socket of the eye. P.

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, ophthalmia. P.

چشمه *chashma*, fountain, spring. P.

چشمه حيوان *chashma'i haiwān*, the fountain of life or immortality. P.A.

چشمه نور *chashma'i hor*, fountain of light. P.

چشیدن *chashīdan*, to taste. P.

چشیده *chashīda*, tasted; proved, experienced. P.

چکیدن *chakīdan*, to drop, drip, trickle, distil. P.

چگونگی *chigūnagī*, state, particulars. the why and wherefore. P.

چگونہ *chigūna*, how? in what way? P.

چگونہ *chigūna'e*, how art thou? P.

چل *chil* (for چهل *chihal*), forty. P.

چل ساله *chil sāla*, forty years old. P.

چمچه *chumcha*, spoon. P.

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as, so, to such a degree or extent. P.

چنانکه *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. P.

چنانکه داني *chunānki dānī*, as thou knowest. P.

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? P.

چند تني *tane chand*, some persons. P.

چند روزي *roze chand*, a few days. P.

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. P.

چندانکه *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. P.

چندانی *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. P.

چند روز *chand roz*, some days, a few days. P.

چندین *chandīn*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. P.

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. P.

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. P.

چنین *chunīn*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. P.

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas, if, if so be. P.

چوب *chob*, wood, stick, bludgeon. P.

چوپان *chūpān* (or چوبان *chūban*), shepherd. P.

چوپانی *chūpānī*, pastoral office, duty or business of a shepherd. P.

چرگان *chaugān*, game of horse-shinty; the bat used in the said game, curved at one end. P.

جړگان *chaugāni ābnūs*, an ebony bat (used in the game of *chaugān*). P.

چون *chūn*, how? when, whenever, whilst, as, like, such as, so much as, whereas, since, because, how. P.

چوني *chūnī*, how art thou? how farest thou? P.
چه *chi*, what? why? how? what matters it? or, how! how many! what! P.

چه بودي *chi būde*, how would it be? would it not be excellent? how fine it would be!

چهار *chahār*, four. P. [would that! P.

چهار پا *chahār-pā* (pl. *چهار پایان chahār-pāyān*), four-footed, quadruped. P.

چهارم *chahārum*, fourth. P.

چه پائي *chi-pā'ī*, why dost thou stand still? why dost thou hesitate? (from *پايدن pā'idan*). P.

چه خوش گفـت *chi khwush guft*, how well spake! P.
چه در روي و چه در قفا *chi dar rū wa chi dar kufū*, whatever before one's face, the same behind one's back. P.

چه شد *chi shud*, what has happened? P.

چه گونه *chi gūna'e*, how art thou? P.

چهل *chihal*, forty. P.

چي *chī* (for *چيز chiz*), thing, any thing. P.

چیدن *chīdan*, to pluck, gather, pick, peck, glean, collect. P.

چيره *chīra*, rude, uncivil, bold, impudent. P.

چيز *chiz*, thing. P. [trifle. P.

چيزي *chize*, something, a little, any thing, a

چيست *chist*, what it is; what is it? what is? P.

حال چيست *hāl chist*, what's the matter? P.

چين *Chīn*, China; (imp. of *چیدن chīdan*), gather, pick, collect. P.

چينه *chīna*, grain; pickings for birds. P.

چيني *Chīnī*, of China, Chinese. P.

ح

حاتم طائي *Hātim Tā'ī*, name of an illustrious Arab of the tribe of *طاي tayi*, celebrated among Eastern nations for his liberality. A.

حاج *hājj*, pilgrim to Mecca. A.

حاجات *hājāt* (pl. of *حاجة hājat*), wants, necessities, necessary matters. A.

حاجت *hājat*, want, need, necessity, occasion; urgent, pressing case. A.

خواستن *hājat khwāstan*, to pray, state one's wants in prayer. A.P. [need of. A.P.

حاجتمند *hājatmand*, necessitous, in want, in

حاجتي *hājate*, a private business, a want. A.P.

حاجتي *hājīy*, a pilgrim to Mecca. A.

حادث *hādīḡ*, occurring. A.

حادث شدن *hādīḡ shudan*, to occur. A.P.

حاذق *hāzīk*, skilful, clever. A.

حاسد *hāsīd* (P. pl. *حاسدان hāsīdān*), envious. A.

حاصل *hāṣīl*, gain, acquisition, result; manifest. A.

حاصل شدن *hāṣīl shudan*, to be gained, acquired, or procured; to happen, befall, arise, occur. A.P. [earn. A.P.

حاصل کردن *hāṣīl kardan*, to get, acquire, gain, حاصل شدن *hāṣīl gardīdan* = حاصل شدن *hāṣīl shudan*, [q. v.] A.P.

حاضر *hāzīr* (P. pl. *حاضران hāzīrān*), present, ready, prepared, prompt, in attendance, waiting. A.

حاکم *hākīm* (P. pl. *حاکمان hākīmān*), governor, ruler, magistrate, judge. A.

حال *hāl*, state, condition, predicament; state of feeling; extraordinary state; ecstasy, rapture; instant, moment. A.

حال چيست *hāl chist*, what is the matter? A.P.

حالت *hālat* = حال *hāl*, [q. v.] A.

حالت *hālat*, thy state. A.P.

حالتست *chi hālat ast*, what is the matter? what has happened? how do you feel? P.

حالتي *hālate*, a state, a condition. A.P.

حالي *hāle*, at the time, at the instant; one state, a state; whilst. A.P.

حالي که *hāle ki*, the instant that. A.P.

حامل *hāmīl*, carrying; carrier, bearer. A.

حامل الغواشي *hāmīla 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle-coverings (the acc. used adverbially). A. [porter thereof. A.

حامله *fa anta hāmīluhu*, thou art the sup-

حامله *hāmīla*, pregnant (female). A.

حامي *hāmī*, defender, protector, guardian. A.

حبا *hubban*, affection, in point of affection (acc. used adverbially). A.

حبه *habba*, grain, seed, berry. A.

حبس *habs*, confinement, imprisonment. A.

حبل *habl*, rope, cord; bond, link of connexion. A.

حبل الوريد *min habli 'l warīdī*, than the jugular vein. A.

حبيب *habīb*, beloved, sweetheart, friend. A.

حتي *hattā*, until, so that. A.

حج *hājj*, pilgrimage (to Mecca). A.

حجاج *hujjāj* (pl. of حَاجَّ *hājǧ*), pilgrims (to Mecca). A.

حجاج من يوسف *Hajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the Khalifa Abdulmalik, A.H. 65. A.

حجاز *hijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petræa. A.

حِجَازِيّ *hijāzīy*, native of, or belonging to Hijāz. A.

حِجَّت *hujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. A.

حجر *hajar*, stone. A.

الحجر الصلد *al hajarū 'ṣ ṣaladu*, the firm rock. A.

حجرة *hujra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. A. [gree; just limits. A.]

حدّ *hadd*, bound, boundary, limit; extent, de-

حدّ شرع *haddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*shar'*). A.P. [A.P.]

بحدّي *ba hadde*, to a limit or extent or degree.

حِدَّت *hiddat*, sharpness, or hastiness of temper; irascibility. A. [young man, youth. A.]

حدث *hadaṣ*, novelty, new thing, recent event:—

حدثي *hadaṣe*, a certain youth. A.P.

حديث *hadīṣ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). A.

حديقة *hadīkat*, enclosed garden; palm-grove. A.

حذر *hazar*, caution, warning; guard, care. A.

حذر كردن *hazar kardan*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. A.P.

حرّ *harr*, heat, warmth. A.

حراثت *hurrās* (pl. of حَارَتْ *hāriṣ*), farmers, agriculturists, cultivators. A.

حرارت *harārat*, heat, warmth. A.

حراست *hirāsāt*, custody, guardianship, care, defence. A. [sacrilege. A.]

حرام *harām*, unlawful, forbidden, prohibited;

حرامزده *harām-zāda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. A.P.

حراميّ *harāmīy* (P. pl. حَرَامِيَّان *harāmīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. A.

حراسا *harasa*, he protected. A. †

حرسها الله *harasaha 'llāhu*, May God protect her! (the perf. used optatively). A.

حرف *harf*, letter, word, particle. A.

حرف گیر *harf-gīr*, captious; censorer, critic, caviller. A.P.

حرفي *harfe*, one letter, a single letter. A.P.

حرکت *harakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. A.

حرکتي *harakate* (usually *harkate*), an action. A.P.

حرم *haram*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. A.

حرمان *hirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fatedness. A.

حُرْمَت *hurmat*, honour, respect, reverence. A.

حرور *harūr*, hot, nocturnal wind; heat. A.

حروف *hurūf* (pl. of حرف *harf*), letters, characters. A.

حریر *harīr*, silk. A.

حرص *harīṣ*, greedy, eager, sensual. A.

حریف *harīf* (P. pl. حَرِيفَان *harīfān*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. A.

حزین *hazīn*, sad, mournful. A.

حسّ *hiss*, feeling, sensation. A

حساب *hisāb*, account, reckoning, calculation. A.

حسب *hasb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, P.) suitable (to), according to. A. [him. A.]

حسبه *hasbuhu*, his sufficiency, sufficing for
حسب واقعه *hasbi wāqī'a*, according to circumstances, suitably to the case. A.P.

بر حسب *bar hasbi*, according to, in conformity

حسد *hasad*, envy. A. [with. A.P.]

حسد بردن *hasad burdan*, to bear envy, to envy. A.P.

حسرت *hasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. A.

حسرت خوردن *hasrat khurdan*, to grieve or regret, to sigh for. A.P.

حسرتي *hasrate*, an intense grief. A.P.

حسن *hasuna* (fem. حسنت *hasunat*), he (or it) was fair, beautiful, or good. A.

حسانه جمع خصاله *hasunat jamī'u k̄hiṣālihi*, good are all his qualities. A.

حسن *husn*, beauty; goodness, excellence. A.

... *hasan*, beautiful; excellent. A.

حسن تدبیر *husni tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. A.P.

حسن خطاب *husni k̄hiṭāb*, elegance of address, polite conversation. A.P.

حسن زي *husni rāi*, just observation. A.P.

حسن ظن *husni ṣann*, good opinion. A.P.

حسن نبات الارض *husnu nabāti 'l arṣi*, the excellence of a plant of the earth. A.

حسنات *hasanāt* (pl. of حسنة *hasanat*), good deeds or works. A.

حسنى *Hasanī Maimandī*, the name of the minister of Sulṭān Maḥmūd. A.P.
 حسنى *hasanī*, beauty, comeliuess. A.P.
 حسود *hasūd* (P. pl. حسودان *hasudān*), envious; envier. A. [followers, retinue. A.
 حشم *hasham*, pomp, magnificence; depeudeuts,
 حصار *hiṣār*, fortified town, castle, fortress; siege. A.
 حصارى *hiṣāre*, a fort or fortress. A.P.
 حصاء *haṣbā*, gravel, pebbles. A.
 حصه *hiṣṣa*, lot, share, portion. A.
 حصول *huṣūl*, acquisition, gain. A.
 حصي *haṣā*, or حصا *haṣā*, pebbles, small stones. A.
 حضرت *haṣrat*, presence, majesty; His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship. A.
 حضور *huṣūr*, presence, court. A.
 حطام *huṭām*, anything dry and brittle; frail and perishing goods (of the present world). A.
 حظ *haẓẓ*, delight, pleasure, enjoyment, gratification; flavour, taste; part, portion, stock. A.
 حظي *haẓẓe*, one joy, a joy or pleasure. A.P.
 حنفس *haẓẓi nafs*, a sensual joy. A.P.
 حفصة *Haḥṣa*, the name of one of the wives of Muhammad. She was the daughter of Omar. A. [mory. A.
 حفظ *hiḥẓ*, guarding, protecting; custody; me-
 حق *haqq*, justice, justness, propriety, rightness, truth; just, proper, right, true; existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God); right or due of any kind, just claim. A.
 حق عاداتك *haqqā 'ibādatika* (acc.), the due of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped. A.
 حق معرفتك *haqqā ma'rifatika* (acc.), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known. A. [of. P.A.
 حق در حق *dar haqqi*, with regard to, in respect
 حقاً *haqqan*, really, truly, verily, in sooth (acc. used adverbially.) A.
 حقارت *haqqarat*, contempt. A.
 حق شناس *haqq-shinās*, gr. 'ul, just. A.P.
 حق شناسي *haqq-shināsī*, gratitude, justice. A.P.
 حقوق *hukūk* (pl. of حق *haqq*), rights, dues, just claims, duties. A.
 حقير *haqqir*, small, feeble, insignificant; base, contemptible, mean, despicable; a wretch. A.
 حقيقت *haqqikat*, truth, reality, fact, true or real nature or state. A.

حقيقي *haqqīy*, essential, true, real. A.
 حكايت *hikāyat* (pl. حكايات *hikāyāt*), story, tale, narrative, anecdote, relation. A.
 حكم *hukm*, order, command; decision, judgment; rule, dominion; check, restraint. A.
 حكم کردن *hukm kardan*, to order, command; to rule; to pronounce judgment; to take as a rule or authority. A.P.
 حكم انداز *hukm-andāz*, skilful archer; (syn. *kā-dir-andāz*). A.P.
 حکمت *hikmat*, philosophy, wisdom, knowledge, science; wise saying, maxim. A.
 درین چه حکمتست *dar īn chi hikmatast*, what wisdom is there in this? what's the policy of this? P.
 حکومت *hukūmat*, judicial authority; sentence of a judge, decision, decree; law-suit. A.
 حکیم *hakīm* (P. pl. حکیمان *hakīmān*), philosopher, wise man, sage; physician. A.
 حکیمی *hakīme*, a certain wise man. A.P.
 حلال *halāl*, lawful, permitted, allowable; pure,
 حلاوت *halāwat*, sweetness. A. [clean. A.
 حلب *halab*, Aleppo. A.
 حلبی *halabī*, of Aleppo, Aleppine. A.
 حلق *halk*, throat. A.
 حلقه *halka*, ring, circle; assembly. A.
 حلقه بگوش *halka ba gosh* (lit. 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient; devoted servant. A.P.
 حلقی *halke*, a throat, a windpipe; (hence) a musical and melodious voice. A.P.
 حلم *hilm*, mildness, meekness, forbearance, gentleness. A.
 حلواء *halwā*, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk; sweetmeat. A.
 حلیه *hilyat*, splendour, external appearance. A.
 حلیم *halim*, mild, gentle, forbearing. A.
 حلیمًا *halīman* (acc. used adverbially), meekly, mildly. A.
 حمار *himār*, male ass, jackass, stupid fellow. A.
 حمال *hamāl*, carrier of burdens, porter, bearer; laden, loaded. A.
 حمام *hammām*, bath, hot bath. A.
 حمایت *himāyat*, protection, defence, safeguard. A.
 حمائد *hamā'id* (pl. of حميدة *hamīdat*), laudable acts, praiseworthy deeds. A.
 حمد *hamd*, praise. A. [longs) to God. A.
 الحمد لله *al hamdu li 'llāhi*, praise be (or be

حمل *haml*, load, burden, pregnancy. A.

حمل کردن *haml kardan*, to charge, impute, ascribe. A.P.

حمله *hamla*, assault, onset, attack, charge. A.

حی *hamā* (properly حما *hamām*), pigeons, doves. A.

حی ورق *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. A.

حی *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted: (hence, poetically) the abode of one's beloved. A.

حی من ذکر *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. A.

حمیت *hamīyat*, warmth, zeal; vehemence, scorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. A.

حمید *hamīd* (fem. حمیده *hamīdat*), praised; laudable, praiseworthy. A.

حمیر *hamīr* (pl. of حمار *himār*), asses. A.

حنجرة *hanjara*, windpipe, gullet, throat. A.

حنظل *hanṣal*, colocynth gourd. A.

حواشی *hawās'ī* (pl. of حاشیة *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. A.

حوالت *hawālat* or حواله *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference. A.

حوت *hūt*, fish, large fish. A.

حور *hūr* (pl. of حوراء *hawrā*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. A.

حوران *hūrān*, the P. pl. of حور *hūr*. A.P.

حوض *hawz*, reservoir, cistern, pond, tank. A.

حوله *haulahu*, round about him. A.

حی *haiy*, a tribe (of the Arabs). A.

حیات *hayāt*, life. A. [founded, harassed. A.]

حیران *hairān*, perplexed, bewildered, confused. A.

حیف *haif*, oppression, violence; a pity, a sad thing. A.

حیل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. A.

حيلة *hīla*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. A.

حیلها *hiyalhā*, the P. pl. of حیل *hiyal*, [q.v.].

حين *hina*, time, period of time; at the time when. A.

حين الذل یکسبها *hina 'z zullu yaksibuhā*, at the time when abjectness acquires them. A.

حیوان *haiwān* (pl. حیوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. A. [ignorant animal. A.P.]

حیوان لا یعلم *haiwāni lā ya'lam*, senseless, or حیوة *hayāt*, life. A.

خ

خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. A.

خاتمة *khātimat*, end, conclusion; seal. A.

خاون *khātūn*, lady, matron, dame. P.

خار *khār*, thorn; stick. P.

خارت *khārat*, thy thorn. P.

خار خاری *har khāre*, every thorn, each thorn. P.

خارا *khārā*, hard stone, flint. P.

خاربن *khār-bun* (pl. خاربنان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. P.

خارکش *khār-kash*, carrier of thorn-fagots; a wood-gatherer. P.

خارکن *khār-kan*, one who roots up thorns. P.

خاستن *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. P.

خاص *khāṣṣ* (P. pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscated, forfeit. A.

خاصه *khāṣṣa*, especially, particularly. A.P.

خاصیت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. A.

خاطر *khāṭir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. A.

خال *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. P.

خال در *khāki dar*, earth of a door (or visitation), where one's wishes are obtained. P.

خال مرده *khāki murda*, ashes of the dead. P.

خال آلود *khāk-ālūd*, begrimed with dirt. P.

خال پا *khāk-pā*, dust of the feet. P.

خال زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. P.

خاکسار *khāksār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. P.

خاکستر *khākistar*, ashes. P.

خاکم *khākam*, I am earth. P. [earth. P.]

خاکی *khākī*, earthy; humble, abased; thou art

از خاکی *az khākī*, thou art (composed) of earth. P.

خالی *khālī*, empty, void, free from; destitute, deserted. A.

خام *khām* (pl. خامان *khāmān*), raw, crude ; vain, foolish, inexperienced ; simpleton. P.
خاموش *khāmosh*, silent, taciturn ; silence ! be silent ! P.

خاموشی *khāmoshī*, silence, taciturnity. P.
خاندان *khāndān*, family, race ; house, household, court, king's household. P.

خانقاه *khānaqāh* (P. خانه *khānagāh*, arabicized), convent or religious house for darweshes, and *sūfis*. A.

خان و مان *khān o mān*, house, family ; riches, and especially hereditary possessions, moveable and real. P.

خانه *khāna*, house, abode, home ; nest. P.
خانه پردازی *khāna-pardāzi*, domestic economy. P.

خانه خدا *khāna-khudā*, master of the house, major-domo. P.

خانمان *khānmān*, house, family. P.

خاوی *khāwī*, empty, void. A.

خاوی الطن *khāwī 'l baṭni*, the empty-bellied. A.
خایه *khāyo*, testicles. P.

خائیدن *khā'idan*, to bite, know, chew. P.

خائت *khābāsāt*, wickedness, malignity, malice, malevolence. A.

خیث *khubs*, malignity, malice, malevolence ; impurity, obscenity, abominable act. A.

خبر *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition. A.

خبرت *khibrat*, experience, trial, proof, test. A.

خبث *khābiṣ*, impure, bad, corrupt, base, wicked. A.

خیثه *khābiṣāt* (pl. خیثات *khābiṣāt*), impure thing ; (fem. of خیث *khābiṣ*). A.

الخیثات للخبثین *al khābiṣātu li 'l khābiṣīna*, impure things (are) for the impure. A.

خیثین *khābiṣīna* (obl. pl. of خیث *khābiṣ*), impure persons. A.

ختم *khātm*, seal ; completion, conclusion, end. A.

ختم قرآن *khātmī kur'ān*, perusal of the Kurān from the beginning to the end. A.P.

ختمی *khātmī*, a complete perusal of the Kurān from beginning to end. A.P.

خنی *khutanī*, Chinese, of Chinese Tartary. P.

خجالت *khajālat*, shame, blush, bashfulness, confusion. A.

خجسته *khujasta*, happy, auspicious. P.

خجل *khajil*, blushing, ashamed. A.

خجل کردن *khajil kardan*, to shame, to put to the blush. A.P. [fusion. A.

خجلت *khajlat*, bashfulness, blush, shame, confusion. P. [vout. P.

خدا *khudā*, God. P.
خدا پرست *khudā-parast*, God-worshipper, devotee.
خدا دم *khuddōm* (pl. of خادم *khādim*), domestics, servants. A.

خداوند *khudāwand* (pl. خداوندان *khudāwandān*), lord, master, owner, possessor. P.

خداوند حقیقی *khudāwandi ḥaqīqī*, the real master, i. e. God. P.A.

خداوند زاده *khudāwand-zāda* (pl. خداوند زادگان *khudāwand-zādagān*), nobleman's son. P.

خداوندگار *khudāwāndagār*, Creator of the world. P.

خداوندی *khudāwandī*, lordship, sovereignty, divinity, providence ; Your Majesty, Highness, Lordship, etc. P.

خدای *khudāi*, God. P.

خدایا *khudāyā*, O God ! P.

خدایار *khudāirā*, to God, for God. P.

خدائی *khudā'ī*, divinity, deity, godhead. P.

خدم *khadam* (pl. of خادم *khādim*), servants, slaves. A. [tendance ; homage. A.

خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, attendance.
خدمتگار *khidmatgār*, servant, waiting or serving man, personal attendant. A.P.

خدمتی *khidmate*, a particular or special service ; the particular service. A.P.

خر *khār*, ass, donkey ; blockhead, fool. P.

خر دجال *khārī dajjāl*, the ass of Antichrist. P.A.

خراب *khārāb*, destroyed, ruined. A.

خرابات *khārābāt* (pl. of خرابه *khārābat*), ruins, devastations ; liquor-shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin). A.

خرابه *khārābat*, devastation, ruin. A.

خرابه *khārāba*, ruin, a ruin. A.

خرابی *khārābī*, ruin. A.

خراج *khārāj*, tribute, tax, revenue, rent. A.

خراجی *khārājī*, revenue-collector. A.P.

خراسان *khurāsān*, the province of Persia bordering on Herāt, Khorassan. P.

خراسانی *khurāsānī*, of Khorassan. P.

خراشیدن *khārāshidan*, to scratch, scrape, lacerate, wound, grate, irritate. P. [jaunty. P.

خرامان *khārāmān*, strutting, swaggering, waving,

خرامیدن *khārāmīdan*, to walk proudly, jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro. P.

خریزه *kharbuza*, marsh-melon. P.
 خریزه زار *kharbuza-zār*, melon-bed or field. P.
 خرج *kharij*, expenditure, expense, outgoing. A.
 خرج *kharch*, expense, outgoings. P.
 خرج نمودن *kharch namūdan*, to spend, expend. P.
 خرد *khurd*, little, small. *Khīrad*, wisdom, good sense, sound judgment. P.
 خردمند *khīradmand* (pl. خردمندان *khīradmandān*), wise, intelligent, judicious. P.
 خرده *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. P.
 خردی *khurdī*, infancy, childhood, first part of life. P. [ass. P.
 خراست *kharašt* (for خراست *kharašt*), is an خراسک *khīrsak* (originally خراسک *khīrs*, bear, and سگ *sag*, dog). the game of bear and dogs, or bear-baiting. P.
 خرطوم *khartūm*, proboscis; prow (of a vessel). A.
 خرف *khariḥ*, doting old man, dotard. A.
 خرقة *khīrqa*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. A.
 خرقة پوش *khīrqa-posh* (pl. خرقه پوشان *khīrqa-poshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. A. P.
 خرگاه *khīrgāh*, royal tent or pavilion. P.
 خرم *khurram*, pleasant, delightful. P.
 خرما *khurmā*, date (a fruit). P.
 خرمن *khirman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. P.
 خرمنه *khār-muhra*, a small shell (the *Cypraea moneta*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kaurī*). P.
 خرمی *khurramī*, delight, joy, glee, happiness. P.
 خردن *kharaṇd*, they purchase (inf. خریدن *khāridan*); are asses (for خراند *khārand*). P.
 خروار *khurawār*, ass-load; a large load. P.
 خروج *khurūj*, egress, going forth. A.
 الخروج قبل الولوج *al khurūja kabla l wulūji*, (provide for) egress before entering, (look before you leap). A.
 خروس *khurūs*, cock, chanticleer. P.
 خروش *khurosh*, loud noise or cry, clamour, shouting. P.
 در خروش *dar khurosh*, loud, vocal, resonant. P.
 خروشین *khuroshidan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. P.
 خری *khare*, an ass. P.
 خریدار *khāridār*, purchaser. P.

خریدن *khāridan*, to purchase, buy. P.
 خریدی *khāride*, he used to purchase, he would buy. P.
 خریف *khariḥ*, autumn. A. [buy. P.
 خز *khazz*, silk stuff, raw silk. A.
 خزان *khizān*, autumn. P.
 خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. A.
 خزانه غیب *khizāna'ī ghaib*, hidden stores. A. P.
 خزائن *khazā'in* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. A. [herd. A.
 خزف *khuzaf*, pottery, jar, earthen vessel, pots-
 خزینه *khazīna*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. A.
 خس *khās*, thistle; weed. P.
 خسارت *khāsārat*, loss, damage. A.
 خسپیدن *khūspīdan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. P. [ness; avarice. A.
 خست *khissat*, vileness, baseness, contemptible-
 خسته *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, dispirited. P.
 خسته دل های *dilhāyi khasta*, broken hearts. P.
 خسته *khastā'e*, thou art sad. P.
 خسته خاطر *khasta-khātīr* (or P. دل خسته *khasta-dil*), pained at heart, annoyed, vexed. P. A.
 خسیس *khāsīs*, sordid, vile, base, worthless. A.
 خشب *khāshab*, dry wood, timber. A.
 خشت *khisht*, brick, tile. P. [bricks. P.
 خشت فیروزه *khishti firoza*, turquoise-coloured
 خشت زن *khīst-zan*, brickmaker. P.
 خشتی *khishte*, a brick, a tile. P.
 دو خشتی *khishte dū*, a couple of bricks. P.
 خشک *khushk*, dry, sere, arid, barren. P.
 رودی خشک *khushk-rūde*, a dried-up stream. P.
 سال خشک *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. P. [drought. P.
 خشک سالی *khushk-sālī*, scarcity, dearth,
 مغز خشک *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. P.
 خشکی *khushkī*, dryness, dry land; drought. P.
 خشم *khishm* (for A. *khāsham*), anger, rage, fury. P.
 خشم شدن *dar khishm shudan* (or خشم گرفتن *khishm giriftan*), to fly in a rage. P.
 خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. P.
 خشم آلوده *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. P.
 خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. P.
 خشن *khāshuna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) A.

خشنود *khushnūd*, pleased, contented. P.
 خشونت *khushūnat*, roughness, ruggedness ; harshness, severity. A. [properties. A.
 خصال *khiṣāl* (pl. of خصلة *khaṣlat*), qualities, خصاله *khiṣālihi*, (of) his endowments. A. [A.
 خصلت *khaṣlat*, quality, disposition, habit, nature.
 خصم *khaṣm*, enemy, antagonist, opponent. A.
 خصمی *khaṣmī*, enmity, contention. A.P.
 خصوص *khusūṣ*, particular. A.
 علی الخصوص *‘ala ‘l khusūṣ*, in particular, particularly, especially. A. [disputation. A.
 خصومت *khusūmat*, enmity, contention, strife,
 خصب *khaṣīb*, palm-tree. *Khuṣaib*, name of a man. A.
 خط *khatt*, line, boundary ; character, handwriting, letter ; moustache, beard. A.
 خط زشت *khaṭṭi zisht*, a vile scrawl. A.P.
 خط سبز *khaṭṭi sabz*, down upon the face (like that upon a peach), incipient beard. A.P.
 خطا *khaṭā*, fault, error, sin, offence, mistake. A.
 خطا *khaṭā*, Cathay. P.
 خطاست *khaṭāst*, is a mistake. A.P.
 خطا کردن *khaṭā kardan*, to commit a fault, to sin, fail, miss. A.P.
 خطای منکر *khaṭāyi munkar*, atrocious sin. A.P.
 خطاب *khiṭāb*, address, harangue ; sermon, homily ; discussion ; charge, accusation ; reproof, censure, displeasure. A.
 خطایی *khaṭā‘e*, a sin, a fault ; any particular offence ; a single slip or failure. A.P.
 خطباء *khuṭabā* (pl. of خطیب *khaṭīb*), preachers. A.
 خطبه *khuṭba*, an oration, or sermon, delivered every Friday, after the forenoon service, in the principal Muhammadan mosques, in which the preacher praises God, blesses Muhammad and his descendants, and prays for the sovereign. A.
 خطه *khiṭṭa*, land, country, district, city. A.
 خطر *khaṭar*, danger, peril, risk, jeopardy. A.
 خطرناک *khaṭarnāk*, dangerous, hazardous, perilous.
 خطیب *khaṭīb*, preacher, orator. A. [ous. A.P.
 خطیر *khaṭīr*, of high account or estimation, important ; hazardous, perilous. A.
 حجاجه *khaḥaja*, name of a certain band of plundering Arabs. P.
 خفت *khiffat*, lightness ; frivolity, weakness. A.
 خفت رای *khiffati rāi* (or خفت عقل *khiffati ‘aql*), weakness of intellect. A.P.

خفت *khuft*, sleeping, nap. P.
 خفتن *khuftan*, to sleep, to lie down. P.
 خفته *khufta*, slept, sleeping, asleep, lying down ; sleep-r. P.
 خفیه *khufya*, concealment, secrecy. A.
 در خفه *dar khufya*, in secret, privately. P.A.
 خفیة *khafīyat* (fem. of خفی *khafīy*), secret, hidden, lateut. A.
 خلاب *khilāb*, clay, dirt, mud, mire. P.
 خلاص *khalāṣ*, liberation, release, escape, deliverance. A.
 خلاف *khilāf*, difference ; opposition, contradiction, dispute, contention, enmity ; opposing, contrary. A.
 خلاف کردن *khilāf kardan*, to oppose, act contrary to, contradict, violate, break. A.P.
 خلافة *khilāfat*, vicegerency, caliphate ; sovereignty, monarchy. A. [friends. A.
 خلان *khullān* (pl. of خلیل *khaliḥ*), intimate
 خلایق *khalā‘iḳ* (pl. of خليفة *khaliḳat*), peoples, creatures, nations. A.
 خلد *khallada* (3 per. sin. pret. 2nd form of the rt. خلد used optatively), may (God) prolong or perpetuate. A.
 خلد الله ملكه *khallada ‘l lāhu mulkahu*, may God prolong his rule. A.
 خلعت *khil‘at*, robe of honour. A.
 خلق *khalk*, creatures, created things, people, folk, men, mankind.—*Khulk*, nature, habit, disposition. A.
 خلق آزار *khalk-āzār*, man-tormentor. A.P.
 خلتان *khulkān* (pl. of خلت *khalaḳ*), old and worn-out garments. A.
 خلقي *khalkē*, a host of people, a multitude ; any created being ; a form or figure. A.P.
 خلل *khalal*, fault, defect, injury, damage, detriment, something wrong ; disturbance. A.
 خلوت *khālūt*, retirement, privacy, seclusion ; private meeting. A.
 خلوت نشین *khālūt-nishīn*, sitting in retirement, recluse. A.P. [cluse. A.P.
 خلوت نشینی *khālūt-nishīmī*, thou art a recluse.
 خلیفه *khaliḥ*, vicegerent, the title of the successors of Muhammad, first assumed by, or given to, Abūbakr. A.
 خم *khamm*, curl ; coil, noose. P.
 خمار *khumār*, effects of intoxication, crop-sickness or headache after drinking. A.

خمر *khamr*, wine, or intoxicating expressed juice of anything. A.

خَم كَمَد *kham-kamand*, noose. P.

خَمُوش *khamosh*, silent. P.

خَمِير *khamir*, dough, leaven. A.

خَمِير كَرْدَن *khamir kardan*, to knead. A.P.

خندان *khandān*, laughing, smiling. P.

خندَق *khandaq* (the P. كَنْدَه *kanda* arabicized), ditch, moat, fosse. A.

خنده *khandā*, laughter, laughing. P.

خندیدن *khandidan*, to laugh, titter, smile. P.

خَنَك *khunuk*, happy, fortunate; cool, temperate. P.

خُو *khū* or *kho*, nature, habit, disposition. P.

بَد خَوِي *khoyi bad*, bad temper. P.

خواب *khwāb*, sleep, slumber, dream. P.

خوابگاه *khwāb-gāh*, place of sleep, dormitory. P.

خواجه *khwāja* (pl. خواجهگان *khwājagān*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. P.

خواجهٔ عالم *khwāja'i 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). P.A.

خواجه تاش *khwāja-tāsh* (pl. خواجه تاشان *khwājātāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. P.

خوار *khwār*, contemptible, mean despised, abject. P.

خوار مردم *mardum-khwār*, man-eater. P.

خوار *khuwārun*, lowing, crying like a calf. A.

خوار داشتن *khwār dāshtan*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khurdan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. P.

خوارزم *khwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihūn, and extending to the Caspian sea. P.

خوارزم شاه *khwārazm-shāh*, title of the Sultān علاء الدین محمد *'alā'u 'd dīn 'Muhammad*, who reigned in Khārazm from 1200 to 1220 of our era. P.

خواست *khwāst*, solicitation, begging request. P.

خواستن *khwāstan*, to want, desire, wish, will, ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. P.

خواص *khawāṣṣ* (pl. of خاصه *khāṣṣat*), nobles, grantees. A.

خواص و عوام *khawāṣṣ o 'awāmm*, nobles and plebeians, gentle and simple. A.

خوان *khwān*, furnished board or cloth, tray, dish. P.

خواندن *khwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. P.

خوانده *khwānda'e*, thou hast read. P.

خواه *khwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. P.

خواهر *khwāhar*, sister. P.

خواهنده *khwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. P.

خواهی *khwāhī*, thou wishest; dost thou wish? P.

خوب *khūb* (pl. خوبان *khūbān*), good, beautiful, fair, well. P.

خوبرو *khūb-rū* (or خوب روی *royi*, but pronounced *khūb-rū*), fair-faced, handsome, comely. P.

خوب روی *khūb-rū'i*, thou art fair-faced. *Khūb-rū'e*, a handsome-faced person. P.

خوب صورت *khūb-ṣurat*, comely, handsome. P.A.

خوب منظر *khūb-manẓar*, fair to behold, comely in appearance. P.A.

خوبی *khūbī*, beauty, comeliness. P.

خود *khwud*, self, himself, herself, itself; one's own. P.

خود رای *khwud-rāi*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. P.A.

خودی *khwudī*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. P.

خوردن *khwurdan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. P.

خورده *khwurda*, eaten. P. [wallet. P.

خوردهٔ انبان *khwurda'i ambān*, crumbs in a

خوردی *khwurdī*, infancy, childhood. *Khwurde*, he was accustomed to eat, he used to eat. P.

خورش *khwurish*, food, aliment. P.

خورشید *khwurshed*, the sun. P.

خوِرم *khwurram*, joyful, pleasant. P.

خورنده *khwuranda*, eater; fed, maintained, victualled; household. P.

خوش *khwush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. P.

خوشانیدن *khoshānidan*, to cause to dry up, to render parched. P.

خوش آواز *khwush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. P.

خوش آوازي *ush-āwāze*, one with a sweet voice. P. [odoriferous. P.]

خوشبوي *khush-bū*, sweetly-scented, fragrant,

خوشتر *khush-tar*, pleasanter, more agreeable. P.

خوشخو *khush-kho*, of pleasing manners or disposition, good-tempered, affable. P.

خوش سخن *khush-sukhan*, well-spoken. P.

خوش طبع *khush-tab'*, good natured, cheerful. P.A. [dantly. P.]

خوش گريستن *khush giristan*, to weep abundantly,

خوش گفت *khush guft*, well spake he. P.

خوشنود *khushnūd*, content, satisfied well-pleased. P.

خوشه *khūsha* or *khosha*, ear of corn. P.

خوشي *khushī*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun. P.

خوشیدن *khoshīdan*, to wither, dry, parch. P.

خوض *khauz*, saying what is false; conspiring against. A.

خورده *khū-karda*, habituated. P.

خون *khūn*, blood; killing, murder. P.

خوشتوار *khūn-khūār*, blood-devouring, sanguinary, blood-thirsty. P.

خوشتواري *khūn-khūārāgi*, blood-thirstiness, ferocity. P. [per, disposition. P.]

خوي *khūy* (the same as *khū*), habit, temper,

خويد *khawīd*, green corn, wheat or barley not yet in ear. P.

خويش *khwesh*, self; one's own; (my, thy, his, hers, its, ours, your, their) own; kinsman, relative, relation. P.

خويشاوند *khweshāwand*, kinsman. P.

خويشتن *khwesh-tan*, own person, self; own. P.

بر خويشتن *bar khwesh-tan*, of himself, voluntarily. P. [mious, self-restraining. P.]

خويشتن دار *khwesh-tan-dār*, temperate, abstemious,

خويشتنيد *khwesh-taned*, of your own ye are. P.

خيार *khīyār*, cucumber. A.

خيال *khayāl*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice; phantom, spectre, apparition. A.

خيالاً *khayālan*, (acc.) as an image, or apparition in sleep. A.

خيال انديش *khayāl-andesh*, fantastic, chimerical, conceited, whimsical, vain. A.P.

خيالاً يرافتي *khayālan yurāfikunī*, as an apparition to accompany me on a journey. A.

خيال بستن *khayāl bastan*, to suppose, imagine, form a notion, entertain an idea, dream of. A.P.

خيانت *khīyānat*, perfidy, treachery, treason, disloyalty. A.

خياني *khīyānate*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery. A.P.

خير *khair*, well; good, virtuous, fair, well-doing; goodness, kindness, liberality, charity; goods, riches, good things. A.

خيراست *khair ast*, it is well; is it well? A.P.

خيره *khīra*, malignant, malevolent, emboldened (to attack); indolent, torpid; stupid, grovelling; angry, moody; impudent, shameless; perverse, obstinate; ravenous, insatiate. P.

خيره راي *khīra-rāi*, of dark or mean understanding, grovelling. P.

خيره رو *khīra-rū*, shameless, impudent; of malignant aspect. P.

خيره سر *khīra-sar*, headstrong; wayward; silly, stupid, blundering. P.

خيزان *khezān*, rising. P.

افتان و خيزان *uftān o khezān*, (now) falling and (now) rising, i.e. staggering along, (moving) with difficulty. P.

خيزیدن *khezīdan*, to rise, spring. P.

خيزش *khezash*, rise (and slay) him. P.

خيل *khail*, troop, body of horsemen; tribe; mass. A.

خيلناش *khailtāsh*, fellow-soldier, comrade; commander, general; name of an athlete. P.

خيل خانه *khail-khāna*, royal household. P.

خيمه *khaima*, tent, tabernacle. A.

خيمه زن *khaima zadan*, to pitch a tent. A.P.

د

داد *dād*, he gave; gift, giving; justice, measure, redress; cry for redress or justice. P.

توان داد *tuwān dād*, one can give. P.

دادن *dādan*, to give, assign, surrender, resign, yield; to give leave, allow, suffer, permit; to place (in school). P.

دادي *dāde*, justice, judgment (emphatically):— he used to give. P.

دار *dār*, keep (imp. of داشتن *dāshtan*). P.

دارو *dārū*, medicine, drug, physic, remedy. P.

داروي تلخ *dārūyi talkh*, bitter medicine. P.

دار و گير *dār o gir*, pomp, bustle, consequence. P.

داروي *dārū'e*, a certain medicine, a drug. P.

داري *dārī*, thou holdest, supportest, keepest, or maintainest (aor. of داشتن *dāshtan*). P.

- دارین *dāraini* (obl. of داران *dārāni*, dual of دار *dār*), two worlds, both worlds. A.
- داشتن *dāshtan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. P.
- داشتن دست *dast dāshtan*, to hand over, to restore. P. (or cause of anything). A.
- داعی *dā'i*, inviting, stimulating; the author
- داعیه *dā'iyā*, cause, source; claim, pretension, call. A.
- دام *dām*, snare, net. P.
- دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of دوم, used optatively). A.
- دام ملکه *dāma mulkuhu*, may his kingdom endure. A. [dure. A.
- دام سعده *dāma sa'duhu*, may his happiness endure
- داماد *dāmād*, son-in-law. P.
- دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. P.
- دامنی *dāmāne*, a skirt, a whole skirt. P.
- دامی *dāmī*, thou art the snare. P.
- دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). P.
- دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. P.
- دانی *dānā'i*, knowledge, science:—*dānā'e*, a man of wisdom. P. [regard. P.
- دانستن *dānistan*, to know, consider, esteem,
- دانستی *dāniste*, he might know; he used to know. P.
- دانش *dānish*, knowledge, science, learning. P.
- دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. P.
- دانشمندی *dānishmande*, a certain learned man. P.
- دانگ *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a dīnār. P.
- دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; bead. P.
- دانی *dānī*, thou knowest (2 per. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.
- داؤد *Dā'ud*, David, king of Israel. A.
- داؤدی *Dā'udī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. P. A.
- داور *dāwar*, judge, ruler; God. P.
- دائره *dā'ira*, circle, circumference, orbit. A.
- دائم *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. A.
- دایه *dāya*, nurse, foster-mother. P.
- دبیتی *dabīkī*, fine stuff of gold tissue (so named from *Dabīk*, a small town in Egypt, where it is manufactured). A.
- دجال *dajjāl*, Antichrist. A.
- دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dajla*). A.
- دجلی *dujā*, darkness. A.
- الدجی *ad dujā*, the darkness. A.
- دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. P.
- دختر حواسن *dukhtar khwāstan*, to ask a girl in marriage. P. [maiden. P.
- دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter,
- دخل *dakhl*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (136). A.
- دخول *dukhl*, entering, ingress, access, arrival. A. [prey. P.
- دد *dad* (pl. ددان *dadān*), wild beast, beast of
- در *dar*, in, into, within, among; concerning, about, as regards, respecting, on, upon, at; under. P.
- در *ba daryā dar*, in the sea. P.
- در *dar* (pl. درها *darhā*), door, gate, avenue; topic, subject. P.
- از در *az dar*, by the door. P.
- در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. A.
- در *durr*, pearl. P.
- در تیم *durriyatim*, rare, incomparable pearl. P.
- دراز *darāz*, long; outstretched, extended. P.
- دراز کردن *darāz kardan*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). P.
- درازی *darāzī*, length. P.
- دراست *dirāsāt*, study, reading, repeated study, or reading. A. [thunderstruck. P.
- در آشتن *dar āshuftan*, to be disturbed; to be
- دراعه *durra'a*, tunic, wide vest, or shirt of wool. A.
- در افتادن *dar uftūdan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dar* is pleonastic). P.
- در آمدن *dar āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. P.
- در آموختن *dar āmokhtan*, to teach. P.
- در انداختن *dar andākhtan*, to hurl, cast. P.
- در آیدن *dar ānīdan*, to tear, to cause to burst. P.
- در آوردن *dar āvardan*, to bring in; to bring down; to stay, or check. P.
- در آویختن *dar āwekhtan*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. P.
- در آیی *dar āi*, enter thou, come in (imp. of در آیدن *dar āmadan*). P.
- در آیت *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. A.

باختن *dar bākhtan*, to play, gamble away; to lose. P.

دربان *darbān*, porter, doorkeeper. P.

در بار *dar bar*, on or in the breast; in the arms. P.

در بر کردن *dar bar kardan*, to put on (clothes); to wear, assume. P. [wear. P.

در بر گرفتن *dar bar giriftan*, to put on, assume, engage in; to rise up to. P.

در بسته *dar-basta*, with the door shut; shut in. P.

در بند *dar band*, in the bond; enslaved. P.

در پس *dar pas*, in the rear. P.

در پی *dar pai*, at the heels, behind, following. P.

در پیش *dar pesh*, before, a-head, in front; in prospect. P.

در پیوستن *dar paivastan*, to join, to meet; to be engaged in; to rise up to. P.

درج *darj*, infolding, collecting, preserving, comprising, holding:—*durj*, casket. A.

درجات *darajāt* (pl. of درجه *darajat*), steps, stages upwards (of Paradise: opposed to درکات *darakāt*). A.

درجه *darajat*, step, degree, rank, dignity. A.

درجته *darajatihi*, his dignity. A.

درجی *durje*, a casket. A.P. [stantly. P.A.

در حال *dar hāl*, at the present time; now; in-

در حق *dar haqq*, in reference, respect, or regard. P.A. [shrub, bush. P.

درخت *dirakht* (pl. درختان *dirakhtān*), tree,

در خفیہ *dar khufiya*, in secret, secretly. P.A.

در خواب *dar khwāb*, in sleep, asleep. P.

در خوابی *dar khwābi*, thou art asleep. P.

در خورد *dar khwurd*, worthy, suited. P.

درد *dard*, pain, ache, anguish. P.

دردا *dardā*, oh, the pain! alas! P.

در دادن *dar dādan*, to submit, yield, surrender;

give out, proclaim. P. [pain, pained. P.

دردمند *dardmand*, afflicted, aching, suffering

دردمندیم *dardmandem*, we are pained. P.

در ربودن *dar rubūdan*, to sweep away, tear away;

to snatch, carry off; to save, rescue; to

steal upon. P.

در رسانیدن *dar rasānīdan*, to bring in. P.

در رنجیدن *darranjīdan*, to be annoyed or vexed. P.

درس *dars*, study, reading; lesson, lecture. A.

در ساختن *dar sākhtan*, to do with, to agree with; to be satisfied or content. P.

درست *darast* (for در است *dar ast*), is in, is comprised. — *Durust*, complete, entire, sound; just, right, true, valid; healed. P.

درست ناکرده *durust nā karda*, unfinished, not done correctly. P.

در ستمیدن *dar sitezīdan*, to strive obstinately and pertinaciously. P.

درشت *durusht*, hard, harsh; rugged, rough; thick, firm; big, stout, bulky; stern, surly. P.

درشت خو *durusht-kho*, surly-tempered, severe. P.

درشت رو *durusht-rū*, crabbed-faced. P.

درشتی *durushti*, roughness; harshness, severity; bulkiness, bigness, fatness. P.

در افتادن *dar futādan*, to fall, to fall in. P.

در قفا *dar kafā*, behind. P.A.

درکات *darakāt* (pl. of درک *darak*), lowest depths, stages downwards (of Hell). A.

در کار اند *dar kār and*, are at work, are busy. P.

در کشاده *dar-kushāda*, open-doored, with the door open. P.

در کشیدن *dar kashīdan*, to draw in, contract; to suppress, restrain, refrain; to withdraw; to shut; to drag. P.

زبان در کشیدن *zabān dar kashīdan*, to be silent. P.

درگاه *dargāh*, court, gate, threshold; shrine; palace, king's court. P.

در گذاشتن *dar guzāshtan*, to pass by; to pass over. P.

در گذراندن *dar guzrānīdan*, to cause to pass. P.

در گذشتن *dar guzashtan*, to elapse, to pass on, to pass over, pass by, pass away, die. P.

در گرفتن *dar giriftan*, to take effect, to impress. P.

در گرو بودن *dar girav būdan*, to be in deposit, pledge, or pawn. P.

در گسستن *dar gusistan*, to be broken or twisted, to break down, fail. P.

در گسلانیدن *dar gusilānīdan*, to snatch, twitch, wrest, wrench. P.

درم *daram* (for در من *dari man*), my gate. P.

درم *diram* (pl. درمها *diramhā*), money; a silver coin, worth about twopence; a drachm

(which is the weight of the coin). P.

در ماندگی *dar mādagi*, distress, sorrow, sadness; want; inability. P.

در ماندن *dar māndan*, to be in want; to be at a loss; to be at a standstill; to stick, sink, flounder; to be distressed. P.

در مانده *dar mānda* (pl. در ماندگان *dar mānda-gān*), distressed, unfortunate. P.

درم دار *diram-dār* (pl. داران *diram-dārān*), possessed of wealth, monied, rich. P.

درمی *dirame*, a single dirhem. P.

چند *dirame chand*, a few dirhems, a little money. P.
 در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.
 در میان شان *dar miyāni shān* (for در میان ایشان *dar miyāni eshān*), among them. P.
 در میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before; to entrust; to expose; to speak of. P.
 درند *darrinda*, that which rends or tears; rapacious, ravenous. P.
 درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.
 درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.
 در نوردن *dar navardan*, to travel. P.
 در نوردیدن *dar navardidan*, to wrap up, to fold together; to obliterate. P.
 درو *dar ū*, in him, in it, thereon:—*dirav*, reaping, harvest. P.
 دروازه *darwāza*, door. P.
 دروغ *durogh*, lie, falsehood. P.
 دروغ زن *durogh-zan*, false, liar. P.
 دروغی *duroghē*, a lie, a falsehood. P.
 دروغی که *duroghē ki*, the lie that. P.
 درون *darūn*, within, in; inside, heart P.
 درویدن *diravidan*, to mow, reap. P.
 درویش *darwesh*, poor, needy, indigent; religious mendicant, dervish. P.
 درویش سیرت *darwesh-sīrat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manuers or temper of a dervish. P.A.
 درویش صفت *darwesh-sifat*, dervish-like, endued with the qualities of a dervish. P.A.
 درویشی *darweshi*, the condition of a dervish, poverty:—*darweshe*, a dervish, a certain dervish. P.
 درها *darhā* (pl. of در *dar*), doors; gates. P.
 درهای آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.
 در هم *dar ham*, together; perplexed, confused, intertwined; pell-mell; vexed, annoyed. P.
 درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.
 درهم افتاده *darham uftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.
 درهم کشیدن *darham kashidan*, to draw together, to contract. P.
 دری *dare*, a door. P.
 دریا *daryā*, sea, ocean; any large river. P.
 دریای مغرب *daryāyi maghrīb*, Western Sea, Mediterranean. P.A.
 هفتگانه دریای *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

دریا *ba daryā dar*, in the sea, in one midst of the sea. P.
 در یاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of در یافتن *dar yāftan*). P. [stand, comprehend. P.
 در یافتن *dar yāftan*, to discover, find out, understand.
 دریچه *darīcha* (dim. of در *dar*), small door, window.
 دریدن *daridan*, to rend or tear. P. [dow. P.
 دریغ *diregh* or *duregh*, alas! what a pity! pity, harm; denial, refusal; repugnance, reluctance, unwillingness; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.
 دریغ خوردن *diregh khurdan*, to grieve, to be distressed.
 دریغ داشتن *diregh dāshtan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.
 دریغا *direghā*, alas! ah! well-a-day! P.
 درین *darīn*, in this; in these (same as در این *dar īn*). P.
 دروزه *daryūza*, mendicancy, mendicity. P.
 دزد *duzd* (pl. دزدان *duzdān*), thief, robber. P.
 دزدی *duzdi*, theft, robbery:—*duzde*, a certain thief, a robber. P.
 دزدیدن *duzdidan*, to steal, rob, thieve. P.
 دست *dast* (pl. دستها *dasthā*), hand; paw; pre-eminence, superiority, victory. P.
 بدست آوردن *ba dast āvardan*, to gain, get possession of, secure. P.
 دستار *dastār*, turband; napkin, handkerchief; handkerchief-full. P.
 دست بدست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.
 دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.
 دست برداشتن *dast bar dāshtan*, to withdraw the hand; to leave, let alone. P.
 دست بردل بودن *dast bar dīl būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.
 دست بر فشاندن *dast bar fishāndan*, to rub the hands together (for joy). P.
 دست نگی *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.
 دست تنگی *dust-tangi*, straits, indigence, penury. P.
 دست دادن *dast dādan*, to give a hand; to help, aid, favour, promote. P.
 دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power; means of subsistence, livelihood; friendly. P.
 دستگاہ *dast-gāh*, help, relief; power, strength, means, ability; wealth. P.

- دستگیری** *dast-girī*, taking by the hand; aid, help, assistance; possession. P.
- کردن دستگیری** *dast-girī kardan*, to hand over, put in possession. P.
- دست و پا** *dast o pā*, hand and foot. P.
- دست و پا بریده** *dast o pā burīda*, amputated in hands and feet. P.
- دستور** *dastūr*, custom, habit; prime minister. P.
- دسته** *dasta*, handful, bundle; handle. P.
- دست یافتن** *dast yāftan*, to get the (upper) hand, to triumph. P. [water. P.]
- دشت** *dasht*, desert, wilderness, plain without
- دشمن** *dushman* (pl. دشمنان *dushmanān*), foe, enemy. P.
- دشمن کام** *dushman-kām*, (lit. foe's wish) death. P.
- دشمنی** *dushmanī*, enmity, hostility. P.
- دشنام** *dushnām*, abuse. P.
- دشنامی** *dushnāme*, an abusive word; abuse, incivility, rudeness. P.
- دشوار** *dushwār*, not easy, difficult, harsh, hard to bear; unbecoming, painful, distressing. P.
- دعاء** *du'ā*, prayer, invocation, intreaty, supplication; benediction. A.
- دعای خیر** *du'āyi khair*, prayer for welfare. A.P.
- دعای** *du'ā'e*, a prayer; an imprecation. A.P.
- دعوا** *da'au*, they pray to, supplicate (perf. of the verb دعا, for دعوى). A.
- دعوى** *da'wat*, prayer, suit, petition; invitation; feast, banquet, entertainment. A.
- دعوى** *da'wā*, claim, demand; plea, excuse; plaint; petition, suit at law, prosecution; assumption, pretension. A.
- دغا** *daghā*, imposture, cheat, fraud. P.
- دغایی** *daghā'ī*, impostor, hypocrite. P.
- دغل** *daghal*, corrupt, base, counterfeit; vice, fraud. A. [drum; tambourine. P.]
- دف** *daf* (for the A. دَف *duff* or *daff*), kettle-
- دفتر** *daftar* (probably the Greek διφθέρα arabicized), book, register, journal, record, volume. A. [off. A.]
- دفع** *daf*, repelling, parrying, averting, warding
- دفع انداختن** *daf' andākhtan*, to put off (with excuses), defer, postpone. A.P.
- دفن** *dafn*, hiding, concealing; burial, interment. A. [to inter or bury. A.P.]
- دفن کردن** *dafn kardan*, to hide in the ground,
- دق** *dak*, vice, evil condition. A.
- دقیقه** *dakika*, particle; nice point. A.
- دکان** *dukān*, shop. P.
- دگر** *digar* (pl. دیگران *digarān*), other, different; any more; again. P.
- دگر بار** *digar bār*, another time, again. P.
- دگر باره** *digar bāra*, again, once more. P.
- دگر ره** *digar rah*, another road; another time. P.
- دگری** *digare*, another. P.
- دل** *dil*, heart. P.
- دل آرام** *dil-ārām*, heart-pleasing, heart refreshing, solacing, delightful; lover. P.
- دل از دست رفته** *dil az dast rafta*, one who has lost his heart; love-lorn. P.
- دل آزرده** *dil-āzarda*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved. P.
- دل آشفته** *dil-āshufta*, distressed in mind, distracted. P.
- دل افروز** *dil-afroz*, heart-inflaming. P.
- دلالت** *dalālat*, indication; proof, evidence. A.
- دل در آمان** *dar dil āmadan*, to find place in the heart, to please the heart. P.
- دلوار** *dil-āvar* stout-hearted, brave, valiant; warrior. P. [test. P.]
- دلآوری** *dil-āvarī*, intrepidity, boldness; con-
- دلآویخته** *dil-āwekhta*, enamoured; loved. P.
- دلآویز** *dil-āvez*, heart-attracting, alluring, charming, ravishing. P. [ing. P.]
- دلبر** *dil-bar*, heart-ravisher, charmer, charm-
- دلبری** *dil-barī*, captivation of the heart:—*dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer. P.
- دل بستگی** *dil-bastagī*, attachment, heart-union. P.
- دل بسته** *dil-basta*, united in heart, attached. P.
- دل بند** *dil-band*, heart-binding; agreeable, charming, fascinating. P.
- دل تنگ** *dil-tang*, heart-sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits. P.
- دل تنگی** *dil-tangī*, distress, depression of spirits, sadness; heart-burning; oppression. P.
- دلخوش** *dil-khush*, pleased, satisfied, contented, cheerful, glad; reconciled. P.
- دلدار** *dil-dār*, possessing or holding the heart; charming. P.
- دل زی جان بر دداشتن** *dil zi jān bar dāshtan*, to give up hope of life. P.
- دلستان** *dil-sitān*, heart-ravisher, charmer; fascinating. P.
- دل فروز** *dil-firoz*, enlivening, glad, joyous. P.
- دل فریب** *dil-fireb*, heart-stealing, beguiling, bewitching, deceitful. P.

دلی *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzīs*, *ulamā*, and the *khatīb*s of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, rags. A.

دلکش *dil-kash*, heart-attracting, alluring. P.

دلکش *dil-kushā*, heart-expanding, exhilarating. P.

دل مرده *dil-murda*, dead at heart, cold-hearted. P.

دل نهدان *dil nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. P.

دلی *dīle*, a heart, a single heart. P.

دلیر *dīler*, bold, brave, audacious, courageous. P.

دلیری *dīlerī*, courage, boldness, audacity. P.

دلیل *dalīl*, right director, guide; proof; argument, demonstration. A.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. P.

دم *dum*, tail. P.

دم برآوردن *dam bar āvardan*, to draw a breath. P.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. P.

دمار *dimār* (for A. *damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. P.

دماغ *dimāgh*, *rain*; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. A.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. P. [moment. P.]

دمدم *dam ba dam*, moment to moment, each

دم در کشیدن *dam dar kashīdan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. P.

دمر *dammir*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb *damir*). A.

دمر علی اعدائه و شانه *wa dammir 'alā ā' dā'ihī wa shunātihī*, and utterly destroy his enemies and haters. A.

دمشق *Dimashk* or *Dimishk*, Damascus, the capital of Syria. A.

دمی *damī*, inflated, puffy, tumid, windy:—*dame*, an instant, one moment, at a breath. P.

چند دمی *dame chand*, a few moments. P.

دمیاط *dimyāt*, Damietta, in Egypt. A.

دمیاطی *dimyātī*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. A.

دمیدن *damīdan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). P.

دنبال *dumbāl*, tail, stern; rudder. P.

دندان *dandān*, toot. P.

دندانی *dandāne*, one tooth, a single tooth. P.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. A.

دنیا حیات *hayātī dunyā*, the present life. A.P.

الدین *ad dunyā wa 'd dīn*, the world and religion, (church and state). A.

دنیا دنیای *dunyāyi dūn*, base world. A.P.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world). man of the world, wealthy person; worldling. A.P.

دنیاوی *dunyāwī*, worldly, secular. A.

دو *dū*, two; both. P.

دواء *dawā*, medicine, remedy. A.

دوا کردن *dawā kardan*, to apply remedies, to treat medically. A.P.

دواب *dawābb* (pl. of *دابة dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular.) A.

دوام *dawām*, perpetuity, duration. A. [lar.] A.

علي الدوام *'alā 'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. A.

دوان *dawān*, running; runner. P. [run. P.]

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوائی *dawā'e*, a remedy, a medicine. A.P.

دو بار *dū bār*, twice. P.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. P.

دوتا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. P.

دوچه *dauhat*, a great tree with spreading branches. A.

دوچه سبع طیرها موزون *dauhatun sajj'u ṭairihā mauzūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. A.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. P.

دود *dūd*, smoke, exhalation. P.

دود دل *dūdi dīl*, smoke of the heart, sigh, groan. P.

دودمان *dūdman*, great family, tribe. P.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. A.

دور *dūr* (pl. دوران *dūrān*), far, distant, remote; avault! P.

دور افتاده *dūr uftādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. P.

دوران *daurān*, revolution, circle, cycle. A.

دوزخ *dozak*, hell. P.

دوزخی *dozakhi* (pl. دوزخیان *dozakhiyān*), dweller in hell; damned; infernal. P.

دوست *dost* (pl. دوستان *dostān*), friend, lover. P.

داشتن *dost dāshtan*, to love, to hold or esteem as a friend. P. [friendly. P.
 دوستدار *dostdār*, one accepted as a friend, friend,
 دوست *dost-rū*, having the face of a friend,
 amiable; beloved, esteemed. P.
 دوستی *dosti*, friendship, love. P.
 . . . *doste*, a friend, a certain friend. P.
 بدوستی *ba doste*, by that friend (I swear). P.
 دوش *dosh*, shoulder; last night. P.
 دوشیزه *doshiza*, virgin. P.
 دوغ *dogh*, sour curds, buttermilk. P.
 دوکان *dūkān*, shop. P.
 دوگانہ *dūgāna*, twofold; a prayer in which two inclinations of the body are made. P.
 دوگانہ *dūgāna'e*, a single one of such prayers. P.
 دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness; power; reign, empire, dynasty. A.
 دولتی *daulate*, a fortune. A.P.
 دوم *duwum* (or دومین *duwumīn*), second. P.
 دون *dūn* (pl. دونان *dūnān*), low, base, vile, mean, contemptible. A.
 دون *dūna*, beside, short of, exclusive of. A.
 دون العذاب الاکبر *dūna 'l'azābi 'l'akbari*, besides the greater punishment (of the world to
 دونیم *dūnim*, two halves; in two. P. [come). A.
 دویدن *davidan*, to run. P.
 ده *dah*, ten. P.
 .. *dih*, village, hamlet, town; (imp. of دادن *dādan*) give thou; (as latter part of a compound) giver. P.
 دهان *dahān*, mouth; orifice. P.
 دهانی *dahāne*, a mouth; the mouth. P.
 خدا *dih-khudā* (or خدای *dih-khudāi*), head man of a village. P.
 دهد *dihād*, he (she or it) gives, or may give (aor. of دادن *dādan*). P.
 دهر *dahr*, time, age, eternity; world; fortune. A.
 دهشت *dahshat*, fear, awe, dismay. A.
 دهقان *dihkhan* (from the P. *dih khān*, prince, or lord, of a town or village), the head man, or chief, of a village or town; rustic, husbandman, peasant. A.
 دهقان پسر *dihkhan-pisar*, peasant's boy. A.P.
 دهل *duhul*, drum, tabour. P.
 دهلیز *dihliz*, entrance-hall, vestibule, portico, antechamber. P.
 دهمت *dihamat*, I should bestow on thee. P.

دهن *dahan*, mouth. P.
 دهنی *dahane*, a mouth, some mouth. P.
 دیار *diyār* (pl. of دار *dār*), houses; countries, provinces, districts. A.
 دیار بکر *diyār-bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia. A.
 دیانت *diyānat*, being religious, adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity. A.
 دیا *dibā*, silk brocade, variegated with colours. P.
 دیباجہ *dibāja* (from the A. دیباج *dibāj*, for the P. دیب *dibāh* = دیا *dibā*), proem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style. A.
 دیق *dibak* (from the P. دیب *dibah*, for دیب *dibāh*) = دیا *dibā*, [q. v.]. A.
 دیدار *didār*, sight, look, view, interview. P.
 دیدن *didan*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider; to meet with, suffer, experience. P.
 دیده *dida*, seen; having seen; eye-sight. P.
 دیر *der*, late, long, slow; old, antique. P.
 دیر دیر *der der*, after a long time, at long intervals; very late; very seldom. P.
 دیرینه *derīna*, old; long-lived; of long standing; a long while. P.
 دیرینه روز *derīna-roz*, old, aged, ancient. P.
 دیگ *deg*, pot, cauldron. P.
 دیگر *digar*, other, another; on the other hand; besides, moreover, further, again; any more, any longer. P.
 دیگران *digarān* (pl. of دیگر *digar*), others, other persons. P.
 دیگر بار *digar-bār*, another time, again. P.
 دیگر دم *digar-dam*, another moment. P.
 دیگر روز *digar roz*, next day. P.
 دیگر وقت *digar waqt*, another time. P.A.
 دیگری *digare*, one another; the other. P.
 دین *dīn*, religion, faith, creed. A.
 دینار *dīnār* (originally دین آر *dīn ār*, "brought into existence, or circulation, by the law"), a gold coin weighing a drachm and three-sevenths. A.P.
 دین دنیا فروش *dīn ba dunyā firosh*, a seller or barterer of religion for the world. P.
 دیو *dev*, devil, dæmon, evil spirit. P.
 دیوار *dīwār*, wall. P.

ديوان *dīwān*, finance department ; tribunal of justice or revenue ; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in *l*, of the second in *ب*, and so on. P.

صاحب ديوان *ṣāhibi dīwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. A.P.

ديوانه *dīwāna*, mad, crazy, deranged. P.

ديواني *dīwānī*, belonging to a court of law or exchequer ; a financier, financial. P.

ديو صفت *dev-ṣifat*, devil-like, endued with the nature of devils. P.A.

ديه *dih*, village. P.

ذ

ذا *zā*, he ; this. A.

الذي *za 'llazī*, he who. A.

ذات *zāt*, person, body ; nature, essence, soul, self ; genus, species, race, breed. A.

ذخر *zukhr*, treasure ; provision, store, hoard. A.

ذخيره *zakhīra*, store, hoarded supply. A.

ذرة *zarra*, atom, particle, little. A.

ذكر *zīkr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital ; repeating of the names, attributes, or praises of God. P.

بذكرش *ba zīkrash*, in His praise, in the mention of Him. P.A.

ذلل *zull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. A. [ness, vileness. A.]

ذلت *zillat*, error, blunder ; disgrace ; base-

ذلت *zillat*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. A.P.

ذلك *zālika*, that, this. A.

ذلكن or ذلكن *zālikunna*, that, this. A.

ذليل *zālil*, low, brought low, humbled ; abject, mean, despicable. A.

ذم *zamm*, blame, detraction. A.

ذمائم *zamā'im* (pl. of ذميمة *zamīmat*, crimes, misdeeds, malpractices, reprehensible quali-

ذنب *zanab*, tail. A. [ties. A.]

ذو *zū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). A.

ذو القربى *zu 'l kurbā*, possessed of relationship, kinsman. A.

ذو الفکار *zu 'l fakār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muhammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. A.

ذو النون *zū'n nūn*, a name of Abū Fazl Subhan bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfis, who died in Egypt, A.H. 245. A.

ذوق *zauk*, taste, relish, gust, delight. A.

ذوي *zawī* (obl. of ذو *zawū*, pl. of ذو *zū*), possessed of, endued with. A.

ذوي القربى *zawī 'l kurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. A.

ذئب *zīb*, wolf. A.

ذيل *zail*, skirt, or lower extremity of a garment, that is dragged on the ground when allowed to hang down. A.

را *rā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. P.

رأت *ra'at*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb رأي *ra'ā*, he saw). A. [enjoyment. A.]

راحت *rāhat*, quiet, rest, repose, ease ; pleasure,

راز *rāz*, secret, mystery. P.

راس *rās* (for رأس *ra's*), head. A.

راسه *rāsahu*, his head (acc. with affixed pro noun *hu*). A.

راست *rāst*, straight, direct, exact, correct, right, true ; the right hand ; immediately, directly ; a note in music. P.

راست خواهی *rāst khwāhī*, thou desirest the truth ? asked thou the truth ? P.

راست سخن *rāst-sukhun*, true in speech, truthful. P.

راستی *rāstī*, truth, veracity, truthfulness ; rectitude, straightforwardness. P.

راسخ *rāsikh*, firm, solid, sound ; profoundly learned. A. [contented. A.]

راضی *rāzīn* (for راضی *rāziyun*), pleased, satisfied,

راضی *rāzī*, content, satisfied, pleased, willing, agreeable. A.

راضیم *rāziyam*, I am content. A.P.

راعی *rā'ī*, shepherd, pastor. A.

راكب *rākib*, rider, riding. A.

راكب المواشي *rākiba 'l mawāshī*, as a rider of the beasts ; (acc. governed by the preceding verb اكن *akun*). A.

راكبات *rākibat* (pl. of راکب *rākib*, fem. of راکب *rākib*), female riders, women riding. A.

راندن *rāndan*, to drive, goad, spur, impel, propel, push forward, travel hard, urge onward, drive away, expel ; to attack, fall foul of ; to carry on. P.

رأوا *ra'au*, they saw (3 pl. masc. perf. of the verb رأى *ra'ā*). A.

راه *rāh*, way, road, path; voyage, journey. P.

راه زن *rāh-zan*, robber, highwayman. P.

راه نبرده *rāh-na-burda*, untravelled. P.

رأى *ra'y*, view, opinion, judgment, sentiment. A.

رأى زدن *rāi zadan*, to give an opinion, to think of. A.P.

رأيت *ra'yat*, standard, flag, banner, ensign. A.

رأيت *ra'aita*, thou sawest (2 p. sing. masc. of رأى *ra'ā*). A. [a sinner. A.]

إذا رأيت انيما *izā ra'aita ašīman*, when thou seest

رأى *rā'e*, an opinion; a new opinion. A.P.

رب *rubb*, lord; Creator, God; O Lord! A.

رب الارض عنه راضى *rubbu 'l arzi 'anhu rāzin*, the Lord of the earth be pleased with him! A.

رب *rubba*, many, many a. A.

رب صديق لامي *rubba šadīkin lāmanī*, many a true friend hath blamed me. A.

ربا *ribāt*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary; a religious house, monastery; a dwelling for Sūfis. A.

رباعي *rubā'iy*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrain. A.

ربايدن *rubā'idan*, to seize, rob. P.

ربنا *rabbanā*, O our Lord! (acc. used for the vocative). A. [draw one's self. P.]

ربودن *rubūdan*, to snatch, steal, ravish; to with-

ربيع *rabī'*, the spring. A.

ربيعي *rabī'i*, vernal. A.

رجم *rajm*, pelting with stones. A.

رجم العنايد *rajmi 'l 'anākīdi* (gen.), pelting the cluster or bunch (on the tree). A.

رحلت *rihlat*, march; departure; death. A.

رحمان or رحمن *rahmān*, merciful. A.

الرحمن الرحيم *ar rahmānu 'r rahīm*, the merciful, the compassionate; the most merciful. A.

رحمة or رحمت *rahmat* (or *rahamat*), pity, mercy; blessing; a mercy, a gift of the Divine mercy. A.

رحمة الله عليه *rahmatu 'llāhi 'alaihi*, The mercy of God be upon him! A.

رحمت آوردن *rahmat āvardan* (or رحم آوردن *rahm āvardan*), to shew pity, to exercise mercy. A.P.

رحيل *raḥil*, journey, departure, getting away. A.

رحيم *rahīm*, merciful, compassionate. A.

رخام *rukḥām*, marble, alabaster. A.

رخت *rakht*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage. P.

رخسار *rukhsār*, cheek. P. [effulgent. P.]

رخشده *rakhshanda*, shining, bright, dazzling,

رخشیدن *rakhshīdan*, to shine, flash, glitter. P.

رد *radd*, return; restitution, restoration; refutation. A. [joinder. A.P.]

رد جواب *raddi jawāb*, answering properly; re-

رز *raz*, vine, grape. P.

رز *ruzz*, rice. A.

رزق *rizk*, means of subsistence, support, sustenance, victuals, food, provisions, daily allowance appointed by Providence. A.

رزق معلوم *rizkun ma'lūmun*, an appointed or assured sustenance. A.

رساله *risāla*, letter, epistle; treatise. A.

رسانیدن *rasānīdan*, to cause to arrive, send, bring, carry; to inflict. P.

رستگاری *rastagārī*, escape, deliverance. P.

رستم *Rustam* (son of Zāl), the most renowned of the heroes of ancient Persia. P.

رستن *rastan*, to be liberated, to get free, to escape. P.

رستن *rustan*, to grow, sprout. P.

رسته *rasta*, escaped, saved. P. [tice. A.]

رسم *rasm*, law, rule, canon, custom, usage, prac-

رسمي *rasmī*, a custom; customary. A.

رسوا *ruswā*, disgrace. P.

رسول *rasūl* (P. pl. رسولان *rasūlān*), messenger, apostle. A. [or it has arrived. P.]

رسيدست *rasīdast* (= رسیده است *rasīda ast*), he

رسيدن *rasīdan*, to arrive, reach, touch, attain. P.

رشة *rashshat*, sprinkling. A.

رشف *rashf*, drinking to the last drop. A.

رشف الزلال *rashfu 'z zulālī*, a copious draught of cool, limpid water. A.

رشك *rashk*, emulation, zeal, jealousy, envy. P.

رشوت *rishwat*, bribe. A.

رشوت خوردن *rishwat khwurdan*, take bribes. A.P.

رضاء *riḥā*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill, consent, favour; content, satisfied. A.

رضي *raziya*, he was pleased or satisfied; (optatively) may he be pleased or gracious. A.

رضي الله عنه *raziya 'llāhu 'anhu*, May God be gracious to him! A.

رضينا *raẓīnā*, we are satisfied. A.

راضینا من نالک باڑھین *razīnā min nawālika bi 'r*
rahili, we are content with getting away as
 (or for) thy gift. A.

رطب *ruṭab*, fresh ripe dates; (see اشتهی) A.

رعايا *ra'āyā* (pl. of رعیت *ra'iyat*), subjects. A.

رعایت *ri'āyat*, care, attention; respect, regard. A.

رعایت خاطر کردن *ri'āyati khātir kardan*, to re-
 gard or attend to the wishes (of a person). A.P.

رعد *ra'd*, thunder; roll (of a drum). A.

رعا *ra'nā* (fem. of ارعن *ar'an*), delicate, tender;
 adorned, beautiful. A.

رعیت *ra'iyat*, subject, cultivator, peasant, ryot. A.

رغبت *raghbat*, strong desire, wish, inclination,
 eagerness, avidity. A.

رفتار *raftār*, going, travelling; travel. P.

رفت *raftan*, to go, depart, make off; to escape;
 to attain; to descend. P.

رفت *raftan*, to sweep. P.

رفته *rafta* (pl. رفتگان *raftagān*), gone, set off,
 passed, departed, travelled; dead, deceased. P.

رفع *raf'*, lifting, raising, elevation; promotion;
 removal (from office); (in Arabic grammar)
 the vowel *zamma* at the end of a word. A.

رفق *rifk*, gentleness, tenderness, civility. A.

رفقة *rufkat*, *rifkat*, or *rafkat*, a company of fel-
 low-travellers; company, society. A.

رفقة *rufkatin*, in company, accompanied by
 others. A.

رفیع *rafī*, raised, high, exalted. A.

رفیق *rafik* (P. pl. رفیقان *rafīqan*), companion,
 associate, friend. A.

رقاب *rikāb* (pl. of رقة *rakabat*), necks. A.

رقص *raks*, dancing, capering; ambling, prancing. A.

رقدہ *ruk'a*, patch; letter, short note, scrap of
 paper, piece of cloth; petition. A.

رقدہ بر رقدہ *ruk'a bar ruk'a*, patch upon patch. A.P.

رقم *rakm*, writing, inscription, stamp, mark. A.

.. *rakam*, calamity, misfortune. A.

رقیب *rakib*, waiter in expectation (of a person
 or thing), watcher, observer; guardian,
 keeper; successor; rival, competitor. A.

رقیہ *rukyyat*, charm, magic, spell. A.

رکاب *rikāb*, stirrup. A.

رکبة *rukbat*, the knee. A.

رکبتی *rukbatī*, my knee. A.

رکبا *rakibū*, they embark (perf. of the verb
rakiba). A.

رکعة, or رکعت *rak'at*, an inclination of the body
 during prayer, so that the hands rest upon
 the knees. A.

رکیک *rakik*, thin, slender; feeble; small; mean,
 contemptible. A.

رگ *rag*, vein. P.

رگ جان *ragi jān*, heart-strings. P.

رگ زن *rag-zan*, bleeder, phlebotomist. P.

رمایہ *rimāyat*, shooting arrows, archery. A.

رمضان *ramazān*, the ninth of the Arahian months;
 the month during which a strict fast was
 enjoined by Muhammad upon all his fol-
 lowers, from sunrise to sunset, daily. A.

رمت *ramak*, the remains of life, the last breath. A.

رمی *ramā*, he shot. A.

رمانی *ramānī*, he shot me. A.

رمیدن *ramidan*, to flee in terror, to be scared. P.

رنج *ranj*, trouble, labour; toil, fatigue, trial;
 anguish, grief, pain, annoyance. P.

رنجاندن *ranjānidan*, to displease, annoy, vex,
 put to grief, affect with disgust. P.

رنجش *ranjish*, pettishness, indignation. P.

رنجش آمیز *ranjish-āmez*, mixed with displeasure;
 angry, testy. P.

رنجور *ranjūr*, sick, afflicted, ill, ailing. P.

رنجوری *ranjūrī*, sickness, disorder, distemper. P.

رنجه *ranja*, pain, grief. P.

رنجی *ranje*, a grief, a vexation, annoyance. P.

رنجیدن *ranjidan*, to be displeased, offended,
 vexed, put out of humour, annoyed, made
 sad. P. [debauchee, rake. P.

رند *rind* (pl. رندان *rindān*), dissolute fellow,

رنگ *rang*, colour, hue, dye, tint. P.

رنگارنگ *rang-ā-rang*, many-coloured, of various
 hues, colours or kinds. P.

رنگین *rangin*, coloured; eloquent, flowery (lan-
 guage), florid (style). P.

رو *rav*, go thou (imp. of رفتن *raftan*). P.

رو *rū*, face, surface; consideration, sake, cause,
 reason. P.

روی خاک *bar rūyi khāk*, on the face of the
 earth, on the bare ground. P.

روا *rawā*, lawful, allowable, passable, right,
 fit, proper. P.

روا داشتن *rawā dāshtan*, to allow, permit, sanc-
 tion; to deem right. P.

روان *ravān*, life, soul, spirit; (part. of رفتن
raftan) going, moving, shifting, running. P.

روان شدن *ravān shudan*, to depart, set out. P.
 روان کردن *ravān kardan*, to send away, to despatch, dismiss. P. [ing. P.
 روان آسا *ravān-āsā*, soul-refreshing, spirit-soothing.
 روب *rob* (imp. of روبیدن *robīdan*), wipe. P.
 روباه *rūbāh*, fox. P. [clean. P.
 روبیدن *robīdan*, to wipe, sweep, dust; to
 روح *rūh*, spirit, soul. A.
 روح قوت *kūti rūh*, food of the soul. P.A.
 رود *rūd*, river, stream. P. [of رفتن *raftan*). P.
 . . *ravad*, he goes, he may or might go (aor.
 روده *rūda*, intestines, entrails, guts, viscera. P.
 روده تنگ *rūda'i tang*, narrow guts. P.
 روز *roz* (pl. روزها *rozhā*), day. P.
 روز داد *rozi dād*, day of retribution. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 روز میدان *rozi maidān*, day of battle. P.
 روزک *rozak*, a short day. P.
 روزکی چند *rozake chand*, a few short days. P.
 روزگار *rozgār* (pl. روزگاران *rozgārān*), time, fortune; state, condition; living, livelihood, means of subsistence; time, life. P.
 روزگار بردن *rozgār burdan*, to live, to associate. P.
 روزگار نا مساعد *rozgāri nā musā'id*, unpropitious fortune, hard times. P.A.
 روزگاری *rozgāre*, a time, some time, a length of time, a while, a long period. P.
 روزن *rauzan*, window; chimney, aperture for the escape of smoke. P.
 روزه *roza*, fasting, fast. P. [fast. P.
 روزه داشتن *roza dāshtan*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck; daily bread or food, subsistence. P. [in a day (74). P.
 . . . *roze*, one day, a single day; some day;
 روزی خوار *rozi-khūār* (pl. روزی خواران *rozi-khūārān*), eater of daily bread; a living creature. P.
 روزی ده *rozi-dih*, giver of daily bread, bestower of subsistence. P.
 رؤساء *ru'asā* (pl. of رئیس *ra'īs*), chiefs. A.
 روسپی *rūspī*, harlot, whore, courtesan. P.
 روستا *rūstā*, village, market-town. P.
 روستازاده *rūstā-zāda* (pl. روستازادگان *rūstā-zādagan*), village-born; rustic, villager. P.
 روستای *rūstāi* (pl. روستایان *rūstāyān*), peasant, villager, rustic. P.
 روستایی *rūstāye* (or روستائی *rūstā'e*), a villager. P.

روشن *rū'ash* = روشن *roshan* [q.v.]. P.
 روش *ravish*, gait, walk, carriage; procedure, custom; conduct, behaviour. P.
 روشن *roshan*, bright, shining, clear, light, enlightened; limpid. P.
 روشنائی *roshnā'ī*, light, brightness. P.
 روشن رای *roshan-rāi*, of enlightened judgment, clear-minded. P.A.
 روشن کردن *roshan kardan*, to illumine, brighten; to give sight to. P.
 روشن گردیدن *roshan gardīdan* = روشن کردن *roshan kardan*. P.
 روشن گهر *roshan-guhar*, bright-souled, luminous, sparkling as a gem. P.
 روضه *rauzat*, flowery mead, beautiful garden. A.
 روضه ماء نهرها سلسال *rauzatun mā'u nahrihā salsāl*, a garden, the water of whose streams is cool and sweet. A.
 روغن *raughan*, grease, oil, butter. P.
 روم *Rūm*, the Turkish Empire. A.
 رومی *rūmī*, Turkish, produced in Turkey. A.P.
 رونده *rawanda* or *rawinda* (pl. روندگان *rawandagan*), one that goes; traveller, passenger; devotee. P. [lustre, glory. A.
 رونق *raunaq*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *rūy* (pronounced *rū*), face, countenance, aspect. P.
 روی درهم کشیدن *rū darham kashīdan*, to frown. P.
 روی کردن *rū kardan*, to turn the face. P.
 روی *ravī*, thou goest, mayest go (aor. of رفتن *raftan*). P.
 روی *rūyat*, thy face, thy countenance. P.
 رویدن *rū'idan* or *ro'idan*, to grow, vegetate; to make grow, cause to vegetate. P.
 روئین *rū'in*, brazen, consisting of brass. P.
 روئین چنگ *rū'in-chang*, brazen-clawed. P.
 راه *rah*, road; time, turn. P.
 راه *rahā*, leave. P.
 راه کردن *rahā kardan*, to leave, quit, abandon, put off, lay aside; to give leave. P.
 راهیدن *rahānīdan*, to cause or allow to escape; to save, free, deliver, rescue, release. P.
 راهائی *rahā'ī*, escape, deliverance, release, emancipation. P.
 راهبانیه *rahbāniyat*, monasticism; monkery. A.
 راهبانیه فی الاسلام *lā rahbāniyata fi 'l islāmī*, there is no monachism in Islām. A.
 راهبر *rah-bar*, guide, road-guide. P.

راه بردن *rah-burdan*, to obtain the road, to get access to. P.

رهبري *rah-barī*, guidance, direction. P.

راه زن *rah-zan*, robber, highwayman. P.

راهگذر *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. P.

راهیدن *rahīdan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. P.

رياء *riyā*, hypocrisy. A. [clerkship. A.

رئاست *ri'āsāt*, dominion, authority, headship; P.

ريحان *raiḥān*, an odoriferous herb. A.

ريختن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. P.

ريخته *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis-

ريزه *reza*, crumb, scrap, shed. P. [solved. P.

ريسمان *resmān*, rope, string; cable, hawser. P.

ريش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rīsh*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. P.

ريسان *reshān*, wounded, bleeding. P.

ريغان *rai'ān*, best of anything, prime or vigour

ريگ *reg*, sand. P. [(of youth). A.

ريگ روان *regi ravān*, shifting sand, quick-

ريو *rev*, fraud, deceit. P. [sands. P.

ز

ز *zi* = *az* [q.v.]. P.

زاد *zād*, provisions for a journey:—he was born (past of زادن *zādan*). P.

زاد راه *zādi rāh*, provisions for a journey. P.

زاد *zāda* (for زيد *zīd*), he or it increased, it was over and above, exceeded. A.

زاد علی ذلک *mā zāda 'alā zālīka*, whatever is in excess of this. A.

زاد بوم *zād-būm*, father-land, place of one's birth, native country. P.

زادگان *zādagān* (pl. of زاده *zāda*), born; children, young ones. P.

زادگی *zādagī*, birth, parentage. P.

زادن *zādan*, to be born, arise, spring; to give birth to, to bring forth. P.

زاده *zāda*, born; son. P.

زاده *zāda'e*, a son. P.

زار *zār*, groan, lamentation; groaning, afflicted; weak, contemptible; wretch; (as latter part of compounds) place, bed, field. P.

زاري *zārī*, lamentation, cry, wailing. P.

زاغ *zāgh*, a crow. P.

زال *Zāl*, the father of Rustam. P.

زالي *zāle*, a certain old woman. P.

زان *zān* (for زآن *zi ān*, از آن *az ān*), from that; than that. P.

زانکه *zānki* (for از آنکه *az ān ki*), because that. P.

زانگه *zān gah* (for از آنکه *az ān gah*), from that time. P.

زانم *zānam* (for از آنام *az ānam*), than that I am. P.

زانو *zānū*, knee. P.

زاهد *zāhid* (P. pl. زاهدان *zāhidān*), devout, abstinent; recluse, anchorite. A. [like. A.P.

زاهدتر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit-

زاهدي *zāhidī*, devotion, religion, piety. A.P.

... زāhide, a recluse, an anechorite. A.P.

زائد *zā'id*, increasing, exceeding. A.

زائد الوصف *zā'idu'l waṣf*, indescribable, beyond description. A.

زائر *zā'ir* (P. pl. زائران *zā'irān*), visitor, pilgrim. A.

زائل *zā'il*, waning, declining, decaying; impaired. A.

زاینده *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; productive; a mother; springing, flowing, running (fountain or well); unfailing, perennial. P.

زائیدن *zā'idan*, to bring forth; to procreate. P.

زبان *zabān* (pl. زبانها *zabānhā*), tongue; language, speech, dialect. P.

زبان آور *zabān-āvar* (pl. زبان آوران *zabān-āvarān*), eloquent, fluent; orator, poet. P.

زبان آوري *zabān-āvarī*, eloquence, flow of language, fluency of tongue, readiness. P.

زبان بریده *zabān-burīda*, tongue-cut, tongue-tied, silent. P.

زبان دراز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, insolent, violent in speech; scold. P.

زبان درازی *zabān-darāzī*, lengthening of the tongue, giving loose to the tongue. P.

زبان در کشیدن *zabān dar kashīdan*, to be silent, to restrain the tongue. P.

زبانۀ *zabūna*, flame. P.

زبانی *zabāne*, a tongue, a language. P.

زبانی که داشت *zabāne ki dāшт*, the language that he possessed, i.e. his own language, or dialect. P.

زبردست *zabar-dast* (pl. زبردستان *zabar-dastān*), having the upper hand; oppressive, violent; oppressor. P.

زبرین *zabarīn*, upper, superior. P.

- زی *zabūnī*, meanness, baseness, vice, vileness, faultiness, wickedness, depravity. P.
 زبهر *zi bahri*, for the sake of. P.
 زیب *zabīb*, dried date; raisin. A.
 زی پایی در آوردن *zi pāi dar āvardan*, to trip up, to throw down, to prostrate. P.
 پس *zi pas*, after, behind. P.
 زجر *zajr*, chiding, scolding, reproof, rebuke; impediment, opposition, violence. A.
 زحمت *zahmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, disquietude. A.
 زخم *zakhm*, wound. P. [wounded. P.
 زخم خورده *zakhm-khwurda*, received a wound,
 زخمه *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument. P.
 خود *zi khwud*, of himself, herself or itself. P.
 زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, flog; to dash, fling, cast; to rap; to attack; to sting; to strike up; to pitch (a tent). P.
 زر *zar*, gold; money. P.
 زر *zarr*, gold. P.
 زری جعفری *zarrija'fari*, the purest kind of gold. P.
 زر اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded,
 زرد *zard*, yellow. P. [gilt. P.
 زرع *zar'*, sowing; sown field, corn-field. A.
 زرع و تجارت *zar' o tijarat*, farm and merchandise. P.A.
 زرق *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture. A.
 زرنی *zurnī*, visit me (from *zur*, imp. of زار *zāra*, for زور *zūr*, with the affix نی *nī*, me). A.
 زرنی غیباً *zurnī ghibban*, visit me every other
 زرین *zarīn* or *zarrīn*, golden. A. [day. A.
 زشت *zisht*, ugly, plain, ill-favoured, deformed; odious, offensive, disgusting. P.
 زشت خو *zisht-kho*, of an odious temper. P.
 زشت خوئی *zisht-kho'e*, a certain ill-tempered
 زشت رو *zisht-rū*, ugly-faced. P. [fellow. P.
 زشت روی *zisht-rū'ī*, ugliness of face. P.
 زشت نامی *zisht-nāmī*, infamy. P.
 زشتی *zishṭī*, ugliness, foulness; opprobrium, reproach; vilifying. P.
 زکوة *zakāt*, alms, almsgiving. A.
 زلال *zulāl*, cool, cold, limpid (water). A.
 زلالت *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder, mistake. A.
 زلف *zulf*, curling lock of hair, ringlet. P.
- زم *zumma*, (the camel) was bridled, or haltered (pass.). A.
 زما *zi mā* (for *az mā*), from us, our. P.
 زمام *zimām*, leading string, rein, bridle, halter. A.
 زمان *zamān*, time, season, age. A.
 زمان الوصل *zamāna 'l waṣli*, time of visiting (acc.). A.
 زمانه *zamāna*, time; world. A.P.
 زمانی *zamāne*, a while, a little while. A.P.
 زماکھشری *zamaḥsharī*, (Abu 'l Kāsim Mahmūd) a native of Zamakhshar, in Khwārazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A.H. 467. P.
 زمره *zumra*, circle, assembly, crowd. A.
 زمردین *zumurrudīn*, of emerald hue. P.
 زمزمه *zamzama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert. A.
 زمستان *zamistān*, winter. P.
 زمن *zaman*, time, season. A.
 زمن *zi man* (for *az man*), from me. P.
 زمی *zamī* = زمین *zamīn*. P.
 زمین *zamīn*, earth, ground; landed property, estate, land, territory, country. P.
 زن *zan* (pl. زنان *zanān*), woman; wife. P.
 زن خواستن *zan khwāstan*, to seek a woman in marriage. P.
 زن کردن *zan kardan*, to take a wife, marry, wed. P.
 زن و فرزند *zan o farzand*, wife and child (or children). P.
 زن باردار *zani bār-dār*, pregnant woman. P.
 زبور *zambūr*, wasp, hornet. A.
 زبورم *zambūram*, I am a hornet. A.P.
 زنجیر *zanjīr*, chain, fetter. P.
 زنجیریایی *zanjiri pāi*, fetters. P.
 زنجدان *zanakhḍān*, chin, lower jaw. P.
 زن خواسته *zan-khwāsta*, married a wife. P.
 زندان *zindān*, prison, jail. P.
 زندست *zindast*, is living, survives (equivalent to *zinde ast*; *zinda ast*). P.
 زندگانی *zindagānī* (or *زندگی*; *zindagī*), life, living. P.
 زنده *zinda*, living, alive. P. [alive. P.
 زنده کردن *zinda kardan*, to animate, to make
 زندیق *zindīk* (the Persian *زند* or *زندیک* arabicized), infidel, hypocrite; fire-worshipper. A.
 زنگ *zang*, rust. P.
 زنگار *zangār*, verdigris; rust. P.

زنگ خوردہ *zang-khūrdā*, eaten up with rust, corroded, rusty. P.

زنگی *Zangī*, Æthiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of Atābak [q.v.]. P.

زہار *zinhār* = زہار *zinhār* [q.v.]. P.

زنی *zanī*, womanhood. P.

زنا *zane*, a woman, a wife. P. [fall. A.

زوال *zawāl*, decline, wane, setting, departure,

زود *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. P.

زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. P.

زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. P.

زودی *ba zūdi*, with quickness, quickly. P.

زور *zor*, strength, power, force, violence. P.

زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. P. [athlete. P.

زور آما *zor āzmā*, strong, powerful, athletic;

زور آزمائی *zor-āzmā'e*, an athlete; a certain wrestler. P.

زور آور *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvarān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. P.

زور آوری *zor-āvari*, vigour; combat, fight. P.

زورق *zaurak*, small boat, skiff. A.

زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. P.

زورمندی *zormandi*, strength, force, violence. P.

..... *zormande*, a strong, powerful fellow. P.

زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Herat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. P.

زہ *zih*, bowstring. P. [a bow. P.

زہ کردن *zih kardan*, to fix a bowstring, string

زہاد *zuhhād* (pl. of زاهد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. A.

زہار *zihār*, the private parts. P.

زہد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. A.

زہر *zahr*, poison, venom, bane. P.

زہر قاتل *zahrī kātīl*, deadly poison. P.A.

زہرہ *zahra*, gall-bladder; boldness, spirit. P.

زیادت *ziyādat* (and زیاده *ziyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. A.

زیادت کردن *ziyādat kardan* (or زیاده کردن *ziyāda kardan*), to increase, augment, raise, enhance. A.P.

زیاده گردیدن *ziyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashtan*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. A.P.

زیاده حسنی *ziyāda-ḥasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. A.P.

زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. A.

زیارگاہ *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. A.P.

زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. P.

زیب *zīb* or *zeb*, ornament, beauty. P.

زیبا *zībā*, beautiful, fair, comely, graceful. P.

زینق *zibak*, quicksilver, mercury. P.

زینیدن *zelīdan*, to adorn; to become, beseech, suit; to please, to be agreeable. P.

زید *Zaid*, a proper name. A.

زیدی *zaidī*, thou art (of) Zaid. P.A.

زیدی تا عمرو بکرو زیدی *tā 'amr o bakr o zaidī*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). P.

زیر *zer*, under, beneath, below, down. P.

زیر بار شدن *zeri bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. P.

زیرا کہ *zīrā ki*, because that. P.

زبردست *zer-dast* (pl. زبردستان *zer-dastān*), powerful; under authority; inferior; oppressed. P.

زبردست آزار *zerdast-āzār*, oppressor of the weak. P. [gent, witty. P.

زیرک *zīrak*, quick, sagacious, shrewd, intelli-

زیرکی *zīrakī*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. P.

زیرین *zerīn*, lower, inferior, nether. P.

زیستن *zīstan*, to live; to survive; living. P.

زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. P.

زین *zīn* (for زی *zī*), than this. P.

زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. A.

زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. A.

زینہار *zinhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) P.

زینہار کاردن *zinhār kardan*, to be upon one's guard, to protect one's self. P.

زینور *zewar*, ornament. P.

ژ

ژاله *zhāla*, hail. P.

ژندہ *zhanda*, old and patched (garment). P.

زبان *zhiyān*, formidable, terrible, fierce, rampant. P.

س

سابق *sābiq*, past, preceding, prior, former, antecedent, bygone. A.

سابق *sābiku* 'l in'ām, of former favours or bounties. A.

سابقه *sābikat* and *sābika* (fem.), former, past. A.

ساتر *sātir*, veiling, concealing, hiding; concealer; (acc. ساتراً *sātiran*). A.

کن ساتراً *kun sātiran*, be (or become) thou a concealer (of his fault). A.

ساختن *sākhtan*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift; to be content; to agree, harmonize; to coun-

ساز *sāz*, musical instrument. P. [terfeit. P.

ساز کردن *sāz kardan* = ساختن *sākhtan*. P.

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعتي *sā'ate*, an hour, a while. A.P.

ساعد *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A.

ساعده *sā'iduhu*, his arm. A.

ساق *sāk*, the leg. A.

ساقی *sākin* (for ساقی *sākiyun*), a cup-bearer. A.

و هو ساقی *wa huwa sākin*, and he is a cup-

ساقی *sāki*, cup-bearer. A. [bearer. A.

سال *sāl*, year. P.

سالار *sālār*, general, chief, leader, commander. P.

سالک *sālīk* (P. pl. سالکان *sālīkān*), traveller. A.

سالكان طریقت *sālīkāni ṭarīkat*, travellers. A.P.

سالگی *sālaqī*, (in comp.) age. P.

ساله *sāla* (pl. سالها *sālahā*), age; years. P.

پنج ساله *panj sāla*, five years old. P.

سالها *sālkhā* (pl. of سال *sāl*), years, for years. P.

سالی *sāle*, one year; a whole year; a certain year. P.

چند سالی *sāle chand*, several years. P.

دو سالی *sāle dū*, a couple of years. P.

سالیان *sāliyān*, years. P.

سائر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other; the whole. A. [supplicant. A.

سائل *sā'il*, asking; beggar, petitioner, suitor,

سایه *sāya*, shade, shadow. P.

سایه پرورده *sāya-parvarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced. P.

سائیدن *sā'idan*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A.

سبحان الله *subhāna 'llāh*, O Holy God! Most Holy God! A.

حق سبحانه و تعالی *ḥaqq subhānahu wa ta'ālā*, God the most Holy and the most High. A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh. P.

سبزه *sabza*, verdure, herbage; green herb, pot-herb; sprouting or incipient beard. P.

سبع *sub'*, (fem.) seven. The seven long chapters of the Kurān, from بقره *baqrat* to توبه *taubat*. A.

هفت سبع *haft sub'*, the seven of (or seven times) these seven chapters. P.A.

سبک *sabuk*, light, not heavy. P.

سبکبار *sabuk-bār*, light in weight; lightly loaded; ready to rise and travel. P.

سبکپا *sabuk-pā*, light-footed, light of foot; restless, unsettled. P.

سبکتگین *Sabuktagin*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century. P.

سبکسار *sabuk-sār*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبکساری *sabuk-sārī*, lightness. P.

سبیل *sabīl*, road, path, way; religious bequest. A.

بر سبیل *bar sabīli*, by way of. P.A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army. P.

سپاهی *sipāhī*, military, of the military order. P.

سپر *sipar*, shield. P.

سپر انداختن *sipar andākhtan*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield. P.

سپر باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior. P.

سپردن *sipur dan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit. P.

سپری شدن *sipari shudan*, to be full or complete, to come to an end. P.

سپند *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is. P.

ستاره *sitāra*, star. P.

ستاندن *sitāndan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch; to exact, levy. P.

ستایش *sitāyish*, praise, laud; encomium; compliment, flattery. P.

ستدن *sitadan*, to take, accept; to take away. P.

ستردن *siturdan*, to shave. P.

ستم *sitam*, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. P.

ستمیده *sitam-dida* (pl. *ستم دیدگان sitam-dida-gān*), one who has seen or experienced oppression. P.

ستمگار *sitamgār* (or *ستمگر sitamgar*), tyrannical; tyrant, oppressor. P.

ستمگاری *sitamgārī* (or *ستمگری sitamgarī*), tyranny, oppression, cruelty. P.

ستنی *sitame*, an act of oppression. P.

ستودن *sitūdan*, to praise, laud. P.

ستور *sutūr*, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). P.

ستون *sutūn*, pillar, column. P.

ستوه *sutūh*, tired, jaded, knocked up; afflicted; fear, dread. P.

ستیز *sítez*, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of *ستیزیدن sitezidan*) contend thou, persist. P.

ستیز روی *sítez-rū*, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. P.

ستیزه *siteza*, strife, contention. P.

ستیزیدن *sítezidan*, to contend, strive, quarrel. P.

سجع *saj'*, singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. A.

سجع گوی *saj'-go*, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. A.P.

سجود *sujūd*, prostration, adoration, worship. A.

سجبان وائل *Saḥbān Wā'il*, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. A.

سحر *saḥar*, twilight, dawn of day, morning. A.

سحر مرغ *murghi saḥar* (lit. bird of the morning), the nightingale. P.A. [moru-tide. A.P.]

سحرگه *saḥar-gah* (or *سحرگاهان saḥargāhān*), morn, *saḥarī*, morning; of or pertaining to the morning. A.P. [ing. A.P.]

... *saḥare*, one morning, on a certain morning *sakhā* (and *سخاوت sakhāwat*), liberality, generosity. A.

سخت *sakht*, hard, strong; painful, severe. P.

سخت پی *sakht-pai*, of strong muscle, muscular. P.

سختی *sakhti*, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; stinginess. P.

سختی کشیدن *sakhti kashīdan*, to endure hardship. P.

سخره *sukhra*, one who is compelled to labour. A.

سخره گرفتن *ba sukhra giriftan*, to seize by force, employ enforced labour, to press or impress. P.A.

سخن *sukhun* or *sukhan* (pl. *سخنها sukhunhā* or *سخنان sukhunān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. P.

سخن پیوستن *sukhun paivastan*, to connect or draw out a discourse. P.

سخن چین *sukhun-chīn*, tale-bearer. P.

سخندان *sukhun-dān* (and سخن گوی *sukhun-go*) speaker, orator, poet. P.

سخنی *sukhune* or *sukhane*, a word. P.

سخنی چند *sukhune chand*, a few words. P.

سد *sadd*, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). A.

سد رمق *saddi ramak*, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. A.P.

سر *sar*, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. P. [de novo. P.]

سر از *az sar*, from the beginning, over again,

سر *sirr* (pl. *اسرار asrār*), secret, mystery. A.

سراء *sarrā*, an easy, happy condition (opposed to *ضراء zarwā*). A.

سراج *sirāj*, lamp. A.

سراج الملة الباهرة *sirāju 'l millati 'l bāhirati*, the lamp of the surpassingly bright religion. A.

سراج *sarācha*, inner apartment, closet; palace, pavilion. P. [the heart. P.]

سراج دل *sarācha'i dil*, the inmost recesses of

سراجام *sar'anjām*, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. P.

سراندیب or سرنندیب *sarandīb* (the Sanskrit स्वर्ण द्वीप *svarna dvīpa*, 'gold island,' arabicized), Ceylon. A.

سر انگشت *sar-angusht* (pl. *سر انگشتها sar-angushtā*), tip of the finger. P.

سرای *sarāi*, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of *سراییدن sarā'idan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. P.

در سرائی *dar sarāi*, in the house, at home. P.
دیگر سرائی *sarāyi digar*, the next mansion, *i. e.*
the other world. P.

سرای *sarā'e*, a mansion, a house, a home. P.
سراییدن *sarā'idan*, to sing, warble; to play on
an instrument. P.

بسر بردن *ba sar burdan*, to carry to an end, to
bring to completion, to finish. P.

سرنجی *sar panjāgi*, strength of fist, grip. P.
سرنجه *sar panja*, nails, claws; open hand, ex-
panded fingers. P. [strong. P.]

سرتیز *sartez*, hot-headed, vehement; head-
سرخ *surkh*, red, crimson; blooming, blushing. P.
سرخوش *sari khwesh*, one's own way or will. P.
سرخوش گرفتن *sari khwesh giriftan*, to follow
one's own course, attend to one's own bu-
siness; to be off. P.

سرد *sard*, cold, cool; extinct. P.

سرد و گرم روزگار *sard o garmi rozgār*, the ups and
downs of life, the vicissitudes of fortune. P.

سردست *sari dast* (and *sar-dast*), the extremity
of the hand, tips of the fingers. P.

سرزنش *sarzanish*, rebuke, chiding, reproach;
chastisement. P.

سرشت *sirisht*, nature, temperament, physique;
physics. P.

سرعت *sur'at*, speed, swiftness; activity. A.

سرکردن *sar kardan*, to break out; to become
manifest; to burst (as a boil); to come to
a head. P. [rebellious. P.]

سرکش *sar-kash*, heady, headstrong, refractory,
سرکشاده *sar-kushāda*, having the table-cloth
spread; spread out. P.

سرکشی *sar-kashī*, disobedience, refractoriness. P.
سرکشیدن *sar kashidan*, to draw back the head;
to disobey, to become rebellious or refrac-
tory; to end. P.

سرکوفته *sar-kofta*, head-crushed. P.

سارکوفته مارم *sar-kofta māram*, I am a head-
crushed snake. P.

سرکه *sirka*, vinegar. P.

سرگردان *sar-gardān*, bewildered, giddy; dizzy. P.

سرگشته *sar-gashṭa*, whirling round, dizzy, asto-
nished; afflicted. P.

سرگین *sargin*, dung. P.

سرمه *sarmā*, winter, cold. P.

سرمایه *sar-māya*, source of wealth, fund, capi-
tal, stock-in-trade. P.

سرمست *sar-mast*, intoxicated to the last de-
gree, dead drunk. P.

سرنذیب *sarandip* = سرانذیب *sarandīb*, [q. v.]. P.

سرو *sarv*, cypress. P.

سرو خرامان *sarvi kharāmān*, waving cypress. P.

سرو پا *sar o pā*, head and foot, from head to

سرود *surod*, song. P.

[foot. P.]

سرودن *surodan*, to sing, warble. P.

سرور *sarvar*, head, chief, principal. P.

سروری *sarvarī*, chiefship, command, captaincy;
sovereignty, empire, rule, sway. P.

سروکار *sar o kār*, business, service. P.

سره *sara*, current (as coin); of full metal;
(hence, anything) good, worthy, faultless. P.

سرهنگ *sarhang*, officer, captain, chief, head-
man. P.

سرهنگی *sarhangī*, of or pertaining to a chief
officer or head; official. P. [night. A.]

سری *sarā*, he travelled, visited, or came by

سری طیف *sarā taifu*, an apparition came by
night. A.

سری *sarī*, desire, longing, wish. P.

. . . sare, one head, a head; a fancy, an
affection. P.

سری داشتن *sare dāshtān*, to have a fancy, en-
tertain an affection. P.

سریر *sarīr*, throne. A.

سزا *sazā*, punishment. P.

سزاوار *sazāwār*, deserving, meriting, worthy;
suitable. P.

سست *sust*, weak, languid, wearied, dead-beat. P.

سست بازو *sust-bāzū*, weak in the arm. P.

سست رعیت *sust-ragibat*, of sluggish passions,
cold, palled. P.A.

سستی *sustī*, sloth, laxness, negligence, remiss-
ness; gentleness. P.

سقوط *saṭwat*, dominion, majesty; force, domi-
nation; bluster. A.

سعادت *sa'ādat*, happiness, felicity. A.

سعت *sa'at* or *si'at*, liberality, facility; wide-
ness, spaciousness, amplitude. A.

سعد *sa'd*, happiness; a proper name. A.

سعد *sa'ida*, it prospers. A.

به سعد الدنیا *la kad sa'ida 'd dunyā bihi*, the
world assuredly prospers through him. A.

سعد بن اتابک الاعظم *sa'du bin atābaki 'l ā'ẓami*,
Sa'd, the son of the greatest Atābak. A.

سعدۀ *sa'duhu*, his happiness. A.

سعدی *Sa'dī*, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shirāz, A.H. 571, A.D. 1175. P. [*Sa'dī*]. P.

سعدیا *Sa'diyā*, O Sadi! (voc. case of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.

سعدی *sa'y kardan*, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.

سفاهت *safāhat*, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.

سفت *suft*, boring, piercing, perforating; (3 p. sing. imperf. of *suftan*) he bored. P.

سفتن *suftan*, to bore, pierce, perforate. P.

سفر *safar*, journey, travel, voyage. A.

سفر دریا *safari daryā*, sea-voyage. A.P.

سفر کرده *safar karda*, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.

سفرة *sufra*, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.

سفرة نهادن *sufra nihādan*, to spread a carpet or cloth for a meal. P.

سفلہ *sifla*, of low origin, low, mean, base. A.

سفلی *suflā* (fem. of اسفل *asfal*), lower, inferior. A.

ید سفلی *yadi suflā*, the lower (i.e. receiving)

سفید *safed*, white, fair. P. [hand. A.P.]

سفيه *safih*, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.

سقط *sakaṭ*, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.

سقیم *sakīm*, sick, infirm, ill; invalid. A.

سگان *sukkān*, helm or rudder of a ship. A.

سکت *sakatta*, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb سکت *sakata*). A.

ان سکت *in sakatta*, if thou art silent. A.

سکج *sukunj* or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.

سکندر *sikandar*, Alexander. A.

سکون *sukūn*, tranquillity, rest, repose. A.

سگ *sag* (pl. سگان *sagān*), dog. P. [mise. P.]

سگال *sigāl*, thought, conjecture, suspicion, sur-
سگ بازاري *sagi bāzārī*, dog of the bāzār, a street cur. P.

سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog. P.

سگی *sage*, a dog, one dog. P.

سأل *sal*, ask thou (irregular imp. for اسأل *as'al*, of the verb سأل *sa'ala*, he asked). A.

سلاح *silāh*, arms, accoutrements. A.

سلاطین *salāṭīn* (pl. of سلطان *sultān*), sultans, emperors. A.

سلام *salām*, salutation, peace. A.

سلامت and سلامت *salāmat*, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.]

السلامة في الوحدة *as salāmatu fi 'l waḥdati*, safety
سلامي *salāme*, a salutation, a salaam. A.P.

سلاحشور *salahshor*, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.

سلسال *salsāl*, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.

سلسله *silsila*, chain, series. A.

سلطان *sultān*, king, emperor, monarch. A.

سلطان البر والبحر *sultānu 'l barri wa 'l bahri*, ruler over land and sea. A.

سلطانی *sultānī*, rule, sovereignty, royalty. A.P.

. . . . *Sultāne*, an emperor, a monarch. A.P.

سلطنت *salṭanat*, power, rule, dominion, royalty. A.

سلطنتی *salṭanatī*, of the kingdom thou art. A.P.

سلك *silk*, thread, string, series, order, train, connexion. A.

سلم *salima*, he was (or is) safe. A.

وان سلم الانسان *wa in salima 'l insānu*, even if the man were safe. A.

سله *sala* = ساله *sāla*, [q. v.]. P.

سليم *salīm*, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.

سليمان *Sulaimān*, Solomon. A.

سماء *samā*, heaven, sky. A.

سماحت *samāḥat*, beneficence, liberality. A.

سماط *samāt* or *simat*, carpet or cloth covered with food. A.

سماع *samā'* (or سماعت *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of

سمع *samā'*, the ear. A. [dervishes. A.]

سمعي الى حسن الاغاني *sam'ī ilā ḥusni 'l aghānī*, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.]

سمعت *samī'at*, she (or they, irrational fem.)

لو سمعت ورق الحبي *lau samī'at wurqu 'l ḥamā*, if the dusky pigeons had heard. A.

سمند *samand*, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سوم *samūm*, sultry suffocating blast, destructive to travellers; simoom of the desert. A.

سمن *samīn*, fat, sleek, plump. A.

سنان *sinān*, point of a javelin, spear-head. A.

سنبُل *sumbul*, hyacinth, spikenard; any odoriferous flower. P.

سنت *sunnat*, rule, law, canon; the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kurān, and of equal authority. They are rejected, however, by the Shiya or sect of Alī. A.

سَنجَار *Sanjār*, name of a city in Mesopotamia. P.

سنجدن *sanjīdan*, to weigh; to ponder. P.

سنگ *sang*, stone, rock; weight. P.

سنگِ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw a stone. P.

سنگِ خرده *sang-khurda*, a bit or small piece of stone. P. [cruel, unfeeling. P.]

سنگدل *sang-dīl*, (*lit.* stone-heart), hard-hearted.

سنگساری *sangsārī*, stoning. P.

سنگی *sangī*, heaviness, weight. P.

... *sange*, a rock, a single stone. P.

سنگین *sangīn*, of stone, heavy. P.

سنور *sinnaur*, cat. A. [matched cat. A.]

کستور مغلوب *ka sinnauri maghlūbin*, as an over-

سو *sū*, side, quarter, direction; towards. P.

آسمان بسوی *ba sūyi āsmān*, in the direction of heaven, towards heaven. P.

سوء *sū*, evil, badness, wickedness. A.

فمن سوء ظن المدعی *fa min sū'i ḡanni 'l mudda'i*, yet from the evil-thinking of the adversary. A.

من سوء نفسه *min sū'i nafsiki*, from the wickedness of his own nature. A.

سوابق *sawābiq* (pl. of سابقه *sābiqat*), past events, things gone before. A.

سوابق نعمت *sawābiki nī mat*, former favours. A.P.

سواد *sawād*, blackness. A.

سواد الوجه *sawādu 'l wajhi*, blackness of face. A.

سوار *suwār* (pl. سواران *suwārān*), horseman, rider; mounted. P.

سوارم *suwāram*, I am mounted. P.

سواری *suwārī*, thou art mounted. P.

... *suwāre*, a mounted horseman, a sower. P.

سؤال *su'āl*, question, inquiry; begging, mendacity. A.

سوختن *sokhtan*, to burn, consume. P.

سود *sūd*, gain, profit, interest, use. P.

سود داشتن *sūd dāshtan*, to afford profit, to avail. P.

سودا *saudā*, melancholy, insanity, vain or insane idea or act; trade, traffic. P.

سودمند *sūdmand*, profitable, salutary, useful. P.

سودن *sūdan*, to wear, rub, bray, deface, efface. P.

سودی *sūde*, a profit, any profit. P.

سوراخ *sūrākh*, hole, crevice. P.

سورت *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power. A.

سوره *sūra*, chapter of the Kurān. A.

سوز *soz*, burning, heat, flame. P.

سوزان *sozān*, burning, flaming, blazing. P.

سوزن *sozan*, needle. P.

[trans.]. P.

سوزیدن *sozīdan*, to burn; (trans. and in-

سوغند *saugand*, oath, swearing. P.

سوغند خوردن *saugand khurdan*, to take oath, to swear. P.

سوّلت *sawwalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per. sing. fem. perf. of the verb سَوَّلَ, 2nd form of the root

سَوَّلَ, for سَوَّلَ). A.

امراً سَوَّلَ لَكُمْ اَنْفُسَكُمْ *sawwalaḥ lakum anfusukum amran*, your own natures suggested the fabrication of this saying to you. A.

سوم *sūcum*, third. P.

سوهان *sūhān* (or سوهن *sūhan*), file, rasp (for iron or wood). P.

سوی *siwā*, save, besides, except. A.

سوی *sū*, side, quarter; towards. P.

سه *sih*, three. P.

[thrice. P.]

سه بار *sih bār* (not بارها *bārḥā*), three times,

سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.

سهل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling. A.

سهل *sahlan*, easily; softly; (see اهلاً *ahlan*). A.

سهل تر *sahl-tar*, more easy, easier. A.P.

سهل جو *sahl-jū*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle. A.P.

سهل گوی *sahl-go*, soft or fluent speaking. A.P.

سهلی *sahlī*, ease; gentleness, meekness. A.P.

سهمگین *sahmgīn*, fearful, formidable, awful. A.P.

سَهِي *sihī*, straight, erect, upright. P.

سه يك *sih yak*, three aces (at dice). P.

سَهيل *suhail*, the star Canopus. A.

سی *sī*, thirty. P.

[nator. A.]

سیاح *saiyāh*, traveller, pilgrim; great peregrination.

سیاحت *siyāḥat*, journey, travel; pilgrimage. A.

سایه *saiyāhe*, a traveller, a certain traveller. A.P.
سیاست *siyāsāt*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government. A.
سیاقت *siyākat*, pushing on, urging; carrying on. A.
سیاقت *siyākatī sukhun*, carrying on discourse, to go on talking. A.P.
سیاه *siyāh*, black, sahle, dark; negro, Ethiop. P.
سیاه فام *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. P.
سیاه گوش *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. P.
سیاهی *siyāhī*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthinness. P.
سیاهی *siyāhe*, a black, a negro. P.
سیب *sīb* or *seb*, apple. P.
سیبی *sebe*, one apple, an apple. P.
سیخ *sikh*, roasting-spit. P.
سید *saiyid*, lord. A. [Muhammad. A.
سید الانبیاء *saiyidu 'l ambiyā*, lord of the prophets, A.P.
سید عالم *saiyidi 'alam*, lord of the world. A.P.
سیر *sair*, walking (for amusement), promenading; journeying; perusal of a book. A.
سیر *siyar* (pl. of سیرة *sīrat*), morals, virtues, habits, qualities. A.
سیر *ser*, full, satiate, satisfied, sated, glutted; P.
سیر *sīr*, garlic. P. [tired, wearied. P.
سیرنگ *ser-nigah*, a satisfactory look, a good look; gazing one's fill. P.
سیرت *sīrat*, virtue, moral quality, character, disposition; way of life, mode, habit; history, memoir. A.
سیری *serī*, fulness, satiety, repletion. P.
سید *sīsād*, three hundred. P.
سیف *saif*, sword, sabre. A.
سیل *sail*, torrent, flood. A.
سیلاب *sailāb*, flood, torrent, inundation. A.P.
سیلی *saile*, a torrent, a flood, an inundation. A.P.
سیلی *silī*, blow with the open hand edgeways on the back of the neck, cuff, slap. P.
سیم *sīm*, silver. P.
سیما *sīmā*, face, forehead, countenance; signs or tokens (on the forehead). P.
سیمین *sīmīn*, of silver, silvery; delicate. P.
سینه *sina*, breast, bosom, chest. P.
سیم *sīcum*, third. P.

سیه *siyah*, black, sable; gloomy, sad. P.
سیه دل *siyah-dil*, black-hearted. P.

ش

ش *ash*, him, to or of him, her, it, or them. P.
شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the verb). A.
شابه بالوری حمار عجلاً جسداً *shābaha bi 'l warā himaru 'ijlan jasadān*, an ass among men is like unto a red golden calf. A.
شاة *shāt*, sheep, goat. A.
شاة النظفة *ash shātu nazīfatun*, the sheep (or goat) is clean. A.
شاخ *shākh*, branch, bough. P.
شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. P.
شادمانی *shādmānī*, joyfulness, joy, rejoicing, exultation. P.
شادی *shādī*, joy, gladness, rejoicing, glee. P.
شادی کنان *shādī kunān*, rejoicing. P.
شاشیدن *shāshīdan*, to stale, squirt urine. P.
شاطر *shātīr*, bold, courageous, active, brisk, P.
شاعر *shā'ir*, poet. A. [lively. A.
شافی *shāfī*, healing, salutary, sanatory. A.
شاکر *shākir*, thanking, praising; grateful. A.
شاگرد *shāgird* (pl. شاگردان *shāgirdān*), student, scholar, pupil; apprentice; servant, groom. P.
شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. A.
شامیان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the Syrians or Damascenes. A.P. [dition. A.
شان *sha'n*, thing, affair, business; state, condition; regard, respect; pomp, splendour; (for ایشان *eshān*) they, them. P. [to. P.
شان در شان *dar shānī*, in respect of, with regard to. P.
شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at chess. P.
شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or beloved object; a witness. A.
شاهد پسر *shāhid-pisar*, lovely boy. A.P.
شاهیدی *shāhidī*, airs; insolence, indignation. A.P.
شاهنامه *Shāh-nāma*, (*lit.* book of the kings), the celebrated poem of Firdausī. P.
شاه شاهان *shāhanshāh* (hy inversion, for شاهان *shāhī shāhān*), king of kings. P.
شاه شاه المعظم *shāhanshāhu 'l muazzam*, the most puissant king of kings. A.
شاهی *shāhī*, royalty, sovereignty; royal. P.

شاید *shāyad*, is fit, suited, or allowable; suits, is becoming, proper or worthy, behoveth; it is possible, may be; perhaps, perchance. P.
 شایستن *shāyistan*, to suit, to be fit, right or proper. P. [missing. P.]

شایسته *shāyista*, worthy, suitable, proper; proper; شاییدن *shāyīdan*, to be worthy. P.

شب *shab* (pl. شبها *shabḥā*), night, to-night. P.
 شب قدر *shabi kadr*, night of power, the 27th of Ramazān, when the Kurān is said to have been sent down from heaven. P.A.

شباب *shabāb*, youth, prime of life. A.
 شبان *shabān* or *shubān*, shepherd. P.

شبانروز *shabānroz*, a night and a day. P.
 شبانگاه *shabāngāh* (or شبانگه *shabāngah*), night-time, evening, even-tide, nightfall. P.

شبهه *shab-para*, (lit. night-flyer), bat. P.
 شبخیز *shab-khez*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils. P.

شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, pall. A.
 شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, glutted, he was satisfied. A.

اذا شبع الكمي *izā shabi'a 'l kamīyu*, when the warrior has his belly full. A.

شبهگاه *shab-gāh*, even-tide, evening, night-time. P.

شسم *shab-nam*, night-moisture, dew. P.

شبهه *shabah*, glass-bead. A. [night. P.]

شبهی *shabe*, one night, a single night, a whole
 شبهه *shapura* or شبهه *shappara*, bat. P.

شبهه چشم *shappara-chashm*, bat-eyed, purblind. P.

شیتا *shitā*, winter. A.

شیتاب *shitāb*, haste, hurry, speed, quickness. P.

شیتابان *shitābān*, one who makes haste. P.

شیتافتان *shitāftan*, to make haste, (imp. شیتاب *shitāb*). P.

شتر *shutur*, camel. P.

شتر صالح *shuturi sālih*, the camel which the prophet Sālih is said to have brought out of a block of stone as a sign to the tribe of Thānud. (Kurān, ch. vii.) P.A.

شتر بار *shutur-bār*, a camel's load; camels of burthen. P.

شتر بان *shuturbān*, camel-man, camel-driver, one who attends to a camel. P.

شتر بچه *shutur-bacha*, camel-colt. P.

شجاعت *shajā'at*, valour, courage, bravery. A.

شجر *shajar*, tree. A.

شحنه *shahna*, superintendent of police. A.

شخص *shakhṣ*, person, individual; form, figure. A.

شخصم *shakhṣam*, my person. A.P.

شخصی *shakhṣe*, a person, a single person, one person, an individual, a certain person. A.P.

شداد *shidād* (pl. of شدید *shadīd*), vehement, violent, hard, severe, inexorable. A.

شدت *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness. A.

شدن *shudan*, to be, become, happen, befall; to go, depart, pass away; to enter. P.

شده *shuda'e*, one that hath become; turned into. P.

چی شدی *chi shude*, what would have happened? what harm would there have been? P.

شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wicked-ness. A.
 شراب *sharāb*, wine. A. [ness. A.]

شربت *sharbat*, one drink, one sip, a single draught; beverage, syrup, sherbet. A.

شربت *sharibtu*, I drank (1 p. sing. perf. of the verb شرب). A.

شربت ابی *sharbatī ābe*, a draught of water. A.P.

و لو شربت بحورا *wa lau sharibtu buḥūra*, even though I drank oceans; (*buḥūra* for *buḥūran*, in verse). A.

شربتی *sharbate*, a draught. A.P.

شرح *sharaḥa*, (God) opened the heart, or disposed the mind (towards religion;—used optatively). A.

شرح صدره *sharaḥa ṣadrahū*, may (He) expand his breast (with joy)! A.

شرزه *sharza*, fierce, enraged, terrible. P.

شرط *shart*, condition, requirement; rule, regulation. A. [(breeze). A.]

شرطه *shurṭa*, propitious; gentle and favourable

شرع *shar'*, law, equity, the Muhammadan code

شرعی *shar'i*, legal, lawful. A. [of law. A.]

شرف *sharaf*, excellence, nobility, eminence,

شرم *sharm*, shame. P. [dignity, honour. A.]

شرمزده *sharm-zada*, struck with shame, shame-stricken, abashed. P. [downcast. P.]

شرمسار *sharmsār*, filled with shame, asbamed, being downcast or abashed. P.

شراه *sharah*, avidity, appetite, greed, covetousness, cupidity. A.

شریف *sharīf*, noble, illustrious. A.

شریک *sharik*, partner, sharer. A.

شستن *shustan*, to wash. P.

شش *shash*, six. P.
 سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
 ششم *shashum*, sixth. P.
 شصت *shašt*, sixty. P.
 شطرنج *shaṭranj*, chess. A.P.
 شعب *shi'b*, valley, ravine, defile. A.
 شعر *shi'r*, poetry, poesy, song. A.
 شعراء *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
 شفاء *shifā*, convalescence, recovery. A.
 شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
 شفا یافتن *shifā yāftan*, to obtain a cure. A.P.
 شفا *shafat*, lip. A.
 شفاة المائم *shafatī's šā'imi*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
 شفقت *shafaqat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
 شفيع *shafī'*, advocate, intercessor. A.
 آوردن شفيع *shafī' āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
 شقوق *shukūk* (pl. of شق *shaqq*), chinks, cracks. A.
 شك *shakk*, doubt, scepticism. A.
 شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game-pre-serve. P. [prey. P.]
 شکاری *shikārī*, suited to the chase; game,
 سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog, hound. P.
 شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
 شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*), to complain, to lodge a complaint. A.P.
 شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
 . . . *shukr*, thanks, gratitude, returning thanks, thanksgiving. A.
 شکرآ *shukran* (acc. of *shukr*), thanks, thanksgiving; thankfully. A.
 شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
 شکر گذاردن *shukr guzārdan* (and شکر گذاشتن *shukr guzāshtan*), to return thanks. A.P.
 شکر نعمت *shukri nī'mat*, thanks for favours and benefits received. A.P. [thanks. A.P.]
 شكري *shukre*, one act of praise; a giving of
 شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage; (3 p. sing. of the verb *shikāstan*) he broke. P.
 شکستن *shikastan*, to break or fracture. P.
 شکسته *shikasta* (pl. شکستگان *shikastagān*), broken, shattered; sprained, dislocated; impaired, enfeebled, weakened. P.
 شکل *shakl*, figure, form. A.
 شکه *shikan*, stomach, belly, bowels; womb. P.

بنده شکم *shikam-banda*, one who is burdened with the thought of providing himself with sustenance, slave to appetite. P.
 درد شکم *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
 شکبده *shikanja*, stocks, rack. P.
 شکور *shakūr*, thankful, grateful. A.
 الشکور *ash shakūr*, the thankful. A.
 شکبي *shikibe*, a particle or atom of patience. P.
 شکيدن *shikibīdan*, to be patient; to do without, to dispense with. P.
 شکافتن *shigāftan*, to split. P. [prise. P.]
 شگفت *shigift*, astonishment, amazement, sur-
 شگفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
 شگفتست *shiguftast* (= شکفته است *shigufta ast*), hath blossomed. P.
 شگفتن *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
 شگوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
 شلغم *shalgham*, turnip. P.
 شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
 شمات *shamātat*, delight at another's woe, joy at the misfortunes of an enemy. A.
 شمار *shumār*, account, calculation, reckoning; (imp. of *shumurdan*) count, reckon, or esteem thou. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 شماریدن *shumārīdan*, to count, esteem, reckon. P.
 شمائل *shamā'il* (pl. of شمال *shimāl*), virtues, talents, good qualities. A.
 شمائي *shamā'ilī*, natural, physical. A.
 شمه *shamma*, atom, particle, whiff. A.
 شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enume-
 شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rate. P.]
 شمس الدين *shamsu'd dīn*, (lit. the sun of religion), a proper name. A.
 شمشير *shamsher*, sword, scimeter. P.
 شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
 شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
 شناه *shunāt* (pl. of شاني *shānī*), haters. A.
 شناه *shunātihi*, those who wish him evil, his enemies. A.
 شناخت *shinākht*, knowledge. P.
 شناختن *shinākhtan*, to know; to recognise, acknowledge, consider, regard. P.
 شناس *shinās* (imp. of *shinākhtan*, used as latter part of compounds), knower, perceiver, recogniser; knowing, recognising. P.

شعت *shun'at*, turpitude, brutality; evil-speaking, foul abuse. A.

شگرف *shangarf*, cinnabar, vermilion. P.

شنو *shinav* (imp. of شنودن *shinūdan*), hear. P.

شنودن *shinūdan*, to hear; to understand; to

شنوم *shinavam*, I may hear. P. [obey. P.

شنید *shanīd*, he heard; hearing. P.

شنیدستی *shanīdastī*, thou heardest. P.

شنیدن *shanīdan*, to hear; to hearken, listen; to hear of, about, or concerning; to perceive, smell, scent. P.

شنیده *shanīda'e*, thou hast heard. P.

شیع *shanī'*, base, odious, disgusting. A.

شو *shav*, be, or become thou (imp. of شدن *shudan*). P. [tan), wash thou. P.

شو or شوي *shū*, husband; (imp. of شستن *shus-*

شوخ *shokh*, saucy, insolent; playful, arch. P.

شوخم *shokh-chashm*, saucy-eyed, shameless, impudent, wanton. P.

شوخی *shokh-chashmī*, sauciness, petulance, insolence. P. [sey. P.

شوخی دیده *shokh-dida*, wanton-eyed, saucy; hus-

شوخی *shokhī*, petulance, presumption, pertness, sauciness. P. [شدن). P.

شود *shavad*, would be or become (aor. of

شور *shor*, noise; perturbation, disquiet, commotion, disturbance, emotion; salt, saline, brackish; bad luck. P.

شور بخت *shor-bakht*, ill-fated, unfortunate. P.

شورش *shorish*, distraction, confusion of mind, insanity; tumult. P.

شوره *shora*, nitre, saltpetre; salsuginous. P.

شوره بوم *shora-būm*, salt, brackish ground. P.

شوری *shore*, a crazy passion, insane delusion. P.

شوریدن *shorīdan*, to be confounded, distracted. P.

شوریده *shorīda*, distracted, disturbed, disquieted; mad, crazy. P.

شوکت *shaukat*, pomp, splendour, grandeur, magnificence, majesty, dignity, awe. A.

شوهر *shauhar*, husband. P.

شوی *shavī*, thou becomest. P.

... *shū*, husband. P.

شویم *shūyam*, I would wash. P.

شوید *shūyad*, he washes (aor. of شستن *shustan*). P.

شه *shah*, king. P.

شهد *shahd*, honey. A.

شهر *shahr*, city, town. P.

شهرها *Shah-ravā*, name of a certain despotic monarch, who forced leathern money to be received as coin of the realm in his kingdom; (hence), leathern money. P.

شهری *shahre*, a certain city. P.

شهریار *shahr-yār*, (lit. friend of the city), king. P.

شهبوار *shahwār*, worthy of a king, royal. P.

شهوت *shahwat*, lust; indulgence of the appetite. A.

شیء or شیئا *shai'an* (acc. of شی *shai*), thing. A.

شیاد *shaiyād*, impostor. A. [demons. A.

شیاطین *shayāfin* (pl. of شیطان *shai'tān*), devils,

شیب *shai'b*, hoariness, old age. A.

شیخ *shai'kh*, venerable or learned man, doctor; preceptor. A.

شیخ ابو الفرج شمس الدین بن جوزی *shai'kh abu 'l faraj shamsu 'd dīn bin jauzī*, name of a celebrated preacher of the sect of Hanbal, and Sadi's master. He was born A. H. 510, and died A. H. 597. A.

شید *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy. P.

شیدی *shaidī*, thou art (a mass of) hypocrisy. P.

شیدا *shaidā*, distractedly in love, insane. P.

شیر *shīr*, milk. P.

... *sher*, lion. P.

[Persia Proper. P.

شیراز *Shirāz*, name of the capital of Fārs, or

شیرازی *shirāzī*, native or inhabitant of Shirāz. P.

شیر مرد *sher-mard* (pl. شیر مردان *sher-mardān*),

(lit. lion-man), bold, brave. P.

شیر مردی *sher-mardī*, thou art a brave lad. P.

شیری *sherī*, leonine, lion-like. P.

شیرین *shirīn*, sweet. P.

شیرین زبان *shirīn-zabān*, sweet-tongued, pleasant of speech, gentle of speech. P.

شیرین زبانی *shirīn-zabānī*, sweetness of speech. P.

شیرین لب *shirīn-lab*, sweet-lipped. P.

شیرینی *shirīnī*, sweetness; a sweetmeat. P.

شیشه *shisha*, glass. P.

شیشه گر *shishagar*, glass-blower. P.

شیطان *shai'tān*, evil spirit, devil. A.

الشیطان *ash shai'tān*, the devil, Satan. A.

شیوه *sheva*, elegance, grace, blandishment, coquetry; habit, custom, manner of living. P.

ص

صابر *sābir*, patient. A.

صاحب *sāhib*, master, owner, proprietor, patron; possessor, possessed of. A.

صاحب تميز *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discerner. A.P. [cernment. A.P.]
 صاحب تميزي *ṣāhib-tamīzī*, thou art a man of discernment.
 صاحب جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحبجمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.
 صاحب دل *ṣāhib-dil*, spiritual, pious; man of piety; a Sūfī. A.P.
 صاحب دلي *ṣāhib-dile*, a pious man; a Sūfī. A.P.
 صاحب دنيا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.
 صاحب دولت *ṣāhib-daulat*, wealthy. A.P.
 صاحب دیوان *ṣāhibi diwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.]
 صاحب فراست *ṣāhib-firāsāt*, shrewd, intelligent.
 صاحب هنر *ṣāhib-hunar*, skilful. A.P.
 صاحب *ṣāhat*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb صاح *sāha*, for صیح). A.
 صادر *ṣādir*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.
 صادر شدن *ṣādir shud'n*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.
 صادق *ṣādīk*, true, just, sincere. A.
 صافی *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.
 صالح *ṣāliḥ* (P. pl. صالحان *ṣāliḥān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of ثمود *thamūd*. (See the Kurān, ch. vii.). A.
 صالحا *ṣāliḥan*, a good action; virtuously. A.
 صالحی *ṣāliḥe*, a certain pious man. A.P.
 صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.
 صبا *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.
 ... شبّ، boyishness. A.
 صباح *ṣabāḥ*, morning. A.
 صباح علی الصباح *'ala 'ṣ ṣabāḥ*, in the morning. A.
 صباحت *ṣabāḥat*, beauty, elegance. A.
 صبح *ṣubḥ*, morning. A.
 صبر *ṣabr*, patience. A.
 .. صبر، aloes. A.
 صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.
 صبر جميل *fu ṣabrun jamīlun*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.
 صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.
 صبور *ṣabūr*, patient. A.
 صبري *ṣabūrī*, patience. A.
 صحت *ṣuḥbat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحت *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A.
 صحراء *ṣaḥrā*, desert, wilderness. A.
 صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A.
 صخره *ṣakhra*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.
 صد *ṣad*, a hundred. P.
 صدای *ṣadāk*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.
 صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.
 صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.
 صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat,
 صد سال *ṣad sāl*, a hundred years, a century. P.
 صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.
 صدق *ṣidk*, truth, veracity; sincerity. A.
 صدق الله العظيم *ṣadaḳa 'llāhu 'l'azīmu*, the great God spoke true. A.
 صدق مودت *ṣidki mawaddat*, sincere attachment. A.P. [fice. A.
 صدقه *ṣadka*, alms; propitiatory offering, sacrifice.
 صدمه *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.
 صدیق *ṣadīk*, sincere, true, just; a true friend. A.
 صدیق *siddīk* (P. pl. صدیقان *siddīkān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbākr and Abraham). A.
 صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.
 صرف شدن *ṣarf shudan*, to be spent. A.P.
 صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.
 صرة *ṣurra*, a purse. A.
 صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.
 صف *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.
 صف در اول *dar avval ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.
 صفاء *ṣafā*, purity. A.
 الصفا اخوان *ikhwānu 'ṣ ṣafā*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Bassora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.
 صفاهان *Ṣifāḥān* (for امفاهان *Isfāḥān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.
 صفائی *ṣafū'i*, purity; exhilaration, recreation. A.P.
 صفت *ṣifat* (P. pl. صفتها *ṣifathā*), quality, property, attribute; form, mode, manner; (in comp.) like. A.

صفت *har šifat*, any how. A.P.
 صفت *šafwat*, choice, best part. A.
 صلا *šalā*, inviting the poor by proclamation to assemble for the purpose of receiving food. P.
 صلابت *šalābat*, hardness; firmness, severity, violence; majesty, awe, dignity. A.
 صلاح *šalāh*, goodness, rectitude, probity, honesty, virtue; well-being, welfare, prosperity; peace; advice. A.
 صلاحیت *šalāhiyat*, integrity, honesty, probity; devotion, piety. A.
 صلح *šulh*, peace, reconciliation, pacification, harmony, compact, truce:—*šulhin*, in peace. A.
 صلاحة *šulahā* (pl. of *صالح* *šāliḥ*), just, pious. A.
 صلد *šald*, hard, solid, strong; (the verse reads *šalad*). A.
 صلعم *sal'am*, a contraction of the phrase *صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ* [q.v.]. A.
 صلوا *šallū* (2 per. pl. imp. of *صَلَّى* *šallā*), pray ye, invoke ye blessings. A.
 صلوات *šalawāt* (pl. of *صَلَاة* *šalāt*), benedictions. A.
 صلوا عليه وآله *šallū 'alaihi wa ālihi*, invoke ye blessings on him and his family. A.
 صلوة *šalāt* (pl. *صلوات* *šalawāt*), compassion, mercy from God, the divine benediction and blessing. A.
 صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *šalla 'llāh 'alaihi wa sallama*, May God be gracious unto him, and preserve him (the perfects *šallā* and *sallama* are the second forms of the verbs *صَلَّى* and *سَلَّمَ*, and are used optatively). A.
 صم *šumm* (pl. of *اصم* *ašamm*), deaf persons. A.
 صمم *šummun bukmun*, deaf (and) dumb. A.
 صميم *šamīm*, sincere, pure, genuine. A.
 صندل *šandal*, sandal-wood or ointment; sandal-powder mixed with rose-water (used as a liniment for the head and feet in cases of violent head-ache and fever). A.
 صندوق *šandūk*, chest, coffer, ark. A.
 صندوق گور *šandūki gor*, sarcophagus. A.P.
 صنع *šan' or šun'*, make, creation, work. A.
 صنعت *šan'at*, profession, craft, trade, art. A.
 صنم *šanam*, image, idol; lovely mistress, beauty, beloved one. A.
 صواب *šawāb*, rectitude, reason, propriety, good sense, soundness; meritorious action, whatever is right. A.

صوت *šaut*, sound, voice, noise. A. [سسز].
 صوت الحمير *la šautu 'l ḥamīri*, (is) the voice of
 صورت *šūrat*, shape, form, figure, appearance, aspect, likeness, effigy. A.
 بصورت *ba šūrat*, to outward appearance, apparently, ostensibly. P.A.
 عالم صورت *'ālamī šūrat*, the visible or external world. A.P.
 صورت بستن *šūrat bastan*, to assume a form; to be supposed, imagined, conceived, conceivable or practicable. A.P.
 صورت حال *šūratī ḥāl*, state of the case, statement of circumstances. A.P.
 صورت و معنی *šūrat o ma'nā*, body and spirit; matter and mind; semblance and reality. A.P.
 صوفی *šūfī* (pl. *صوفیان* *šūfiyān*), wise, pious; a religious order among the Persians, who led a more regular and contemplative life than the common dervishes. P.
 صوفی *šūfiye*, a certain Sūfī. P.
 صولت *šaulat*, fury, impetuosity, fierceness, vehemence, severity, violence. A.
 صیاد *šaiyād*, huntsman, hunter; fowler; fisher-
 صیت *šit*, fame, renown. A. [man. A.
 صید *šaid*, game, prey, chase. A.
 صید کردن *šaid kardan*, to hunt; to take captive. A.P. [head of game. A.P.
 صیدی *šaide*, some game, a piece of game, a
 صیف *šaiḥ*, summer, May and June, the hotter months being called *قَیْظ* *kaiz*. A.
 صیقل *šaiḡal*, polishing, furbishing; furbishing instrument (and in Persian), furbisher. A.

ض

ضاعف *zā'afa* (perf. of the 3rd form of the verb *ضعف*, used optatively), may He double or multiply twofold. A.
 و ضاعف اجره *wa zā'afa ajrahu*, and may (He) increase his recompense twofold. A.
 و ضاعف اجلاله *wa zā'afa ijlālahuma*, and may (God) increase twofold the honour of both of them. A.
 ضاعف ثواب جميله و حسانه *zā'if šawāba jamīlihi wa ḥasanūtihi*, double (or increase) the reward of his comely behaviour and his good actions. A. [erred, strayed. A.
 ضائع *zā'i*, wasting, wasted; wandering, lost;
 ضبط *zabt*, holding fast, securing, containing, retaining; confiscation. A.

مَجْرُور *zajār*, peevish, impatient, fretful, repining. A.

ضَحَّاك *Zahhāk*, name of a prince of Arabian origin, who seized the sceptre of Persia from Jamshed the fourth king of the first or Peshdadian dynasty. He was overthrown by Faridūn. A.

ضِدّ *zidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.

ضَرَاءَ *zarrā*, adversity, misfortune, affliction (opposed to سَرَاءَ *sarrā*). A.

ضَرْب *zarb*, blow. A.

ضَرْبَ *zaraba*, he struck. A.

ضَرْبُ الْحَبِيبِ *zaru 'l habibi zabibun*, a lover's blow is a raisin. A.

ضَرْبَت *zarbat*, a blow, one blow. A.

ضَرْبَتِ لَازِب *zarbati lāzib*, a good hard stroke, a telling blow (which leaves a lasting scar). A.P. [Amr. A.

ضَرْبَ زَيْدٍ *zaraba zaidun 'amran*, Zaid struck

ضَرُورَت *zarūrat*, need, force, necessity. A.

بِضَرُورَت *ba zarūrat*, perforce. P.A.

ضَرُورَتِي *zarūrate*, an urgent need, a pressing

ضَرِير *zarīr*, blind. A. [necessity. A.P.

ضَرِيرِي *zarīre*, a blind man. A.P.

ضَعْف *zu'f*, feebleness, weakness, debility. A.

ضَعِيف *za'if* (P. pl. ضَعِيفَان *za'ifān*), weak, feeble; infirm; impaired; thin, spare, slender. A.

ضَعِيفِ اِنْدَام *zā'if-andām*, slender-bodied. A.P.

ضَعِيفِ حَال *za'if hāl*, in a weakly state; in slender circumstances. A.P.

ضَعِيفِي *za'ife*, a weak man. A.P.

ضَلَالَت *zalālat*, going astray, error, erroneousness, ruin, perdition. A.

ضَمَّة *zamma* (ُ), the vowel mark for "u;" whiskers. A. [the mind. A.

ضَمِير *zamīr*, mind, thought; what is hidden in

ضَمِين *zamīn*, surety, sponsor, security, bail. A.

ضَيْغَم *zaigham*, lion. A.

ضَمِيرَان *zaimurān*, a species of fragrant herb. A.

ط

ء

طَارِم *tāram*, dome, vault. P. [ven. P.A.

طَارِمِ اَعْلَى *tārami ā'lā*, the highest vault, hea-

طَاعَة or طَاعَت *tā'at*, obedience, service of God, worship or devotion. A.

طَاعَتِش *tā'atash*, his worship; devotion to Him. A.P.

طَاعِن *tā'in* (P. pl. طَاعِنَان *tā'inān*), reviling; reviler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.

طَاغِي *tāghī*, leader of rebels, violent refractory

طَاق *tāk*, portico, cupola, dome. A.

طَاقَت *tākat*, strength, power, ability; strength

to bear, power of endurance. A.

طَالَ *tāla*, he (or it) was (or is, or becomes) long (3 per. perf. of طَوَّلَ). A.

طَالَ لِسَانَهُ *tāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.

طَالِب *tālīb*, asking, seeking, desirous, urgent, eager, pressing, anxious to obtain, craving; candidate; lover. A.

طَالِي *tālī*, arising; fortune; the star of one's

طَاوُس *tā'us*, peacock. A. [nativity. A.

طَاوُسِ زَبِي *tā'us-zebe*, peacock-decorator. A.P.

طَاوُسِي *tā'usi*, belonging to a peacock; made of

peacock's feathers. A.P.

طَاهِر *tāhīr*, pure. A.

طَائِر *tā'ir*, flying; fier. A.

طَائِرِي *tā'ire*, a bird, any thing that flies. A.P.

طَائِفَة *tā'ifa*, company, party; band, train, troop; gang; sect; class. A.

طَبَاع *ṭibā'*, nature, temperament, disposition. A.

طَبَاحَة *ṭabāncha* (or طَبَاحَة *ṭabānja*), slap, blow, buffet, cuff. P.

طَبَائِع *ṭabā'i'* (pl. of طَبِيعَة *ṭabī'at*), natures, tempers, constitutions, capacities. A.

طَبْع *ṭab'*, nature, temperament. A.

طَبْعِ چَار *chār ṭab'*, four humours, elementary qualities or complexions (which are found in man). P.A. [platform. A.

طَبَق *ṭabaq*, dish, tray; storey of a house, flat;

طَبَقِي *ṭabake*, an entire tray, a whole salver. A.P.

طَبْل *ṭabl*, drum. A.

طَبْلَة *ṭabla*, large wooden dish in which fruits or perfumes are exposed, tray. A.

طَبِيب *ṭabīb*, physician, doctor. A.

طَبِيعَة *ṭabī'at*, natural habit, disposition, state of body or mind. A.

طَبِيعَتِ شَنَاس *ṭabī'at-shinās*, knowing the temperament; skilful physician. A.P.

طَرَابُلُوس *ṭarābulūs* (or طَرَابُلِس *ṭarābulus*), the city of Tripoli. A.

طَرَابُلُوسِ شَام *ṭarābulūsi shām*, Tripoli in Syria, to distinguish it from

طَرَابُلُوسِ غَرَب *ṭarābulūsi gharb*, Tripoli in Barbary. A.P.

طَرَّار *tarrār* (P. pl. طَرَّرَان *tarrārān*), cutpurse. A.

طَرَب *ṭarab*, mirth, hilarity; excitement. A.

انگيز *tarab. angez*, mirth-exciting; moving, affecting. A.P.

طرح *tarḥ*, manner, mode; position, establishment; fixing or laying the foundation of an edifice. A.

دادن بطرح *ba tarḥ dādan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price. P.A.

فکندن طرح *tarḥ figandan*, to lay a foundation; to practise. A.P.

طرف *taraf*, direction, part, side, quarter. A.

طرفي *tarafe*, a portion, a part. A.P.

طريق *tarik*, way, course, road; rite, profession, sect, creed. A.

بطريق *ba तरीکی* (or *بار طریق* *bar तरीکی*), by way of. P.A. [used adverbially]. A.

طريقاً *tarikan*, as to the road (acc. of *tarik*, طريق *tarikāt*, mode of living, way of life; religious order. A.

پير طريق *piri तरीکات*, superior of an order or sect, prior, abbot. P.A.

طريقي *tarīke*, a way, one way, some way. A.P.

طعام *ta'am* (P. pl. طعامها *ta'amhā*), meat, food, meal, viands, victuals. A.

طعمه *tu'ma*, meat, food; dinner, meal. A.

ظمن *ta'n* (or طعنه *ta'na*), blame, reproach, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure. A.

ظمنه *ta'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at. A.P.

ظمنه زان *ta'na-zanān*, jeering, sneering. A.P.

ظفل *tiḥl*, child, infant. A.

ظفلي *tiḥli*, childhood. A.

... *tiḥle*, a child, a boy, a lad. A.P.

ظفوليت *tuḥūliyat*, childhood, infancy. A.

ظلا *ḥilā*, gold, gilding; pure gold; gold fringe or wire. P.

ظلاق *ḥalāk*, divorce. A.

ظلب *ḥalab*, inquiry, requisition; claim, demand; pursuit, search, quest; invitation. A.

ظلب کردن *ḥalab kardan*, and طلب نمودن *ḥalab namūdan*, to demand, require; to seek, summon, call for; to expect, look for. A.P.

ظلبگار *ḥalabgār*, one who requires; suitor. A.P.

ظلبیدن *ḥalbidan*, to seek; (a Persian verb coined from the Arabic). P. [ance. A.

ظلعة *ḥal'at*, aspect, countenance, sight, appearance *bi ḥal'atihi*, by his countenance. A.

ظمع *ḥama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity. A.

ظمع داشتن *ḥama' dāshtan*, and ظمع کردن *ḥama' kardan*, to covet; to expect. A.P.

ظنر *ḥanz*, sneer, sarcasm, ridicule. A.

ظور *ḥūr*, mountain, especially Mount Sinai. A.

ظوطي *ḥuṭi*, parrot. P.

ظوع *ḥau'*, obeying, cheerfully submitting to. A. ظوعاً و کرهاً *ḥau'an wa karhan*, nolens volens, willing or unwilling, willing or not. A.

ظوفان *ḥuḥfān*, flood, deluge. A.

ظول *ḥul*, length. A.

ظويلة *ḥauwila*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c., are fastened together in a row; a row of horses, &c. so fastened; gang; stable. A.

ظهارت *ḥaharat*, ablution, cleanness, purification, sanctity. A. [ness. A.

ظيب *ḥib*, good, excellence, sweetness, deliciousness. ظيب الادا *ḥibu'l* (properly *ḥaiyibu 'l*) *adā*, melodious, musical. A.

ظيب آميز *ḥib-āmez*, blended with sweetness. A.P.

ظيبت *ḥibat*, being good or sweet; sweetness. A.

ظيبت آميز *ḥibat-āmez*, imbued with goodness, mingled with sweetness. A.P.

ظيب لاهجتي *ḥib-lahjate*, a sweetness of intonation, melodiousness of voice. A.P.

ظيب نفس *ba ḥibi nafs*, with a willing or cheerful mind. P.A.

ظير *ḥair*, bird. A.

ظيران *ḥayarān*, flying, flight. A.

ظيرة *ḥaira*, levity of mind, frivolity; rage, wrath. A.

ظيرة *ḥira*, regret, sorrow, shame. P.

ظيش *ḥaiḥ*, inconstancy, levity, folly. A.

ظيف *ḥaiḥ*, form, spectre, apparition, vision. A.

ظ

ظالم *ḥālim* (P. pl. ظالمان *ḥālimān*), cruel, unjust, iniquitous, oppressive; oppressor, tyrant. A.

ظالمي *ḥālime*, a tyrant, a certain tyrant. A.P.

ظاهر *ḥāhir*, outward, exterior; clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest. A.

ظاهر از روي *az rūyi ḥāhir*, from outward appearance. P.A.

ظرافت *ḥarāfat*, ingenuity, dexterity; address; wit, facetiousness, pleasantry, jocularly. A.

ظريف *ḥarīf* (P. pl. ظريهان *ḥarīfān*), ingenious, clever, skilful; witty; man of wit and genius, wit. A.

ظفر *ẓafar*, conquest, victory, triumph. A.

ظل *ẓill*, shadow. A.

ظل الله *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.

ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.

ظلمات *ẓulmāt*, *ẓulamāt*, or *ẓulumāt* (pl. of *ظلمة* *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknesses. A.

ظلمات *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.

ظلم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.

ظم *ẓim*, thirst. A.

ظما *ẓama*, thirst, thirstiness. A.

ظما بقلبي *ẓama'un bi ẓalbi*, there is a thirst in my heart. A.

ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.

ظن حسن *ḥusni ẓann*, good opinion. A.P.

ظن حسن *ḥusni ẓanne*, the good opinion. A.P.

ظهر *ẓahr*, back, outside. A.

ظهر *ẓaḥīr*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (P. pl. عابدان *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.

عابد فريسي *'ābid-frebe*, a hermit-seducer. A.P.

عاج *'āj*, ivory. A.

عاجز *'ājiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.

عاجز آمدين *'ājiz āmadān*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.

عاجل *'ājil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.

عادت *'ādat* (pl. عادات *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.

عادل *'ādil*, just, equitable. A.

عار *'ār*, shame, reproach, disgrace. A.

عارض *'ariz*, cheek; accident, misfortune. A.

عارف *'arif* (P. pl. عارفان *'arifān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.

عاريت *'ariyat*, anything borrowed or lent; loan. A.

عاشق *'ashik* (P. pl. عاشقان *'ashikān*), lover. A.

عاشقي *'ashikī*, the relation of lover. A.P.

عامي *'āṣi* (P. pl. عاميان *'āṣiyan*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.

عافيت *'afiyat*, health, safety. A.

عافين *'āfin* (acc. pl. of عافي *'afi*), forgiving; forgivers. A.

و العافين عن الناس *wa 'l 'āfina 'ani 'n nāsi*, and those who forgive men. A.

عاقبت *'ākibat*, end; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.

عاقبة الامر *'ākibatu 'l amr*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.

عاقل *'ākil* (P. pl. عاقلان *'ākilān*), intelligent,

عاكف *'akif* (P. pl. عاكفان *'akifān*), assiduous, attentive. A.

عكبه *'akifāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kaabah, or cubical temple at Mecca. A.P.

عالم *'ālam*, the world. A.

... *'ālim* (P. pl. عالمان *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.

عالم الغيب *'ālimu 'l ghaib*, knower of secret things; omniscient. A.

عالم آراي *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.

عالم صورت *'ālamī šurat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.

عالم معني *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual *'ālamī* (pl. عالميان *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldling. A.P.

عالمي *'ālamē*, a world, a whole world. A.P.

... *'ālime*, a learned man. A.P.

عالي *'ālī*, high, exalted. A.

عام *'āmm*, common, vulgar, public, general, common people. A.

عامل *'āmil*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.

عامل الجر *'āmilu 'l jarri*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kasra*, or sign of the genitive case. A.

عامي *'ammī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. عاميان *'ammīyān*) people, subjects. A.P.

عائدة *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb عاد *'āda*: see لآن *li'anna*). A.

عباء *'abā*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes), a dervish's blanket or garment. A.

عباد *'ibād* (pl. of عابد *'abd*), servants. A.

عبادي 'ibādī, my servants. A.
 لعباده *li 'ibādihī*, for his servants. A.
 عبادة or عبادت 'ibādat, (P. pl. عبادتها 'ibādathā),
 worship, devotion; act of devotion, adora-
 tion. A.
 عبادتك 'ibādatika, of Thy worship. A.
 عبارت 'ibārat, phrase, expression, phraseology,
 mode of speech, or style in writing. A.
 عبد 'abd, servant, slave. A.
 عبي 'abdī, my servant. A.
 عبد القادر گیلانی 'abdu 'l kādir Gīlānī, a doctor
 of eminent sanctity, born in the Persian
 province of Gīlān, and died at Bagdad,
 A.H. 561, A.D. 1166. A.
 عبدنا 'abadnā, we have worshipped (perfect of
 the verb عبد 'abada). A.
 عبدناک 'abadnāka, we have worshipped (or
 served) Thee. A.
 عبرت 'ibrat, warning; subject for serious re-
 flection. A.
 عبرت گرفتن 'ibrat giriftan, to take warning. A.P.
 عبور 'ubūr, crossing (a river); transit, passage. A.
 عبور کردن 'ubūr kardan, to pass clear of, to
 clear. A.P.
 عیر 'abir, ambergris; a perfume composed of
 musk, sandal-wood, and rose-water. A.
 عیبری 'abirī, art thou ambergris? A.P.
 عتاب 'itāb, reproach, chiding, reproof, repri-
 mand, censure, displeasure. A.
 عجائب 'ajā'ib (pl. of عجيبة 'ajibat), wonders,
 marvels, miracles. A.
 عجب 'ujb, pride, conceit, self-complacency. A.
 . . 'ajab, wonder, astonishment, surprise, the
 wonder (was) ! strange, marvellous. A.
 العجب کاری *bu 'l 'ajab kāre*, a strange piece
 of business ! A.P.
 چه عجب *chi 'ajab*, what wonder ? P.A.
 عجتار 'ajabtar, stranger, more marvellous. A.P.
 عجز 'ajz, weakness, impotence, incapacity. A.
 عجل 'ijl, calf. A.
 عجلاً جسدًا 'ijlan jasadān, (acc.) a calf of red
 gold; the golden calf of the children of
 عجم 'ajam, Persian. A. [Israel. A.
 عجمي 'ajamīy, foreign; Persian. A.
 عجز *ajūz*, five, (or according to some) seven,
 days at the winter-solstice, the last few
 days of winter. A.
 عجن 'ajīn, plaster, mortar, cement; dough. A.

عجين الكلس 'ajīnu 'l kilsī, mortar (made of)
 lime. A. [like. A.
 عداوة or عداوت 'adāwat, hostility, enmity, dis-
 عدت 'iddat, the time of probation which must
 expire before a divorced woman can be re-
 عدل 'adl, justice, equity. A. [married. A.
 عدم 'adam, 'udm or 'udum, deficiency, priva-
 tion, loss; absence; non-existence; anni-
 عدو 'aduww, enemy, foe. A. [hilation. A.
 عدوکی 'aduwwika, of thine enemy. A.
 عدول 'udūl (pl. of عادل 'ādīl), just men. A.
 عدیل 'adīl, equal in weight or in quantity,
 equiponderant; (hence) a travelling com-
 panion seated in a litter on the opposite
 side of a camel. A.
 عذاب 'azāb, punishment, torment, torture. A.
 عذاب النار 'azāba 'n nāri, (from) the torments
 of the fire (accusative). A.
 عذار 'izār, face, cheek. A. [ment. A.
 عذر 'uzr, excuse, plea, apology, acknowledg-
 عذر خواستن 'uzr khwāstan, to beg pardon or
 excuse, to apologize. A.P.
 عذر نهادن 'uzr nihādan, to excuse, pardon. A.P.
 عذري 'uzrī, my apology, my excuse. A.
 عراق 'irāk, the ancient Chaldaea, Irāk; name
 of a mode in music. A.
 عرب 'arab, Arabia; Arab; Arabs. A.
 عربة 'arbada, conflict, scuffle, disturbance,
 quarrel, drunken riot. A.
 عربي 'arabīy, Arabian; the Arabic language. A.
 عرصه 'arṣa, area, space, extent, court; board
 (for chess or draughts). A.
 عرض 'arz, representation, statement, petition. A.
 . . 'irz, reputation, fame, character. A.
 عرفنا 'arafnā, we have known (perf. of the verb
 عرف 'arafa). A.
 عرفناک 'arafnāka, we have known Thee. A.
 عرق 'irk, root, stock. A. [spirit, rack. A.
 . . 'arak, perspiration, sweat; blush; juice,
 عرقها 'irkuhā, its root, or stock. A.
 عروس 'arūs, bride, spouse. A.
 عروسی 'arūsī, nuptials, wedding. A.P.
 عریان 'uryān, naked, nude; stripped, robbed,
 despoiled. A.
 عز 'azza, he was great or glorious; hence, incom-
 parable, glorious (epithet of the Deity). A.
 عز نصره 'azza naṣruhu, May his victory be
 glorious ! A.

عزّ 'izz, glory, dignity, grandeur, excellence. A.
 عزب 'azab, unmarried man, bachelor. A.
 عزيم 'azabam I am a bachelor. A.P.
 عزة or عزت 'izzat, honour, dignity, glory. A.
 بعزت ba 'izzat, with honour. P.A.
 بعزتتر ba 'izzattar, more honourable. P.A.
 عزلت 'uzlat, retirement, solitude, seclusion, sequestration, voluntary resignation. A.
 عزم 'azm, undertaking, design, resolve, determination, preparation. A.
 عز وجل 'azza wa jalla, May He be honoured and glorified! (as epithets of the Deity) Great and Glorious. A.
 عزيز 'aziz, precious, dear, valued; lover; excellent, honourable, glorious, venerable; (a title given to Potiphar, prince of Egypt, in the chapter of the Kurān entitled "Joseph," and hence) prince or king of Egypt. A.
 عزيزي 'azize, the precious, excellent one; an excellent object. A.P.
 عزيمت 'azimat, incantation, spell; resolution, undertaking; departure. A.
 عسر 'usr, difficulty, distress. A.
 ان مع العسر يسرا inna ma'a 'l'usri yusran, verily along with distress (is) ease. A.
 عسل 'asal, honey. A.
 عشاء 'ashā, supper. A.
 ... 'ishā, the first watch of the night, evening; evening prayer. A.
 عشاق 'ushshāk (pl. of عاشق 'āshik), lovers; (see برده). A.
 عشرت 'ishrat, agreeable conversation, enjoyment, joy, happiness, conviviality, jollity. A.
 عشق 'ishk, love. A.
 عشق بازي 'ishk-bāzī, love-making, loving, amorous talk:—'ishk-bāze, a lover. A.P.
 عما 'aṣā, stick, staff, wand; yard, penis. A.
 عصارة 'uṣāra, juice, expressed juice. A.
 عصر 'aṣr, age, time. A.
 عصمت 'iṣmat, chastity, continence, purity. A.
 عصيان 'iṣyān, sinning, sin; rebellion, opposition. A. [elbow. A.
 عمد 'aḏud, the arm from the shoulder to the
 عضد الدولة القاهرة 'aḏudu 'd daulatī 'l kāhīratī, the arm of the victorious empire. A.
 عضو 'uḏw (P. pl. عضوا 'uḏvā), limb, joint. A.
 عضوي 'uḏve, one member, a member. A.P.

عطاء 'aṭā, giving, bestowing; present, gift, donation; payment. A. [gist. A.
 عطار 'attār, dealer in perfumes and drugs, drug-
 عطشا 'aṭashan, of thirst (acc. of عطش 'aṭash, thirst, used adverbially). A.
 عظيم 'aẓīm, great, large; high in dignity or value. A. [innocence. A.
 عفاف 'afāf, abstaining, continence, chastity;
 عفو 'afw, pardon, forgiveness. A.
 عقب 'akab, heel; after, behind. A.
 عقب در عقب dur 'akab, afterwards, subsequently. P.A.
 عقبی 'uḡbā, eud; reward; life to come. A.
 عقد 'aḡd, knot; cluster; bond, contract; resolve; closing or settling (a bargain). A.
 عقد بستن 'aḡd bastan, to tie a knot. A.P.
 عقد نکاح 'aḡdī nikāh, marriage-knot. A.P.
 عقده 'uḡda, knot; marriage-knot; frown. A.
 عقل 'aḡl, intellect, reason, judgment, sense. A.
 عقوبت 'uḡubat, punishment, torture, torment. A.
 عقل 'uḡul (pl. of عقل 'aḡl), intellects, understandings, reasoning powers. A.
 عقولهم 'uḡūlihīm, of their understandings. A.
 علي قدر عقولهم 'alā ḡadri 'uḡūlihīm, according to the capacity of their understandings. A.
 عكس 'aks, reverse, contrary, opposite, inversion. A.
 عكس الدجی في عكس الدجی 'aksi 'd ḡujā, in the opposite of darkness, i.e. in brightness. A.
 علا 'alā, he was high; (hence) Most High, (epithet of the Deity). A.
 علاج 'ilāj, medical treatment, doctoring, remedy, cure. A.
 علامت 'alāmat, sign, mark, characteristic. A.
 علامه 'allāma, most learned (man). A.
 علانية 'alāniyat, external deportment. A.
 علانيتي هذا 'alāniyatī hāzā, this my outward and visible conduct. A.
 علت 'illat, cause, reason, motive, pretence, pretext, plea; accident, misfortune, casualty; disease; grounds of a charge or accusation. A.
 علتي 'illate, a ground for any charge or accusation, a plea of arraignment. A.P.
 علفزار 'alaf-zār, pasture, meadow. A.P.
 علقت 'ulīḡat, was, or had been suspended (3rd sing. fem. pass. of the verb على). A.
 علقت بالشجر الأخضر نار 'ulīḡat bi 'sh shajari 'l akh-zari nāru, (as though) fire was suspended from the green tree. A.

علم 'ilm, learning, knowledge, science. A.
 .. 'alam, flag; banner; badge, distinctive mark worn on the dress; epaulet. A.
 علماء 'ulamā (pl. of عالم 'ālim), learned men, ulemas or doctors. A.
 علم شدن 'alam shudan, to be conspicuous, distinguished or famous. A.P. [metic. A.P.
 علم محاسبه 'ilmi muḥāsaba, the science of arithmetic. A.
 علو 'uluww, height, exaltation. A.
 علوة 'uluwwahu, his high station (acc. governed by the preceding verb ادام adāma). A.
 علوم 'ulūm (pl. of علم 'ilm), sciences. A.
 علوي 'ulwīy, high, sublime. A.
 ... 'alawīy, a descendant of Alī, the son-in-law of Muhammad. A.
 علوم 'alawīyam, I am a descendant of Alī. A.P.
 علي 'alā, upon, on, over, above; against, after, according to. A.
 علي دين ملوكهم 'alā dīni mulūkihi, according to the religion of their princes. A.
 علي الدوام 'ala 'd dawāmi, perpetually, always. A.
 علي العباد 'ala 'l 'ibādi, against servants. A.
 علي الفطرة 'ala 'l fiṭrati (in the text, erroneously, (الفترة), within the pale of the true religion (Islām). A. [the measure. A.
 علي قدر 'alā ḡadri, in proportion, according to
 علي الليل 'ala 'l laili, through the night. A.
 علي المصنف 'ala 'l muṣannif, on the author; it rests with the author (to prove). A.
 علي ulā, height, sublimity, glory, dignity. A.
 علي 'aliy, Alī, the cousin and son-in-law of Muhammad. A.
 علي 'alaiya, on me, upon me, against me. A.
 عليا 'ulyā (fem. of اعلى ā'la), upper, higher. A.
 علي ياد 'yadi 'ulyā, the upper (i.e., the bestowing) hand. A.P.
 عليك 'alaika, upon thee, i.e., thou oughtest to do; against thee. A.
 عليك ما mā 'alaika, what is laid upon, or is incumbent on thee. A.
 عليه 'alaihi, upon or against him. A.
 عليها 'alaihā, on, upon, against her (or it). A.
 عليه السلام 'alaihi 's salām, on him be peace. A.
 عم 'amm (p. pl. عمان 'ammān), father's brother, paternal uncle. A.
 عم بني عم banī 'amm, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

عمارت 'imārat, edifice, building, structure
 reparation, refitting. A.
 عمدة 'umdat and 'umda, support, prop, buttress (generally occurring in composition). A.
 عمدة الخواص 'umdatu 'l ḡhawāṣṣ, pillar of the nobles, prime minister. A.
 عمدة الملوك 'umdatu 'l mulūk, the pillar or
 عمر 'umr, age, life; long life. A. [kings. A.
 ... 'umar, Omar (a man's name). A.
 عمراً 'amran (acc. of عمرو 'amr), a proper name; 'Amr: (the genitive is عمرو 'amrin). A.
 عمرو 'amr (pronounced عمر 'amr, the و raw being added to distinguish this word from عمر 'umar), a proper name: a fictitious name, like John Nokes, used in scholastic and juridical treatises. A.
 عمرو لث 'amr laṯ, name of the second Sultān of the dynasty of the Saffarides who reigned in Persia. A.
 عمري 'umre, a life, a life time. A.P.
 عمل 'amal (p. pl. عملها 'amalhā), work, labour, act, action, practice, business, service, employ; good works. A.
 عمل 'amila, he did, he wrought. A.
 عمل صالحاً من عمل صالحاً man 'amila ṣāliḡan, he who doeth a good deed. A.
 عمل فرمودن 'amal farmūdan, to put in office, to employ. A.P.
 عموم 'umūm, community, universality. A.
 عموم علي 'ala 'l 'umūm, commonly, generally. A.
 عميم 'amīm, universal, general, expansive, diffusive, comprehensive. A.
 عن 'an, off, from, from off; of. A.
 عنا 'anā, adversity, distress, teen. A.
 عنب 'unnāb, jujube-tree and fruit. A.
 عنب رنگ 'unnāb-rang, jujube-coloured. A.P.
 عناد 'inād, obstinacy, perverseness, violence, hostility, contention. A.
 عنقود 'anāḡiḡ (pl. of عقود 'unḡud), clusters,
 عنان 'inān, rein, bridle. A. [bunches. A.
 عنايت 'ināyat, aid, assistance, favour, countenance, protection. A.
 عنبر 'ambar, ambergris (a perfume to which jetty hair is frequently compared). A.
 عند 'inda, with, at, at the time of, near. A.
 عند الله 'inda 'llāhi, in the sight of God. A.
 عند الاعيان 'inda 'l ā'yāni, in the presence of the nobles. A.

و *wa 'inda hubūbi 'n nāshirātī*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنقوان *'unfuwān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.

عنه راض *'anhu rāzin*, satisfied, or pleased with
عواقب *'awākīb* (pl. of عاقبة *'ākibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.

عواقبه *'awākībahu* (acc.), his future destinies,
عوام *'awāmm* (pl. of عامة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awāmmu 'n nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.

عوائب *awā'ib* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults,
عوائد *awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloë-wood. A.

عوض *'iwaz*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'aun*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده *'uhda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عهد بدر آمدن *az 'uhda ba dar āmadan*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عيارى *'aiyārī*, deceit, cunning, trick, stratagem. A.P.

عيال *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (P. pl. عيبها *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب کردن *'aib kardan* (or گرفتن *giriftan*), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (P. pl. عيب جويان *'aib-jūyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبى *'aibe*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'īd*, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحیٰ *'īdi aẓhā*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of ذوالحجّة *zu 'l hijja*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

'is (pl. of ايس *'ā'yas*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عيسى *'isā*, Jesus. A.

عيش *'aish*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين جيرانى *min 'aini jirānī*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.

عين القطر *'ainu 'l kīṭr*, the very essence of
عيوب *'uyūb* (pl. of عيب *'aib*), vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي *ghāzī*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels; a rope-dancer, tumbler, juggler. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غوص *'ghuṣ*). A.

غاص في الكنب *ghāṣa fi 'l kuṣubī*, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfil*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālib*, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālib āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات *ghālib auqāt*, on most occasions. A.P.

غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غایت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغایت *ba ghāyat*, in the extreme. P.A.

غائباً *ghibban*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A.

[traitor. A.

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

غدر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذيت *ghuẓita*, thou hast been nourished (pass. of the verb غدي *ghazā*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

يا غراب النین *yā ghurāba 'l baini*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

غرائب *gharā'ib* (pl. of غريبة *gharībāt*), extraordinary and strange things, rarities. A.

غرباء *ghurabā* (pl. of غريب *gharīb*), strangers, friendless, poor. A.

غربال *ghirbāl*, large sieve. A.

غربت *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration. A.

غرض *gharaz*, intention, design; selfish purpose, aim or interest; spite, rancour, grudge; (adv.) in short. A.

غرضي *gharaze*, a spite, a grudge, an ill turn. A.P.

غرفة *ghurfā*, upper chamber, balcony on the top of a house. A.

غرق *ghark*, immersion, sinking, drowning. A.

غرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder; to be plunged or drowned. A.P.

غرور *ghurūr*, deception, delusion; pride, haughtiness; vain-glory, vanity; insolence; flattery, adulation. A.

غرة *ghirra* (for A. *gharra*), deceived, deluded, imposed upon; haughty, proud. P.

غريب *gharīb* (P. pl. غريبان *gharībān*), uncommon, strange, foreign; wondrous; poor; stranger. A.

غريبي *gharībī*, peregrination, foreign travel; foreignness; poverty, indigence. A.

غريبي *gharībe*, a stranger, a foreigner. A.P.

غرق *gharik*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned. غريقاً *gharīqan* (acc.) A.

غرو *ghiriv*, clamour, outcry, shout; roll (of a drum). P.

غزالي *ghazzālī*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A.H. 506. A.

غزل *ghazal*, anacreontic poem; ode. A.

غصة *ghuṣṣa*, choking sensation, suffocation; anguish, distress, pain, sorrow; displeasure, wrath. A. [branches, boughs. A.

غصون *ghuṣūn*, (pl. of غصن *ghuṣn*), young غضبان *ghaḥbān*, angry, chiding. A.

غفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution. غفراناً *ghufrānan*, (acc.) A.

له غفرت *ghafartu lahu*, I have pardoned him. A.

غفلت *ghaflat*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness. A.

غفور *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God). A.

غلام *ghulām* (P. pl. غلامان *ghulāmān*), slave, servant, lad, page. A.

غلباء *ghalbā*, thickly planted (orchard). A.

غلبة *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering. A. [overcome. A.P.

غلبه کردن *ghalaba kardan*, to prevail against, to غلّه *ghalla*, corn, grain. A.

غلط *ghalat*, fault, error, blunder, mistake. A.

غلطیدن *ghaltīdan*, to roll, wallow, welter. P.

غليظ *ghaliṣ* (P. pl. غليظان *ghaliṣān*), gross, filthy, coarse, rough, hard-hearted, brutal. A.

غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret; care, concern, solicitude, anxiety; harm, loss. A.

غم خوردن *ghamm khurdan*, to grieve, sorrow; to devour sorrow, to sympathize with. A.P.

غم داشتن *ghamm dāshtan*, to care, have a care. A.P.

غم فردا *ghammi fardā*, cares of the morrow. A.P.

غماز *ghammāz*, informer, accuser, detractor. A.

غمّت *ghammāt*, care to thee, care of thee. A.P.

غمزه *ghamza*, glance; amorous glance, ogling; wink, nod. A.

غمّی *ghamme*, a grief, a sorrow. A.P.

غنائم *ghanā'im* (pl. of غنيمة *ghanīmat*), spoils. A.

غني *ghanīy*, rich, independent. A.

غني تر *ghanītar*, richer, wealthier. A.P.

غنیمت *ghanīmat*, fortunate hit; prize, gain, booty; blessing, precious privilege. A.

غنیمت شمردن *ghanīmat shumurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege. A.P.

غواشی *ghawāshī* (pl. of غاشية *ghāshiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse). A.

حامل الغواشي *hāmila 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle coverings (acc. used adverbially). A.

غواص *ghawwāṣ*, diver for pearls, pearl-fisher. A.

غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration. A.

غوطه *ghoṭa*, dive, dip, sousing, ducking. A.

غوطه خوردن *ghoṭa khurdan*, to get a ducking. A.P.

غوک *ghūk* (pl. غوکان *ghūkān*), frog. P.

غیاث *ghiyās*, succour, redress, aid, help. A.

غیاث الاسلام *ghiyāsu 'lislāmī*, defender true faith. A.

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

دان غيب *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight . . . *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

والشيب غير بي *wa 'sh shaibu ghaiyara bī*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mānī'in*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairī*, beside me, other than me. A.

غيظ *ghaiz*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fājira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste

فاحش *fāhish* (fem. فاحشه *fāhisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

فاحشه زن *zani fāhisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhir*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فاذا *fa izā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,

فاسد *fāsīd*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsīk*, worthless, impudent; sinner, adul-

فاضل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاصلتر *fāzilltar*, better, more excellent, more learned. A.P.

فاظّل *fa azallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظّل *zalla*, with ف). A.

فاته *fāka*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as فام سیاه *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت محارب *fa anta muhāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fā'idat* and *fā'ida*, advantage, benefit, use. A.

فائدة فان *fa inna 'l fā'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fā'iq*, superior, surpassing, transcendent. A.

فادان *futādan*, to fall. P.

فاده *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحه *fatha*, the vowel mark (´a); the beard. A.

فتحي *fathe*, a victory, a conquest. A.P.

فتد *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگیز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwwat*, generosity, liberality; manli-

فتویٰ *fatwā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujūr*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدین *fakhru 'd dīn*, (lit. the glory of reli-

gion), a proper name. A.

فخري *fakhrī*, my glory, my boast. A.

فداء *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offer-

ing, devotion for another. A.

فّر *farr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا جنگ آوردن *farā chang āvardan*, to get into

one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākḥ*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روی *farākḥ-rū*, of an open, pleasant, countenance:—*farākḥ-ravī*, width of step, going

fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākḥ-sukhun*, great talker, loqua-

cious or garrulous (person). P.

فراخی *farākḥī*, amplitude, abundance. P.

فرا فرار *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسیدن *farā rasīdan*, to arrive; to come for-

ward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

فرا رفتن *farā raftan*, to go out, go forward, advance. P.
 فراز *farāz*, above, upon, on; before, in presence; entrance, ingress, interior; shut, closed. P. [come in at. P.
 آمدن *farāz āmadan*, to come up to; to
 آمدن *az dar farāz āmadan*, to come in by the door. P.
 فراست *firāsāt*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness; physiognomy. A.
 فراستی *firāsate*, a shrewdness. A.P.
 فراش *farrāsh*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain: (these persons often officiate as executioners). A.
 فراغ *firāgh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind; leisure. A.
 فراغت *farāghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble; retirement, disengagement, independence; forgetfulness. A.
 فراق *firāk*, separation, absence; loss, departure, death. A.
 فرا گرفتن *farā giriftan*, to envelop. P.
 فراموش *farāmush*, forgotten; forgetfulness. P.
 فراموشی *farāmushat*, forgetfulness of thee; thee forgotten. P.
 فراموش *farāmūsh*, forgotten. P.
 فراموش کردن *farāmūsh kardan*, to forget. P.
 فراوان *farāwān*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing. P.
 فراهم *farāham*, together. P.
 فراهم آوردن *farāham āvardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle); to shut, close. P.
 فراهم شدن *farāham shudan*, to come together, to be closed. P.
 فربه *farbih*, fat. P.
 فرهی *farbihī*, fatness. P.
 . . . *farbihe*, a fat man, a fat person. P.
 فرتوت *fartūt*, decrepit old dotard. A.
 فرج *farj*, privities (of male or female). A.
 فرجام *farjām*, end, conclusion, issue. P.
 فرح *farah*, joy, gladness, glee. A.
 فرخ *farrukh*, happy, fortunate. P.
 فرخنده *farkhunda*, prosperous, happy. P.
 طالع فرخنده *farkhunda-tālī*, of happy destiny. P.A.

فردا *fardā*, to-morrow; the next life. P.
 فرزند *farzand* (pl. فرزندان *farzandān*), son, child. P.
 خاسته *farzand bar-khāsta*, with children grown up, having grown up children. P.
 فرزین *farzīn*, the queen (at chess). P.
 فرستادن *firistādan*, to send, despatch, commit. P.
 فرسنگ *fursang*, parasang, league. P.
 فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied; damped, discouraged, dispirited. P.
 فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground; pavement, flooring. A.
 فرشته *firishta*, angel. P.
 فرشته *firishta'e*, an angel. P.
 خوی فرشته *firishta-kho*, angel-tempered, of angelic disposition. P.
 فرصت *furshat*, opportunity, occasion; convenience; advantage, boon. A.
 فرض *farz*, divine or positive command, injunction, obligation. A.
 فرما *farī*, excess, committing excess. A.
 فرعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns). A.
 فرعونوی *fir'aunī*, Pharaoh-like, proud, arrogant, haughty. A.
 فرق *fark*, separation, distinction, difference. A.
 فرمان *farmān*, command, order, mandate. P.
 فرمان بردن *farmān burdan*, to obey orders. P.
 فرمان دادن *farmān dādan*, to issue an order. P.
 فرمان بردار *farmān-bardār*, submissive, obedient to command. P.
 فرمان بردارم *farmān-bardāram*, I am obedient, I obey orders. P. [ruler, lord, king. P.
 فرمانده *farmān-dih*, ruling, issuing mandates; فرمانده *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign; (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means "to say"). P. •
 فرموده *farmūda*, commanded; having commanded; hath commanded. P.
 فرنگ *farang*, Frank or European. P.
 فرو *furo*, *firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath. P.
 فرو بردن *furo burdan*, to carry down, to lower; to swallow; to dip, plunge. P.
 فرو بستن *furo bastan*, to bind, tie down; to stop, shut, close; to obstruct, let; to fail. P.

فرو پوشیدن *faro poshīdan*, to put on, to clothe. P.
 فروت *farotar*, lower. P.
 فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.
 فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.
 فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.
 فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.
 فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.
 فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.
 فرو غلطیدن *firo ghalṭīdan*, to roll down. P.
 فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.
 فرو گذاشتن *faro guzāshstan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.
 فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.
 فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.
 فرو مایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble,
 فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.
 فرو نشستن *faro nishastan*, to subside: go out. P.
 فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.
 فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.
 فرو هلیدن *firo hilīdan*, to force or drive down, to expel. P.
 فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.
 فریاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.
 فریاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.
 فریاد رسی *firyād-rasi*, assistance, redress. P.
 فریب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.
 فریبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.
 فریدون *Farīdūn* or *Firīdūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdadian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zakhāk. P. [ravish. P.
 فریفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal,
 فریق *farīq*, troop, squadron, party; division, class; section. A.

فزودن *fuzūdan*, to increase, multiply. P.
 فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.
 فزونی *fuzūnī*, increase. P.
 فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.
 فشحت *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.
 فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.
 فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.
 فسوق *fusūq*, impudence, villainy, immorality;
 فسون *fusūn* (for افسون *afsun*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.
 فشاندن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.
 فصاحت *faṣāḥat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.
 فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.
 فصلي *faṣle*, a chapter. A.P.
 فصیح *faṣīḥ*, eloquent, fluent, rhetorical. A.
 فضائل *fazā'il*, (pl. of فضيلة *fazīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.
 فضل *fazl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.
 فضلاء *fuzalā* (pl. of فاضل *fāzil*), learned men,
 فضل *fazla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.
 رز فضل *fazla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.
 فضل *fazūl*, redundant, excessive. A.
 ... *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.
 فضیحت *fazīḥat*, disgrace, ignominy. A.
 فضیلت *fazīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.
 فطرة *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فتره), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.
 فطنیت *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.
 فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.
 فعلیه *fa'alaiḥā*, then (it is) against him. A.
 فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.
 بغغان *ba fighān*, in despair. P.
 بغغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

نقد *ra kaā*, therefore, verily. A.

فقدت *faqattu*, I missed (1 p. sing. of the perf. *faqada*). A.

فقدت زمان الوصل *faqattu zamāna 'l wasli*, and so lost I the time of union. A.

فقر *fakr*, poverty. A.

فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakīr*), poor. A.

الفقر المكب *al fakri 'l mukibbi*, (from) the depressing poverty. A.

الفقر سواد الوجه في الدارين *al fakru sawādu 'l wajhi fi 'd dāraini*, poverty (is) blackness of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. A.

فقرش *fakrash*, his poverty. A.P.

الفقر فكري *al fakru fakhrī*, poverty (is) my glory. A.

فقلت *fa kultu*, and so I said, then said I. A.

فقير *fakīr*, poor, pauper; religious order of

فقيرة *fakīra*, poor woman. A. [mendicants. A.]

فقيه *fakīh*, a Muhammadan lawyer, jurist, or theologian; a great scholar. A.

فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. A.

فكرة or فكرت *fikrat*, thought; that which is the subject of reflection. A.

فكيف *fa kaif*, why then? how then? how much more? how much less then? A.

فكندن *figandan* = افكندن *afgandan*. [q.v.] P.

فلا تطعها *fa lā tuṭi' humā*, then obey them not (imperf. jussive of تطيع *tuti'u*, 4th form of the verb طاع *ṭa'a*, for طوع). A.

فلاح *falāh*, prosperity, safety, happiness, well-

فلاح *fallāh*, husbandman. A. [being. A.]

فلان *fulān*, such and such, so and so, such an

فلان *fulānam*, I am such an one. A.P. [one. A.]

فلك *fulk*, ship. A.

... *falak*, sky, firmament, heaven. A.

فليرحمنا *fa li 'r raḥmān*, for unto the Merciful فلما *fa lammā*, and when. A. [One. A.]

فلفسه *fa li nafsīhi*, then (it is) for his own self (i.e. for his personal advantage). A.

فليت *fa laita*, Oh! would that! A.

فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and نافع *nāfi'*. A.

فما عليك *fa mā 'alaiika*, then there is nought against thee, it is no fault of thine. A.

فمن *fa man*, who then? A.

... *fa min*, then from. A.

فنون *funūn* (pl. of فن *fann*), sciences, accomplishments; modes, ways, sorts. A.

فوارس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. A.

الفوارس *abu 'l fawāris*, see under ابو *al ā*. A.

فواكه *fawākīh* (pl. of فاكهة *fākīhat*), fruits. A.

فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fā'idat*), benefits, advantages, privileges, lessons, morals. A.

فوت *faut*, passing away, departure; loss, death. A.

فوت شدن *faut shudan*, to be lost. A.P.

فولاد *fulād*, steel. P.

فهم *fahm*, understanding, comprehension. A.

فهمیدن *fahmīdan*, to understand (a Persian verb coined from the Arabic). P.

فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so he. A.

فهو حسده *fa huwa ḥasbuhu*, then He will suffice for him. A.

في *fi*, in, among; concerning, for. A.

في الجملة *fi 'l jumla*, upon the whole, in short. A.

في الحال *fi 'l hāl*, now, presently, at present. A.

فيروزه *fīroza*, fortunate; a turquoise (which is thought to bring good luck to the wearer). P.

فيل *fīl*, elephant. A.

والفيل جيفة *wa 'l fīlu jīfatun*, and the elephant is unclean (or unlawful). A.

فيلسوف *failasūf* (the Greek φιλόσοφος arabicized), philosopher. A.

فيها *fī nā*, in us, among us. A.

فيه *fī hi*, in him; in that, in it, therein. A.

فيهم *fī him*, in them, among them. A.

ق

قابل *kābil*, capable, able, skilful; susceptible. A.

قابله *kābila*, midwife, nurse. A.

قاتل *kātil*, deadly, mortal, fatal. A.

قادر *kādir*, predestinating; powerful, able. A.

قارون *Kārūn*, Korah, the cousin of Moses, who is said by the Muhammadans to have been very rich and avaricious. A.

قاصد *kāšid*, messenger, courier. A.

قاصر *kāšir*, short, defective, deficient, insufficient. A. [siastical]. A.

قاضي *kāzī*, judge (civil, criminal, and eccle-

قاع *kā'*, plain, level ground, flat country. A.

قاع بسية *kā' i basīṭ*, widely extended plain or desert. A.P. [ner; footing. A.]

قاعدة *kā'ida*, rule, canon; style, mode, man-

قافلة *kāfila*, body of travellers, caravan. A.

قال *kāla*, he said (from قول). A.

قال الله تعالى *kāla 'llāhu ta 'ālā*, God the Most High has said (in the Kurān). A.

قال *qāl*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.
 قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect)
 قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.
 قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.
 قاهر *kāhir* (fem. قاهرة *kāhira*), victorious. A.
 القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.
 قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.
 قبا *kabā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.
 بوستن قباي *kabāyi postin*, a fur cloak. A.P.
 قباله *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.
 قبح *kubh*, deformity, ugliness; shameful. A.
 قبضه *kabza*, grasp, gripe, grip, clutch. A.
 قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.
 ... قبل *kibal*, part, side, quarter. A.
 قبل المصائب *kabla 'l maṣā'ibi*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.]
 اقبل مشرق *az kibali mashriq*, from the quarter
 قبله *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii, story 17), God. A.
 قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-
 قبولي *kabūli*, acceptable. A.P. [able. A.]
 قبيح *kabīḥ*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.
 قبيله *kabila*, tribe, family; wife. A.
 قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.
 قتل *katl*, slaying, slaughter. A.
 قحبه *kubba*, or *kaḥba*, whore, prostitute; female pander. A.
 قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.
 قد *kadd*, stature. A.
 قدح *kadaḥ*, cup, bowl, goblet. A.
 قدر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *kidr*, pot, cauldron. A.
 ... كادر *kadar*, quantity; price, value, worth. A.
 ليلة القدر *lailatu 'l kadr* (and P.A. شب قدر *shabi kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.
 قدر *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.
 قدرت *kudrat*, power, ability. A.
 بقدرت *ba kadrat*, by thy power. P.A.
 القدر مخفوض *al kadru makhfūzu*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.]
 القدر منتصب *al kidru muntaṣibun*, the pot is
 قدري *kadre*, a little, a small quantity. A.P.
 قدس *kuds*, Jerusalem (the holy city). A.
 قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.
 بر داشتن قدم *kadam bar dāshtan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.
 رنجه شدن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.
 قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.
 قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja kabla 'l wulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.
 قدمي *kadame*, a single step. A.P.
 چند قدمي *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.
 قدوم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.
 قديم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.
 قرار *karār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.
 بر قرار *bar karār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.
 قراضه *kurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.
 قرآن *kur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.
 قرائن *karā'in* (pl. of قرينة *karīnat*), signs, indications, conjectures. A.
 قربان *kurbān*, sacrifice. A.
 قرباني *kurbāni*, destined for sacrifice. A.
 قربة *kirbat*, leathern water-bag. A.
 ... قربات *kurbat*, nearness, proximity, vicinity: affinity, kindred. A.

قربتي *kirbatī*, my water-bag. A.

قربا *kurbā*, relationship, kin, consanguinity. A.

قرص *kurs*, disk. A.

قرص خورشید *kursi khurshid*, the orb (or disk) of the sun. A.P.

قرض *karz*, debt, loan. A.

قرین *karin*, connected, linked; contiguous; friend, yokefellow, mate. A.

قریه *karya*, village. A.

قز *kazz*, raw silk. A.

قز آگند *kazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. A.P.

قسیم *qasim*, beautiful, handsome, well made. A.

قصاب *qaṣāb* (P. pl. قصابان *qaṣṣābān*), butcher. A.

قصاص *qisās*, retaliation, retribution. A.

قصب *qaṣab*, reed, pen, quill; muslin. A.

قصب الحبيب *qaṣabu 'l ḥabīb*, the friendly pen. A.

قصب مصري *qaṣabi miṣri*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. A.P.

قصه *qiṣṣa*, history, story, case. A.

قصد *qaṣd*, intention, preparation, design, aim. A.

قصد کردن *qaṣd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). A.P.

قصر *qaṣr*, citadel, castle, palace. A.

قصیده *qaṣīda*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer غزل *ghazal* or ode. A.

قضاء *qaṣā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. A.

قضا کردن *qaṣā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. A.P.

قضای نبشته *qaṣāyi nabishta*, destiny-written, written by destiny. A.P.

قضارا *qaṣārā*, providentially, by chance. A.P.

قضبان *qazbān* (pl. of قضیب *qazīb*), long and slender branches, twigs. A.

قطب *qutb*, Polar Star, North Pole. A.

قطر *qatr*, drop. A.

... کثیر (for قطران *qatran*), liquid pitch. A.

قطر علی قطر *qatrun 'alā qatrin*, drop upon drop. A.

قطره *qatra*, drop. A.

قطره چند *qatra'e chand*, a few drops. A.P.

قطع *qaṭ'*, amputation, cutting, maiming; abandonment. A.

قطع رحم *qaṭ'i raḥim*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. A.P.

قطع کردن *qaṭ' kardan*, to cross, traverse to cut off; to conclude. A.P.

قطعه *qiṭ'a*, strophe, section, part, portion. A.

قعر *qa'r*, abyss, gulf, A.

قفا *qafā*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. A.

قفاي او *dar qafāyi ū*, at his heels; in track

قفس *qafas*, bird-cage. A. [of him. P.A.]

قفص *qafaṣ* = قفس. A.

قلع *qilā'* (pl. of قلعه *qal'a*), forts. A.

قلب *qalb*, heart. A. [the afflicted. A.]

قلب الموجي *bi qalbi 'l mūja'i*, in the heart of

قلت *kultu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *qāla* for قول). A.

قلت له *fakultu lahu*, then I said to him. A.

قلعه *qal'a* (in India pronounced *qila*), fort, castle, fortalice. A.

قلم *qalam*, reed, reed-pen, pen. A.

قلمون *qalamūn*, chameleon; (see under بو *bū*). A.

قلنا *qulnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *qāla*, for قول). A.

قلندر *qalandar* (pl. قلندران *qalandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). P.

قله *qulla*, top, summit. A.

قليل *qalīl*, small, little; few. A.

قليل من عبادي الشکور *wa qalīlun min 'abādiya'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. A.

قنا *qinā*, preserve us (imp. ق *qi* of the verb

واقى *waqā*, he preserved, and لا *nā*, us). A.

قنا عذاب النار *qinā 'azāba 'n nāri*, save us from the torment of the fire. A.

قناعت *qanā'at*, contentment. A.

قوت *quwwat*, strength, power, force, ability, faculty. A.

قوت *qūt*, food, aliment, sustenance. A.

قوتي *quwwate*, a power. A.P.

قوج *kuj*, ram. P.

قول *qawl*, word, saying; agreement. A.

قول و فعل *qawl o fi'l*, saying and doing, word and deed. A.

قوله تعالى *qauluhu ta'ālā*, the saying of Him Most High. A.

قولوا *qūlū*, say ye (imp. of the verb قال *qāla*, for قول). A.

كُولُوا *kūlū li 'l mu'afā*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *kaum*, race, folk, tribe; band of people. A.

قومت *kawwamta*, thou hast straightened (perf. of

قام *kawwama*, 2nd form of the verb

قام *kāma*, for قوم). A. [it, or) them. A.

قومتها *kawwamtahā*, thou straightenedst (her,

قومي *kaume*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قوي *kawīy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قوي بال *kawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قهر *kahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

قهر *kahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

خطاب قهر *khitābi kahr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قهرگوي *kahr go'ī*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قياس *kiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قيامت *kiyāmat*, the resurrection. A.

قيد *kaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قيمت *kimat*, price, value. A.

ک

ک *ka* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

کابین *kābin*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

کاتب *kātib*, writer, scribe. A.

کاخ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

کاد *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

کاد *kāda 'l fakru an yakūna* کاد الفقران يكون كفاً

kufran, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

کاد يموت *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

کار *kār* (pl. کارها *kār-hā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

کار آمدن *ba kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

کار بستن *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

کارخی *ka arkhā*, like the flabbiest. A.

کارد *kārd*, knife. P. [ledge. P.

کاردانی *kār-dānī*, experience, practical know-

کار دیده *kār-dīda*, experienced; veteran. P.

کارزار *kārzār*, battle, battle-field, action. P.

کار فرمودن *kār farmūdan*, to act upon, apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

کارکن *kār kun* (imp. of کار کردن *kār kardan*),

کارگاه *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

کاروان *kārwān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

کاروانی *kārwānī* (pl. کاروانیان *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.

کارها *kār-hā* (pl. of کار *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

کاری *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

کاستن *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

کاسد *kāsīd*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

کاسه *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

کاسه چینی *kāsa 'i chīnī*, china vase; porcelain. P.

کاش *kāsh*, would that! would to heaven! P.

کاشتن *kāsh-tan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

کاشغر *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

کاظمین *kāzimīna* (acc. of کاظمون *kāzimūna* pl. of کاظم *kāzim*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

کاظمین الغیظ *wa 'l kāzimīna 'l ghaiza*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

کاغذ *kāghaz*, paper. P.

کاغذ زر *kāghazi zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

کافه *kāffa*, bulk, body, whole. A.

کافه انام *kāffa 'i anām*, all mankind. A.P.

کافر *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

کافور *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.

کافوری *kāfurī*, camphorated, made of cam-

کافوری شمع *sham 'i kāfurī*, a camphor candle or light. P.A.

کافی *kāfi*, sufficient, competent, enough. A.

کالبر *ka 'l badri*, like the full moon. A.

کام *kām*, palate, jaw, mouth; desire, wish; satisfaction, delight. P. [perous. P.]

کامران *kām-rān*, fortunate, successful, prosperous
کامرائی *kām-rānī*, voluptuousness, gratification of the appetites. P.

کامل *kāmil*, perfect, complete, excellent. A.

کامی *kāme*, a particular desire or wish. P.

کان *kān*, mine, quarry. P. [who. P.]

... *kān* (for آن که *ki ān*), for that, that it, he

زرکان *zari kān*, gold from the mine. P.

کان *kāna*, he was, is, became. A. [tion. P.A.]

کانتقام *kantiqām* (for *ki intiqām*), than retributive

کانش *kānchi* (for آن چه *ki ān chi*), for that which. P. [lest within. P.]

کاند *kāndar* (for اندر که *ki andar*), for within, کانرا که *kānrā ki* (for آنرا که *ki ānrā ki*), that to him who. P. [that. P.]

کانک *kān ki* (for آن که *ki ān ki*), who

کاهلی *kāhili*, indolence, laziness, sloth, languor. A.

کاهیدن *kāhīdan*, to abate, diminish, suffer loss; to waste; to wax dull. P.

کای *kai* (for ای که *ki ai*), saying oh! P.

کائنات *kā'ināt* (pl. of کائنه *kā'inat*), beings, existences, creatures. A.

کباب *kabāb*, meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs. A.

کبر *kibr*, pride, arrogance. A.

کبک *kabk* (pl. کبکان *kabkān*), partridge. A.

کبوتر *kabūtar*, pigeon, dove. P.

کبیر *kabir*, great, large. A.

کت *kat* or *kit* (= ترا که *ki turā*), that thee. P.

کتاب *kitāb*, book. A. [the Kurān. A.P.]

کتاب مجید *kitābi majīd*, the glorious book, i.e.

کتاب *kuttāb*, writing-school. A.

کتابه *kitāba*, inscription, title-page of a book. A.

کتابی *kuttābe*, a certain writing-school. A.P.

کتابی چند *kitābe chand*, sundry books, several volumes. A.P.

کتب *kutub* (pl. of کتاب *kitāb*), books. A.

کخد *kat-khudā*, master of a family, householder. P.

کخدائی *kat-khudā'e*, a single householder. P.

کف *kitf*, *katif*, or *katāf*, shoulder, shoulder-blade. A. [ed. P.]

دست بر کف بسته *dast bar katif basta*, pinion-

کب *kuṣūb* (pl. of کیب *kaṣīb*), sand-hillocks, sand-heaps. A.

کج *kaj*, crooked, wry; a kind of common silk. P.

کجا *kujā*, where? whence? whither? how? P.

کج آگند *kaj-āgand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass. P.

کجاوه *kajāva*, dorser, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried. P.

کجاوه نشین *kajāva-nishin*, one seated in a camel-litter. P. [wast thou? P.]

کجائی *kujā'i*, whence art thou? where art or

از کجائی *az kujā'i*, from whence art thou? P.

کج طبع *kaj-ṭaba'*, perverse, dogged. P.A.

کدام *kudām*, which? of what kind? P.

کدخد *kad-khudā* (pl. کدخدایان *kad-khudāyān*), householder, housekeeper, master of the house. P.

کدورت *kudūrat*, turbidness, gloom. A.

کذاب *kazzāb*, arrant liar, great liar. A.

کذلک *kazālika*, thus, so, in like manner. A.

کرا *kirā*, whom? whom; to whom? to whom. P.

کرام *kirām* (pl. of کریم *karīm*), generous, liberal, beneficent, benign. A.

کراماً *kirāman*, kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially). A.

کرامت *karāmat* (pl. کرامات *karāmāt*), generosity, excellence, magnificence, splendour: miracle; power of working miracles. A.

کران *karān*, shore, coast, margin, bank. P.

کرانه *karāna*, margin, edge, side, quarter, corner. P. [dislike. A.]

کراهت *karāhat*, aversion, detestation, disgust,

کراهیت *karāhiyat*, abhorrence, aversion, disgust. A. [tress. A.]

کربت *kurbat*, affliction, hardship, grief, dis-

کرد *kard* = کردن (p. 156, l. 7 from bottom). P.

کردار *kirdār*, action, deed, employment, practice, conduct. P. [or act. P.]

کرداری *kirdāre*, a conduct, a practice, a deed

کردست *kardast* (= کرده است *karda ast*), he hath done or committed. P.

کردگار *kirdigār*, God the Omnipotent. P.

کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute. P.

کرده *karda*, made, done, accomplished. P.

کردی *karde*, was wont to make, would make. P.

کرشمه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance. P.

کرم *kirm*, worm. P. [silk-worm. P.]

کرم یله *kirmi pīla* (and *kirm-pīla*), yellow worm,

کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kindness, goodness, excellence. A.

کرمی *karame*, an act of liberality. A.P.

کروبی *karrūbīy*, cherub. A.

کریم *karīm* (P. pl. کریمان *karīmān*), liberal, munificent, bountiful, generous; benign, merciful; a name of God. A.

کریم النفس *karīmu 'n nafs*, of benevolent disposition, of a generous soul. A.

کریمًا *karīman*, kindly, mercifully, generously, charitably, (accusative used adverbially). A.

کرمی *karīme*, most exceeding generous. A.P.

کره *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous, hateful, disgusting. A.

کره الصوت *karīhu 's šaut*, harsh-voiced, having an execrable voice. A.

کز *kaz* (for *ki az*), that from, that of. P.

کز عقیش *kaz 'aqabash*, because after him. P.A.

کزو *ki zū* (for *ki az ū*), that of him. P.

کزد *ka zaidin*, like Zaid. A.

کزدم *kazh-dum* (lit. crook-tail), scorpion. P.

کس *kas*, any one, somebody, a person. P.

کسان *kasān* (pl. of *kas*), persons, people. P.

کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune, affliction. A. [kings of Persia. A.]

کسری *Kisrā*, Chosroes, a name of several

کسنور *ka sinnauri*, like a cat. A.

کسوت *kiswat* (P. pl. کسوتها *kiswathā*), robe, raiment, dress; mode of dress; the covering in which the Kaaba is draped, made of black cloth embroidered with silver. A.

کسی *kase*, any one, any person; a certain person; a person of consequence. P.

کسی که *kase ki*, the person that. P.

کش *kash* (imp. of کشیدن *kashīdan*), draw thou. P.

... *kash* (for *ki ash*), that to him. P.

کشادن *kushādan*, to open, loose, let loose, unloose, unbar, unbolt, untie; to take, capture, subdue, conquer. P.

کشانی *kushāda-peshānī*, of open, or unclouded brow. P.

کشاده روی *kushāda-rū*, of an open countenance. P.

کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashīdan*), drawing. P.

کشایی *kushāi* (imp. of کشودن *kushūdan*), open. P.

کشتگان *kushtagān* (pl. of کشته *kushta*), slain. P.

کشتن *kishtan*, to sow, till. P.

... *kushtan*, to slay, kill, slaughter, murder, put to death; to put out or extinguish (a lamp). P.

کشته *kushta*, slain, killed; extinguished; hath slain, having slain. P.

کشته باشی *kushta bāshī*, thou shalt have slain. P.

کشتی *kashtī*, vessel, boat, ship. P.

... *kushtī*, wrestling. P.

کشتیان *kashtībān*, boatman, pilot, helmsman. P.

کشتی شکسته *kashtī-shikasta*, shipwrecked. P.

کشتی گرفتن *kushtī giriftan*, to grapple, seize or close in wrestling. P.

کشف *kashaf*, opening, manifesting, revealing; dispelling; discovery; investigation. A.

کشف *kashafa*, he uncovered or unveiled, he dispelled. A.

کشف الدجی *kashafa 'd dujā*, he dispelled the darkness (of unbelief and sin). A.

کشنده *kushanda*, deadly (poison). P.

کشودن *kushūdan*, to open. P.

کشور *kishwar*, climate, clime, quarter, region of the world. P.

کشور کشا *kishwar-kushā*, conqueror of kingdoms. P. [kingdoms. P.]

کشور کشایی *kishwar-kushā'e*, a conqueror of

کشی *kushī*, thou slayest, thou shouldst kill. P.

کشیدن *kashīdan*, to draw, draw out, stretch, drag, pull, trail, strip; to draw upon one's self, bear, submit to, undergo, endure; to extend, prolong; to spread. P.

کشیده *kashīda*, drawn, spread; experienced; suffered, endured. P.

کعب *ka'b* (P. pl. کعبها *ka'bhā*), the heel. A.

کعبه *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'llāh*, the house of God, and الحرم *al ḥaram*, the sacred. A. [hand; foam. A.]

کف *kaff*, palm of the hand; sole of the foot;

کف دست *kaffi dast*, palm of the hand. A.P.

کف آوردن *ba kaff āvardan*, to procure, to secure in the hand. P.A.

کفارت *kaffārat*, atonement, expiation (for violating an oath). A.

کفاف *kafāf*, sufficiency, competency, pittance; livelihood, means of support. A.

کاف اندک *kafāfi andak*, slender means, small competency. A.P.

کافی *kāfāfe*, a pittance; a sufficiency, competency. A.P. [formance (p. 28). A.

کفایت *kifāyat*, sufficiency; ability; acting, performing. A.P.

کفایت *kifāyat kardan*, to suffice. A.P.

کفر *kufṛ*, infidelity, impiety, blasphemy. A.

کفش *kafsh*, shoe, sandal, slipper. P.

کفش دوز *kafsh-doz*, shoemaker, cobbler. P.

کفن *kafan*, shroud, winding-sheet. A.

کفور *kafūr*, impious, infidel, ungrateful. A.

کافی *kafā*, it is enough, it suffices; (see *nāzīr*). A.

کفیت *kufita* (perf. passive of the verb *kafā*), thou hast been made sufficient. A.

کفیت ازی *kufita āzan*, thou hast had power enough given thee for harm. A.

کل *kull*, all, every, universal, whole. A.

کلاسہ *kalāsa*, wells where travellers (especially pilgrims to Mecca) drink. P.

کلام *kalām*, word, saying, discourse, speech, conversation. A.

کُلُّ اَنَا *kullu inān*, every vessel. A.

کلاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.

گوشه کلاه *kulāh-gosha* (by inversion, for *gosha'i kulāh*), peak of a high cap. P.

کلب *kalb*, dog. A.

کلب علی *'ala 'l kalbi*, against the dog. A.

کلبه *kulba*, shop, warehouse. P.

کلس *kils*, quick lime (for making mortar). A.

کلم *kallim*, speak to, address (imp. of 2nd form of the verb *kālm*). A.

کلم الناس *kallimi 'n nāsa*, speak to people. A.

کلمه *kalima*, word, saying. A.

کلمه چند *kalimā'i chand*, a few words, a brief discourse. A.P.

کلمه حق *kalimā'i ḥaqq*, the word of truth. A.P.

کُلُو *kulū*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb *akl*). A.

کُلُوخ *kulūkh*, clod, brickbat. P.

کُلُوخ انداز *kulūkh-andāz*, slinger. P.

کُلُوخ کوب *kulūkh-kob*, mallet for breaking clods, clod-crusher. P.

کُلِّي *kullī*, wholly, entirely, whole, entire, absolute, conclusive. A.

کلید *kilīd*, key. P.

کُلِّي يَوْمِي *kulla yaumin* (acc.), every day. A.

کم *kam*, few, little; less, small; abated, diminished, decreased. P.

کم *kum* (pronom. suffix), you. A.

کُم *kumm*, sleeve. A.

[as. A.

کَمَا *kamā*, (lit. like that which), as, according to. A. *ka mā aḥsana 'llāhu ilaika*, as God hath done good to thee. A.

کَم آزار *kam-āzār*, a rare whipper, seldom using the cane for punishing idle boys. P.

کَمَال *kamāl*, perfection, excellence; utmost; consummate. A.

بِکَمَالِه *bi kamālihi*, by his perfection. A.

کَمَالِ بَهْجَت *kamāl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.

کَمَالِ بَهْجَتِي *kamāl-bahjate*, a perfection of beauty. A.P.

کَمَان *kamān*, bow. P.

کَمَانِي *kamāni kayānī*, the Kayānian bow (a strong bow is so called because archery was brought to perfection among the Persians under the Kayānian, or second dynasty of kings). P.

کَمَانِ دَار *kamān-dār*, archer, Bowman. P.

کَمْتَر *kamtar*, less, very little. P.

کَمْتَرِم *kamtarem*, we are less. P.

کَمْتَرِينَ *kamtarin*, least, smallest, lowest. P.

کَمَر *kamar*, waist; girdle, belt. P.

کَمَر بَنْد *kamar-band*, waistband, girdle (in which the Orientals carry their money). P.

کَم عِيَار *kam-'iyār*, below standard, base (coin). A.

کَمَنْد *kamand*, noose, lasso. P.

[P.A.

کَمِي *kamīy*, armed, mailed; bold, brave, strong. A.

کَمِين *kamīn*, defective, mean. P.

کَمِين *kamīn*, ambush, ambuscade. A.

کَمِين گَاه *kamīn-gāh*, place of ambush, ambush. A.P.

کَمِينَم *kamīnam*, I am mean. P.

کَمِينِه *kamīna*, base, low, humble, mean; least, lowest. P.

کُن *kun*, be or become thou (imp. of the verb *kāna*).

کُن *kāna*, for *کُون*, governing the acc.). A.

کُنَار *kanār*, shore, margin, side, bank. P.

کِنَار *kinār*, embracing, embrace, lap, bosom. P.

کُنَار دَر کَرْدَن *kinār dar kardan*, to fill the lap. P.

کُنَار و بوس *kinār o bos*, embracing and kissing. P.

کُنَارِه *kanāra*, side, edge. P.

کُنَارِه گِرِفْتَن *kanāra-giriftan*, to retire, withdraw, to step aside, avoid. P.

کُنَان *kunān*, making, doing (part. pres. of the verb *kardan*). P.

کُنْج *kunj*, corner, nook. P.

کُنْجِشْک *kunjishk*, sparrow, any small bird. P.

کُنْجِي *kunje*, a corner, a nook. P.

کند *kund*, dull, blunt. P.

.. *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. P.

کندر *kandar* (for کندر *ki andar*), that in. P.

کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.

کُنِشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.

کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.

کنعان *kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called ماه کنعان *māhi kan'an*, the moon of Canaan). P.

کُنم *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.

کنون *kunūn* (for اکنون *aknūn*), now. P.

کُنوت *kunūnat*, now to thee. P.

کُنِ *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of کردن *kardan*). P.

کَنِز *kaniz*, maid, virgin, girl; female servant. P.

کَنِزک *kanizak* (pl. کنیزکان *kanizakān*), hand-maid, damsel, female servant or slave. P.

کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ū*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.

کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of کوفتن *koftan*) P.

کوتاه *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish*. P.A.]

کوتاه قد *kotāh-kadd*, short of stature, dwarf-

کوتاه *kotah*, short; contracted; withdrawn. P.

کوتاه دست *kotah-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.

کوتاه نظر *kotah-nazar* (pl. کوتاه نظران *kotah-nazar-ān*), short-sighted. P.A.

کوچک *kūchak*, little, small. P.

کودک *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.

کودکی *kūdakī*, childishness, boyishness. P.

.. *kūdake*, a child, a boy. P.

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.

کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. P.

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. P.

کور دل *kūr-dil*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.

کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. P.

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.

کوس *kos*, drum. P.

کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.

کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.

کوشیدن *koshidan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.

کوفه *Kūfu*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]

کون خر *kūni khar* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کو *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]

کوهسار *kohsār*, mountainous. P.

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.

کوهی *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.

کوی *kū*, street, lane, alley. P.

کوی *kū'e*, a street or lane. P.

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.

که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.

که *kīh*, little, small, mean, inferior. P.

کمتر *kihtar* (pl. کمترین *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. P.

کَهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.

کَهف اصحاب *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.

کَهف الفقراء *kahfu 'l-fuqarā'i*, the asylum of the

کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]

کهن پیری *kuhan-pīre*, an old or aged man. P.

کهنه *kuhna*, old. P.

کای *kai*, when? how? P.

کای *kai* (pl. کایان *kayān*), a great king. P.

کیاست *kiyāsāt*, sagacity, acuteness, wisdom. A.

کیاستی *kiyāsate*, a sagacity. A.P.

کایان *kayān* (pl. of کای *kāi*), kings; the surname of the second dynasty of Persian kings. P.

کایانی *kayānī*, Kayānian, used in the time of the Kayāns. P.

کیخسرو *Kai Khusrau*, Cyrus, the third king of the Kayānian or second dynasty of Persia. (Rustam was one of his generals, and his war with Afrāsyāb, king of Turkistān, is celebrated in the Shāh-nāma). P.

کیر *kīr*, penis. P.

کیست *kīst*, who is he? who is? who he is. P.

کیستی *kīstī* (for کستی *ki hastī*), who art thou? who thou art. P.

کیسه *kīsa*, purse, scrip, money-bag. P.

کیش *kīsh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf. P.

کیش *kayash*, how of him? P.

کیفیت *kaifīyat*, character, account, state, circumstances. A.

کیمیایگر *kimīyāgar*, alchymist. A.P.

کین *kīn* (for کاین *ki īn*), that this, for this; whether this; thinking or fancying this; saying this:—(for کینه *kīna*), hatred, rancour. P.

گ

گازر *gāzur*, washerman; bleacher, fuller. P.

گام *gām*, palate. P.

گاو *gāv* (pl. گاوآن *gāvān*), bull, ox. P.

گاوراندن *gāv rāndan*, to drive oxen, to plough. P.

گاوین *gāvi 'ambar*, the cow which produces ambergris; i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be); (figuratively) pretentious. P.

گای *gāve*, an ox, one ox. P.

گاه *gāh*, time, place; at times, at one time. P.

گاه و بیگاه *gāh o begāh*, in season and out of season, at all hours. P.

گاهی *gāhe*, at times; one while. P.

گابری *gabr*, fire-worshipper, infidel, guebre. P.

گدای *gadā* (or گدایی *gadāi*, pl. گدایان *gadāyan*), beggar, mendicant. P. [rious. P.A.]

گدایان *gadā-tab'*, of a beggarly nature, penu-

گدائی *gadā'ī*, beggary, mendicity, begging, condition of a beggar.—*Gadā'e*, a beggar. P.

گزار *guzār*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp. of گذاشتن *guzāshstan*). P.

گزاردن *guzārdan*, to perform, discharge, pay satisfy; to pass one's time; to allow. P.

گذاشتن *guzāshstan*, to quit, give up, leave, let go, abandon, pass by, omit; to allow, suffer; to discharge, pay, perform. P.

گذر *guzar*, passage, pass, place of transit. P.

گذر کردن *guzar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off; to die. P.

گذرانیدن *guzrānīdan*, to cause to pass; to send, to carry, to waft. P.

گذشت *guzashtast* (= of گذشته *guzashta* ast), hath passed. P.

گذشتن *guzashtan*, to pass, elapse; to pass away; to die; to cross over; to happen, to befall. P.

گذشته *guzashta*, passed, bygone, slipped away. P.

گر *gar*, if; although, what though; whether. P.

گرامی *girāmī*, precious; beloved; revered, highly esteemed. P.

گران *girān*, dear, precious; heavy, weighty, important; dull; sore. P.

گرانمایه *girān-māya*, of great worth, precious, valuable. P.

گرانی *girāne*, a heavy, dull, lumpish fellow; a foolish and disagreeable person; a bore. P.

گرايیدن *girā'īdan*, to have an affection towards, to be inclined to; to explore, examine, note, pry into, mind, look to. P.

گربه *gurba*, cat. P.

گرنیز *gurpuz* (or گرنیز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous. P.

گرت *garat*, if to thee. P. [though. P.]

گرچه *garchi* (for اگرچه *agarchi*), although, what

گرد *gard*, dust; fine dust that flies in the air. P.

...گرد *gird*, round, around; the circular motion of the dancing dervishes. P.

گرد *gurd* (pl. گردان *gurdān*), strong, valiant;

گرداب *gird-āb*, whirlpool. P. [hero. P.]

گرد آمدن *gird āmadn*, to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene; to accumulate; to be due or owing (p. 76). P.

گردان *gardān*, revolving. P.

گردانیدن *gardānīdan*, to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute; to make to roll or revolve, to turn round, to allow; to avert; to alter; to turn away. P.

آوردن *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. P.

بگردش *ba girdash*, around or about him. P.

گردش *gardish*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. P.

کردن *gird kardan*, to collect, gather, amass,

گردگان *girdgān*, walnut. P. [accumulate. P.

گردن *gardan*, the neck. P.

گردن کشیدن *gardan kashidan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. P.

گردن کشی *gardan-kashī*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. P.

گردون *gardūn*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. P.

گرده *girda*, round cake (but not thin). P.

گردی *garde*, a dust; a down. P.

گردیدن *gardidan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. P.

گردیدی *gardide*, he (or it) would have become. P.

گرمزی *gurze*, a penis. P.

گریستن *girstan*, to weep, shed tears; to cry. P.

گرسنگی *gurusnagī* or *gursnagī*, hunger. P.

گرسنه *gurusna* (pl. گرسنگان *gurusnagān*), hungry, starving, famishing. P.

گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. P.

گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). P.

گرفتار گشت *giriftast*, has taken (for گرفته است *gرفته است*). P.

گرفتن *giriftan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). P.

گرفتی *girifte*, he would have taken. P.

گرگ *gurg* (pl. گرگان *gurgān*), wolf. P. [whelp. P.

زاده *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's

گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (market). P.

گرمی *garmī*, heat, warmth, fever. P.

گرمیدار *garmī-dār*, feverish, fevered, febrile. P.

گرو *girav*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. P.

گروه *guroh*, troop, band, gang, bevy, crowd. P.

گروهی *gurohe*, a certain sect or class. P.

گرویدن *girawīdan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. P.

گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying. P.

گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. P. [abscond, escape. P.

گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to گریز *gurez*, flight. P.

گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. P.

گریستن *girstan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. P.

گروه *garīva* or *girīva*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. P.

گریه *giryā*, crying, weeping; tears. P.

گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). P.

گزارف *guzāf*, vain or rash act or word. P.

بگزارف *ba guzāf*, with impunity. P.

گزند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. P.

گزندی *gazande*, an injury, a harm. P.

گزیدن *gazīdan*, to bite. P.

... گزیدن *gazīdan*, to choose. P.

گزیز *guzīr*, aid, help, remedy. P.

گسترانیدن *gustarānīdan*, to spread, to gather, to become cognizant of. P.

گسترد *gustarad*, he should spread. P.

گستردن *gustardan* = گسترانیدن *gustarānīdan*. P.

گسستن *gusistan*, to break; to break down. P.

گسلانیدن *gusilānīdan*, to break, snap asunder. P.

گسلیدن *gusilīdan*, to break, snap asunder, uproot. P. [hath passed. P.

گشتست *gashtast* (= گشته است *gashta ast*),

گشتن *gashtan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. P.

گفت *guft*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. P.

گفتا *guftā* (for گفته *guft*), he said. P.

گفتار *guftār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession

(as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). P. [to action). P.

گفتاری *guftāre*, a saying, mere talk (as opposed

گفتست *guftast* (= گفته *gufta ast*), hath spoken. P.

گفتمش *guftamash*, I said to him. P.

گفتمی *guftame*, I would say. P.

گفتن *guftan*, to speak, say, tell, talk; to call; to recite; to compose (poetry). P.

است *imtinā'i sukhun guftanān* *uftāda ast*, abstaining from speaking has fallen to me, *i.e.* has been chosen by me. P.

شود *guft o shunūd*, conversation, discourse, dialogue; debate, altercation, controversy. P.

گفته *gufta*, said, spoken, saying, utterance;—hath said or spoken; having spoken. P.

گفتها *guftahā* (pl. of گفته *gufta*), things spoken, sayings. P.

گل *gil*, clay, mire, earth; a kind of argil with which women in the East cleanse

گل *gul*, rose; flower. P. [their hair. P.

گلاب *gul-āb*, rose-water. P.

گلت *gulat*, thy rose. P.

گلستان *gulistān*, rose-garden, flower-garden. P.

گلشکر *gul-shakar*, conserve of roses. P.

گلم *gilam*, I am clay. P.

گله *gala* or *galla*, flock, herd, drove; troop. P.

.. *gila*, complaint, lamentation; blame; accusation, remonstrance. P.

گلي *gile*, a lump of clay. P.

... *gule*, a rose; a flower. P. [hair. P.

گليم *gilim*, blanket, mantle, garment of goat's

گليمي *gilime*, a blanket, a single blanket, one blanket. P.

گم *gum*, lost, dwindled, reduced. P.

گماشتن *gumāshtan*, to appoint, depute, commission, entrust, set over. P.

گمان *gumān*, doubt, suspicion, fancy, supposition. P. [suspect. P.

بردن گمان *gumān burdan*, to think, suppose,

شدن گم *gum shudan*, to be lost. P.

کردن گم *gum kardan*, to lose. P.

فرزند گم کرده *gum-karda-farzand*, who had lost his son, bereaved parent, *i.e.* the patriarch Jacob, father of Joseph. P.

گناه *gunāh* (pl. گناهان *gunāhān*), sin, fault, error, crime. P.

گناهي *gunāhe*, a crime. P.

گنبذ *gumbaz*, dome, cupola, vaulted building. P.

عضد گنبذ *gumbazi 'azād*, name of a celebrated mosque. P.

گنج *ganj*, treasure, hoard, store. P.

گنجي *ganje*, a treasure. P.

گنجیدن *gunjidan*, to be held, contained, stowed. P.

گندم *gandum*, wheat, corn. P.

بريان گندم *gandumi biryān*, parched wheat, گندنا *gandanā*, leek. P. [toasted corn. P.

گدنازار *gandanāzār*, bed of leeks. P.

گنده *ganda*, fetid, foul, offensive, stinking. P.

گندیدن *gandidan*, to have a foul smell, emit a stench, stink, putrefy. P.

گندیده *gandida*, fetid, stinking, offensive. P.

گنگ *gung*, dumb, mute. P.

گنه *gunah*, crime, sin, harm. P.

گار گنه *gunahgār*, criminal, sinful. P.

گو *go* or گوي *goy* (imp. of گفتن *guftan*), speak, say:—*gū*, a ball. P.

گواهي *gawāhī*, evidence, testimony, witness. P.

گور *gor*, grave, tomb; wild ass. P.

گوري *gore*, an onager entire. P.

گوسفند *gosfand* (pl. گوسفندان *gosfandān*), sheep, گوش *gosh*, ear. P. [goat. P.

گوشت *gosht*, meat, flesh. P.

... *goshat*, thine ear. P.

گوشمال *gosh-māl* (lit. rubbing the ears), chastisement, punishment. P.

خوردن گوشمال *goshmāl khurdan*, to receive chastisement. P.

گوشمالي *gosh-mālī* (lit. rubbing of the ear) chastisement; reproof, reprimand. P.

گوشوار *gosh-wār* or گوشواره *gosh-wāra*, ear-ring. P.

گوشه *gosha*, corner, nook; privacy, retirement; peak (of a cap). P.

گوشه نشین *gosha-nishīn* (pl. گوشه نشینان *gosha-nishīnān*), sitting or lurking in a corner; recluse, solitary, retired; hermit. P.

گوگرد *gūgird*, brimstone, sulphur. P.

گون گوناگون *gūn-ā-gūn*, of various hues or kinds. P.

گونه *gūna*, manner, mode, way, sort, fashion. P.

چه گونه *chi gūna'e*, how farest thou? P.

گوهر *gauhar*, jewel, gem; essence, substance. P.

گوي *gū*, ball, hockey-ball:—*go*, speech, saying. P.

گویان *goyān*, speaking, saying, talking. P.

گوید *goyad*, says, speaks (aor. of گفتن *guftan*). P.

گویانده *goyanda*, talker, speaker; warbler. P.

بردن گوي نيكي *guyi neki burdan*, to carry off the ball of merit, to surpass or excel. P.

گوئي *go'ī*, thou speakest, thou wouldst say. P.

گاه *gah*, time; at one time, sometimes; now; then. P.

گهر *guhar*, gem; race, family; essence, origin. P.

گه *gah gah*, time to time, occasionally. P.
گهی *gahe*, at one time, one while. P.
گیاه *giyāh* (pl. گیاهان *giyāhān*), grass. P.
گیتی *geti*, world; fate, destiny. P.
گیتی آرا *geti-ārā*, world-adorning. P.
گیتی فروز *geti-furoz*, world-illuminating. P.
گیر *gir*, granted; take, hold, keep (impf. of the verb گرفتن *giriftan*). P.
گیرد *girad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
گیرم *giram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
گیر و دار *gir o dār*, seize and hold; dominion. P.
گیسو *gisū* (pl. گیسوان *gisuwān*), ringlet. P.

ل

ل *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. A.
لی *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. A.
لا *lā*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). A.
لا تخرنن *lā taḥzananna*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb خزن *ḥazan*). A.
لا تحسبنی *lā taḥsibūnī*, think ye me not. A.
لا تسرفوا *lā tusrifū*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of the verb اسرف *asrafa*, 4th form of the verb سرف). A.
لا تفعل *lā taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). A.
لا تفعل بنا ما نحن بأهله *lā taf'al bi nā mā nahnu bi ahlihi*, do not unto (me or) us that of which we are deserving. A.
لا تمر *lā tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مر *marra*). A.
لا تمنن *lā tamnun*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of the verb تمن *manna*). A.
لا جرم *lā jaram*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. A.
لا جورد *lājaward*, lapis lazuli. A.
لا حول و لا قوة الا بالله *lā ḥaula wa lā kuwwata illā bi 'llāhi*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadans in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). A.
لا خير *lā khair*, (is) not good. A.
لا ارجمك *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رجم *rajma*). A.
لا رهبانية في الاسلام *lā rahbāniyata fi 'l islāmī*, there is no monachism in Islām. A.
لازب *lāzib*, firm, solid. A.
لازب ضربت *zarbatī lāzib*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). A.P.
لازم *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. A.
لاشه *lāsha*, corpse, carcass. P.
لا اعظم *la ā'zam*, assuredly the greatest. A.
لاغر *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. P.
لاغر میان *lāghar-miyān*, slender-waisted. P.
لاغري *lāghare*, a lean man or person. P.
لاف *lāf*, boast, vain-glory, brag. P.
لاف زدن *lāf zadan*, to boast, to brag, to bluster. P.
لاله *lāla*, tulip. P.
لائی *la'ālī* (pl. of لؤلؤ *lu'lu'*), pearls. A.
لام *lāma*, he blamed. A.
لامني *lāmanī*, he hath blamed me. A.
لان *lī anna*, because. A.
لان الغائدة اليك عائدته *lī anna 'l fā'idata ilaiha 'ā'idatun*, for the benefit will revert to thee. A.
لا والله *lā wa 'llāhi*, no, by God! A.
لايد *lāyad*, howls, growls, (aor. of لايدن *lāyidan*). P.
لا يسعني *lā yasa'unī*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb وسع *was'a*). A.
لا يسعني فيه *lā yasa'unī fihi*, during which there doth not obtain access to me. A.
لا يسقي *lā yaskī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سقى *saqā*). A.
لا يعقل *lā ya'qil*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عقل *aqala*). A.
لا يعلم *lā ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb علم *alima*). A.
لا يغلق *lā yughlaqu*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غلق *ghalaka*). A.
لا يثق *lā'ik*, fit, suitable, becoming, befitting. A.
لا يقال *lā yūkalu*, it will not be said (imperf. passive of the verb قال *kāla*, for قول). A.
لا يكاد *lā yukādu*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كاد *kāda*). A.

لا يكاد يسقيه *lā yukādu yusīghuhu*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it. A.

لام *lā'im*, blamer, accuser, slanderer, censurer. A.

لا يمر *lā yamurru*, he doth not pass by (imperf. of the verb *مر* *marra*). A.

لا يملك *lā yumlaku*, it is not possessed, it has no owner (imperf. passive of the verb *ملك* *malaka*). A.

لب *lab*, lip; margin, brink, rim. P.

لباس *libās*, dress, garment, clothing, apparel, attire. A.

لغوا *la bagħaw*, verily they would have rebelled (pl. pret. of the rt. *بغى* *bagha*). A.

لنان *Lubnān*, mount Lebanon (so called from the milky whiteness of its perpetual snow). A.

لتزورني *li tazūranī*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf. of the verb *زار* *zāra*, for *زور* *zura*). A.

لحظه *lahẓa*, look, glance; moment. A.

لحّت *lakht*, somewhat, some, a little, a piece or part. P.

لحّتي *lakhte*, an instant, a little while. P.

لدغّه *ladgha*, stinging (as of a scorpion), sting. A.

لذّت *lazzat*, delight, flavour, delicious taste. A.

بلذّت *ba lazzat*, with flavour. P.A.

بلذّت تر *ba lazzattar*, more savoury, or delicious. P.A.

لذلك *li zālīka*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is). A.

لذيذ *laziz*, delicious, savoury, delightful, luxurious. A. [ing. P.

لرزه *larza*, shiver, tremor, trepidation, quake, لرزیدن *larzidan*, to tremble, shake, quake, shiver. P.

لسان *lisān*, tongue; language. A.

لسانه *lisānuhu*, his tongue, his language. A.

لشكر *lashkar*, army, host. P.

لشكري *lashkarī* (pl. لشكریان *lashkariyān*), military; soldier, guard, attendant, military man, officer; soldiery. *Lashkare*, an army, a whole host of soldiers. P.

لصاحبه *lišāhibihi*, for its owner. A.

لطفات *laṭāfat*, grace, elegance; gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means. A.

لطيف *lutf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour; elegance. A. [words. A.P.

لطف گوئي *lutf-go'ī*, gentle speaking, kind

لطيف *laṭīf* (P. pl. لطيفان *laṭīfūn*), elegant, graceful; witty; fine, light, delicate. A.

لطيفاً *laṭīfan*, delicate (acc. of لطيف *laṭīf*). A.

لطيفه *laṭīfa* (P. pl. لطيفها *laṭīfahā*), pleasantry, bon-mot, witty or facetious saying. A.

لطيف خوي *laṭīf-kho*, of a mild, gentle, affable

لعب *la'b*, play, sport. A. [disposition. A.P.

لعباده *li 'ibādīhi*, for (or to) his servants. A.

لعل *la'l*, ruby. A.

لعل *la'alla*, perhaps. A.

لعلّهم *la'allahum*, haply they. A.

لعل ياره *la'l-pāra*, piece of ruby. A.P.

لعة *la'nat*, curse, imprecation, malediction. A.

لعة الله علي حده *la'natu 'llah 'alā ḥidah*, God's curse on each and every one of them! A.

لغزیدن *laghẓidan*, to slip, slide, stumble. P.

لغو *laghw*, inconsiderate act or speech, impriety, folly, slip, fall. A.

لغوي *laghwī*, my indiscretion. A.

... *laghwe*, a lapsus linguæ. A.P.

لفظ *lafẓ*, word, expression, vocable. A.

لقاء *liqā*, meeting, encounter; aspect, face, visage, countenance. A. [ready. A.

لقد *lakad*, of a truth, assuredly, verily; al-

لقمان *Lukmān*, name of a certain wise man (by some said to have been a son of Job's sister or aunt; by others to have been a disciple of David; by others, a judge in Israel; whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Æsop). A.

لقمه *lukma*, morsel, mouthful, scrap; a pittance. A.

لقدّمه *lukma 'i chand*, several mouthfuls. A.P.

لك *laka*, for thee, to thee. A.

لكاتبه *li kātibīhi*, for the writer of it. A.

لكم *la kum*, for you, to you. A.

للخبيثين *li 'l khabīṣīna*, for the impure. A.

للرحمن *li 'r raḥmāni*, to the Merciful. A.

للرحمن الطاف خفية *fa li 'r raḥmāni alṭāfun khaṭīyatun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings). A.

للغريب *li 'l gharībī*, to the stranger. A.

للسائم *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

لم *lam*, not (negative of the *Perfect*, but always joined to the *Jussive* in the sense of the perfect). A.

ل *lima* (for ل *li mā*), for what? why? where-fore? A.
 [fect). A.
 ل *lammā*, after, when (used with the Per-
 ان ل *in lam akun*, if I may not be. A.
 لم *lam taṭir*, it had not flown, had not
 assayed to fly (imperf. jussive of the verb
 طار *tāra*, for طير). A.
 لمتن *lumtunna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of
 لم *lāma*, for لوم). A.
 لمتني فيه *fa zālikunna 'l lazī lum-*
tunnaṇi fihi, this then is he for whom ye
 blamed me! (These words having been
 addressed to a company of women, the
 fem. *zālikunna* is used). A.
 لمعان *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splen-
 dour. A.
 لم يراها *lam yarahā*, he hath not seen her (im-
 perf. jussive of the verb رأي). A.
 لم يقبلوا *lam yaqbalū*, (if) they accept not (im-
 perf. of the verb قبل). A.
 لم يلتفتن *lam yaltaftina*, they do not give atten-
 tion (to), or look (at); (imperf. pl. fem.
 8th form of verb لفت). A.
 لنذيقنهم *la nuzīkannahum*, assuredly we will
 make them taste (imperf. energetic of اذاق
 اذاق *azāka*, 4th form of the rt. ذاق *zāka*, for
 ذوق). A.
 ولنذيقنهم من العذاب الادني *wa la nuzīkannahum*
mina 'l 'azābi 'l adnā, and we will assuredly
 make them taste of the smaller punishment
 (i.e. the punishment which is inflicted in
 the present world). A.
 لنفسك *li nafsika*, for thyself. A.
 لنك *lang*, lame, limping, halting. P.
 لنكر *langar*, anchor. P.
 لنكر نهادن *langar nihādan*, to cast anchor. P.
 لو *lau*, if, unless. A.
 لوازم *lawāzim* (pl. of لازمة *lāzimat*), necessary
 things, requisites. A.
 لوج *luj*, squint-eyed. P. [on. A.
 لوح *lauḥ*, tablet, board used as a slate to write
 لوط *Lūt*, Lot, nephew of A'rahām. A.
 لوم *laum*, blame, reproach, censure. A.
 له *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it,
 it has. A.
 لهجت *lahjat*, voice, sound, tone; accent; ac-
 centuation; speech, talk. A. [cry. A.
 له خوار *lahu khuwāru*, (which) has a lowing

له صوت *lahu ṣautun*, to him (i.e. he has) a
 voice. A.
 لهم *lahum*, to them, for them, they have. A.
 لهو *lahw*, play. A. [game, fun. A.P.
 لهو ولعب *lahw o la'b*, playing and toying, sport,
 لي *lī*, for me; to me; i.e. I have. A.
 ليت *laita* (particle of exclamation), would
 that! O that! A.
 لئ *lais*, lion. A.
 لئ عمرو لئ *'amr lais*, name of the second sove-
 reign of the dynasty of the Saffārides (cop-
 persmiths), who reigned in Persia from
 870 to 901). A.
 ليس *laisa* (neg. substantive verb), he was not,
 is not; there is not; (also used as an
 indecl. neg. particle, stronger than لا *lā*)
 not. A.
 ليس باهر *laisa bi tāhirin*, is not pure. A.
 ليس له غيري *wa laisa lahu ghairi*, and he
 hath no other (God) beside me. A.
 ليس يرفع *laisa yarfa'u*, he raises not (imperf.
 of the verb رفع). A.
 ليس يسلم *laisa yaslamu*, he will not be safe
 (imperf. of the verb سلم). A.
 ليك *lek*, or ليكن *lekin*, but. A.
 ليل *lail*, night. A.
 الليل *al lail*, the night. A.
 ليلا *'ala 'l laili*, in the night, at night. A.
 ليلي *Lailā*, name of the mistress of Majnūn.
 (The loves of this celebrated pair form the
 subject of one of Nazāmi's poems.) A.
 لي مع الله وقت *lī ma'a 'llāhu waqtun*, I have a
 time (or season) with God. A.
 لئن *la in*, verily if. A.
 لئن لم تنته لارجمنك *la in lam tantahi la arju-*
mannaka, verily if thou desistest not I
 will assuredly stone thee; (*tantahi* is the
 jussive of the verb انتهي *intahā*, 8th form
 of the verb نهى; and *arjumannaka* is the
 energetic imperf. of the verb رجم). A.
 لينة *linat*, excellence, mildness, softness; hu-
 manity; a kind of palm-tree; a tall palm. A.
 لئيم *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. A.
 لئيم الطبع *la'imu 't ṭab'*, the sordid of nature;
 the churlish soul. A.

ام (pronoun suffix), me; of me, my; I
 ما *mā*, we; us; of us; our. P. [(am). v

ما *ma* (negative), not; (pronoun) what, whatever, whatsoever, that which; (interrog.) what? (adv.) as long as. A.

ماء *mā*, water. A.

[streams. A.

ماء نهرها *mā'u nahrihā*, the water of its

ما بقلب *mā bi qalbi*, what (is) in the heart. A.

ما تقول *mā taqūlu*, that which thou sayest; what sayest thou? (imperf. of the verb قال *qāla* for قول). A.

ماتم *mātam*, grief, mourning. P.

ما جرى *mā jarā*, what occurred; accident, incident, event, occurrence. A.

ما حاضر *mā ḥazara*, that which is ready. A.

ما حضري *mā ḥazare*, the fruit, milk, and cheese which constitute a Persian breakfast. A.P.

ما دام *mā dāma*, as long as it continues; during, as long as. A.

مادر *mādar*, mother. P.

مادر مادر *mādari mādar*, an old woman, grandmother, grannam. P.

ما ذا *mā zā*, what? what is this? A.

ما ذا اكتسبت *mā za 'ktasabta*, what hast thou gained (or earned)? A.

مار *mār*, snake, serpent. (According to Oriental legends, every subterranean treasure is placed under the guardianship of a serpent.)

مارا *mārā*, to us; for us; us. P. [pent). P.

مارگزیدا *mār-guzīda*, bitten by a serpent. P.

ماری *mārī*, thou art a serpent. P.

ماست *māst*, sour milk, buttermilk, whey. P.

ماضي *māzī* (fem. ماضية *māziyat*), past, bygone. A.

ما عبدناك *mā 'abadnāka*, we have not worshipped Thee. A.

ما عرفناك *mā 'arafnāka*, we have not known Thee (1 p. pl. perf. of عرف *'arafa*). A.

مال *ma'al*, end, goal, termination, issue. A.

مال *māl*, money, wealth, property, substance; prosperity. A.

مالدار *māl-dār*, wealthy, opulent, monied man. A.P.

مالك *mālik*, master, owner, possessor; controller. A.

مالك رقاب الامم *māliku riqābi 'l umami*, lord of the necks of peoples. A.

مالكي *mālikī*, relation of master; ownership. A.

ما لي للغريب سوي الغريب انيس *mā li 'l gharībī siwa 'l gharībī anīsu*, the stranger hath no friend but the stranger. A.

مألوف *mālūf* (for *ma'lūf*), familiar, ordinary, accustomed, customary. A.

مالكها *ma'alahumā*, final portion of both. A.

مالخوليا *mālikhūliyā* (the Greek *μελαγχολία* arabicized), melancholy, idle fancy. A.

مالیدن *mātidan*, to rub, anoint; to press, crush. P.

ما ليس لك به علم *mā laisa laka bihi 'ilmun*, that of which thou hast no knowledge. A.

ما مر *mā marra*, what (or that which) passed. A.

ما مضى *mā maẓā*, that which is passed, what has passed. A.

مامك *māmak*, little mother, goody. P.

مأمن *māman* (for *ma'man*), place of security. A.

مأمن رضا *māmani riẓā*, a satisfactory (or pleasing) place of security. A.P.

ما من مولود *mā min maulūdin*, there is not (one) of those who are born, there is no one born. A.

مأمول *māmūl* (for *ma'mūl*), hoped for, expected. A.

مانا *mānā*, alike, equal, similar; certainly; you would say or think, as though; forthwith, quickly, immediately. P.

ماند *mānd*, hath remained. P.

. *mānad*, he or it remains, or remaineth, or will remain (aor. of ماندن *māndan*); he or it resembles (aor. of مانستن *mānistān*). P.

ماندن *māndan*, to remain, continue, last, endure; to be fatigued, spent, tired, exhausted; to break down. P.

ماندن در گل *dar gil māndan*, to sink in a quagmire; to hesitate, to boggle. P.

مانده شدن *mānda shudan*, to be weary, tired, knocked up. P.

مانستن *mānistān*, to resemble. P.

مانع *māni* refuser, forbidding, hinderer, pre-

مانند *mānand*, like. P. [venter. A.

ماني *mānī*, name of a celebrated painter, the founder of the sect of the Manichæans. P.

ماوا *māwā* (for *ma'wā*), haunt, retreat, place of resort, apode. A.

ماه *māh*, the moon; month. P.

ماه روی *māh-rū* (pl. ماه رویان *māh-rūyān*), moon-faced, fair and lovely as the moon. P.

ماهی روی *māh-rū'e*, one fair as the moon. P.

ماهی *māhī*, fish. P.

ماهیچه *māhiye*, a fish, one fish, a certain fish. P.

مایه *māya*, amount, sum, quantity; wealth, capital, stock-in-trade, store; main-stay; source, origin. P.

مباح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

مباد *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mabādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مبارز *mubārīz* (P. pl. مبارزان *mubārīzān*), warrior, champion. A. [fight. A.

مبارزت *mubārazat*, coming out, or forth, to

مبارك *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.

مباش *mā bāsh*, be it not! stay not! lest,

مبالغة *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasis. A.

مبالغه نمودن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardan*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.

مبتلا *mubtālā*, afflicted, plagued, tried, tempted;

مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذري *mubazziri*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

میر *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P.

میز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبلغی *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [bastan). P.

مبند *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bستن*). A.

مبیت *mabit*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubin*, manifest, evident, clear, distinct. A.

مبندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshstan*). P.

متاب *ma tāb*, turn not away (imp. of تافتن *tāftan*). P. [pliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متبحر *mutabahhir*, like an ocean in depth and extent of learning, deep, profound. A.

متبدل *mutabaddal*, changed, altered; metamorphosed. A.

متجلی *mutajalli*, resplendent, brilliant. A.

متحرک *mutaharrik*, moving, moveable; motive. A.

متجلی *mutahalli*, adorned with jewels. A.

متحمل *mutahammil*, suffering patiently, enduring; bearer. A.

متحیر *mutahaiyir*, perplexed, astonished, astounded, bewildered, amazed. A.

متردد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarassil* (P. pl. مترسلان *mutarissilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutarassid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutarakkib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutasawwar*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *muta'az'*if, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *matti*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع). A.

متع حیات *matti'i 'l muslimīna bi ṭūli hayātihi*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبّد *muta'abbid* (P. pl. متعبّدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعدّي *muta'addi*, aggressor; transgressor; (in grammar) transitive, causal (verb). A.

متعدّیا *muta'addiyan*, acc. of متعدّي. A.

متعلّق *muta'allik*, (P. pl. متعلّقان *muta'allikān*), related to, connected, dependent, attendant, adherent; domestic, kinsman. A.

متعلّم *muta'allim* (P. pl. متعلّمان *muta'allimān*), learner, student, pupil, disciple. A.

متعدّد *muta'annid* (P. pl. متعدّدان *muta'annidān*), seeker of another's ruin; inimical. A.

متغیر *mutaghaiyir*, changed, altered; disturbed, perplexed. A.

متفق *muttafik*, consenting, agreeing, agreed. A.

متقدّم *mutakaddim* (P. pl. متقدّمان *mutakaddimān*), predecessor, one gone before, ancient. A.

متکبر *mutakabbir*, proud, haughty, arrogant. A.

متکلم *mutakallim* (P. pl. متکلمان *mutakallimān*), speaker, orator. A. [pinning for. A.

متلهف *mutalahhif*, agitated, distressed, grieved,

متمتع *mutamatti*, enjoying, enjoyer, benefitter; one who takes his fill. A.

متمکن *mutamakkin*, placed, established, permanently located, firmly fixed or rooted; inhabiting. A.

منعم *mutana'im*, soft, delicate; affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life. A.

موقع *mutawakkī* (P. pl. متوقعان *mutawakkī'ān*), waiting, expecting; expectant. A.

متهاون *mutahāwin*, negligent, indolent, heedless, inattentive; idler. A. [cused. A.]

متهم *muttahim*, suspected, accused, falsely accused. A.

مثابت *maṣābat*, step, degree, point. A.

مثابتي *maṣābate*, a degree. A.P.

مثال *miṣāl*, like, resembling; history, fable; example, model; similitude, likeness. A.

بر مثال *bar miṣālī*, after the similitude of. P.A.

با مثال ما *bā miṣālī mā*, with the like of us, with such as we. P.

مثاني *maṣānī* (pl. of مثني *maṣnā*), the chords of the lute (that are after the first). A.

مثل *maṣāl*, fable, tale, parable, simile, apologue, proverb. A.

مثل في المثال *fi 'l maṣāl*, for example. A.

مثل زدن *maṣāl zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable. A.P.

مثلي *maṣāle*, a simile. A.P.

مثنوي *maṣnawī*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure. A.

مجادله *mujādala*, disputation, strife. A.

مجال *majāl*, room to move round or turn about; suitable place; power, strength, ability. A.

مجالس *majālis* (pl. of مجلس *majlis*), assemblies, places of sitting, sessions. A.

مجالست *mujālasat*, sitting with another, converse, society. A.

مجانبت *mujānabat*, receding, retiring, going off, going aside. A.

مجاورت *mujāwarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy; vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation. A.

مجاورت کردن *mujāwarat kardan*, to keep close, to remain near, to sit by. A.P.

مجاهده *mujāhada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin; struggle, effort; submitting to trouble, a sore infliction. A.

مجبتي *mujtabā*, chosen, selected, elect. A.

مجرد *mujarrad*, stripped; solitary, single; unmarried; bare, mere. A.

بجرد *ba mujarrad*, barely, merely. P.A.

مجرع *majrūh*, wounded. A.

مجرى *mujrā*, made to flow; (hence), issued, granted, allowed. A.

مجلس *majlis*, place of sitting, assembly, session; congregation. A.

مجلسي *majlise*, a whole company. A.P.

مجللي *mujallā*, bedecked, ornamented. A.

مجمع *majma'*, place of confluence or of assembling, meeting, congregation, assembly. A.

مجموع *majmū'*, collected; tranquil, quiet. A.

مجموعه *majmū'a*, collection, assemblage, aggregate. A.

مجنون *majnūn*, crazed, insane; name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazāmi and other poets. A.

مجوی *ma jū*, seek not (neg. imp. of جستن *jestan*). P. [justan].

مجيد *majīd*, glorious. A.

محابه *muhābā*, connivance; respect, regard; ceremony. A.

محادثه *muhādāṣa*, conversing, talking, conversation. A. [facing one another. A.]

محاذا *muhāza* (for محاذ *muhāzāt*), confronting, warring.

محارب *muhārib*, waging war; contending; warrior. A.

محاسبه *muhāsaba*, adjustment or audit of accounts, computation; arithmetic. A.

محاسن *maḥāsīn* (pl. of حسن *ḥusn*), good works, laudable actions, virtues, merits; personal charms. A. [lences. A.]

محاسني *maḥāsīnī*, my good works or excellences.

محافل *mahāfil* (pl. of محفل *mahfil*), assemblies. A.

محال *muhāl*, impossible; inconsistent (with), opposed (to), absurd. A.

محامد *maḥamid* (pl. of محمده *maḥmidat*), laudable actions or qualities, virtues. A.

محاوره *muhāwara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance. A.

محب *muhibb*, friend, lover. A.

محبب *muhibbu 'l atkiyā'i*, the friend of the pious. A. [ship. A.]

محببت *maḥabbat*, love, affection; kindness, friendship.

محبوب *maḥbūb* (P. pl. محبوبان *maḥbūbān*), beloved, liked; mistress. A.

محبوبتر *maḥbūbtar*, more beloved. A.P.

محبوبتي *maḥbūbe*, an object greatly beloved. A.P.

محتاج *muhtāj* (P. pl. محتاجان *muhtājān*), necessitous, needy, in want, indigent, in need. A.

محتاجتر *muhtājtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous. A.P.

محتسب *muhtasib*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrate. A.

محتمل *muhtamal*, supposable, conceivable, probable, suspected. A.

... **مُحتَمِل** *muhtamil*, bearing a burthen; patient. A.

مُحْجُوب *mahjūb*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. A.

مُحْرَق *muḥraqan* (acc. of **مُحْرَق** *muḥrak*), burning, burnt, consumed. A.

مُحْرَم *mahrūm*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. A.

مُحْسِن *muhsinūna* (acc. of **مُحْسِن** *muhsinūna*, pl. of **مُحْسِن** *muhsin*), beneficent. (See **يُحِبُّ** *yuhibbu*). A. [ment. A.

مُحْشَر *maḥshar*, place of assembly; last judgment. **مُحْض** *maḥz*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. A.

مُحْزَر *maḥzar*, disposition, temper. A.

مُحْفِل *maḥfil*, assembly. A.

مُحْفُوظ *maḥfūz*, kept, guarded, preserved. A.

مُحَقِّق *muḥaqqik* (P. pl. **مُحَقِّقَان** *muḥaqqikān*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. A.

مُحَقَّقَان *muḥaqqikāna*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. A.P.

مُحَكِّم *miḥakk*, touchstone, test. A.

مُحْكَم *muḥkam*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. A.

مُحَل *maḥall*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. A. [parish. A.

مُحَلَّة *maḥalla*, quarter of a town, district,

مُحَمَّد *muḥammad*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. A.

مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ غَزَالِي *Muḥammad bin Muḥammad Ghazzālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, A.H. 450, and died A.H. 505. A.

مُحَمَّدُ سُبُكْتَغِينَ *Mahmūd Sabuktāgīn*, the second Sultan of the dynasty of Ghazni, succeeded his father Sabuktāgīn, A.H. 387, A.D. 997, and died A.H. 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. A.P.

مُحْنَة *miḥnat*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discom-

مُحْو *maḥw*, obliteration. A. [fort. A.

مُحْوُود *maḥw shudan*, to be erased or obliterated. A.P. [son. A.

مُخَاطَب *mukḥāṭab*, addressed; the second per-

... **مُخَاطِب** *mukḥāṭib*, addressing; speaker. A.

مُخَافَة *makhāfat*, dread, fear, alarm; danger. A.

مُخَالَطَة *mukḥālaṭat*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. A.

مُخَالَفَة *mukḥālif*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. A. [opposition, enmity. A.

مُخَالَفَة *mukḥālafat*, contradiction, contrariety,

مُخَبَّط *mukḥabbat*, disordered, deranged, upset. A.

مُخْتَصَر *mukḥtaṣar*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. A.

مُخْتَلَف *mukḥtalif*, different, various, contrary. A.

مُخْدَم *maḥdūm*, served, waited upon; lord, master. A. [kharīdan). P.

مُخَر *ma khar*, do not buy (neg. imp. of **خَرَدَن** *khāridan*).

مُخْرَاش *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of **خَرَاشِدَن** *khāraṣhīdan*). P.

مُخْفُوض *makhfūz*, lowered, depressed; marked with *kasr*, or *khafz* (as when **قَدَر** *qadr* has been changed to *kidr*). A.

مُخْلَص *mukḥliṣ* (P. pl. **مُخْلَصَان** *mukḥliṣān*), sincere, real, genuine; truly religious. A.

مُخْلَصِين *mukḥliṣīna* (acc. of **مُخْلَصُونَ** *mukḥliṣūna*, pl. of **مُخْلَص** *mukḥliṣ*), sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. A.

مُخْلَصِينَ لَهُ الدِّينَ *mukḥliṣīna lahu 'd dīna*, being sincere towards him in religion. A.

مُخْلَق *maḥlūq*, created, formed; creature. A.

مُخَنَّس *mukḥannas*, effeminate, infamous; a rank old catamite; hermaphrodite. A.

مُخْوَر *ma khwur*, do not eat (neg. imp. of **خَوَرَدَن** *khawāridan*). P.

مُخَوِّف *makhwūf*, dreadful, dangerous, fearful. A.

مُدَّاح *maddāḥ*, laudatory; encomiast, panegyrist. A. [tan). P.

مُدَار *ma dār*, hold not (neg. imp. of **دَاشَتَن** *dāsh-tan*).

مُدَارَا *mudārā* (for A. **مُدَارَاة** *mudārāt*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. P.

مُدَاوَمَة *mudāwamat*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. A.

مدبر *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director. A.

مدّت *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while. A.

مدّتها *muddathā* (P. pl. of مدّت *muddat*), many days, long intervals; for a long season. A.P.

مدّتی *muddate*, a certain space of time, a long interval; for a long period. A.P.

مدح *madh*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation. A.

مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college. A.

مدعی *mudda'i* (P. pl. مدعیان *mudda'iyān*), plaintiff; opponent, adversary; false claimant; pretender. A. [ed. A.

مدفون *madfūn*, buried, interred, hidden, covered. *ma diḥ*, give not, yield not (neg. imp. of دادن). P.

مدهوش *madhūsh* (P. *madhosh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason. A.

مذکور *mazkūr*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed; discourse. A.

مذلت *mazallat*, baseness, abjectness, vileness; contemptibleness; contempt, degradation. A.

مذمت *mazammat*, blame, disparagement, scorn, contempt. A. [culpable, blameable. A.

مذموم *mazmūm*, blamed, censured, condemned;

مر *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat. and acc. of Persian nouns, and corresponding to the Hindūstāni *hi*. It is, however, often pleonastic. P.

مر *marra*, he (or it) passed, passed by. A.

مر و مرّ العیس *wa marra 'l 'isu*, now that the (whitish-yellow) camels have passed by (or gone). A.

مرّ *mar'*, man; the human race. A.

مرا *marā* (dat. or acc. of من *man*, I), to me, me. P.

مراتب *marātib* (pl. of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades; dignities, honours. A.

مراد *murād*, meant, intended; desire, wish, will, intention, design, pleasure; object, aim; desirable objects; good things of life. A.

مراسله *murāsala*, epistolary correspondence. A.

مراغبت *murāghabat*, expression of a wish, desire, propensity. A.

مرافعه *murāfa'a*, carrying a complaint or case (before a judge). A.

مراقت *murāfaqat*, travelling in company, association, companionship, society. A.

مراقبه *murākaba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God). A.

مرا هست *marā hast*, to me is, I have. P.

مرئی *murabbī*, tutor, instructor, guardian, patron, protector. A.

مرتب *murattab*, set in order, arranged. A.

مرتب کردن *murattab kardan*, (and مرتب ساختن *murattab sākhṭan*), to arrange, to regulate. A.P. [office. A.

مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,

مرتبی *martabate*, a rank. A.P.

مرتبن *murtahan*, pledged. A.

مرحب *marḥab*, amplitude, convenience, room. A.

مرحبا *marḥaban* (acc.), see اهلا *ahlan*. A.

مرحمت *marḥamat*, pity, compassion. A.

مرد *mard*, man; hero. P.

مرداد *murādād*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July. P.

مردار *murdār*, impure, unclean; carcass; carrion. P.

مردان *marḍān* (pl. of مرد *mard*), men. P.

مردانه *marḍāna*, manly. P.

مردشت *Mardusht*, a place near Shirāz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured. P.

مردک *mardak* (dim. of مرد *mard*), little man, manikin; low, little, or insignificant fellow. P.

مردم *mardum* (pl. مردمان *mardumān*), man, human being. P.

مردم آزار *mardum-āzār*, man-tormentor, vexing, afflicting mankind. P.

مردم آزاری *mardum-āzārī*, the tormenting of mankind. *Mardum-āzāre*, a tormentor of mankind. P.

مردم خوار *mardum-khūwār*, man-devouring, cannibal; cruel, fell, remorseless. P.

مردم در *mardum-dar*, man-rending, ferocious, ravenous. P. [ing, injurious. P.

مردم گزا *mardum-gazā*, man-biting, man-molest-

مردمی *mardumī*, manliness; humanity, courtesy. P.

... *mardume*, a man, a certain man. P.

مردن *murdan*, to die, expire; to go out, be extinguished. P.

مردا *marda*, of or pertaining to man. P.

... *murda*, dead, deceased. P.

مردہ *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.

مردہ *murda bih*, (is) better dead. P.

مردی *mardī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.

مردیت *mardiyat*, thy virility. P.

مرسان *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.

مرسل *mursal*, sent; messenger, apostle. A.

مرسوم *marsūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.

مرشد *murshid*, guide, spiritual director. A.

مرصع *muraṣṣa'*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.

مرض *maraz*, disease, sickness, malady, com-

مرضی *maraze*, a disease. A.P.

مرضی *marziy*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.

مرغ *murgh* (pl. مرغان *murghān*), bird, fowl. P.

مرغ آبی *murgh-ābī*, water-fowl. P.

مرغ ایوان *murghī aiwān* (lit. bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.

مرغ بریان *murghī biryān*, broiled or roasted fowl. P.

مرغک *murghak* (dim. of مرغ *murgh*), little bird,

مرغی *murghe*, a bird. P. [chick. P.

مرقع *muraḥḥa'*, patched garment, beggars quilt, (syn. دلقی). A.

مركب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.

مركب *murakkab*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.

مركز *markaz*, fixed place, or point, or station;

مرگ *marg*, death, decease. P. [centre. A.

مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjīdan*). P.

مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.

مروا *marrū*, they passed by (3 p. pl. perf. of مر *marra*). A.

مروا باللغو *izā marrū bi 'l laḥwī*, when they pass by (or meet with) a folly (or impropriety. A. [ingly. A.

مروا کراماً *marrū kirāman*, they pass by pity-

مروارید *marwārīd*, pearl. A.

مرووات *muṛuwat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness; human nature. A.

مروحه *mirwaḥa*, fan. A.

مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.

مرهم نه *marham-nih*, one who lays on salve, or applies a plaster. A.P. [rified. A.

مرهوب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, ter-

مريد *murīd*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.

مرین *marīn* (for مر این *mar īn*), this, this it

مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.

مزاح *muzāḥat*, joke, jesting. A.

مزجاة *muzjāt* (fem. of مزجي *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.

مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.

مزد سرهنگی *muzdi sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.

مزرع *mazrū'*, sown (seed or field); tillage. A.

مزككي *muzakkā*, made clean, purified; capital from which 2½ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.

مزن *ma zan*, strike not (neg. imp. of زدند *zadan*). P.

مزیّت *māziyat*, excellence, excess (of wisdom). A.

مزيد *mazīd*, increasing; increase, addition. A.

مژده *muzhda*, good news, glad tidings. P.

مژه *mizha* or *muzha* (pl. میزگان *mizhagān* or *muzhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.

مساء *masā*, evening. A.

مساعد *musā'id*, happy, favourable, auspicious. A.

مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.

مساكين *masākin* (pl. of مسكين *miskīn*), poor. A.

مسامحت *musāmaḥat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.

مست *mast*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.

مست پیل *pīli mast*, elephant in rut, furious elephant. P.

مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.

... mustatir, one who hides himself. A.

مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.

مستجاب الدعوة *mustajābu 'd da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.

مستحکم *mustaḥkam*, firm, established, confirmed. A.

مستخلص *mustakhlas*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مستقي *mustaskī*, dropsical, one who has the
 مستعار *musta'ār*, borrowed. A. [dropsy. A.
 مستعان *musta'an*, whose aid is implored; (hence)
 God. A.
 مستعرب *musta'rib* (P. pl. مستعربان *musta'ribān*),
 one who becomes as an Arab. A.
 مستعجل *musta'jil*, quick, hasty, making haste,
 hurrying. A. [fit. A.
 مستعد *musta'idd*, arranged; ready, prompt; able,
 مستغرق *mustaghraq*, plunged, immersed. A.
 مستفيد *mustafīd*, benefited, profited, deriving
 advantage; profitable, advantageous. A.
 مستقيم *mustakbiḥ*, hateful, odious, disgusting. A.
 مستقيم *mustakim*, right, true, correct, accurate;
 straight; sound, vigorous (constitution);
 resolute; faithful. A.
 مستم *mastam*, I am intoxicated. P.
 مستمع *mustamī*, hearer, auditor, listener. A.
 مستمند *mustmand*, needy, indigent, wretched. P.
 مستوجب *mustawjib*, deserving, meriting; proper,
 fit, worthy, becoming. A.
 مستور *mastūr* (P. pl. مستوران *mastūrān*), veiled,
 concealed; good, modest, chaste. A.
 مستولي *mustaulī*, overcoming, predominant,
 prevalent. A.
 مستي *mastī*, intoxication, drunkenness. P.
 مسجد *masjid*, place of worship, mosque. A.
 مسطور *masṭūr*, written, mentioned, described. A.
 مسكر *muskir*, inebriating, intoxicating; any
 intoxicating drink or drug. A.
 مسكنت *maskanat*, poverty. A.
 مسكين *miskīn* (P. pl. مسكينا *miskīnān*), poor,
 humble, meek. A.
 مسلم *muslim*, true believer, Moslem. A.
 مسلم *musallam*, committed, consigned, en-
 trusted; preserved, safe, secured; sole, ex-
 clusive; granted, allowed (to). A.
 مسلمان *muslimān* (P. pl. of مسلم *muslim*),
 true believers, Moslems. A.
 مسلمان *musalmān* (pl. مسلمانان *musalmānān*),
 Musalmān, believer (a corrupted word). P.
 مسلمانى *musalmānī*, the Muhammadan religion;
 orthodoxy, Islām. P.
 مسلمين *muslimīna* (acc. of مسلمون *muslimūna*, pl.
 of مسلم *muslim*), true believers, faithful. A.
 مسمع *misma'*, organ of hearing, ear. A.
 مسمعي *misma'ī*, mine ear. A.
 بمسمعي *bi misma'ī*, into my ear. A.

مسند *masnad*, large cushion for reclining on
 throne, bench. A.
 مسند قضا *masnadi qazā*, judgment-seat. A.P.
 مسؤل *mas'ul*, asked, questioned, interrogated. A.
 مسئلة *mas'ala*, question, query, problem, pro-
 position, point of law. A.
 مشابهت *mushābahat*, resemblance. A.
 مشار *mushār*, indicated. A.
 مشار اليه *mushārun ilaih*, the pointed at; the
 aforesaid. A.
 مشاطة *mashshāṭa*, tire-woman. A.
 مشام *mashāmm*, smell, olfactory sense. A.
 مشاورت *mushāwarat*, application for advice;
 consultation. A.
 مشاهدة *mushāhadat*, beholding, contemplation,
 vision, view, sight, appearance. A.
 مشاهدة الابرار بين التجلي والاستار *mushāhadatu 'l-
 abrāri bainat tajallī wa 'l-istitārī*, the visions
 of the devout consist partly of the manifes-
 tations (of the Deity), and partly of (His)
 veiling (Himself) in obscurity. A.
 مشاهرة *mushāhara*, monthly wages or allow-
 ance, pay, salary. A.
 مشايخ *mashā'ikh* (pl. of شيخ *shaiḥ*), elders,
 revered, venerable, holy men: (often used
 for the singular, as in Tale XIX, Book II.) A.
 مشت *musht*, fist, blow with the fist; handful. P.
 مشتاب *ma shītāb*, haste not, be not in a hurry
 (neg. imp. of شتاتن *shitāftan*). P.
 مشتاق *mushtāk*, desirous, longing, anxious. A.
 مشتاق منزلي *mushtāki manzilī*, thou desirest
 the halting-place. A.P.
 مشتاقى *mushtāki*, desirousness. A.P.
 مشتاقى به كه ملولي *mushtāki bih ki malūlī*, long-
 ing is better than loathing. A.P.
 مشتري *mushtarī*, purchaser, buyer. A.P.
 مشت زن *musht-zan*, boxer, pugilist, bruiser. P.
 مشت زنى *musht-zanī*, fisticuffs, boxing. P.
 musht-zane, a boxer. P.
 مشغول *mushtaghāl*, employed, busy, engaged;
 occupied (in devotion). A.
 . . . *mushtaghil*, employing, spending; em-
 ployer, spender. A.
 مشتهر *mushtahar* or *mushtahir*, proclaimed,
 made public; called, named; famous. A.
 مشتى *mushtī*, handful; blow with the fist. P.
 . . *mushte*, a handful, a small body. P.
 دو مشتى *mushte dū*, a couple of handfuls. P.

مشرق *mashriḳ*, the point or quarter in which the sun rises, the East. A.

مشرق تابستاني *mashriḳi tābistānī*, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. A.P.

مشرق زمستاني *mashriḳi zamistānī*, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. A.P.

مشرقي *mashriḳaini* (oblique of مشرقان *mashriḳānī*, dual of مشرق (مشرق), the two Easts (i.e. the East and the West). A.

بعد المشرقين *bu'du 'l mashriḳain*, the distance between the East and the West. A.

مشعل *mash'al*, torch, flambeau. A.

دار مشعله *mash'ala-dār*, torch-bearer. A.P.

مشغلة *mashghala*, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. A. [busy. A.

مشغول *mashghul*, employed, occupied, engaged,

مشغولي *mashghulī*, employment, business. A.P.

مشفق *mushfiḳ*, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. A.

مشقة *mashaqqat*, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. A.

مشك *mushk* or *mishk*, musk. P.

بيد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.

مشكل *mushkil*, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. A.

مشكلي *mushkili*, difficulty. A.P.

مشكي *mushki* or *mishki*, art thou musk? P.

مشمارة *ma shumār*, count not, reckon not (neg. imp. of شمردن). P.

مشموم *mashmūm*, perfumed, fragrant. A.

مشورة *mashwarat*, consultation, counsel. A.

مشوش *mushawwash*, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. A.

مشهور *mashhūr*, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. A.

مشرور *mashhūrtar*, better known, more public, notorious or celebrated. A.P.

مشيية *mashiyat*, will, pleasure. A.

مشير *mushīr*, counsellor, adviser. A.

مماجة or مماجبة *muṣāḥabat*, companionship, society, familiarity, intimacy. A.

مماحي *maṣāḥif* (pl. of مصحف *mushḥaf*), volumes, books; Kurān. A.

مماح *muṣāḥ*, fining, mulcting, amercing. A.

مصارعة *muṣāra'at*, wrestling, contest. A.

مصاف *maṣāff* (pl. of مصف *maṣaff*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. A.

مصافة آزموده *maṣāff-āzmūda*, inured to war. A.P.

مصالح *maṣāliḥ* (pl. of مصلحة *maṣlahat*), affairs, concerns, interests, benefits. A.

مصالحت *muṣālahat*, reconciliation, peace, pacification. A. [misfortunes. A.

مصائب *maṣā'ib* (pl. of مصيبة *muṣibat*), calamities, *qabla 'l maṣā'ibi*, before the troubles (of losing them have been experienced). A.

مصحف *mushḥaf*, book, volume. A.

المصحف *al mushḥaf*, the volume; (also A.P. مصحف

عزیز *mushḥafi 'azīz*, the precious volume; and

مصحف مجید *mushḥafi majīd*, the glorious book), i.e. the Kurān. A.

مصر *miṣr*, Egypt. A.

مصراع *miṣrā'*, hemistich, first half line. A.

مصري *miṣrī* (A. مصري *miṣriy*), Egyptian. A.P.

مطهر *muṣṭaḥṣ*, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. A.

مصلح *muṣliḥ*, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. A.

مصلحة *maṣlahat*, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; fit occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. A.

مصلحة آمیز *maṣlahat-āmez*, imbued with kindness, conciliatory, pacific. A.P.

مصلحة جو *maṣlahat-jū*, seeking to correct or reform. A.P.

مصلحة جوئی *maṣlahat-jū'e*, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. A.P.

مصلحتي *maṣlahate*, any particular occasion, crisis or emergency. A.P.

مصلی *muṣallā*, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. A.

مصلای شیراز *Muṣallāyi Shirāz*, the name of a place at Shirāz. A.P.

مصمم *muṣammam*, fixed, determined. A.

مصنف *muṣannif*, author, compiler, composer. A.

مصون *maṣūn*, guarded, kept safe. A.

مصیب *muṣīb*, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. A.

مصيبة *muṣibat*, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. A.

بمصیبة *ba muṣibate*, by a misfortune, through a calamity. P.A.

مضاد *muṣādd*, opponent, antagonist, rival. A.

مضاعف *muṣā'af*, doubled. A.

مضرت *maẓarrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance. A.P. [tenour. A.

مضمون *maẓmūn*, contents, purport, subject, مضمون خطاب *maẓmūni khūṭāb*, subject of discussion; occasion of displeasure or condemnation. A.

مضی *maẓā*, he went; it passed. A.

مضی الصبا *maẓā 'ṣ ṣibā*, childhood is passed and gone. A. [with. A.

مطابق *muṭābiq*, conformable, in consonance

مطاع *muṭā'*, obeyed. A.

مطاعم *muṭā'im* (pl. of مطعم *maṭ'am*), meats, viands, eatables. A.

مطالبة *muṭālaba*, asking, requiring, exaction. A.

مطالبة کردن *muṭālabat kardan* (or مطالبه کردن *muṭālaba kardan*), to require, demand, crave, sue, importune. A.P.

مطالعة *muṭāla'a*, contemplation, consideration, attention, glance; inspection, perusal. A.

مطالعة فرمودن *muṭāla'a farmūdan*, to view, regard, look upon; to read, peruse, glance at. A.P.

مطاعة *muṭāwa'at*, obedience, submission. A.

مطایبه *muṭāyaba*, joking together, jesting, plea-

مطبخ *maṭbakh*, kitchen. A. [santry. A.

مطبوع *maṭbū'* printed, impressed; agreeable, acceptable, pleasing. A.

مطرب *mutrib*, musician, singer. A.

مطربي *mutribe*, a musician; such a musician! A.P.

مطلب *ma ṭalb*, seek not (neg. imp. of طلبیدن). P.

مطلع *muṭṭali'*, apprized, informed, acquainted. A.

مطلع شدن *muṭṭali' shudan*, to perceive. A.P.

مطلع گردانیدن *muṭṭali' gardānidan*, to acquaint, to inform, to apprise. A.P.

مطلوب *maṭlūb*, required, sought, demanded; thing desired, object required. A.

مطعم *maṭmaḥ*, upraised (eye), upturned (sight); spectacle, show, theatre. A.

مطعم نظر *maṭmaḥi naẓar*, object of attraction to the eyes. A.P. [fumed. A.

مطیب *muṭaiyab*, aromatized, scented, per-

مطیع *muṭī'*, obedient, submissive. A.

مظفر *muẓaffar*, rendered triumphant, made victorious. A.

مظفر و منصور *muẓaffar o maṇṣūr*, made victorious, and assisted (by God). A.

مظلوم *maẓlūm* (P. pl. مظلومان *maẓlūmān*), oppressed, injured, tyrannized over. A.

مع *ma'a*, with, along with; notwithstanding. A.

معی *ma'i*, with me. A.

معد *ma'ahu*, with him.

معانبة or معانبت *mu'ātabat*, chiding, rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment. A.

معاش *ma'āsh*, living, livelihood, subsistence. A.

معاشرت *mu'āsharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse. A. [offences. A.

معاصی *ma'āṣi* (pl. of معصية *ma'ṣiyat*), crimes,

معافی *mu'āfā*, well, healthy, free from pain. A.

للمعافی *li'l mu'āfā*, to him who is free (from the pain of love). A.

معاقبت *mu'ākabat*, pursuing; punishment. A.

معالجه *mu'ālaja*, medical treatment, physicing, doctoring; remedy, cure. A.

معالجاتی *mu'ālajate*, a cure. A.P.

معامله *mu'āmala*, business, affair, dealing, trade; practice; treatment, behaviour, conduct. A.

معاند *mu'ānid* (P. pl. معاندان *mu'ānidān*), obstinate, stubborn, refractory; enemy. A.

معاینه *mu'āyana*, seeing clearly, inspecting, beholding. A.

معر *ma'bar*, pass, ferry, ford. A.

... می'بار, ferry-boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c. A.

معتاد *mu'tād*, accustomed, wont, used to. A.

معتبر *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed; respectable. A. [fesses. A.

معترف *mu'tarif*, one who acknowledges or con-

معتقد *mu'takid*, firmly persuaded; staunch believer; faithful friend, support. A.

معتکف *mu'takif*, continually at prayer (in the temple), assiduous and unremitting in religious exercises; devotional, devout. A.

معتمد *mu'tamad*, confidential, trusty, trustworthy; confidant. A. [confidant. A.

معتد علیه *mu'tamad 'alaih*, the relied upon

متعجب *mu'jib*, admirer of himself, vain, conceited; fop, beau. A.

معجز *mu'jiz*, miracle. A.

معدۀ *mi'da*, stomach. A.

معدن *ma'dan*, mine, source of minerals. A.

معدوم *ma'dūm*, extinct, non-existent, not forthcoming, lost; future. A.

معدہ سنگی *mi'da-sangī*, overgorging; dyspepsy. A.P.
 معذرت *ma'zarat*, excuse. A. [exculpated. A.
 معذور *ma'zūr*, excusable, pardonable; excused,
 داشتن معذور *ma'zūr dāsh-tan*, to hold excused. A.P.
 معرض *ma'raz*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. A.
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. A.
 معرفتی سابقہ *sābika'e ma'rifate*, an old acquaint-
 anceship. A.P.
 محرکہ *ma'raka*, battle-field; battle. A.
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. A.
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. A.
 معزولی *ma'zūlī*, dismissal, degradation. A.P.
 معشر *ma'shar*, company, society. A.
 معشوق *ma'shūk*, loved, beloved; mistress. A.
 معشوقہ *ma'shūka*, mistress. A.
 معشوقی *ma'shūkī*, relation of beloved. A.P.
 معصم *mi'sam*, wrist. A.
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. A.
 معصومی *ma'sūmī*, chastity, innocence. A.P.
 معصیت *ma'siyat*, rebellion, sin, crime, offence. A.
 بمعصیتی *ba ma'siyate*, for a crime. P.A.
 معضلات *mu'zilat* (pl. of معضلة *mu'zilat*, fem. of
 معضل *mu'zil*). difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. A.
 معطل *mu'atṭal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. A.
 معظم *mu'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. A.
 معظّمات *mu'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. A.
 معلم *mu'lam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. A.
 معلم *mu'allam*, marked, striped, spotted. A.
 . . . *mu'allim*, teacher, instructor, master. A.
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; expe-
 rienced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. A.
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. A.P.
 معلومی *ma'lūme*, a single coin, any money. A.P.
 معنی *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. A.

معنی *ba ma'nā*, in spirit. in substance, in
 reality. P.A.
 معنی ابن سخن *ma'nāyi in sukhun*, the meaning
 of these words (or of this speech). A.P.
 معول *mu'auwal*, relied upon for help; place of
 confidence. A.
 معونات *ma'unat*, aid, help, assistance. A.
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. A.
 معی *ma'ī*, with me, along with me. A.
 معیشت *ma'ishat*, living, livelihood, necessities
 of life, means, means of living. A.
 معین *mu'aiyan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. A.
 معیوب *ma'yūb*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. A.
 مغارہ *maghāra*, den, cave, cavern. A.
 مغاضب *mughāziban* (acc.), in a rage, furiously. A.
 مغرب *maghrib*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. A. [place. A.
 من مغربہا *mim maghribihā*, from its setting-
 مغربی *maghribiy*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. A.P.
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. A.
 مغز *maghz*, brain; marrow, kernel. P.
 مغزی *maghze*, a kernel. P. [ness. A.
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. A. [singer. A.
 مغنی *mughannin* and مغنی *mughannī*, musician,
 و انت مغنی *wa anta mughannin*, but thou art a
 singer. A.
 مغیلان *mughilān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is بول *babul*). A.
 مفتاح *maftāḥ* (pl. of مفتاح *miftāḥ*), keys. A.
 مفارقت *mufāraḳat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. A.
 مفارقت *mufāwazat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. A.
 مفتتن *muftatin*, bewitched, infatuated. A.
 مفتخر *muftakḥir*, boasting, boastful, proud. A.
 مفتقر *muftakir*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). A.
 مفتن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. A.

مفخر *mafkhār*, object of glory; glory, boast. A.
 مفخر الإسلام *mafkhāru 'l islāmi*, the glory of Islam. A.
 مفخر *mufakhkhār*, glorious, exalted. A.
 مفرح *mufarriḥ*, exhilarating; exhilarator. A.
 مفرما *ma farmā*, command not (neg. imp. of فرمودن). P.
 مفروش *ma firosh*, sell not (neg. imp. of فروختن). P.
 مفسد *mufsid* (P. pl. مفسدان *mufsidān*), mischievous, seditious; corrupter, mischief-maker. A.
 مفلس *mufliṣ* (P. pl. مفلسان *mufliṣān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless. A.
 مفلسي *mufliṣi*, insolvency, penury, poverty. A.P.
 مفهوم *mafḥūm*, understood, apprehended, comprehended. A.
 مقابله *muḳābalat* or مقابله *muḳābala*, opposition, resistance, contention, competition; confronting, straight before; contrast, collation. A.
 مقال *maḳāl*, speech, discourse, word. A.
 مقاله *maḳāla*, word, discourse, speech. A.
 مقام *maḳām*, standing-place, position, spot, seat, station, staying, halting-place (on a journey); session; place of residence, dwelling, abode. A.
 مقامات *maḳāmāt* (pl. of مقامة *maḳāmat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a مقامة *maḳāmat* or sitting. A.
 مقامر *muḳāmīr*, dicer, gambler, gamester. A.
 مقامي *maḳāme*, a place, a site. A.P.
 مقاومت *muḳāwamat*, opposing, contending, vying; opposition, resistance. A.
 مقبل *muḳbil*, advancing, prosperous; fortunate. A. [approved; welcomed. A.
 مقبول *maḳbūl*, received; accepted; agreeable,
 مقبولتر *maḳbūltar*, more acceptable, more agreeable, more welcome. A.P.
 مقتضي *muḳtaḏā* (in P. مقتضا *muḳtaḏā*), required, demanded; exigency, requirement. A.
 مقدار *miqdār*, quantity, amount. A.
 مقدر *muḳaddar*, decreed, predestinated. A.
 مقدار بمثل *hāza 'l miqdāru yaḥmiluka*, this quantity will support thee. A.
 مقدم *muḳaddam*, put before, placed before, preposed; preferred; antecedent, prior. A.
 مقدم داشتن *muḳaddam dāshtan*, to place foremost, to give precedence to. A.P.

مقدمه *muḳaddama*, preface, preamble, prologue, premiss. A.
 مقدمه خو زمخشري *muḳaddama'e naḥvi zamakhshari*, "Introduction to Syntax," by Zamakhshari. A.P.
 مقدور *maḳdūr*, predestined, decreed, fated. A.
 مقرب *muḳarrab* (P. pl. مقربان *muḳarrabān*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence; approximated; intimate or immediate attendant. A.
 مقرر *muḳarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed; agreed upon; certain. A.
 مقرون *maḳrūn*, connected, conjoined, yoked. A.
 مقري *muḳrī*, innate, natural. P.
 کور مقري *kūri muḳrī*, blind from one's birth. P.
 مقسوم *maḳṣūm*, distributed, divided, apportioned, allotted. A.
 مقصد *maḳṣad*, place of destination, goal; intention, end, aim, object, design, purpose. A.
 مقصود *maḳṣūd*, aimed at, intended; intention, aim, design, scope, drift. A.
 مقود *miḳwad*, reins, bridle; rope, hawser. A.
 مقيم *muḳim*, fixed, constant, abiding. A.
 مكارم *maḳārim* (pl. of مكرمة *maḳramat*), virtues, excellences, laudable actions; favours, benefits, bounties. A.
 مكاره *maḳāriḥ*, disagreeables, inconveniences; odious, detestable, or abominable things. A.
 مكاشفه *muḳāshafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse. A.
 مکالمه *muḳālama*, conversation, talk. A.
 مکان *maḳān*, place, habitation, house, dwelling. A.
 مکائد *maḳā'id* (pl. of کيد *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems. A.
 مکتب *muḳibb*, whatever causes (one) to hang the head; depressing, humiliating. A.
 مکّه *Makka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad. A.
 مکتب *maḳtal*, school, writing-school. A.
 مکتوب *maḳtūb*, written; letter. A.
 مکر *maḳr*, deceit, fraud, imposture. A.
 مکرر *muḳarrar*, repeated, reiterated. A.
 مکرم *muḳarram*, honoured, respected, revered. A.
 مکروه *maḳrūh*, odious, offensive, disagreeable, execrable. A.
 مکروهی *maḳrūhi*, unpleasantness. A.P.
 مکسب *maḳṣab*, gain, acquisition; means of getting a livelihood. A.

مكن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of كُردن). P.

مكنك *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. A.

مكنه *mukna* = *mikunad*; (see جاني *janī*). P.

مگر *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. P.

مگردان *ma gardān*, cause not (suffer not, allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gar-dānidan*). P.

مگس *magas*, fly, small winged insect. P.

مگوي *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). P.

ملا *mala'*, assembly, crowd of people. A.

ملا اُتان *bar mala' uftādan*, to become public, to get abroad. P.A.

ملاح *mallāh* (P. pl. ملاحان *mallāhān*), boatman, mariner, sailor. A.

ملاحده *mulāḥidat*, heretics, unbelievers. A.

ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. A. [strangers. A.]

ملاذ الغرباء *malāzu 'l ghurabā'i*, the refuge of *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. A.

ملازمت *mulāzamat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. A.

ملاطفه *mulāṭṭafat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. A.

ملاطيه *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. A.

ملاعبه *mulā'abat*, playing, joking. A. [ter. A.]

ملاقات *mulākāt*, meeting, interview, encounter

ملا *malāl* (or ملالة *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue,

ملالي *malālī*, displeasure. A.P. [languor. A.]

ملام *malām*, reproach, reprehension. A.

ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. A.

ملاهي *malāhī* (pl. of ملهي *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). A. [angels. A.]

ملائك *malā'ik* (pl. of ملك *malak* or ملاك *mal'ak*), ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملك *malak*) angels. A.

يا ملائكتي *yā malā'ikatī*, O! my angels. A.

ملائك صورتی *malā'ik-ṣūrate*, an angel-faced creature, one of angelic form. A.P.

ملة *millat*, religion, faith, creed. A.

ملجأ *maljā*, asylum, place of refuge. A.

ملحد *mulḥid*, heretic, infidel. A.

ملحوظ *malḥūz*, observed, beheld, viewed, glanced

ملخ *malakh*, locust. P. [at. A.]

ملعون *mal'ūn*, cursed, execrated, damned. A.

ملك *milk*, property, estate, possession. A.

... *mulk*, kingdom, sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. A.

ملك ودين *mulk o dīn*, church and state. A.P.

ملك *malak*, angel. A.

... *malik*, king. A. [nobles. A.]

ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the

ملك زاده *malik-zāda*, king's son, prince. A.P.

ملك نيمروز *maliki nīmroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sistān and Makrān, of which Sām Nerimān was governor for Minūchihr, seventh king of the first or Peshdādyan dynasty of Persia). A.P.

ملكوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. A.

ملكي *malakī*, angelic. A.P.

ملوث *mulawwaṣ*, polluted, contaminated, defiled, soiled. A.

ملوك *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. A.

ملول *malūl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. A.

ملولي *malūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. A.P.

ممالك *mamālik* (pl. of مملكة *mamlukat*), regions, kingdoms, realms. A.

ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. A.

ممتاز *mumtāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. A.

ممتنع *mumtani'*, prohibited; impossible, impracticable. A.

ممد *mumidd*, prolonger, extender, aider, assistant. A.

ممدوح *mamdūh*, praised, lauded. A.

ممسك *mumsik*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. A.

ممقوت *mamkūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. A.

مملكت *mamlukat*, dominion, realm, kingdom. A.

مملوك *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. A.

مملوكي *mamlūkī*, relation of servant, servile condition, servitude. A.P.

من *man*, I, (and in the oblique case) me. A weight varying from 1½ lbs. to 80 lbs. P.

من *man*, who, he who, she who, him who; whoso, whosoever; who? A.

من ذا *māz zā*, who (is) this? A.

من *min*, from; of; from amongst, by; besides; for; on account of; than. A.

من ذا الذي *miz za 'llazī*, from this who. A.

من مولود *mā min maulūdin*, there is not one of those who are born, there is none born. A.

من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred; imposing a sense of obligation. A.

منابر *manābir* (pl. of منبر *mimbar*), pulpits, platforms. A.

مناجات *munājāt*, prayers, silent devotions. A.

مناذمت *munādamat*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with. A.

منارة *manāra*, lighthouse; minaret, tower from whence people are summoned to prayer. A.

منازعت *munāza'at*, altercation, contest, hot contention. A.

مناسب *munāsib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos. A.

مناسبت *munāsabat*, relation, resemblance; analogy, proportion, comparison. A.

مناسحت *munāṣaḥat*, advice, admonition, exhortation, counselling. A.

مناظرة *munāzara*, disputation. A.

منافع *manāfi'* (pl. of منفعة *manfa'at*), gains, profits, benefits, advantages. A.

مناقض *munākiz*, contrary, repugnant. A.

مناكحت *munākahat*, marriage. A.

من السماء *mina 's samāi*, from heaven. A.

من العذاب الأدنى *mina 'l 'azābi 'l adnā*, of the lighter punishment, i.e. of this world. A.

مناهي *manāhī* (pl. of مهيى *manhiy*), forbidden practices, prohibited things; crimes, sins. A.

من آياته *min āyātihi*, of or from its (the Kurān's) verses. A.

منبر *mimbar*, pulpit. A.

من بعد *mim ba'da*, afterwards. A.

من بعد ذلك *mim ba'da zālika*, after that. A.

منت *manat*, I thee. P.

منت *minnat*, praise; thanks; obligation, conferring a favour; twitting or casting in the teeth of benefits conferred. A.

منت بردن *minnat burdan*, to bear or lie under obligations. A.P.

منت شاس *minnat-shinās*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful. A.P.

منت نهادن *minnat nihādan*, to lay under obligations, to confer a favour. A.P.

منتصب *muntaṣib*, erect; set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot); marked with *naṣba* or *fatḥa*, nasbated (as when *kidr* has been changed to *ḡadr*). A.

منتظر *muntazir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant. A.

منتظم *muntazim*, arranged; placed in rows; threaded (as pearls). A.

منتهی *muntahā*, finished, terminated, completed, accomplished, ended, consummated. A.

منجلاب *manjalāb*, impure or stinking water. P.

منجم *munajjim*, astronomer, astrologer. A.

من خير *min khair*, of good, of what is good and desirable. A.

منزل *manzil*, dwelling-house, mansion; lodging; halting-place, stage, station-house; dignity, rank. A.

منزلًا *manzilan*, as to rank (accus.). A.

منزلت *manzilat*, rank, station; dignity; character, esteem. A.

منسوب *mansūb*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged; accused. A.

منش *manash*, I him. P.

منش یکی از متعلقان منش مطلع گردانید *yake az muta-'allikāni manash muṭṭali' gardānīd*, one of my friends made him acquainted. P.

منشآت *manshāt*, literary compositions, writings. A. [nīshastan]. P.

منشین *ma nishīn*, sit not (neg. imp. of نشستن).

منصب *manṣib* or *manṣab*, office, post, dignity. A.

منصب قضا *manṣibi qazā*, office of a judge. A.P.

منصبی *manṣabe*, a post of dignity. A.P.

منصرف *munṣarif*, receding, retiring, departed. A.

منصرف کردن *munṣarif kardan*, to retire, depart; to get rid of, spend, dissipate. A.P.

منصف *munṣif*, just, true, honest, candid منصفًا *munṣifan* (acc.). A.

منصور *manṣūr*, aided, defended (by God), rendered victorious. A.

- الاعداء المنصور علی *al mansūru 'ala 'l ā'dā'i*, the victorious over enemies. A.
- منطق *mantīk*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.
- منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, looks. A.
- منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.
- منظوم *manẓūm*, (fem. منظومه *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.
- منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.
- من عبدی *min 'abdī*, from my servant. A.
- منعدم *mun'adīm*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.
- منعم *mun'am*, benefited, blest with abundance, wealthy, affluent. A.
- منعم *muna'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.
- من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.
- منغص *munaghghaṣ*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.]
- منفذ *manfaẓ*, place of passage; pass, passage.
- منفعت *manfa'at*, emolument, advantage, benefit. A.
- منقضي *munkaẓī*, finished, ended, completed. A.P.
- منقطع *munkaṭi'*, cut off, exterminated. A.
- منكر *munkar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munkir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.
- منكری *munkarī*, atrocity, iniquity. A.P.
- ... *munkare*, an atrocious offence, an enormity. A.P.
- منگر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نگرستن). P.
- منم *manam*, I am, I am (one who). P.
- من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.
- منه *ma nih*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهادن). P.
- منية *munyat*, wish, desire. A.
- منيّتي *munyatī*, my desire. A.
- منية *maniyat*, death, decease. A.
- منيّتي *maniyatī*, my death. A.
- منيّتي قبل *qabla maniyatī*, before my death. A.
- منيع *manī*, inaccessible, impregnable. A.
- منیوش *manyūsh* (for *ma niyush*), listen not. P.
- مو *mū*, hair. P.
- موي زنگي *mūyi zangī*, hair of a negro. P.
- موجب *mawājib* (pl. of موجب *mūjib*), causes, reasons, motives. A.
- مواجهه *muwājaha*, presence; face to face. A.
- مواخذ *mu'ākhaẓ*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.]
- مواخذت *mu'ākhaẓat*, remonstrance, reprehension.
- مواخذت کردن *mu'ākhaẓat kardan*, to call to an account. A.P. [peds, cattle. A.]
- مواشي *mawāshī* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds.
- مواظبت *muwāẓabat*, perseverance, assiduity. A.
- موافق *muwāfiq*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.
- موافقت *muwāfaqat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.
- مؤانست *mu'ānasat*, intimacy, familiarity. A.
- موت *mawt*, death. A.
- موت الفقراء راحة *mawtu 'l fuqarā'i rāḥatun*, the death of the poor (is) ease. A.
- مؤثر *mu'aṣṣar*, impressed. A.
- ... *mu'aṣṣir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.
- موج *mauj*, wave. A.
- موجب *mūjib*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P.A.]
- بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according to.
- موجع *mūja'*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجعي *mūja'ī*). A.
- موجود *maujūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.
- موجودات *maujūdāt* (pl. of موجودة *maujūdat*), existing things; existences. A.
- موجه *muwajjah*, approved, agreeable. A.
- موحد *muwahhid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.
- مودت *mawaddat*, friendship, love. A.
- مؤذن *mu'azzin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.
- مؤذي *mu'zī*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.
- مور *mūr* (or *mor*), ant, emmet; reptile. P.
- مورچانه *mūrchāna*, rust of iron. P.
- مورچه *mūrcha* (pl. مورچگان *mūrchagān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

مور *mūram*, I am an ant. P.
 موروث *maurūs*, inherited; hereditary. A.
 موري *more*, an ant. P.
 موريانه *moriyāna*, rust. P. [nious. A.
 موزون *mauzūn*, weighed, measured; harmo-
 موسم *mausim*, time, season; monsoon. A.
 موسوم *mausūm*, marked, signed, impressed,
 branded; noted, characterized; named. A.
 موسي *Mūsā*, Moses, the Jewish lawgiver. A.
 موش *mūsh*, mouse. P.
 موشك *mūshak* (dim. of موش *mūsh*), little mouse. P.
 موشك كور *mūshaki kūr*, blind little mouse,
 i.e. the mole. P.
 موصوف *mausūf*, furnished with qualifications,
 qualified; characterized, distinguished; de-
 scribed; praised; before-mentioned. A.
 موضع *mauza'*, place; village, hamlet, town. A.
 موضعي *mauza'e*, a place, a certain place. A. P.
 موعظت *mau'izat* (P. pl. موعظها *mau'izahā*), ad-
 vice, admonition, exhortation, homily. A.
 موثق *muwaffak*, assisted, favoured, blessed. A.
 . . . *muwaffik*, one who prospers, favours,
 seconds; sure guide. A.
 موكل *muwakkal*, appointed guardian, charged
 with, entrusted; superintendent; keeper
 (of a prisoner). A.
 مولد *maulid*, native country, birth-place. A.
 مولع *mūlī*, excited; greatly addicted, passion-
 ately fond, eager desirer; ardent, greedy. A.
 مؤلف *mu'allif*, compiler, composer, author. A.
 مولود *maulūd*, born. A.
 مولی *maulā*, lord, master, ruler. A.
 المولی *al maulā*, God, the Lord. A.
 مولی العرب والعم *maulā mulūki 'l 'arabi
 wa 'l 'ajami*, lord of the kings of Arabia
 and Persia, A.
 موم *mūm* or *mom*, wax. P.
 مؤنت *ma'unat*, provisions, daily food or rations. A.
 مؤنس *mu'nis*, intimate, familiar; companion,
 friend. A.
 موي *mū*, hair of the head. P. [whiskers. P.
 موي بناگش *mūyi bunāgosh*, hair of the cheek,
 مؤيد *mu'aiyad*, aided, strengthened, rendered
 victorious. A.
 مؤيد من السماء *al mu'aiyad mina 's samā'i*, the
 aided of heaven. A.
 مؤي *mū'e*, a single hair. P.

ماه *maḥ*, the moon. P.
 . . *mih*, great; superior. P. [jesty. A.
 مهات *mahābat*, fear, dread, alarm; awe; ma-
 مهار *mihār*, leading-string, reins, halter, bridle;
 a camel's leading-string or bridle; a peg
 put through a camel's nose to which the
 leading-string is attached. A.
 ماه باره *mah-pāra* (lit. piece of the moon), mis-
 tress. P. [perior. P.
 مهتر *mihtar* (pl. مهتران *mihtarān*), greater, su-
 مهتری *mihtari*, greatness; superiority, head-
 ship, rule. P.
 مهجور *mahjūr*, separated, cut off, excluded; fled
 from, forsaken, deserted, rejected, shunned. A.
 مهد *mahd*, cradle. A. [ness. P.
 مهر *mih*, love, attachment; tenderness, kind-
 . . *muhr*, seal; virginity. P.
 مهرش *mihrash*, love of him (her, it); his love. P.
 مهربان *mihrbān*, kind, affectionate, friendly;
 friend, lover. P.
 ماه رو *mah-rū*, moon-faced, beautiful. P.
 ماه روئي *mah-rū'i*, thou art fair as the moon. P.
 مهره *muhra*, chessman; bead of glass or coral. P.
 مهره بر جیدن *muhra bar chidan* (lit. to gather
 up the pieces, or chessmen), to give up the
 game, to abandon (an enterprise). P.
 مهم *muhimm*, momentous (affair), grand, serious,
 urgent, weighty (business). A.
 مهمان *mihmān*, guest, being a guest. P.
 مهمان سراي *mihmān-sarāi*, guest-chamber, house
 for strangers, hospitable roof, hostel. P.
 مهماني *mihmāni*, feast, entertainment; hos-
 pitality. P.
 مهمل *muhmal*, useless, of no importance; neg-
 lected, disregarded. A.
 . . . *muhmil*, negligent, careless. A.
 مهيا *muhaiyā*, prepared, made ready. A.
 مہين *mihīn*, greatest, noblest. P.
 مي *mai*, wine. P.
 مي *mī*, a particle prefixed to the Aorist, the
 Present, Imperfect, and Imperative of Per-
 sian verbs, which has the effect of chang-
 ing the two last into the habitual and con-
 tinuative forms. P.
 ميا *mayā*, come not (neg. imp. of آمدن *āma-
 dan*). P. [ازاردن). P.
 ميازار *mayāzār*, distress not (neg. imp. of
 ميان *miyān*, waist, middle; between, betwixt. P.

از ان میان *az an miyan*, from the midst thereof, from amongst them. P. [tapis. P.]
 در میان آمدن *dar miyān āmadan*, to come on the loins. P.
 میان *miyān bastan*, to gird the waist or loins. P.
 میان *miyān-tihī*, empty within, hollow. P.
 میانه *miyāna*, middle; middle-sized, middling, moderate; mediation. P. [آمدن]. P.
 می آید *mī āyad*, is coming, cometh (present of *میآید*).
 میت *maiyyit*, dead. A.
 میته *hāzā ma'ahu maiyyitun*, this (thing) with him (is) dead. A.
 میخ *mekh*, nail, peg or pin. P.
 میخی *mekhe chand*, some nails, a few pegs. P.
 میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena; battle-field, battle. A. [thou. P.]
 میر *mīr*, prince; (imp. of مردن *murdan*) die
 میراث *mīrās*, heritage, inheritance. A.
 میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of *میرانیدن*). P. [میرانیدن]. P.
 میرود *mīravad*, goeth, is going (present of *میرود*).
 میسر *muyassar*, facilitated, made easy; practicable, feasible, obtainable; obtained, gained. A.
 میشتی *mīshū'ī*, thou canst wash (aor. of *میشتن*). P.
 میکائیل *Mikā'il*, Michael, the archangel (thought by the Muhammadans to be the especial protector of the Jews, as Gabriel is of the followers of Islām). A.
 میگردم *mīkardam*, I was making (Progressive or Continuative Past of کردن). P.
 میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness, partiality. A. [bias. A.P.]
 میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend,
 میل *mīl*, needle; skewer or wire for anointing the eye with collyrium. A.
 میلی *maile*, a leaning, a bias, an inclination. A.P.
 میمون *maimūn*, prospered with success, favoured by fortune; fortunate, auspicious; name of a man, Felix. A.
 مینا *mīnā*, glass of a variety of colours; enamel; blue heaven, azure sky. P.
 میندیش *mayandesh*, be not anxious (neg. imp. of اندیشیدن *andeshidan*). P.
 میوه *mīva* or *meva*, fruit. P.

ن

نا *na*, not (a prefixed negative particle). P.
 نا *nā* (prefix), not, non-, un-, in-, dis-. P.

نا *na* (pronom. suffix), us, of us, our. A.
 نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. P.
 نا امید *nā umed*, or *nā ummed*, despairing, despaire, despondent. P.
 نا امیدی *nā umedī*, despair, hopelessness. P.
 نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. P.A.
 نا بکاری *nā bakārī*, uselessness. P.
 نا بوده *nā būda*, not been, not become. P.
 نا بینا *nā bīnā* (pl. *nā bīnāyān*), not seeing, blind, sightless. P.
 نا بینایی *na bīnā'ī*, want of sight, blindness. P.
 nā bīnā'e, a blind person. P.
 نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. P.
 نا پایدار *nā pāi-dār*, unstable, unsteady, inconstant. P.
 نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious, negligent; intemperate, incontinent, unchaste. P.
 نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved; objectionable, unbecoming, distasteful, displeasing, offensive. P.
 نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything deserving of disapprobation. P.
 نا پسندیده *nā pasandīda*, disapproved; deserving of censure and disapprobation; offensive, unpleasant. P.
 نا تراشیده *nā tarāshīda*, unhewn, unpolished, uncouth; lout. P. [defective. P.A.]
 نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect,
 نا توان *nā tuwān*, impotent, weak, powerless. P.
 نا توانی *nā tuwānī*, inability, weakness, impotence. P.
 نا جنس *nā jīns*, of worthless stock or quality; ignoble; ill-conditioned. P.A.
 نا جوانمرد *nā juwān-mard* (pl. *nā juwān-mardān*), not a gentleman, ungentlemanly; illiberal, ignoble. P.
 نا چار *nā chār*, helpless, remediless. P.
 نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile, contemptible. P.
 نا حق شناس *nā haqq-shinās*, ungrateful. P.A.
 ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. P.
 نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. P.
 نا خوبی *nā khūbī*, want of beauty, uncomeliness, ugliness. P.
 نا خوردن *nā khurdan*, not eating; not to eat. P.
 نا خورده *nā khurda*, not eaten, untasted; not suffered, felt or experienced, unfelt. P.

خوش *khwush*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious. P.

آواز *nā khwush-āwāz*, possessed of a disagreeable voice, harsh-voiced. P.

خوشتار *nā khwushtar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable. P.

نادان *nādān*, ignorant, inexperienced; fool. P.

نادانی *nādānī*, ignorance, folly; (thou) art ignorant. P.

نادر *nādir*, rare, wonderful, uncommon; rarely. A.

نادر الحسن *nādiru 'l ḥusn* of rare beauty. A.

ندرت *nā durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong. P.

ندیده *nā dida*, unseen; unknown. P.

نار *nār* (fem.), fire; hell. نارا *nāran* (acc.). A.

ناز *nāz*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs. P.

نازل *nāzil*, lowered, descending. A.

نازنین *nāznīn*, lovely, amiable, agreeable, delicate; dear, precious; belle, mistress. P.

نازنینی *nāznīnī*, thou art a beauty; thou art held dear or precious. A.

زبا *nā zebā*, ill-favoured, uncomely; unbecoming. P.

نازیدن *nāzīdan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated. P.

ناس *nās*, men, mankind. A.

الناس *an nās*, mankind. A.

ناس علی دین ملوکیم *an nāsu 'alā dīni mulūki-him*, men (follow or make a profession) according to the religion of their kings. A.

نا ساز *nā sāz*, inharmonious, dissonant, discordant. P.

نا سازگار *nā sāzgār*, uncongenial. P.

نا سپاس *nā sipās*, ungrateful, unthankful. P.

نا سزا *nā sazā*, unworthy, improper, unbecoming. P.

نا سازوار *nā sazāwār*, uncongenial, ungenial. P.

نا سزایی *nā sazāi*, unworthy. P.

نا سزایی *nā sazā'e*, an unworthy personage. P.
ناشره *nāshirat* (pl. نشرات *nāshirāt*), a cloud-scattering, or dust-scattering (wind), strong (wind). A. [acquaintance. P.]

نا شناخت *nā shinākht*, unknown, without

نام *nāsih*, monitor, counsellor, faithful adviser. A.

ناصر *nāṣir*, defender, assistant, helper. A.

نا صواب *nā ṣawāb*, not right, improper, vain, false. P.A.

ناصیه *nāṣiya*, forelocks, pendulous ringlets; front, forehead, countenance. A.

ناطور *nātūr*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation. A.

ناظر *nāẓir* (P. pl. ناظران *nāẓirān*), looker, viewer, inspector, spectator, beholder. A.

ناف *nāf*, the navel. P.

نافذ *nāfiz*, penetrating, piercing; valid, operative, effective; received, obeyed. A.

نا فرجام *nā farjām*, unpropitious, unhappy. P.

نا فرمان *nā farmān*, disobedient, uncomplying, ing, stubborn, refractory. P.

نافع *nāfi*, profitable, advantageous, salutary, useful. A. [benefit. A.]

بنافع *bi nāfi'in*, for benefiting, (calculated) to

فایز *fa laisa bināfi'in adabu 'l adīb*, then the instruction of the teacher is of no benefit. A. [impaired. A.]

ناقص *nāqis*, deficient, defective; diminished,

ناقص عقل *nāqis 'aql*, deficient in understanding. unintellectual, dull. A.P. [making. P.]

نا کردن *nā kardan*, not to make; the non-

کرده *nā karda*, unfinished, undone. P.

نا کس *nā kas*, mean base, vile, worthless; a nobody. P.

ناگاه *nā gāh*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden. P.

نا گفتن *nā guftan*, not to speak; not speaking. P.

ناگه *nāgah*, suddenly, all at once. P.

ناگه *nāgahe*, on a sudden, unexpectedly. P.

نالش *nālīsh*, complaint, lamentation. P.

نال *nāla*, complaint, moan, lamentation. P.

نالیدن *nālīdan*, to complain, lament, bemoan, groan. P.

نام *nām*, name; fame, character, reputation. P.

نام نهادن *nām nihādan*, to name, to call. P.

نامحسوب *nā mahbūb*, unloved, disliked. P.A.

نامرادی *nā murādī*, unpleasantness, disagreeableness, disappointment; distress, despair; renunciation of the world. P.A.

نامردم *nā mardum* (pl. نامردمان *nā mardumān*), not human, inhuman, brutish; base, ignoble, vile. P.

نامساعد *nā musā'id*, unfavourable, unpropitious. P.A.

مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.

معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.

معل *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.

مقبول *na maqbūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.

مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.

نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]

ناموزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonious. P.A.

ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.

نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.

نامه *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.

نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.

نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.

نان تہی *nāni tihī*, dry bread. P.

نان رباط *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]

نان وقف *nāni wakf*, bequest of bread in alms. P.

نہادہ *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.

نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.

ناوری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of *nayāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvardan*, to bring). P.

نا هموار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.

نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.

نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]

نایافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or find. P.

ناید *nāyad* (for *nayāyad*), comes not. P.

نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.

لِ النَّائِمِ *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

نائی *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.

نابت *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.

... nabāt, vegetation, plant. A.

نابتاً حسنّاً *nabātan ḥasanan*, fair plants. A.

نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.

... na barad, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.

... na burad, he cuts not off (aor. of *burīdan*). P.

نبری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.

نہشت *nabisht*, writing, inscription. P.

نہشتن *nabishtan*, to write. P.

نبض *nabz*, the pulse. A.

نبوت *nubuwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.

نبودی *na būde*, he or it would not be. P.

نبی *nabī* = نبیند *na binad* [q. v.]. P.

نبی *nabiy*, prophet. A.

نبیند *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *didan*). P.

نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sidan*). P.

نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sidan]. P.

نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.

نتواند *na tuwānad*, cannot. P.

نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.

نثار *nišār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.

نثار *nušār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.

نجم *najm*, star. A.

نجویی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing. of جستن *jستن*). P.

نحس *naḥnu*, we. A. [present of جستن *jستن*]. P.

نحو *naḥw*, way, path, track. A.

النحو *an naḥw*, grammar, syntax. A.

نحوی *naḥwī*, teacher of syntax, grammarian. A.

بنحوی *bi naḥwīyin*, by a grammarian. A.

نخست *nukḥust*, first; first of all. P.

نخستین *nukḥustīn*, first; original, former. P.

نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.

نخل *nakhl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]

نخل بند *nakhl-band*, maker of artificial flow-

نخل بنی محمود *nakhlā'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.

نخل بنی هلال *nakhlā'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in Arabia. A.

ند *and*, are. P.

نداء *nida*, voice, call from heaven. A.

ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

نداني *na dāni*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.

ندر *na darad*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *daridan*). P.

ندما *nudamā* (pl. of ندیم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.

دهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.

ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P.

ندیم *nadīm* (P. pl. ندیمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.

نذر *naẓr*, vow, offering; gift to a superior. A.

نذیر *naẓīr*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیراً *naẓīran* (acc.). A.

نذیراً *kafā bi taghaiyuri 'z zamāni naẓīran*, change of time is a sufficient admonisher. A.

نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive. P.

نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.

نرمی *narmī*, softness, mildness, gentleness. P.

نزع *nizā*, quarrel, strife, dispute. A.

نزد *naẓd*, near, towards, with. P.

نزدیک *naẓdik*, near, with, adjoining, present. P.

نزدیکان *naẓdikān* (pl. of نزدیک *naẓdik*), those near or about one, servants, attendants. P.

نزدیکتر *naẓdiktār*, nearer. P.

نزع *naza'*, the agonies of death. A.

نزول *nuzūl*, descending, alighting; descent. A.

نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.

نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship. A.

نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [*sadda*]. A.

نسد *nasuddu*, we will close up (imperf. of سد *sad*). *nasuddu bihi shukūka 'l ma-brazi*, we will close up with it the chinks of the privy. A.

نسرین *nasrīn*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.

نسق *nasak*, order, manner, method, arrangement. A.

نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.

نسیج *nasīj*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.

نشأت *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nasha'a*). A.

نشاط *nashāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.

نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.

نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.

نشانیدن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.

نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.

نشاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.

نشست *nishast*, he sat; sitting. P.

نشستن *nishastan*, to sit, squat; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.

نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P.

نشیده *na shanīda'e*, hast thou not heard? P.

نشوی *na shavī*, thou wilt not become (aor. of شدن *shodan*). P.

نشیب *nisheb*, descent, declivity, slope. P.

نشیمن *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.

نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن *nishastan*). P.

نشیمن *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن *nishastan*). P.

نشینی *nishīnī*, thou shouldst sit. P.

نصب کردن *naṣb kardan*, to fix, appoint. A.P.

نصر *naṣr*, victory. A.

... *naṣara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.

نصر اعلامه *naṣara d'lāmahu*, may (God) give victory to his banners. A.

نصرانی *Naṣrānīy*, Nazarene, Christian. A.

نصیحت *naṣīhat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.

نصیحتگر *naṣīhatgar*, counsellor, adviser. A.P.

نطفه *nutfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.

نطق *nuṭṭ*, speech, articulation. A.

نطیب *nuṭībū*, we find sweet (imperf. of طاب *ṭāba* for *aṭāba*, 4th form of the verb طاب *ṭāba* for طیب). A.

نظر *naẓar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.

نظر کردن *naẓar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.

نظر داشتن *naẓar dāshtan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.

نظری *naẓare*, a look, a glance. A.P.

نظم *naẓm*, verse, poetry. A. [lawful. A.

نظیف *naẓīf* (fem. نظیفة *naẓīfat*), pure, clean,

مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.

معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.

معل *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.

مقبول *na makbūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.

مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.

نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P.A. [nious. P.A.]

ناموزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonious. P.A.
ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.

نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.

نامه *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.

نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.

نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.

نان تہی *nāni tihī*, dry bread. P.

نان رباط *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]

نان وقف *nāni waqf*, bequest of bread in
ناہد *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.

نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.

ناوری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of
ناوری *nayāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvar-dan*, to bring). P.

ناہوار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.

نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.

نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]

نایافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or
ناید *nāyad* (for نیاید *nayāyad*), comes not. P.

نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.

لای *lā 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

نای *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.

نابت *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.

... nabāt, vegetation, plant. A.

نابتا حسن *nabātan ḥasanan*, fair plants. A.

نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.

... na barad, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.

... na burad, he cuts not off (aor. of بریدن *burīdan*). P.

نبری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.

نہشت *nabisht*, writing, inscription. P.

نہشتن *nabishtan*, to write. P.

نبض *nabz*, the pulse. A.

نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.

نبودی *na būde*, he or it would not be. P.

نبی *nabī* = نبیند *na binād* [q. v.]. P.

نبی *nabīy*, prophet. A.

نبیند *na binād*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dīdan*). P.

نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-dan*). P.

نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sīdan). P.]

نستوان *na tuwān rast*, one cannot escape. P.

نتواند *na tuwānad*, cannot. P.

نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.

نثار *niṣār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.

نثار *nuṣār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.

نجم *najm*, star. A.

نجوی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing. of جستن *jستن*). P.

نهن *naḥnu*, we. A. [present of نهن *naḥnu*, we. A.]

نحو *naḥw*, way, path, track. A.

التحوی *an naḥw*, grammar, syntax. A.

نحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.

بنحوی *bi naḥwīyin*, by a grammarian. A.

نخست *nukḥust*, first; first of all. P.

نخستین *nukḥustīn*, first; original, former. P.

نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.

نخل *nakhḥl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]

نخل بند *nakhḥl-band*, maker of artificial flow-

نخل بنی محمود *nakhḥla'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.

نخل بنی هلال *nakhḥla'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in

ند *and*, are. P. [Arabia. A.]

نداد *nidā*, voice, call from heaven. A.

ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

نداني *na dānī*, thou knowest not ; knowest not thou ? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.

ندر *na darād*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *darīdan*). P.

ندما *nudamā* (pl. of ندیم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.

دهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.

دیدۀ *na dīda'e*, hast thou not seen ? P.

ندیم *nadīm* (P. pl. ندیمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.

نذر *nazr*, vow, offering ; gift to a superior. A.

نذیر *nazīr*, admonisher, monitor ; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *na-zīran* (acc.). A.

نذیرا *kafā bi taghaiyuri 'z zamāni nazīran*, change of time is a sufficient admonisher. A.

نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive. P.

نرم *narm*, soft, mild, gentle ; downy. P.

نرمی *narmi*, softness, mildness, gentleness. P.

نزاع *niza'*, quarrel, strife, dispute. A.

نزد *nazd*, near, towards, with. P.

نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present. P.

نزدیکان *nazdikān* (pl. of نزدیک *nazdik*), those near or about one, servants, attendants. P.

نزدیکتر *nazdiktar*, nearer. P.

نزع *naza'*, the agonies of death. A.

نزول *nuzul*, descending, alighting ; descent. A.

نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing ; pureness, freshness ; delight, pleasure, recreation, diversion. A.

نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship. A.

نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe ; to compare. A.P. [*sadda*]. A.

نسد *nasuddu*, we will close up (imperf. of سد *sad*). *nasuddu bihi shukūka 'l ma-brazi*, we will close up with it the chinks of the privy. A.

نسرین *nasrīn*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.

نسق *nasak*, order, manner, method, arrangement. A.

نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.

نسج *nasij*, woven ; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.

نشأت *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nasha'a*). A.

نشاط *nashāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.

نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic ; scar ; flag, standard. P.

نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.

نشانیدن *nishāndan*, to mark ; to cause to sit, to seat, to place ; to quench, extinguish, allay. P.

نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.

نشاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.

نشست *nishast*, he sat ; sitting. P.

نشستن *nishastan*, to sit, squat ; to settle, to be fixed ; to be extinguished. P.

نشسته *nishasta'e*, art thou sitting ? P.

شنیده *na shanīda'e*, hast thou not heard ? P.

نشوی *na shavī*, thou wilt not become (aor. of شدن). P.

نشیب *nisheb*, descent, declivity, slope. P.

نشیمن *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.

نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن). P.

نشیمن *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن). P.

نشینی *nishīnī*, thou shouldst sit. P.

نصب کردن *naṣb kardan*, to fix, appoint. A.P.

نصر *naṣr*, victory. A.

... *naṣara*, he succoured, he helped ; (used optatively) may He render victorious ! A.

نصراعلامه *naṣara ā'lāmahu*, may (God) give victory to his banners. A.

نصرانی *Naṣrānīy*, Nazarene, Christian. A.

نصیحت *naṣīhat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.

نصیحتگر *naṣīhatgar*, counsellor, adviser. A.P.

نطفه *nuṭfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.

نطق *nuṭṭ*, speech, articulation. A.

نطیب *nuṭību*, we find sweet (imperf. of اطاب *aṭāba*, 4th form of the verb طاب *ṭāba* for طیب). A.

نظر *nazar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.

نظر کردن *nazar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.

نظر داشتن *nazar dāshan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.

نظری *nazare*, a look, a glance. A.P.

نظم *naẓm*, verse, poetry. A. [lawful. A.]

نظیف *naẓīf* (fem. نظیفة *naẓīfat*), pure, clean,

نعت *na't*, description, epithet; praise. A.

نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.

نعره زدن *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.

نعل *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called سریر *sarir*). A.

نعل *na'l*, horse-shoe, shoe. A.

نعل در آتش *na'l dar ātish* (lit. horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.

نعلند *na'l-band*, smith, farrier. A.P.

نعلبند پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.

نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.

نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.

... *ni'am* (pl. of نعمة *ni'mat*), good things. A.

نعمت *ni'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.

نعمتی *ni'mate*, a single favour. A.P.

گر اندر نعمتی *gar andar ni'matī*, if thou art in affluence. P.A.

نعوذ بالله *na'ūzu bi 'llāh*, we seek refuge with God; God help us! A.

نعیب *na'ib*, croaking, croak. A.

نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.

نعیق غراب البین *na'iku ghurābi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see غراب *ghurāb*). A.

نعم *na'im*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.

نغز *naghz*, beautiful, good. P.

نغزتر *naghztar*, more agreeable. P.

نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.

نفاق *nifāk*, hypocrisy, dissimulation. A.

با نفاق *ba nifāk*, hypocritically. P.A.

نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A [desire. A.

نفس *nafs*, soul, spirit; self, person; carnal

... *nafas*, breath, breathings; talk; moment. A.

نفس اماره *nafsi ammāra*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.

نفس بر آوردن *nafas bar āvardan*, to give utterance. A.P.

نفس پرور *nafs-parwar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.

نفسک *nafsuka*, thyself, thy soul. A.

نفسه *nafsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.

نفسی *nafase*, a single breath, one breath, a

نفسی سرد *nafase sard*, a cold sigh. A.P.

نقط *nafī* or *nift*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.

نقط انداز *nafī-andāz*, maker of fireworks. A.P.

نقط اندازی *nafī-andāzī*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.

نفع *naf'*, gain, profit, advantage, benefit. A.

نقده *nafaqa*, the necessary expenses for living. A.

نقده کردن *nafaqa kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.

نفور *nafūr*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.

نفي *nafī*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.

نفیس *nafīs*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*nafas*). A.

نفي کردن *nafī kardan*, to eject, to expel. A.P.

نقاش *naqqāsh*, embroiderer; painter, limner. A.

نقب *naqb* (P. pl. نقبها *naqbhā*), subterranean excavation, digging through a wall, breach. A.

نقد *naqd*, ready money, coin, small change. A.

بنقد *ba naqd*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.

تقدی *naqde*, the money. A.P.

نقره *nukra*, silver. A.

نقره خام *nukra'i khām*, virgin silver. A.P.

نقش *naqsh*, picture, drawing, design; spot, paint. A.

نقش برون *naqshi birūn*, outward adorning. A.P.

نقش و نگار *naqsh o nigār*, spots and hues, paintings and ornaments. A.P.

نقص *nāqs*, defect, deficiency, injury. A.

نقصان *nukṣān*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.

نقض *naqz*, violation of contract, rupture, infringement; acting contrary to. A.

نقل *naql*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.

نقل کردن *naql kardan*, to remove, migrate; to

نکاح *nikāh*, marriage. A.

نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نکته *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle. A. [kardan]. P.

نکند *na kunad*, makes not (neg. aor. of کردن) *nikū*, good, beautiful ; well ; safe and sound. P.

نکو *nikū-rū*, handsome-faced. P.

نکو سیرت *nikū-sīrat*, virtuous, moral. P.A.

نکو نام *nikū-nām*, bearing a good name, respectable, respected. P.

نکو هیدن *nakūhīdan*, to despise, slight, blame. P.

نکو هیده *nakūhīda*, despised, blamed, scorned, spoken ill of ; despicable. P.

نکوئی *nikū'i*, goodness, kindness, amiability ; comeliness, beauty. P.

نکوئی کردن *nikū'i kardan*, to do good. P.

نگار *nigār*, picture ; beloved object, sweetheart ; beauty. P. [pourtray. P.]

نگار کردن *nigār kardan*, to draw, paint, limn,

نگار خانه *nigār-khāna*, picture-gallery ; the house or studio of the celebrated imposter Manes, founder of the heretical sect of the Manichæans in the early ages of Christianity. P.

نگارین *nigārīn*, embellished ; beautiful, fair,

نگاه *nigāh*, look. P. [lovely. P.]

نگاه داشتن *nigāh dāshān*, to keep, to hold ; to observe, to watch ; to guard, protect, save, preserve. P.

نگاه کردن *nigāh kardan*, to look, to view, to regard, to watch, to observe ; to gaze at with longing. P.

نگارنگار *nigārān* (pres. part.), looking, beholding. P.

نگارستان *nigārīstan*, to behold, look. P.

نگارستن *nigārīstan*, to look, peer, pry. P.

نگفته *na gufta*, unsaid, not spoken ; not having spoken, as long as one has not spoken. P.

نگون *nigūn*, upside down, turned, inverted ; adverse. P.

نگونخت *nigūn-bakht*, unfortunate, ill-fated ; unlucky wight, ignoble, base. P.

نگه *nigah* = نگاه *nigāh*. P.

نگه داشتن *nigah-dāshān* = نگاه داشتن *nigāh-dāshān*). P.

نگه کردن *nigah-kardan* = نگاه کردن. P.

نگه دار *nigah dār*, preserve thou. P.

نگین *nigīn*, a ring, especially the seal-ring of a prince ; a precious stone set in a ring. P.

زیر نگین *zeri nigīn*, under the authority or sanction, dependant on. P.

نم *nam*, moisture, damp, dew. P.

نماز *namāz*, prayer ; prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day). P.

نماند *na mānad*, remaineth not ; is no more. P.

نماندم *na māndam*, I remained not. P.

نمد زین *namadi zīn* or *namad-zīn*, coarse woollen saddle-cloth ; a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled). P.

نمط *namat*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness. A.

نمک *namak*, salt. P.

نمکین *namakīn*, salted, salt ; seasoned, savoury, enjoyable ; sprightly, arch, sparkling, piquant, witty ; handsome, beautiful, graceful. P.

نمل *naml*, (fem.) ant ; (figur.) whiskers. A.

نمودن *namūdan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover ; to appear. P.

نمودی *namūde*, he was in the habit of displaying, he was wont to show. P.

نمونه *namūna*, example, pattern, sample, specimen ; exemplar. P. [dishonour. P.]

نگ *hang*, honour, character ; shame, disgrace,

نتهی *na nihī*, thou puttest not (aor. of نهادن). P.

نو *nau*, new fresh, recent. P.

نواحی *nawāhī* (pl. of ناحیه *nāhiyat*), environs, parts adjac. nt. A.

نواختن *nawākhān*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness. P.

نواذر *nawādir* (pl. of نادره *nādirat*), rarities, rare things. A.

نوازیدن *nawāzīdan* = نواختن [q. v.]. P.

نوال *nawāl*, present, gift, donative. A.

نوالک *nawālīka*, thy gift. A.

نواورده *nau-āvarda*, fresh-brought. P.

نوبت *naubat*, period, time, turn. A.

نوجوان *nau-juwān*, one just come to adolescence, youth. P.

نوح *Nūh*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شیخ المرسلین *Shaiḥku 'l mur-salīn*, elder of the apostles). A.

نودمیده *nau-damīda*, newly-sprouted (incipient

نور *nūr*, light. A. [beard]. P.

نوردن *navardan* (or نوردیدن *navardīdan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget. P.

نورسیده *nau-rasīda*, newly-arrived ; new, fresh, recent ; germinating. P.

نور *nau-roz*, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). P.

نوروزی *nau-rozī*, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. P.

نوش *nosh*, drink, honey, sweets. P.

نوشت *navisht*, what is written, writing, scripture; written. P.

نوشتست *navishtast*, is written or scribbled. P.

نوشتن *navishtan*, to write, to record. P.

نوشته *navishta*, written, inscribed; writing. P.

نوشدارو *nosh-dārū*, treacle; any antidote to poison; an electuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). P.

نوشیدن *noshīdan*, to drink; to take, swallow. P.

نوشیروان *nūshīravān*, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العادل *al'ādīl*, the Just. P.

نوشین *noshīn*, sweet, pleasant. P.

نوع *nau'*, species, kind, mode, sort. A.

نوعی *nau'e*, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. A.P.

نومیدی *naumedi* or *naumīdī*, despair. P.

نون *nūn*, fish. A.

نُونِ زُو *zu 'n nūn*, (lit. possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). A.

نویسنده *navisanda*, writer. P.

نه *na*, not, no, neither, nor. P.

نه *na'e*, thou art not. P.

نه *nih*, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن *nihādan*). P.

نه *nuh*, nine. P.

نهای *nuhāju*, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb **هآج** *hāja*). A.

نهای *nuhāju ilā šauti 'l aghānī*, we are roused to the sound of the songs. A.

نهاد *nihād*, nature, disposition, habit. P.

نهادن *nihādan*, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). P.

نهاده *nihāda*, placed, laid, set, fixed; having placed; hath placed. P.

نہان *nihān*, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. P.

نہان داشتن *nihān dāshtan*, to keep secret. P.

نہانی *nihānī*, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. P.

نہاند *nuhāvand* (or *nihāvand*), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. P.

نہایت *nihāyat*, end, extremity, ne plus ultra. A.

نهر *nahr*, river, stream, canal. A.

نهر الی نهر *nahrin ilā nahrin*, river to river. A.

نهر تالطم رکتی *nahrin talātama rukbatī*, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). A.

نہفت *nihuft*, he concealed; secrecy, secret. P.

بہفت *ba nihuft*, in secret. P.

نہفتن *nihuftan*, to hide, conceal. P. [ly. P.

نہفته *nihufta*, hidden, latent, concealed; secret-

نہق *nahaqa*, he brayed (3 per. sing. perfect). A.

نہق *izā nahaqa 'l khaṣību* *abu 'l fawārisi*, when the preacher Abu 'l fawāris brays. A. [gator; shark. P.

نہنگ *nahang* (by some *nihang*), crocodile, alli-

نہی *nahy*, prohibition. A.

نہی کردن *nahī kardan*, to forbid, prohibit. A.P.

نہیب *nahīb*, terror, fear. P.

نی *nai*, reed, cane; flute, pipe. P.

نی *nī*, me (pronom. suffix joined to verbs). A.

.. *ne* = *نه* *na*. P.

نیارامد *ayārāmad*, he will not rest (aor. of **نیارامیدن** *āramīdan*). P.

نیارامیدن *ayārāmīd*, he rested not (past of **آرامیدن** *āramīdan*). P. [āvardan). P.

نیارد *ayārad*, will not bring (aor. of **آوردن** *āzārdan*). P.

بر نیارد *bar ayārad*, he raiseth not. P.

نیازارد *ayāzārad*, he torments not. P.

نیازاری *ayāzārī*, thou afflictest not, tormentest not, grieveest not (aor. of **آزاردن** *āzārdan*). P.

نیازردم *ayāzardam*, I tormented not. P.

نیازمند *niyāzmand*, indigent, necessitous, needy. P.

نیازموده *ayāzmūda*, not experienced. P.

نیاساید *ayāsāyad*, he is not refreshed (past of **آسودن** *āsūdan*). P.

نیاسودی *ayāsūde*, he would not rest. P.

نیافت *ayāft*, he found not. P.

نیای *niyāk* (pl. of **نآک** *nākāt*), she-camels. A.

نیآک *niyākan* (acc.); see under **و** *wa*. A.

نیام *niyām*, sheath, scabbard, case. P.

نیامد *ayāmad*, came not (past of **آمدن** *āmadan*). P.

نیاموخت *ayāmokht*, he hath not learned (past of **آموختن** *āmokhtan*). P.

نياوردی *nayāvardī*, thou hast not brought (past of آوردن *āvardan*). P.

نياورې *nayāvarī*, thou bringest not. P. [dan]. P.

نیايد *nayāyad*, he comes not (aor. of آمدن *āman*).

نیايی *nayā'ī*, thou comest not (aor. of آمدن *āman*). P.

نیا نی *na'i boriyā*, the reed of which mats are made. P.

نیت *niyat* (also نیت *nīyat*), design purpose, intention, resolve; will-worship. A.

نیرزد *nayar zad*, it is not worth (aor. of ارزیدن *ar-zidan*). P.

نیرو *nirū*, strength. P. [zīdan]. P.

نیز *nīz*, also, likewise, too; even; again. P.

نیزه *nīza*, spear, lance, javelin. P.

نیزه باز *neza-bāz*, spearman, lancer. P.

نیست *nīst* (in India *nest*), it is not, consists not. P.

نیستی *nīstī*, thou art not; destitution. P.

نیش *nesh*, sting; lancet. P.

نیش زدن *nesh zadan*, to sting, to strike with the sting. P.

نیشکر *nai-shakar*, sugar-cane. P.

نیفتاد *nayuftād*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftādan*). P.

نیفشاندي *nayafshāndī*, thou scatteredst not (past of افشاندن *afshāndan*). P.

نیفشاندي *nayafshānī*, thou scatterest not (aor. of افشاندن *afshāndan*). P.

نیفگي *nayafganī*, thou castest not away (aor. of افگندن *afgandan*). P.

نیک *nek* (pl. نیکان *nekān*), good, beautiful; well;

نیک انجام *nek-anjām*, of happy end. P.

نیکبخت *nek-bakht* (pl. نیکبختان *nek-bakhtān*), fortunate, happy. P.

نیکبختی *nek-bakhtī*, good fortune. P.

نیکخواه *nek-khwāh* (pl. نیکخواهان *nek-khwāhān*), benevolent, well-wisher. P.

نیک داشتن *nek dāshtan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good. P.

نیک رفت *nek-rafta* (pl. نیک رفتگان *nek-raftagān*), well-departed; one who, in dying, has left a good name behind him. P.

نیک روز *nek-roz*, happy. P.

نیک سرانجام *nek-sar-anjām*, ending well; having a happy issue; thoroughly provided, well furnished. P.

نیک سهلست *nek sahlāst*, it is very easy. P.

نیک سیرت *nek-sīrat*, of a kindly disposition. P. A.

نیک فرجام *nek-furjām*, of happy end. P.

نیک محضر *nek-mahzar*, good-natured, amiable. P. A.

نیک مرد *nek-mard*, good man. P. [nasty. P.]

نیک مردی *nek-mardī*, kindness, goodness, ho-

نیک نام *nek-nām*, of good report, fair-famed. P.

نیکو *nekū* (pl. نیکوان *nekuwān*), good; well;

comely, beautiful. P.

نیک و بد *nek o bad*, good and bad. P.

نیکو روش *nekū-ravish*, moral, well-behaved. P.

نیکو نام *nekū-nām*, of good repute, having a good

نیکوی *nekuvī*, goodness. P. [name. P.]

نیکویی *nekū'ī*, goodness, kindness. P.

نیکي *neki*, goodness, virtue; good. P.

نیل *nīl*, indigo; a blue stroke which they are

accustomed to draw upon the house-door

of anyone deceased, or upon any thing which

is lost, confiscated, or abandoned; mourn-

ing; the river Nile. P.

نیم *nīm*, half. P.

نیم خورد *nīm-khwurd*, half-eaten; half-drunk. P.

نیم خورده *nīm-khwurda*, half-eaten; half-drunk;

leavings, refuse. P.

نیم روز *nīm-roz*, noon, mid-day; the province

of Sīstān. P.

نیم سیر *nīm-ser*, half-full. P.

نیم شب *nīm-hab*, midnight. P.

نیداختي *nayandākhte*, he would not throw,

he would not have thrown (past subj. of

انداختن *andāختن*). P.

نیدوخت *nayando kht*, he gained not, acquired

not (past of اندوختن *andokhtan*). P.

نیشیدن *niyūshīdan*, to listen. P.

نئین *na'in*, made of reeds; reedy. P.

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and; still,

yet, while; for; by; (for رب *rubba*) many,

many a (p. 142). A.

و *wā*, again, *re* (a prefix). P.

و *atūbu ilaihi*, and I turn by re-

pentance unto Him. A. [tive. A.]

و *wāshik*, confiding, confident, assured, posi-

و *wājib*, necessary, due, obligatory, in-

cumbent; expedient, proper. A.

و *wājib āmadan*, to be necessary, to

be due or right, to behave. A. P.

و *wājibi* (or *ba wājibi*), necessary,

expedient, proper, deserved. A. P.

و *hāfz*, and protect Thou. A.

وادی *wādī*, valley, vale, dell, dale; river. A. [tor. A. وارث *wāriṣ* (P. pl. وارثان *wāriṣān*), heir, inheritor of the dominion of Solomon. A. وارث *wāriṣu mulki sulaimāna*, the inheritor of the dominion of Solomon. A.

وَأَرْفَع *wa 'rfa'*, and exalt Thou. A.

وَأَزْوَاج *wāzhūn*, inverted, topsy-turvy. P.

وَأَزْوَاج *wāzhun-bakht*, unfortunate. P.

وَأَسْط *Wāsiṭ*, name of a city lying midway between Kūfah and Basrah on the Tigris, built A.H. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. A.

وَأَصْف *wāṣif* (P. pl. وَاَصْفَان *wāṣifān*), praisers; describers. A.

وَأَطْلُب *wa 'ṭlub*, and ask thou. A.

وَأَعْظ *wā'iz* (P. pl. وَاَعْظَان *wā'izān*), preacher, exhorter, admonisher. A.

وَأَفْر *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full, vast, very great. A.

وَأَعْد *wāki'a*, accident, incident, event; battle, conflict; catastrophe; case. A.

وَأَعْمَا *wāki'hā* (P. pl. of وَاَعْدَة *wāki'a*), eventuality, events, wars. A.P.

وَأَعْدِدَة *wāki'a-dida*, (man) of experience. A.P.

وَأَقْب *wāqif*, apprized, aware, informed. A.

وَأَقْب *wāqif gardānidan*, to acquaint, to apprise. A.P.

وَالَا *wālā*, high, exalted. P.

وَالَا *wa illā*, and if not, otherwise. A.

وَالَا *wālātar*, higher. P.

وَالله *wa 'llāh*, and God; by God! A.

وَاله *wa ālihi*, and (on) his offspring. A.

وَام *wām*, debt, loan. P.

وَام *wām dādan*, to grant a loan, to lend. P.

وَامَانْدَن *wā māndan*, to remain behind, to lag. P.

وَامِي *wāme*, a loan. P.

وَاِنْ *wa in*, and if, even if, although. A.

وَاَنْتَ *wa anta*, and thou. A. [(or comest). A.

وَاِنْ جِئْتَ *wa in ji'ta*, and though thou camest وَاَنْكَاهُ *wāngāh*, and then; and then! P.

وَاِنْمَا *wa innamā*, and only. A.

وَاِنْه *wa innahu*, and certainly it (is). A.

وَاِنْه *wa innahu la ā'zaml*, whilst assuredly it is the greatest. A.

وَجْد *wajd*, rapture, ecstasy; fervent love. A.

وَجِب *wajūb*, necessity, duty. A.

بِوَجِب *ba wajūb*, necessarily, imperatively. P.A.

وَجُود *wujūd*, being or existing; existence; body, person, individual. A

وَجُود *bā wujūd*, with the existence; notwithstanding. P.A.

وَجُودِي *wujūde*, an existence. A.P.

وَجْه *wajh*, face; mode, manner, cause, reason; supply, means. A. [A.P.

وَجْه كَفَاف *wajhi kafāf*, sufficiency of provisions.

وَحْدَت *waḥdat*, solitude, singleness, unity. A.

وَحْش *waḥsh*, wild animal, wild beast. A.

وَحْشَت *waḥshat*, fear, dread, horror, sadness, gloom; dreariness; rage, savageness, fierceness; asperity, aversion. A.

وَحْل *waḥal*, mire, black adhesive clay, puddle. A.

وَحِيد *waḥid*, single, separated, detached, apart. A.

وَدَاد *widād*, love, affection. A.

وَدَادَهَا *fi wiḍādiḥā*, for love of her. A.

وَدَاع *wadā'*, farewell, adieu, good bye. A.

وَدَاع كَرْدَن *wadā' kardan*, to bid adieu, say farewell. A.P. [though; since. P.

وَر *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al-

وَرَاء *warā*, beyond, without, besides, except. A.

وَرَاكِاتِ نِيَاقَا *wa rākibātin niyākan*, many women riding she-camels. A.

وَرْد *ward*, rose; leaf or petal of a flower. A.

وَرَزِيدَن *warzidan*, to acquire, seek, pursue, cultivate, practise. P. [if it. P.

وَرَش *warash* (for *wa agar ash*), and ورطه *warṭa*, labyrinth, maze; precipice, whirlpool, or any place or position of danger. A.

وَرَق *wurq* (pl. of *warkā*), brown or slate-coloured (pigeons). A.

وَرَق *warak*, leaf (of a tree or paper), page. A.

وَرَقِي *warake*, one leaf, a single leaf, a page. A.P.

وَرْن *warna* (for *wa agar na*), and if not, otherwise. P.

وَرَل *warā*, men, mortals. A.

وَز *waz* (for *wa az*), and from. P.

وَزَرَا *wuzarā* (pl. of *wazīr*), viziers, ministers of state. A. [ters of state. A.

وَزِير *wazīr*, minister of state, vizier. A.

وَزِيرِي *wuziri*, rank of vizier, premiership. A.P.

وُسْعَت *wus'at*, largeness, amplitude, space. A.

وَسْمَه *wasma*, collyrium, juice of the leaves of woad, or the indigo plant, used in tincturing and dyeing. P.

وَسِيلَة *wasīlat*, and *wasīla*, means, medium, intervention; whatever wins or conciliates the favour of a prince or great man (as a gift or merit). A.

- wasīm*, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been,—Muhammad is believed to have been the last so distinguished); beautiful. A.
- wiṣāl*, meeting, conjunction, interview, enjoyment of any beloved object. A.
- waṣf*, description, praise; quality, property. A.
- waṣl*, union; enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse. A.
- waṣīyat*, will, testament, commandment, charge. A.
- waṣīfa*, allowance of provisions, stipend. A.
- waṣīfa-khūṣur*, pensioner. A.P.
- wa'ada*, he promised. A.
- wa'da*, promise, agreement, engagement; putting off with a promise. A.
- wa'da dādan*, to give a promise; to put off with a promise. A.P.
- wa'z*, admonition, exhortation, sermon. A.
- wafā*, performance of promise, payment, fulfilment; fidelity, good faith. A.
- wafā kardan*, to repay, reimburse, fulfil. A.P.
- wafāt*, decease, death, demise. A.
- wafāt yāftan*, to die. A.P.
- wafā-dār*, keeper of good faith. A.P.
- wafā-dārī*, keeping of good faith. A.P.
- wafā'e*, a good faith, an act of good faith. A.P.
- wafk*, congruity, proportion. A.
- bar wafk*, in accordance, in conformity, *wafū*, he paid. A. [agreeably to. P.A.]
- izā wa'ada wafū*, when he promises, he fulfils. A.
- wakāhat*, impudence, shamelessness, effrontery, brazenness. A. [ness. A.]
- wakār*, majesty, dignity, gravity, sedateness. A.
- wakt*, time, hour, season, occasion. A.
- ba wakt*, at the usual hour, at the proper time. P.A.
- wakthā* (P. pl. of A. *wakt*), times, many times; ever and anon. A.P.
- wakte*, a certain time or occasion, once upon a time; at the (or that) time; at one time, at another time. A.P.
- wa kad*, and assuredly, and verily. A.
- wakf*, religious legacy, charitable bequest. A.
- mālī wakf*, property so bequeathed. A.P.
- al wakfu lā yumlaku*, the religious bequest is not owned, i.e., has no owner. A.
- wukūf*, experience, knowledge, information. A.
- wukūf yāftan*, to get knowledge or information, to come to know. A.P.
- wakīl*, set over; holder of a charge; president, commissioner, trustee; attorney. A.
- wagarna*, and if not, otherwise. P.
- wa lā*, and not, neither. A. [fects. A.]
- wulāt* (pl. of *wālī*), governors, prelates. A.
- wilādāt*, birth, giving birth, procreation. A.
- wilāyat*, country, territory; a foreign country. A.
- walad*, son. A.
- waladahu*, (acc.) his son. A.
- wala'*, eager desire. A.
- wa la nuzīkannahum*, and verily we will make them taste (imperf. energetic of *azāka*, 4th form of the verb *zāka*, for ذوق, with the pron. *hum*, them). A.
- wa lau*, and if, and though. A.
- wa lau inna*, and if in truth. A.
- wulūj*, ingress, entrance. A.
- wale*, but, however. P.
- waliy*, holy man, saint. A.
- wa laisa*, and there is not; and not. A.
- walī 'ahd*, heir-apparent. A.
- wa lek*, but. P.
- wa lekin*, but, however. A.
- walī nī'mat*, benefactor, master. A.P.
- wa mā*, and whatever is. A.
- wa man yatawakkalu 'ala 'llāhi fahwa ḥasbuhu*, and whoso trusteth in God, He is sufficient for him. A.
- wa naḥnu*, and we. A.
- wa naṣara ā'lāmahu*, and aid his banners! A.
- wah*, ah! alas! A.
- wahhāb*, great and bounteous giver. A.
- al wahhāb*, the Giver, i.e. God. A.
- wa hal*, and how? A.
- wahm*, surmise, suspicion, apprehension; fear, anxiety; mind, imagination. A.
- wa hurva* (pronounced *wahwa*), and he (is). A.
- wa hurva sākin yarā*, and he (is) a cup-bearer who sees. A.
- vai*, he, him; of him, his; her. P.

ویران *wirān, wairān, or werān*, desolate, waste, depopulated. P.

وین *wīn* (for واین *wa īn*), and this. P.

*

• *hu* (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions بِ, فِي, عَلَي, &c., it is pronounced *hi*). A.

ها *hā* (affixed pron. fem.), her; them, their. A.
هادی *hādī*, guide, leader, director. هَادِيَا *hādīyan* (acc.). A.

هَادِيَا *kafa 'llāhu hādīyan*, God sufficeth as a guide. A.

هارون الرشید *Hārūn arrashīd*, Hārūn the Guide, or Guided aright (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). A.

هامان *Hāmān*, name of the favourite of Ahasuerus, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. A.

هان *hān*, have a care! let it not be! P.

هائل *hā'il*, terrible, horrible, dreadful. A.

هوب *hubūb*, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. A.

هجرة *hijra*, the flight of Muhammad from Mecca to Madina (which occurred on the 16th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omar, was ordered to be considered as the Muhammadan era). A.

هدف *hadaf*, butt or mark for archers, target. A.

هدي *hady*, cattle sent to Mecca to be sacrificed. A.

هدیه *hadīya* (or هدیه *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). A.

هذا *hāzā*, this. A.

هذا المقدار *hāza 'l mikdāru*, this quantity. A.

هر *har*, every, all, each. P.

هراس *hirās*, terror, fear, dread. P.

هراسیدن *hirāsīdan*, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. P.

هر آن *har ān*, every one. P.

هر آنکه *har ān ki*, every one who, whosoever. P.

هر آنکه *har āyina* (or هر آینه *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. P.

هر بار *hār bār*, every time, each time. P.

هر جا که *har jā ki*, every place that, wherever. P.

هر چند *harchand*, although. P.

هر چه *harchi*, all that, every thing that, what. P.

هر چه تمامتر *harchi tamām tar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

هر دم *har dam*, each moment, every instant. P.

هر دو *har dū*, both. P. [two hands. P.]

بهر دو دست *ba har dū dast*, with both the

هر روز *har roz*, every day, daily. P.

هرزه گردی *harza-garde*, a saunterer, a wanderer, a vagabond. P.

هرزه گو *harza-go*, babbler, idle talker. P.

هرزه گوئی *harza-go'e*, a prater, a chatterbox. P.

هر سو *har sū*, on all sides, everywhere. P.

هر شب *har shab*, every night. P.

هر کجا *har kujā*, everywhere; wheresoever, wherever. P.

هر کرا *har kirā*, whomsoever, to whomsoever. P.

هر که *har ki*, whosoever. P.

هر گاه *har gāh*, every time, whenever. P.

هر گاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. P.

هرگز *hargiz*, ever, at any time (always used with following negative). P.

هر گه *har gah*, every time, whenever. P.

هر گه که *har gah ki*, every time that, whensoever. P.

هرمز *Hurmuz*, son of Nushiravān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). P.

هريرة *hurairat* and *huraira* (dim. of هريرة *hirrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. A.

هر یکی *har yake*, every single one, each one. P.

هزار *hazār*, thousand. P.

هزار بار *hazār bār*, a thousand times. P.

هزار پا *huzār-pā*, millepede, scolopendra. P.

هزار دانه *hazār dāna*, a thousand beads. P.

هزار دوست *hazār dost*, having a thousand lovers or admirers. P.

هزبر *hizabr* or *hizbar* (P. pl. هزبران *hizabrān*), [lion. A.]

هزل *hazl*, jest. A.

هست *hast*, he or it is. P.

هستم *hastam*, I am; I was. P.

هستند *hastand*, they are. P.

هستی *hastī*, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. P.

هشی *hush*, intelligence. P.

هش داشتن *hush dāshtan*, to have a care, to

هشت *hashī*, eight. P. [mind, take heed. P.]

هشتم *hashtum*, eighth. P.

هشتان *hishtan*, to let alone; to leave, quit. P.

هشدار *hush dār*, be careful! have your wits about you! P.

هشيار *hush-yār*, conscious, shrewd, sensible, intelligent, rational. P.

هفت *haft*, seven. P.

هفتا *haftā* (for هفتاد *haftād*) seventy. P.

هفتاد *haftād*, seventy. P.

هفت رنگ *haft-rang*, seven-coloured. P.

هفتگانه *haftgāna*, seven times over; seven. P.

هفتم *haftum*, seventh. P.

هفته *hafta*, week, seven days. P.

هل *hal*, does there? is there? is it? A.

هلاک *halāk*, perishing, ruin; destruction; slaughter, death. A.

هلاک شدن *halāk shudan*, to be lost, to perish. A.P.

هلاکت *halākat*, perdition, ruin, destruction; (A.P.) thy destruction. A.

هلال *hilāl*, name of a tribe. A.

هلال بني *banī hilāl*, sons or children of Hilāl. A.

هلاک *halaka*, he perished. A.

هلاک الناس حوله عطشاً *halaka 'n nāsu ḥaulahu 'a'ashan*, men around him perished of thirst. A.

هلاکت *halakta*, thou hast perished. A.

هلیلان *hilidan*, to neglect, abandon, let alone. P.

هلیلان فرو *furo hilidan*, to drive down, to expel. P.

هم *ham*, also, too, even, likewise; moreover; together; this same; even so. P.

هم *hum* (affixed pron. masc.), they, them (pronounced *him* when affixed to the prepositions *في*, *علي*, &c.). A.

هم *hamm*, grief, care, solicitude. A.

هما *humā* (or هماي *humāi*), phoenix, bird of happy omen (which never touches the ground; it is imagined that whoever is overshadowed by it becomes a king). P.

هما *humā*, and (after prep.) *himā*, both of them (suffixed masc. pron. of the dual). A.

همان *hamān*, always, all the same, thus, exactly so, same, self-same. P.

همانا *hamānā*, certainly, assuredly; again, as before; alike; immediately. P.

همانا که *hamānā ki*, at the same time that, even supposing that; although. P.

به همان *hamān-bih*, always better. P.

همایون *humāyūn*, august, royal, imperial; fortunate, happy. P.

همت *himmat*, resolution, spirit, magnanimity, courage; mind, attention, endeavour, fixing the mind on (or meditating on, or praying to) God; auspices, favour, grace, blessing. A.

خواستن همت *himmat khwāstan*, to ask a blessing. A.P.

همچنان *hamchunān*, all the while, still, yet, in that manner, thus, in like manner, in the same manner, as before. P.

همچنین *hamchunīn*, in this manner; likewise. P.

همچو *hamchū*, like, such as, even as, all the same as, this same. P.

همخواب *ham-khwāba*, bed-fellow, spouse. P.

همدان *Hamadān*, name of a town of Persia, the province of 'Irāki 'Ajami. P.

هم درآن *ham dar ān*, that same, that very. P.

هم درد *ham-dard*, fellow-sufferer, sympathetic. P.

هم دردي *ham-darde*, a fellow-sufferer. P.

همدم *ham-dam*, (lit. breathing together) intimate companion or friend. P.

هم دوان *ham-dawān*, running together. P.

همراه *ham-rāh*, fellow-traveller; along with, in company with. P.

همراه *ham-rah* = همراه *ham-rāh*. P.

همسایه *ham-sāya*, (lit. same shade) neighbour. P.

همسایه درویش *ham-sāya'e darwesh*, a poor neighbour. P. [associate; spouse. P.

همسر *ham-sar* (lit. the same head), equal,

همچنان *ham-'inān* (lit. with equal reins), companion in riding. P.A. [panion. P.A.

همقدم *ham-kadam* (lit. fellow-stepping), com-

هم قفس *ham-kāfas*, cage-fellow. P.A.

همکن *ham-kun* (pl. همکسان *ham-kunān*), fellow-labourer, fellow-worker, companion. P.

همگان *hamginān*, all; a company; equals. P.

همنشین *ham-nishīn* (or همنشست *ham-nishast*), one who sits with another, companion. P.

همه *hama*, all, every one, the whole, every-thing. P. [withstanding. P.

همه با این *bā īn hama*, with all this, all this not-

همه جا *hama jā*, everywhere, all places. P.

همه جا است *hama jā ast*, is everywhere. P.

همه را *hama rā*, to all. P.

هي *hamī*, a redundant particle prefixed to the present and imperfect tenses of Persian verbs (see مي *mī*). P.

هي *hame* = همچنين *hamchunīn* (p. 130).

همیدارم *hamī dāram*, I have. P.

هميدون *hamīdūn*, now; always; in this manner. *hamesha*, always, invariably. P. [ner. P. *hamīn*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same *Hind*, India. A.P. [manner. P. *hindū*, a Hindoo. P. *Hindūstān*, the country of the Hindū people, Hindostan. P. *hindū'e*, a certain Hindoo. P. *hindī*, of India, Indian. P. *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. P. *hunarmand* (or *hunarwar*), skillful, scientific, talented, possessing merit, worthy. P. [displaying. P. *hunar-numāi*, merit-displayer, merit-hunarwarī, eminence in art, skill, or science. P. [or excellence. P. *hunare*, a single merit, a solitary virtue *hangām*, time, hour, season, moment. P. *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. P. *hunūd* (pl. of *hind*), Indians. A. *hanoz*, yet, still, hitherto. P. *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. A. *huwa*, he; He is (a name of God). A. *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. A. *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. A.P. *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. A. *hawā-parast*, sensualist. A.P. *hawā-pcraste*, a sensualist. A.P. *hawādij* (pl. of *haudaj*), camel-litters. A. *hawādijahā*, in their litters. A. *hawāyash*, the air of it, its climate. A.P. *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. A.P. *hor*, the sun. P. *hawas*, desire, lust, concupiscence. A. *hawas-bāze*, a voluptuary. A.P. *hawase*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. A.P. *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. P.

hosh dāshtan, to heed, mind, pay attention, be careful. P. *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. P. *hoshmandī*, intelligence, sagacity. P. *hosh-yār*, sensible, endowed with a sound understanding. P. *haul*, terror, dread; horrible. A. *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. A.P. *huwaidā*, clear, evident, conspicuous. P. *hai'at*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. A. *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. A. *hech*, at all, anything, aught, some, any. P. *hechat*, any to thee. P. *hech kudām*, any one. P. *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. P. *hech wakte*, at any time, ever. P.A. *hech yak*, anyone. P. *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. P. *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. P. *haikal*, figure, image; stature, shape. A. *haikale*, a figure; such a form! A.P. *haiyūlānīy*, material. A. *haihāt*, begone! away! beware! A.

ي

ī, my (pronom. suffix joined to nouns). A. *yā*, or, either. P. *yā*, O! (governs the nom. or accus.). A. *yāb*, find thou (imp. of *yāftan*); (in comp.) finding, obtaining. P. *yā bunaiyā*, O my darling boy! A. *yād*, memory, remembrance, recollection. P. *yād āmadan*, to come into memory, to recur to one's recollection. P. *yād āvardan*, to call to remembrance. P. *yād dāshtan*, to remember, recollect. P. *yād giriftan*, to bear in mind, to impress on the memory. P.

يار *yār* (pl. ياران *yārān*), helper, ally; associate, companion, friend; endued with; lover (occurring in certain words such as شهر يار *shahr-yār*, هوشيار *hosh-yār*, and a few others). P.

يارا *yārā*, power; boldness, courage. P.

گفتار ياري *yārāyi-guftār*, boldness of speech, daring to talk. P.

يا رب *yā rabb*, O Lord! A.

ياري *yārī*, friendship; aid, help, assistance; fellowship, companionship. *Yāre*, a friend; a lover. P.

ياس *yās* (for *ya's*), despair. A.

ياسمين *yāsmīn*, jasmine. P.

بو ياسمين *yāsmīn-bū*, sweet-scented as the jasmine. P. [the jasmine. P.]

بوئي ياسمين *yāsmīn-bū'i*, thou art as sweet as experience. P. [obtained. P.]

يا في *yāfte*, he had (or, would have) found or دراي *yāfa-darāi*, idle talker. P.

يا ليعجب *yā lī 'l'ajab*, wonderful! strange! A.

يا ليت *yā laita*, Oh would that! A.

يا معشر الخلائ *yā ma'shara 'l khullāni*, O assembly of friends! A.

يا من *yā man*, O the person who! O thou who! A.

يانع *yāni*, ripe, mature. A.

انع التمر *at tamru yāni'un*, the dates are ripe. A. P. [assist. P.]

ياوري *yāvarī*, aid. P.

کردن ياري *yāvarī kardan*, to befriend, help, aid, بيضش *yabṭushu*, he seized violently, assaulted with violence; he took or laid hold of (imperf. of the verb بيضش). A.

بالفرار *yabṭushu bi 'l firāri*, he will take to flight. A.

بخاشن *yatakhāshanu*, he is rough (morally or physically), (imperf. of تاختن *takhāshana*, 6th form of the verb بخش). A.

ترشح *yatarashshaḥu*, it drops or distils (imperf. of ترشح *tarashshaḥa*, 5th form of the verb ترشح). A.

بتلاطف *yatalātafu*, he is smooth; he becomes courteous, gentle, or gracious (imperf. of تلاطف *talātafa*, 6th form of the verb تلاطف). A.

بتوكل *yatawakkalu*, he trusts, relies, confides (imperf. of توكل *tawakkala*, 5th form of the verb توكل). A.

و من يتوكل على الله *wa man yatawakkalu 'ala 'llāhi*, and whosoever placeth trust in God. A.

يتيم *yatīm*, orphan, pupil, ward; unique, rare, incomparable. A.

درتيم *durri yatīm*, a rare pearl. A. P.

يجلو *yajlū*, he makes clear (imperf. of the verb جلا for جلا). A.

من يجلو بطلعة الدجاء *man yajlū bi ṭal'atihi 'd dujā*, (of) one who lighted up the darkness by his countenance. A.

يحب *yuhibbu*, he loves or befriends (imperf. of حب *aḥabba*, 4th form of the verb حب). A.

والله يحب المحسنين *wa 'llāhu yuhibbu 'l muḥsinīna*, and God loves the beneficent. A.

يحدث *yuhaddisu*, he converses (imperf. of حدث *haddaṣa*, 2nd form of the verb حدث). A.

من ذا يحدثني *maz zā yuhaddisuṇī*, who will converse with me? A.

يحمل *yaḥmilu*, it bears or will bear, carry or support (imperf. of the verb حمل). A.

يملك *yaḥmiluka*, it will support thee. A.

يحيي *Yahyā*, John; St. John the Baptist. A.

يخ *yakh*, ice. P.

يخ بست *yakh-basta*, ice-bound, frozen. P.

يخ گرفته *yakh-girifta*, ice-seized, frozen. P.

يد *yad*, the hand. A.

يد سفلى *yadi suflā*, the lower or inferior hand, the hand that receives. A. P.

يد علي *yadi 'ulyā*, the upper or superior hand, the hand that gives. A. P.

يدين *yadaini* (obl. of يدان *yadāni*, dual of يد *yad*), both hands. A.

بين يديه *baina yadaihi*, between his hands, (meaning) in front of him, in his presence. A.

ير *yara*, he sees (imperf. jussive of the verb رأي *ra'a*). A.

الم يرها يوماً *a lam yarahā yauman*, ah! he has not seen her at any time. A.

يرافق *yurāfiku*, he travels in company with, he accompanies; he helps, he affords aid (imperf. of رافق *rāfaqa*, 3rd form of the verb رافق). A.

يرافقني على الليل هادياً *yurāfikunī 'ala 'l laili hādīyan*, he accompanied me on a journey by night as a guide. A.

يرجعون *yarja'ūna*, they return or will return (imperf. of the verb رجع). A.

يرفع *yarfa'u*, he raises (imperf. of the verb رفع). A. [not his head. A.]

ليس يرفع راسه *laisa yarfa'u ra'sahu*, he raises

يرى *yarà*, (a contraction of يرى *yar'à*, imperf. of the verb رأى *ra'à*), he sees, he looks on. A.
 يزول *yazūlu*, he or it departs, declines, decays (imperf. of the verb زال *zāla*, for زول). A.
 يستقيم *yastākīmu*, it is correct, right, proper, consistent; it stands, remains (imperf. of the verb استقام *istākāma*, 10th form of the verb قام, for قوم). A.
 وهل يستقيم الرفع *wa hal yastākīmu 'r raf'u*, but is raising befitting (or does it rightly comport with)? A.
 يسرا *yusran* (acc. governed by the particle ان *inna*), ease, facility. A.
 يسع *yasa'u*, it is large, ample; he or it holds, contains; he is able or equal to (imperf. of the verb وسع). A.
 يسعني *yasa'uni*, he equals me; he can hold me. A.
 يسقي *yaski*, he presents liquor (imperf. of the verb سقى *sakā*). A.
 ولا يسقي *wa lā yaski*, but he gives not to drink. A.
 يسلم *yaslamu*, he is safe, he escapes (imperf. of the verb سلم). *lais yaslamu*, he is not safe. A.
 يسىغ *yusighu*, it allows to flow gently down the throat; (hence) it allays, quenches (imperf. of the verb اساغ *asāgha*, 4th form of the verb ساع, for سوغ). A.
 لا يكاد يسىغ *lā yakādu yusighuhu*, it doth not nearly quench it. A.
 يصول *yaşulu*, he attacks, makes an assault. A.
 يصول بطشا *yaşulu batshan*, he will attack valorously. A.
 يصول على الكلب *yaşulu 'ala 'l kalbi*, it springs at the dog. A.
 يصول مغاصاً عليّ *yaşulu mughāziban 'alaiya*, he makes an assault on me fiercely, he attacks me furiously. A.
 يطير *yaṭir* (jussive of يطير *yaṭiru*, imperf. of the verb طار *tāra*, for طير, he fled, he flew). A.
 يطفى *yutf'u*, he extinguishes or quenches (imperf. of أطفأ *atfa'a*, 4th form of the verb طفي). A.
 يطفى برشة *yutf'u bi rashshatin*, he extinguishes it with a sprinkling. A.
 يعلم *ya'lamu*, he knoweth or shall know (imperf. of the verb علم). A.
 والله يعلم *wa 'llāhu ya'lamu*, but God knows. A.

يعني *ya'ni*, he means; it signifies (imperf. of the verb عني). (hence) videlicet, that is to say, to wit. A.
 يغلق *yughlaqu*, it will be shut (imperf. pass. of the verb غلق). A.
 يغما *yaghmā*, prey, booty, spoil, plunder; name of a city in Turkistān, celebrated for the beauty of its inhabitants. P.
 يغماي *yaghmā'i*, native of the city of Yaghmā. P.
 يغني *yughni*, he or it enables to do without, or to dispense with; it or he renders independent or rich (imperf. of اغنى *aghna*, 4th form of the verb غنى). A.
 يغنيه ذلك عن *yughnihi zālaka 'an*, that will enable him to dispense with. A.
 يفتري *yaftari*, he invents a lie, charges falsely (imperf. of افتراء *iftarā*, 8th form of the verb فري). A.
 يقال *yukālu*, it is said, it will be said (imperf. pass. of the verb قال). A.
 يقيح *yukabbihu*, he regards as abominable, he detests (imperf. of قبح *kabbaha*, 2nd form of the verb قبح). A.
 يا من يقيح امرى *yā man yukabbihu amrī*, O he who regards my case with aversion. A.
 يقبلوا *yakbalū*, they accept (imperf. of the verb قبل). A.
 يقين *yakīn*, certain, sure, true. A. [قبل].
 يك *yak*, one; an ace. P.
 يك سه *sih yak*, three aces. P.
 يك هر يك *yak yak = har yak*. P.
 يك *yaku* (a contraction of يكن *yakun*, imperf. jussive of كان for كون it was). A.
 لم يك ينفعهم إيمانهم *lam yaku yanfa'uhumu imānuhum*, their faith availed them not. A.
 يكاد *yakādu*, it wants but little; see *lā yakādu*. A.
 يكان *yakān yakān*, one by one. P.
 يكبار *yak bār*, one time, once, one day, some day. P. [everything. P.
 يكبار *ba yakbār*, for one and all; in a body; يكبار *yak bāra*, wholly, entirely. P.
 يكباش *yaktāsh*, name of a celebrated athlete. P.
 يكدل *yak-dil*, single-hearted, faithful, sincere. P.
 يكدم *yak dam*, one instant, one moment. P.
 يكدم که *yak dam ki*, the moment that. P.
 یکدیگر *yak-digar* (or یکدیگر *yak-digar*), one another. P.

بكران *yak-zabān*, of one tongue, speaking the same thing, univocal, unanimous. P.

بكران *yak-sān*, same, ditto, alike, equal. P.

يكسب *yaksibu*, it gains, acquires (imperf. of the verb كسب). A.

يكسو *yak sū*, one side, aside. P.

يكسو نهادن *yak sū nihādan*, to lay aside. P.

يكون *yakūnu*, he or it becomes, or will be (imperf. of the verb كان *kāna*). A. [alike. P.

يكي *yakī*, unity, oneness; one and the same,

... *yake*, one, a single one, any one, a certain one, an individual; the one. P.

روز يكي *yake roz*, one day, some day. P.

يگانه *yagāna* (originally يك گانه *yak gāna*), one, sole, single; unrivalled, unequalled; phoenix. P.

يگفتن *yaltafitna*, they pay attention, they give heed (imperf. fem. 8th form of the verb گفت). A.

يالحق *yalhaku*, it adheres to, attaches to, reaches, overtakes (imperf. of the verb لحق). A.

يالحقني شأن *fa yalhakunī sha'nun*, there attaches to me a state (I fall into a state). A.

يالميز *yalmizu*, he defames, calumniates, accuses, reproaches (imperf. of the verb لمز). A.

يمني *yamānī*, produced in Yaman. A.

يمجسان *yumajjisāni*, they make a Magian (imperf. dual of مجس *majjasa*, a verb coined from the word مجوس *majūs*, Magi, fire-worshipper. A.

يمجسانه *yumajjisānihi*, they (*i.e.* the parents) make a Magian of him. A.

يمر *yamurru*, he passes by (imperf. of the verb مر). A.

لا يمر بصالح *lā yamurru bi sāliḥin*, he passeth not by (the prophet) Sālih (or, by a just man). A.

يملك *yamliku*, he possesses, he owns (imperf. of the verb ملك). *Yumlaku*, it is possessed or owned (imperf. pass. of the same verb). A.

يمن *yumn*, felicity, prosperity, good luck, blessing, auspices. A.

... *yaman*, right hand or side; Yaman, Arabia Felix. A.

يمين *yamīn*, oath; right hand or side. A.

يمين الملك *yamīnu 'l mulk*, right arm of the kingdom (a style, title, or proper name). A.

ينصران *yunassirāni*, they make a Nazarene, they Christianize (imperf. dual of نصر *naṣ-sara*, a verb coined from the word نصراني *naṣrānīy*, Nazarene). A.

ينصرانه *yunassirānihi*, they (*i.e.* both parents) make a Christian of him. A.

ينفع *yanfa'u*, it avaieth, profiteth (imperf. of the verb نفع). A.

ينفعك *yanfa'uka*, it will profit thee, it avaieth thee. A.

يؤجج *yu'ajjiju*, he kindles (imperf. of أوجج *ajjaja*, 2nd form of the verb أوج). A.

يؤجج ناراً *yu'ajjiju nāran*, he kindles a fire. A.

يوز *yūz*, panther, pard (said by the poets to have a partiality for cheese). P.

يوسف *Yūsuf*, the patriarch Joseph (whose beauty is said to have been very remarkable. Mention is made of him in several passages of the Kurān, but especially in the chapter which bears his name). A.

يوسف *yūsufī*, Joseph-like, comely as Joseph. A.P.

يوضح *yūziḥu*, he would make evident (imperf. of أوضح *auṣaḥa*, 4th form of the verb وضح). A.

يوضح لي عذري *fa yūziḥu lī 'uzri*, then he would make my excuse clear for me. A.

يولد *yūladu*, he is born (imperf. pass. of the verb ولد *walada*). A.

الولد على الفطرة *illā wa ḥad yūladu 'ala 'l fiṭrati*, but what is assuredly born in the pale of the religion of Islām. A.

يوم *yaum*, day. A.

يوم القيامة *yaumu 'l ḳiyāmati* (acc. *yauma 'l ḳiyāmati*), the day of resurrection. A.

يوم الوداع *yauma 'l wadā'i*, (acc.) on the day of bidding adieu. A.

يوماً *yauman* (acc. of يوم *yaum*), one day, any day, some day; (adverbially) once; ever. A.

يونان *Yūnān*, Ionia; the ancient Greece until subjugated by Rome (after which it is called by Oriental writers Rūm). A.

يونس *Yūnas*, the Prophet Jonah. A.

يهتدي *yahtadī*, he is guided aright, he finds the right way (imperf. of اهتدى *ihtadā*, 8th form of the verb هدى *hadā*). A.

يهّد *yahuddu*, he (or it) shakes to the ground, or demolishes (imperf. of the verb هدد *hadda*). A.

يهـ *yahuddu'sṭakḥara fārisi*, (which)
shakes Istakhr of Persia. A.

يهـ *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the
verb هـ *hadā*, he guided). A.

يهـ *yuhdā bihi wa huwa lā*
jahtadī, one is guided by him, but he
does not find the right way himself. A.

يهـ *yuhawwidāni*, they make a Jew (imperf.

dual of هـ *hawwada*, 2nd form of the verb
هـ *hāda*). A.

يهـ *yuhawwidānihi*, they (*i.e.* the parents)
make a Jew of him. A.

يهـ *yahūdīy*, Jew, Jewish, Judaical. A.

يئس *ya'isa*, he despaired. A.

يئس *izā ya'isa 'l insanu*, when a
man despairs. A.

CORRECTIONS AND ADDITIONS TO THE VOCABULARY.

PAGE.

- 6, After *ashar* اشهر, insert "اشير *ashir*, an insolent fellow."
- 9, To the meanings of *amma* اما, add, "as for, as regards."
- 15, For "بخو *bakḥau*," read, "بخوا *bakḥwā*."
- 19, For "بکذاب اشیر *bi kazzābin asharrin*, as the worst of liars," read "بکذاب اشیر *bi kazzābin ashir* (*ashir*, for *ashirin*, metri causa), as a great liar and an insolent fellow."
- „ After *bulbulā* بلبلأ, insert "بلبلان چشم *bulbulān-chashm*, bulbul-eyed, fickle, faithless."
- 22, After *ba-yakbār* بیکبار, insert, "بیکران *bekarān*, boundless, immense, enormous."
- „ Delete the word *be-girān* بیگران and its meanings.
- 29, To the meanings of *tashwīsh* تشویش, add, "gnawing (of care)."
- 30, To the meanings of *taḳā'ud* تقاعد, add, "neglect, omission."
- 31, For "تنگ آب *tang-āb*, shallow," read, "تونک آب *tunak āb*, a shallow stream, a shallow."
- 41, After *hawāshī* حواشی, insert, "حواشی خدمتکاران *hawāshiyi khidmatgarān*, menial servants, domestics (who sit in the ante-room, where those who enter leave their shoes)."
- 44, To the meanings of *khwāja* خواجه, add, "major-domo."
- 48, To the meanings of *darhā* درها, add, "outlets, inlets."
- 55, For "رؤاش *rū'ash*," read, "رؤش *rūsh*."
- 57, Add, "driving away," to the meanings of *zajr* زجر.
- 66, To the meanings of *shamā'il* شمائل, add, "features, face, form, figure."
- 67, Add "enthusiast," to the meanings of *shorīda* شوریده.
- 70, To the meanings of *chār ṭab'* چار طبع, add, "the four elements, earth, air, water, fire."
- „ Add, "a leaf," to the meanings of *ṭabak* طبق.
- 71, After *ṭa'am* طعام, insert, "طعم *ṭa'm*, eating, taste, flavour (see *turush-ṭa'm*)"
- „ Add, "rage, fury," to the meanings of *ṭaiṣh* طیش.
- 84, To the meanings of *kāghazī zar* کاغذ زر, add, "bill of exchange, bank note."
- 89, After *khīṭab* خطاب, insert, "خطام *khīṭām*, rope, hawser."
- 90, For "گرسنه *gurusna*," read, "گرسنه *gurusna*, or *gursna*."
- 95, After the words *māḥazare* محاضری, insert, "ماخوذ *mākhūz*, seized, punished."
- 97, Add, "field, scope," to the meanings of *majāl* مجال.
- 105, Add, "grades of sanctity," to the meanings of *maqāmāt* مقامات.

APPENDIX

SHEWING THE VARIOUS METRES, PERSIAN, AND ARABIC, OCCURRING IN
THE GULISTĀN.

I. BAĦRI HAZAJ.

I. PERFECT OR REGULAR (*Sālim*) ; acatalectic octameter, $\cup - - - | \cup - - - |$
 $\cup - - - | \cup - - - ||$ (*Mafā'ilun*, *Mafā'ilun*, *Mafā'ilun*, *Mafā'ilun*), or hexa-
meter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$; or the same catalectic, $\cup - -$ (*Mu-*
fā'il or *Fu'ulun*) taking the place of the last foot in each hemistich, which foot
is then termed *Maḥṣūr* or *Maḥṣūf*. Examples are found in the following
verses :

PAGE.

3, second *Bait*.
5, first *Kit'a*.
11, last do.
12, *Maṣnavi*.
19, *Kit'a*.
26, last *Bait*.
27, first *Kit'a*.
28, last *Bait*.
30, first *Kit'a*.
31, last do.
32, first do.
35, do. do.
40, *Maṣnavi*.
42, first *Kit'a*.
,, *Maṣnavi*.
43, second *Kit'a*.
44, first *Maṣnavi*.
,, *Bait*.
48, *Kit'a*.
50, first *Kit'a*.
51, *Maṣnavi*.
56, first *Kit'a*.
57, do. do.
59, *Maṣnavi*.
60, do.
,, *Fard*.

PAGE.

61, *Maṣnavi*.
62, second do.
64, *Naẓm*.
,, *Fard*.
68, first *Kit'a*.
69, second do.
70, *Maṣnavi*.
73, do.
75, *Kit'a*.
77, first *Bait*.
78, first *Kit'a*.
82, second *Bait*.
92, first do.
96, *Maṣnavi*.
104, *Shēr*.
110, second *Kit'a*.
112, second *Maṣnavi*.
113, second *Bait*.
114, *Maṣnavi*.
116, third *Bait*.
118, second *Kit'a*.
119, Story XX.
121, *Kit'a*.
125, *Maṣnavi*.
127, first *Kit'a*.
129, do. do.

PAGE.

129, first *Maṣnavi*.
130, *Maṣnavi*.
,, second *Kit'a*.
132, the three *Kit'as*.
136, *Bait*.
139, *Kit'a*.
148, do.
,, *Maṣnavi*.
149, second do.
150, *Kit'a*.
151, first *Kit'a*.
152, *Maṣnavi*.
153, first do.
,, second *Kit'a*.
156, do. *Bait*.
157, *Shēr*.
,, *Maṣnavi*.
163, last *Kit'a*.
164, first do.
,, *Maṣnavi*.
166, first *Kit'a*.
,, second do.
168, first *Bait*.
,, *Maṣnavi*.
169, *Kit'a*.
170, second *Bait*.

2. IMPERFECT (*Gair-sālim*), of which the varieties that commonly occur¹ are—

a) Octameter (*Muṣamman*), of which the measures of the feet are *Maf'ūlu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'il* or *Fa'ūlun* (— — — | — — — | — — — | — — — ||), the first being termed *Akhrab*, the second and third *Makfūf*, and the fourth *Makṣūr* or *Mahzūf*. It is found in the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, first <i>Kiṭ'a</i> .	83, first <i>Bait</i> .	141, first <i>Bait</i> .
21, second do. ²	„ second do.	144, first <i>Kiṭ'a</i> .
53, second <i>Bait</i> .	108, second <i>Kiṭ'a</i> .	158, last <i>Bait</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .	116, last <i>Bait</i> .	165, second <i>Kiṭ'a</i> .
55, second <i>Bait</i> . ³	127, <i>Bait</i> . ⁴	166, <i>Bait</i> .
56, last <i>Kiṭ'a</i> .	140, last <i>Bait</i> .	

b) Hexameter (*Musaddas*), the feet of which are of the measures *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*,⁵ *Fa'ūlun* (— — — | — — — | — — — ||), the second of which is termed *Makbūz*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, <i>Bait</i> .	54, <i>Maṣnavī</i> .	122, <i>Bait</i> .
8, second <i>Bait</i> .	58, first <i>Kiṭ'a</i> .	134, <i>Maṣnavī</i> .
15, first <i>Kiṭ'a</i> .	65, second <i>Bait</i> .	141, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, first <i>Bait</i> .	71, <i>Maṣnavī</i> .	145, second <i>Bait</i> .
30, last do.	85, <i>Shē'r</i> (Arabic).	147, first <i>Kiṭ'a</i> .
31, first do.	99, <i>Kiṭ'a</i> .	159, last <i>Maṣnavī</i> .
33, first <i>Maṣnavī</i> .	102, first <i>Kiṭ'a</i> .	162, first <i>Bait</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .	103, second <i>Bait</i> .	168, <i>Kiṭ'a</i> . ⁶
44, <i>Kiṭ'a</i> .	105, <i>Maṣnavī</i> .	

¹ Other varieties also occur, here and there, in single hemistichs. These will be pointed out in the notes on such verses.

² The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — — — | — — — | — — — | — — —.

³ The final syllable *ash*, of each hemistich of this *Bait*, is termed *Radīf*, “that which rides behind.”

⁴ The first hemistich of this *Bait* also is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — — — | — — — | — — — | — — —.

⁵ In one place, viz. the *Bait* of page 2, the second foot is of the measure *Mafā'ilu* (— — —), as in the octameter.

⁶ The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlun*, *Fā'ilun*, *Fa'ūlun*, — — — | — — — | — — — |), the first foot being termed *Makhrūm*, and the second *Ashtar*.

c) The *Rubā'ī* or Tetrastich, which is employed in the following verses :

<i>Rubā'ī</i>, p. 4.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	<i>Rubā'ī</i>, p. 18.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }
<i>Rubā'ī</i>, pp. 26 and 41.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	<i>Rubā'ī</i>, pp. 109 and 167.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }
<i>Rubā'ī</i>, p. 115.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	<i>Rubā'ī</i>, p. 122.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }
<i>Rubā'ī</i>, p. 137.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ <i>Miṣrā'ī</i> ² , p. 11; <i>Bait</i> , p. 21; <i>Bait</i> , p. 49; <i>do.</i> p. 70; 1st, 2nd and 3rd <i>Baite</i> ³ , p. 103. <i>Bait</i> , p. 80; 4th <i>Bait</i> , p. 107; <i>Bait</i> , p. 108. Last <i>Bait</i> , p. 115. ⁴		
<i>Miṣrā'</i>, p. 19.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ 1st <i>Bait</i> , p. 24; 2nd <i>Bait</i> , p. 24; 1st <i>Bait</i> , p. 115.		
<i>Bait</i>, p. 22.	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ — — — — — } { — — — — — } { — — — — — }	{ <i>Bait</i> , p. 34; 4th <i>Bait</i> , p. 142; 1st <i>Bait</i> , p. 154.		
{ 1st <i>Bait</i> , p. 27; 2nd <i>Bait</i> , p. 27; <i>Shē'r</i> , p. 66; <i>Bait</i> , p. 124; 2nd <i>Bait</i> , p. 146; 1st <i>Bait</i> , p. 148.			{ <i>Hard</i> , p. 68; 2nd <i>Bait</i> , p. 84; 3rd <i>Bait</i> , p. 92; 4th <i>Bait</i> , p. 92; <i>Bait</i> , p. 96.		
{ <i>Bait</i> , p. 36; <i>Bait</i> , p. 37; <i>Bait</i> , p. 39.			{ 1st <i>Bait</i> , p. 116.		
{ <i>Bait</i> , p. 126, 2nd <i>Bait</i> , p. 154.			{ <i>Bait</i> , p. 128.		
{ <i>Shē'r</i> , p. 79.			{ 2nd <i>Bait</i> , p. 162; 1st <i>Bait</i> , p. 167.		

¹ In the second hemistich of the *Rubā'ī*, p. 109, *dar-miyāni shān* becomes *dar-miyāni shān*, by "*fakki izāfut*."

² The first word of this hemistich is, *metri causa*, read *martit(i)*.

³ The word *šabir*, in the third of these *Baite* is, *metri causa*, read *šabr(i)*.

⁴ The word *khayurdan*, in each hemistich of this *Bait*, constitutes the *Radīf*.

II. BAḤRĪ KHAFĪF.

The feet are $\bar{\cup} \cup - - | \cup - \cup - | \bar{\cup} \bar{\cup} - ||$, *Fā'ilātun* or *Fa'ilātun*, *Maḡā'ilun*, *Fa'ilun* or *Fa'lun*, the second and third being imperfect feet, termed *Makḥbūn*, and *Mahzūf* or *Makḥūf*. The metre is used in the following verses :

PAGE.

- 2, second *Kit'a*.
 3, last do.
 6, *Maṣnavī*.
 8, second *Kit'a*.
 „ *Maṣnavī*.
 9, *Bait*.
 11, *Maṣnavī*.
 „ first *Kit'a*.
 13, second *Bait*.
 14, *Kit'a*.
 15, last do.
 16, *Bait*.
 17, first *Bait*.
 „ *Kit'a*.
 18, first do.
 „ second *Bait*.
 19, do. do.
 „ last *Kit'a*.
 20, *Maṣnavī*.
 22, last *Kit'a*.
 23, do. *Maṣnavī*.
 25, third *Bait*.
 „ *Kit'a*.
 27, last *Kit'a*.
 28, first *Bait*.
 30, last *Kit'a*.
 36, *Maṣnavī*.
 37, do.
 „ first *Kit'a*.
 39, the three *Kit'as*.
 40, *Kit'a*.
 41, last *Kit'a*.
 42, do. do.
 44, second *Maṣnavī*.
 45, 2nd & 3rd *Kit'as*.
 46, all the *Kit'as*.
 47, first *Kit'a*.
 „ do. *Bait*.
 48, *Maṣnavī*.
 „ third *Bait*.

PAGE.

- 49, *Kit'a*.
 52, first *Kit'a*.
 54, both the *Kit'as*.
 55, first *Kit'a*.
 56, *Maṣnavī*.
 57, second *Kit'a*.
 59, *Kit'a*.
 60, *Kit'a*.
 61, first *Kit'a*.
 62, first *Maṣnavī*.
 63, both the *Maṣnavīs*.
 64, do. *Kit'as*.
 65, first *Bait*.
 66, *Maṣnavī*.
 67, first *Kit'a*.
 68, second do.
 „ Story XLI.
 70, Story XLIV.
 „ *Bait*.
 71, second *Kit'a*.
 73, *Kit'a*.
 74, *Maṣnavī*.
 76, second *Kit'a*.
 77, third *Bait*.
 78, last two *Kit'as*.
 80, both *Kit'as*.
 81, first *Kit'a*.
 82, *Maṣnavī*.
 83, *Kit'a*.
 84, both *Kit'as*.
 „ first *Bait*.
 86, do. *Kit'a*.
 88, second do.
 90, first do.
 91, *Kit'a*.
 92, second *Bait*.
 „ *Kit'a*.
 93, both *Kit'as*.
 „ *Bait*.
 95, second *Bait*.

PAGE.

- 96, *Kit'a*.
 98, do.
 „ last *Bait*.
 100, *Bait*.
 101, *Maṣnavī*.
 „ last *Kit'a*.
 102, do do.
 103, both *Maṣnavīs*.
 105, first *Kit'a*.
 106, both *Maṣnavīs*.
 108, first *Kit'a*.
 109, do. *Bait*.
 „ last two *Kit'as*.
 110, *Maṣnavī*.
 112, last do.
 113, first *Bait*.
 114, second *Kit'a*.
 „ first *Bait*.
 „ *Kit'a*.
 119, *Bait*.
 120, *Maṣnavī*.
 121, do.
 122, first *Kit'a*.
 123, both *Kit'as*.
 124, *Maṣnavī*.
 125, *Turkiya*.
 „ *Bait*.
 126, both *Kit'as*.
 127, second *Kit'a*.
 128, *Maṣnavī*.
 129, last *Kit'a*.
 131, both *Kit'as*.
 133, last two *Kit'as*.
 134, *Kit'a*.
 135, last *Bait*.
 137, *Kit'a*.
 138, first *Bait*.
 145, *Maṣnavī*.
 „ first *Bait*.
 146, *Fard*.

PAGE.	PAGE.	PAGE.
147, first <i>Bait</i> .	155, first <i>Kiṭ'a</i> .	162, first and last <i>Kiṭ'a's</i> .
150, last do.	156, third <i>Bait</i> .	163, <i>Bait</i> .
152, first <i>Kiṭ'a</i> .	„ fourth do.	165, first <i>Kiṭ'a</i> .
153, first <i>Kiṭ'a</i> .	„ <i>Maṣnavī</i> .	166, last do.
„ <i>Bait</i> .	157, last <i>Kiṭ'a</i> .	167, both <i>Kiṭ'as</i> .
„ second <i>Maṣnavī</i> .	159, first <i>Bait</i> .	169, <i>Bait</i> .
154, last <i>Kiṭ'a</i> .	160, <i>Maṣnavī</i> .	171, <i>Kiṭ'a</i> .
155, first two <i>Baits</i> .	161, both <i>Kiṭ'as</i> .	172, <i>Maṣnavī</i> .

III. BAḤRI RAMAL.

This metre occurs, generally, as a regular octameter or hexameter, for the most part catalectic, the last foot being either *Maḥṣūr*, or *Maḥẓūf*, or *Maḥṭū'*. The feet are $\underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \underline{\cup} - -$ (*Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, or *Fā'ilun*, or *Fa'ilun*, or *Fa'lun*), or $\underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \underline{\cup} - -$. It is found in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
3, first <i>Kiṭ'a</i> .	53, last <i>Kiṭ'a</i> .	106, <i>Kiṭ'a</i> .
15, second do.	55, first <i>Bait</i> .	111, do.
16, <i>Kiṭ'a</i> .	„ <i>Maṣnavī</i> .	112, <i>Miṣrā</i> .
17, second <i>Bait</i>	57, last <i>Kiṭ'a</i> .	113, second <i>Kiṭ'a</i> .
20, <i>Kiṭ'a</i> .	62, <i>Bait</i> .	114, first do. ²
21, first <i>Kiṭ'a</i> .	63, do. (Arabic).	115, <i>Naẓm</i> .
24, do. do.	64, do.	118, first <i>Kiṭ'a</i> .
25, do. <i>Bait</i> .	66, second <i>Bait</i> .	130, do. do.
26, do. <i>Bait</i> . ¹	69, first <i>Kiṭ'a</i> .	135, first <i>Bait</i> .
29, do. <i>Kiṭ'a</i> .	76, second <i>Bait</i> .	136, do. <i>Kiṭ'a</i> .
„ second <i>Bait</i> .	„ last do.	142, do. <i>Bait</i> .
33, last <i>Maṣnavī</i> .	79, <i>Bait</i> .	146, second <i>Kiṭ'a</i> .
34, <i>Kiṭ'a</i> .	„ <i>Shēr</i> .	147, do. do.
35, second do.	83, <i>Naẓm</i> .	149, <i>Baṣīr</i> .
45, first do.	87, first <i>Kiṭ'a</i> .	152, first <i>Bait</i> .
46, <i>Bait</i> .	88, last <i>Bait</i> .	„ second <i>Kiṭ'a</i> .
47, second <i>Bait</i> .	89, second <i>Shēr</i> .	157, first <i>Kiṭ'a</i> .
51, first <i>Kiṭ'a</i> .	102, do. <i>Kiṭ'a</i> .	159, first <i>Maṣnavī</i> .
52, second <i>Kiṭ'a</i> .	104, first <i>Bait</i> .	160, do. <i>Kiṭ'a</i> .
53, first <i>Bait</i> .	„ second do.	163, do. do.

¹ The third foot of the first hemistich of this couplet is — — —.

² The vowel *ū* is, *metri causa*, shortened in the word *būde* of the second hemistich.

IV. BAḤRI RAJAZ.

<i>Bait</i> , p. 35.	{	- ∪ ∪ -		- ∪ -		- ∪ ∪ -		- ∪ -	
1st <i>Bait</i> , p. 107.	{	- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -		- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -	
<i>Shē'r</i> , p. 115.	{	- - ∪ -		- - ∪ -		∪ - ∪ -		- - ∪ -	
3rd <i>Bait</i> , p. 148.	{	- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -	

V. BAḤRI MUTAḤĀRIB.

Of this metre the octameter alone is employed, and it is generally catalectic, the feet being ∪ - - | ∪ - - | ∪ - - | ∪ - ||, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūl* or *Fa'al*. It occurs in

PAGE.		PAGE.		PAGE.	
3, first <i>Bait</i> .		58, <i>Bait</i> .		124, second <i>Ḳiṭ'a</i> .	
third do.		<i>Naẓm</i> .		131, <i>Bait</i> .	
5, second <i>Ḳiṭ'a</i> .		second <i>Ḳiṭ'a</i> .		135, second <i>Bait</i> .	
7, first <i>Ḳiṭ'a</i> .		61, <i>Fard</i> .		137, <i>Bait</i> .	
second do.		second <i>Ḳiṭ'a</i> .		140, first <i>Bait</i> .	
8, first <i>Bait</i> .		72, <i>Bait</i> .		142, second do.	
10, <i>Maṣnavī</i> .		75, last two <i>Baits</i> .		third do.	
13, do.		84, <i>Maṣnavī</i> .		144, second <i>Ḳiṭ'a</i> .	
16, do.		87, second <i>Ḳiṭ'a</i> .		147, <i>Maṣnavī</i> .	
20, <i>Bait</i> .		88, first <i>Bait</i> .		last <i>Bait</i> .	
22, first <i>Ḳiṭ'a</i> .		89, <i>Bait</i> .		148, second do.	
23, first <i>Maṣnavī</i> .		<i>Maṣnavī</i> .		149, first <i>Maṣnavī</i> .	
24, <i>Maṣnavī</i> .		90, <i>Bait</i> .		third do.	
25, do.		91, last <i>Bait</i> .		151, both <i>Baits</i> .	
29, last <i>Ḳiṭ'a</i> .		95, third do.		152, second <i>Bait</i> .	
32, second <i>Bait</i> .		96, first do.		155, last do.	
37, last <i>Ḳiṭ'a</i> .		97, the two <i>Maṣnavīs</i> .		158, second do.	
41, first do.		102, <i>Baits</i> .		159, do. do.	
43, <i>Bait</i> .		107, second <i>Bait</i> .		162, second <i>Ḳiṭ'a</i> .	
45, do.		116, do. <i>Bait</i> .		165, last do.	
47, second <i>Ḳiṭ'a</i> .		<i>Maṣnavī</i> .		166, <i>Maṣnavī</i> .	
48, do. <i>Bait</i> .		117, last <i>Bait</i> .		167, last <i>Bait</i> .	
49, <i>Maṣnavī</i> .		120, first <i>Ḳiṭ'a</i> .		169, <i>Maṣnavī</i> .	
54, last <i>Bait</i> .		121, <i>Bait</i> .		172, <i>Bait</i> .	
55, third do.		123, do.			

VI. BAĦRİ MUNSARIĦ.

The varieties of this metre which occur in the *Gulistān* are $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$, or *Muḥṭa'ulun*, *Fā'ilātu* (or *Fā'ilun*), *Muḥṭa'ilun*, *Fā'ilun* (or *Fā'ilāt*, or *Fā'*). The second foot, *Fā'ilun* ($\text{—} \cup \text{—}$) is found only in the first, third, fourth, and seventh hemistichs of the *Kiṭ'a* at page 10, the remaining hemistichs having $\text{—} \cup \text{—} \cup$ for that foot. Other verses in which the metre occurs are as follow :

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} || \\ \text{3rd Bait, p. 83 ; 1st Bait, p. 86.} \end{array} \right\}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} || \\ \text{1st Kiṭ'a, p. 8 ; 2nd Bait, p. 69 ; 2nd Bait, p. 85 ;} \\ \text{3rd Bait, p. 107 ; 3rd Bait, p. 139 ; 3rd Bait, p. 140.} \end{array} \right\}$$

VII. BAĦRİ MUZĀRİ.

Of this metre but one variety occurs, viz. *Maḥ'ūlu*, *Fā'ilātu*, *Maḥ'ālu*, *Fā'ilāt* or *Fā'ilun* ($\text{—} \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} \cup | \cup \text{—} \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$). It is the metre of the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, second <i>Kiṭ'a</i> .	67, <i>Bait</i> .	133, first <i>Kiṭ'a</i> .
5, last do.	„ second <i>Kiṭ'a</i> .	138, second <i>Bait</i> .
14, <i>Naẓm</i> .	69, first <i>Bait</i> .	139, do. do.
18, last <i>Kiṭ'a</i> .	74, <i>Kiṭ'a</i> .	141, first <i>Kiṭ'a</i> .
30, first <i>Bait</i> . ¹	75, first <i>Bait</i> .	144, last do.
32, do. do.	76, first <i>Kiṭ'a</i> .	146, first do.
50, second <i>Kiṭ'a</i>	86, second <i>Kiṭ'a</i> .	149, <i>Kiṭ'a</i> .
„ last <i>Bait</i> .	87, <i>Naẓm</i> .	158, first <i>Bait</i> .
65, <i>Kiṭ'a</i> .	88, third <i>Kiṭ'a</i> .	161, second <i>Bait</i> .
„ last <i>Bait</i> .	117, <i>Naẓm</i> .	

VIII. BAĦRİ MUJTAŞ.

But one variety of this metre occurs, viz. *Maḥ'ālu*, *Fā'ilātu*, *Maḥ'ālu*,

¹ The feet of the second hemistich of this couplet afford an example of another variety of the measure. They are $\text{—} \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$.

Fa'ilun or *Fa'lun* (— — — | — — — | — — — | — — — ||); although a variation occurs in the second foot of some hemistichs. The following are the verses in which the metre is employed :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
7, <i>Bait</i> .	72, <i>Kiṭ'a</i> .	135, third <i>Bait</i> .
„ last <i>Kiṭ'a</i> .	73, <i>Bait</i> .	135, <i>Kiṭ'a</i> .
9, <i>Kiṭ'a</i> .	77, <i>Kiṭ'a</i> ¹	136, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, second <i>Kiṭ'a</i> .	78, second <i>Kiṭ'a</i> .	137, <i>Nazm</i> . ²
22, do. do.	81, do. do.	139, first <i>Bait</i> .
23, <i>Nazm</i> .	85, both <i>Kiṭ'as</i> .	140, second do.
24, third <i>Bait</i> .	86, second <i>Bait</i> .	143, both <i>Kiṭ'as</i> .
25, second do.	„ last <i>Kiṭ'a</i> .	144, <i>Bait</i> .
26, do. do.	88, first do.	146, first <i>Bait</i> .
28, <i>Kiṭ'a</i> .	95, first <i>Bait</i> .	150, first two <i>Baits</i> .
29, first <i>Bait</i> .	97, <i>Bait</i> .	151, last <i>Kiṭ'a</i> .
31, first two <i>Kiṭ'as</i> .	98, first <i>Bait</i> .	154, first do.
32, second <i>Kiṭ'a</i> .	99, last do.	155, third <i>Bait</i> .
33, do. do.	101, first <i>Kiṭ'a</i> .	156, first do. ³
37, <i>Nazm</i> .	104, do. do.	158, third <i>Bait</i> .
38, <i>Kiṭ'a</i> .	105, last do.	159, do. do. ⁴
43, <i>Fard</i> .	108, third do.	160, two last <i>Kiṭ'as</i> .
52, <i>Bait</i> .	109, first do.	161, first <i>Bait</i> .
55, second <i>Kiṭ'a</i> .	110, do. do.	163, second <i>Kiṭ'a</i> .
57, <i>Bait</i> .	111, first <i>Nazm</i> .	164, last do.
60, do.	113, first <i>Kiṭ'a</i> .	168, second & last <i>Baits</i> .
62, <i>Kiṭ'a</i> .	118, third do.	170, first <i>Kiṭ'a</i> .
69, last <i>Bait</i> .	120, second do.	„ third <i>Bait</i> .
71, first <i>Kiṭ'a</i> .	125, <i>Kiṭ'a</i> .	„ last <i>Kiṭ'a</i> .

IX. BAḤRI SARĪ'.

This metre takes the form — — — | — — — | — — — ||, *Muḥṭa'ilun*, *Muḥṭa'ilun*, *Fa'ilāt* or *Fa'ilan*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, first <i>Kiṭ'a</i> .	51, last <i>Kiṭ'a</i> .	85, first <i>Bait</i> .
13, first <i>Bait</i> .	66, first <i>Bait</i> .	87, last <i>Kiṭ'a</i> .
32, last do.	76, do. do.	90, do. do.
43, first <i>Kiṭ'a</i> .	79, <i>Nazm</i> .	94, <i>Maṣnavī</i> .

¹ The second foot of the third hemistich of this *Kiṭ'a* becomes *Maḥṭa'ilun* (— — —), by *musha'aṣ*.

² The second foot of the first hemistich is | — — — |, termed *musha'aṣ*.

³ The second foot of the second hemistich is | — — — |.

⁴ The second foot of the first hemistich of the first *Kiṭ'a* is | — — — |.

PAGE.

104, last *Kiṭ'a*.107, *Maṣnavī*.112, first *Maṣnavī*.113, last *Kiṭ'a*.

PAGE.

122, *Shē'r* (Arabic).,, last *Kiṭ'a*.

124, first do.

PAGE.

129, second *Maṣnavī*.145, *Kiṭ'a*.153, third *Kiṭ'a*.

X. BAḤRI TAWĪL.

This and all the following metres are confined almost exclusively to the Arabic verses. The metre *Tawīl* is found in the following pages, the feet being

◡ — ◡ | ◡ — ◡ — | ◡ — ◡ — | ◡ — ◡ — || :

PAGE.

5, *Shē'r*.

13, do.

14, *Bait*.50, first *Bait*.51, *Shē'r*.

PAGE.

55, *Shē'r*.

59, do.

105, do.¹,, *Bait*.107, *Shē'r*.

PAGE.

108, *Shē'r*.111, second *Nāẓm*.114, *Shē'r*.

158, do.

XI. BAḤRI KĀMIL.

The feet of this metre, together with the verses in which it occurs, are given below:

Shē'r, { ◡◡◡◡ — | ◡◡◡◡ — || *Shē'r*, { — ◡◡ — | ◡◡ — — | — ◡◡ — | ◡◡ — —
p. 3. { ◡◡◡◡ — | ◡◡◡◡ — p. 67. { — ◡◡ — | ◡◡ — — | ◡◡◡◡ — | ◡◡ — —

Shē'r, { — ◡◡ — | ◡◡ — ◡ — || — ◡◡ — | ◡◡ — ◡ —
p. 80. { — ◡◡ — | ◡◡ — ◡ — || ◡◡◡◡ — | ◡◡◡◡ —

First *Bait*, { — ◡◡ — | — ◡◡ — | ◡◡ — ◡ — || *Shē'r*,
p. 82. { — ◡◡ — | ◡◡ — ◡ — || ◡◡ — ◡ — } p. 112.

Shē'r, { — ◡◡ — | — ◡◡ — | — || *Shē'r*, { ◡◡◡◡ — | ◡◡◡◡ — | ◡◡◡◡ — ||
p. 87. { — ◡◡ — | — ◡◡ — | — p. 95. { — ◡◡ — | ◡◡◡◡ — | — ◡◡ —

First *Bait*, { — ◡◡ — | ◡◡ — ◡ — | — — ||
p. 91. { — ◡◡ — | ◡◡◡◡ — | ◡ — —

Shē'r, { ◡◡◡◡ — | — ◡◡ — | ◡◡◡◡ — || *Shē'r*, { — ◡◡ — | — ◡◡ — | ◡◡ — ||
p. 111. { — ◡◡ — | ◡◡◡◡ — | ◡◡ — — p. 123. { ◡◡◡◡ — | — ◡◡ — | ◡◡ — —

¹ The last hemistich of this *Shē'r* is Persian.

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses:

PAGE.		PAGE.		PAGE.
18, first <i>Bait</i> .		29, <i>Shē'r</i> .		98, <i>Miṣrā'</i> .
26, <i>Shē'r</i> .		38, <i>Bait</i> .		99, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following:

$$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - | \overline{\cup\cup} - | \cup - \cup - | \overline{\cup\cup} - || \\ \text{Shē'r, p. 58; } \textit{Nazm} \text{ (Persian), p. 59;} \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. 77; Third } \textit{Shē'r}, \text{ p. 79;} \\ \text{Shē'r, p. 140; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 142; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 172.} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} - - \cup - | - \cup - | \cup - - || \\ \text{First } \textit{Bait}, \text{ p. 48.} \end{array} \right\}$$

گلستان

شیخ مصلح الدین سعدي

شیرازی

Acc. No. 10865

پنجم جي ٿي پلاس صاحب

در دار الحکومت لندن

بمطبع وليم ايج الرن انڈ کمپني نمبر ۱۳ واٹرلو پليس طبع آرايش يافت *

سنه ۱۸۷۶ عيسوي

قطعه

ابرو باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی بکف آری - و بنفلت نخوری *
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مفرج موجودات و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان
 و تنیمه دور زمان احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی الله علیه و سلم -

بیت

شفیع مطاع نبی کریم قسیم جسم بسیم و سیم *

بیت

چه غم دیوار اُمت را که باشد چون تو پشتیبان؟
 چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟

شعر

بَلَغَ الْعُلَیِّ بِکَمَالِهِ - کَشَفَ الدَّجَلِ بِجَمَالِهِ *
 حَسَنَتْ جَمِیعُ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَیْهِ وَ آلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار دستِ انابت بآمید اجابت بدرگاه حق
 جل و علا بردارد - ایزد تعالی در وی نظر نکند - بازش بخواند - باز اعراض کند - بازش
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "يَا مَلَاِئِکَتِیْ! لَقَدْ اسْتَحِیَّیْتُ مِنْ عِبْدِی -
 وَ لَیْسَ لَهُ غَیْرِی فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را بر آوردم -
 که از بسیاری دُعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطف خداوندگار! گنه بنده کردست او شرمسار!
 عاکفان کعبه جلالتش بتقصیر عبادت معترف - که "مَا عَبْدَنَاکَ حَقَّ عِبَادَتِکَ!" و وامنهان
 حلیه جمالش بتحیر منسوب - که "مَا عَرَفْنَاکَ حَقَّ مَعْرِفَتِکَ!" *

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقان کشتگان معشوقند - بر نیاید ز کشتگان آواز *

مقدمه گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

بسم الله الرحمن الرحيم

مِنْت خُدايِرا عَزَّو جَلَّ ! که طاعتش موجبِ قربتست - و بشکرِ اندرش مزیدِ نِعمت *
هر نفسی که فرو میرود مُمدِّ حیاتست - و چون بر می آید مُفرِّجِ ذات - پس در هر
نفسی دو نعمت موجودست - و بهر نعمتی شکری واجب *

بیت

از دست و زبانِ که بر آید - کز عَهدهٔ شُکرش بدر آید ؟
قوله تعالیٰ - اَعْمَلُوا - آل دَاوُدَ شُکْرًا - و قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِیَ الشُّکُورَ *

قطعه

بندهٔ همان به که ز تقصیرِ خویش عذرِ بدرگاهِ خدا آورد -
ورنه سزاوارِ خداوندیش - کس نتواند که بجا آورد *

بارانِ رحمتِ بی حسابش همه را فرا رسیده - و خوارانِ نعمتِ بیدرغش همه جا
کشیده - و پردهٔ ناموسِ بندگان بگناهی فاحش ندرد - و وظیفهٔ روزی خوارانِ بخطای
مُنکر نبرد *

قطعه

ای کز می ! که از خزانهٔ غیب - گبر و ترسا وظیفه خور داری !
دوستان را گجا کُنی محروم - تو - که با دشمنان نظر داری ؟

فراشِ بادِ صبارا گفت - تا فرشِ زمردین بگسَرَد - و دایهٔ ابرِ بهارِ را فرمود - تا بذاتِ
نبات را در مَهْدِ زمینِ پیروَرَد - و درختان را بخلعتِ نوروزی قبایِ استَبْرَقِ در بر گرفته
و اطفالِ شاخ را بقدومِ موسمِ بهاری کلاهِ شگوفه بر سر نهاده - و عصارهٔ تازی بقدرتش از شهد
فالِق شده - و تخمِ خُرمایِ بیمنِ تربیتش نخلِ باسِق گشته *

قطعه

گلی خوشبوی در حمامِ روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مشکی یا عبیری ؟ که از بویِ دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدتی با گلِ نشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطُولِ حَيَاتِهِ ! وَضَاعِفِ ثَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ ! وَكَمِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تُلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بَلَدَهُ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دلم سعدة ! و ابده المولى بالوثة النصر !
 كذلك تنشا لينه هو عرقها - وحسن نبات الارض من كرم البذر *
 ابنِ تعالی و تقدس خطه پاك شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همیتِ عالمانِ عامل
 تا زمانِ قیامت در امان سلامت نگاه دارد !

قطعه

ندانی که من در اقلیمِ غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان درهم افتاده چون مویِ زنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرگان بخونخواری تیز چنگی *
 درونِ مردمی چون ملکِ نیک محضر - برون لشکری چون هزبرانِ جنگی *
 چو باز آمدم کشورِ آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پر از آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابک ابو بکر بن سعد زنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسیبِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو تویی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خالت مانند آستانِ درت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

مقدمه

یکی از صاحب‌دلان سر بحیب مراقبه فرو برده بود - و در بحرِ مکاشفه مُستغرق شده * چون از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق انبساط گفت - درین بوستان که تو بودی ما را چه تُحَفُّه کرامت آوردی؟ گفت - بخاطر داشتم که چون بدرختِ گلِ پرسم دامنی پرکنم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرختِ گل رسیدم بوی گلِ چنان مست کرد که دامنم از دست برفت *

بیت

گفتم که گلی بچینم از باغ - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مرغِ سحر! عشقِ زِ پروانه بیاموز! کان سوخته را جان شد - و آواز نیامد *
این مدعیان در طلبش بی خبراند - کان را که خبر شد - خبرش باز نیامد *

قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم! در چه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
مجلس تمام دُشت و بیابان رسید عمر - ما همچنان در اوّل وصف تو مانده ایم *

در محامدِ پادشاهِ اسلام خَلَدَ اللّهُ مَلِكُهُ *

ذکرِ جمیلِ سعدی که در افواهِ عوام افتاده - و صِیْتِ سُخُش که در بسیطِ زمین رفته -
و قِصْبِ الحَبِیبِ حدیثش که همچو نیشکر می خورند - و رُقْعَةُ منشاآتش که چون کافور
رزمی بزد - بر کمالِ فَضْل و بلاغتِ او حمل نتوان کرد - بلکه خداوندِ جهان و قُطْبِ
دائرهٔ زمان - قَائِمِ مقامِ سُلَیْمَان - نَاصِرِ اَعْلٰی اِیْمَان - شاهنشاهِ مُعَظَّم - اِتِّبَالِ عِظَم - مُظَفَّرِ
دُنْیَا و الدِّین - ابو بکر بن سعد بن زکّی - ظِلُّ اللّهِ فِي اَرْضِهِ - رَبُّ الارضِ عَنْهُ رَاضٍ -
عَیْنِ عَیْنِایت نظر کرده است - و تحسینِ بلیغ فرموده - و اِرادَتِ صادق نموده * لا جرم
باقهٔ انام از خواص و عوام بمحبتِ او گرائیده اند - که النَّاسُ عَلَی دِیْنِ مُلُوکِهِم *

رباعی

بر آنکه که فرا بر من مسکین نظرت - آندرم از آفتاب مشهور ترست *
گر خود همه عیبها بدین بنده درست - هر عیب که سلطان به پسندد ترست *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدم - که در نشیمن عزت نشینم - و دامن از صحبت فراهم چینم - و دفتر از گفت‌های پریشان بشویم - و عین بعد پریشان نگویم *

بیت

زبان بریده بگنجی نهسته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم *
تا یکی از دوستان که در کجاوه غم انیس من بودی - و در حُجره هم جلیس - برسم
قدیم از در در آمد * چندانکه نشاط مرغبت کرد - و بساط ملاعبت گسترده - جوابش
نگفتم - و سر از زانوی تعب بر نگرفتم * رنجیده بمن نگه کرد و گفت -

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
که فردا چو پیک اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
یکی از متعلقان منش بر حسب این واقعه مطلع گردانید - که فلان عزم کرده است -
و نیت جزم آورده - که بقیات عمر در دنیا معتکف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
نیز اگر توانی سر خویش گیر - و راه مُجانبت در پیش آر * گفتا - بعزت عظیم
و صحبت قدیم که دم بر نیارم - و قدم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادت
مالوف و طریق معروف - که آزرده دل دوستان جهلست - و کفارت یمین سهل -
و خلاف رای صوابست و نقض عهد اولی الالباب - که ذوالفقار علی در نیام - و زبان
سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خردمند چیست ؟ کلید در گنج صاحب هنر *
چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشت یا شیشه گر ؟

قطعه

اگرچه پیش خردمند خامشی ادبست - بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی *
دو چیز طایره عقلست - دم فرو بستن بوقت گفتن - و گفتن بوقت خاموشی *
فی الجملة زبان از مکالمه او در کشیدن فتوت نپنداشتم - و روی از محاذنه او
گردانیدن مروت ندانستم - که یار موافق بود - و در ارادت صادق *

یا رب! ز بادِ فتنه نِگه دار خاكِ پارس - چندانكه خاك را بود و آبر را بقا!

در سببِ تالیفِ کتابِ گوید

شبی در ایامِ گذشته تأمل میکردم - و بر عمرِ تلف کرده تأسف میخوردم - و سنگِ سراچه دل را بالماسِ آبِ دیده می سقتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی - چون نِگه میکنم نماند بسی *

ای که پنجاه رفت و در خوابی! مگر این پنج روز دریایی *

خجل آنکس که رفت و کار نساخت - کوسِ رحلت زدند و بار نساخت *

خوابِ نوشین بامدادِ رحیل باز دارد پیاده را ز سبیل *

هر که آمد عمارتِ نوساخت - رفت و منزلِ دیگری پرداخت *

و آن دیگر بُخت همچنین هوسی - وین عمارت بسر نبرد کسی *

یارِ نا پایدار دوست مدار! دوستی را نشاید این غدار *

مایه عیشِ آدمی شکمست - تا بتدریج میروند چه غمست ؟

گر ببندد چنانکه نکشاید - گر دل از عمر بر کند شاید *

ور کشاید چنانکه نقوان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست !

چار طبعِ مخالف و سرکش چند روزی بوند باهم خوش *

گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب *

لاجرم مردِ عارفِ کامل نهد بر حیاتِ دنیا دل *

نیك و بد چون همی نباید مُرد - خُتْ آن کس که گوی نیکی بُرد *

برگِ عیشی بگورِ خویش فرست ! کس نیارد ز پس - تو پیشِ فرست *

عمر برفست و آفتاب تموز - اندکی مانده - خواجه ! غره هنوز ؟

ای تهی دست رفته در بازار ! ترسمت باز نوری دستار *

هر که مزروعِ خود خورد بخوید - وقتِ خرمش خوشه باید چید *

پندِ سعدی بگوشِ دل بشنو ! ره چنین است - مرد باش - و برو !

حُنی که من این بگفتم - دامنِ گل بریخت - و در دامنم آویخت - که الکریمُ اِذَا وَدَّ
وَمِی * فصلی در همان روز اِتِّفَاقِ بیاض افتاد - در حُسنِ معاشرت و آدابِ عِجَازت -
در لباسی که مُتکَلِّمان را بکار آید - و مُتَرَسِّلان را بلاغت بیفراید * فی الجمله هنوز از گُلِ
بوستانِ بقیَّتِی مانده بود - که کُتابِ گُلستان تمام شد - و تمام آنکه شُود بحقیقت - که
پسندیده آید در بارگاهِ جهان پناه - سایهٔ کردگار - پرتوِ لُطْفِ پروردگار - خُداوندِ زمان -
کَهْفِ اِمان - المَوید مِنَ السَّماءِ - المَنصُورُ عَلَی الْأَعْداءِ - عِزُّ الدَّولَةِ الْقَاهِرَةِ - سِرَاجُ الْمَلَّةِ
الْبَاهِرَةِ - جَمالُ الْإِنْسَانِ - مَغْنَمُ الْإِسْلَامِ - سَعْدُ بْنُ اِتابِکِ الْأَعْظَمِ - شاهنشاهُ الْمُعْظَمِ - مالِکُ
رِقابِ الْأُمَمِ - مَولِیْ مُلُوکِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ - سُلْطَانُ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ - وارثُ مُلْکِ سُلیمان -
مُظَفَّرُ الدُّنْیَا وَ الدِّینِ - ابو بکر بن سعد بن زنگی اَدَامَ اللَّهُ اِقْبَالَهُما ! وَ ضَاعَفَ اِجْلَالَهُما !
وَ جَعَلَ اِلَیْ کُلِّ خَیْرٍ مَّا لَهُما ! وَ بَرِکْشَمَهُ لُطْفِ خُداوندي مُطالعه فرماید *

قطعه

گَر اِلْتِفَاتِ خُداوندیش بیاراید - نگار خانۀ چینی و نقشِ ارزنگیست *
اُمید هست که رویِ ملال در نکشد - ازین سُخن - که گُلستان نه جایی دِلتنگیست *
عَلِی الْخُصُوصِ که دیباجهٔ هُمایونش - بنامِ سَعْدِ ابو بکرِ سعد بن زنگیست *

در مکارمِ اخلاقِ امیرِ عادلِ امیرِ فخر الدینِ اَدَامَ اللَّهُ عُلُودَ *

بِکَرِ عَرُوسِ فِکْرِ من از بیِ جمالی سر بر نیارد - و دیدهٔ یاس از پُشتِ پایِ خجالت بر
ندارد - و در زمرهٔ صاحبِ دِلانِ مُتَجَلِّی نشود - مگر آنکه که متَحَنِّی گردد بزبورِ قَولِ
امیرِ کبیر - عَمِل - عَادِل - مَوید - مَظَفَّر - مَنصُور - ظهیرِ سَربِ سُلْطَنَت - مُشیرِ تَدبیرِ
مَمْلُکَت - کَهْفِ الْفُقَرَاء - مَلَأَ الْغُرَداءِ - مَرْبِی الْفُضَلَاء - مُجِیبُ الْاِتِّخِیاء - غِیَاثُ الْاِسْلَامِ
وَ الْمُسْلِمِینَ - عَمَدَةُ الْمُلُوکِ وَ السُّلْطَانِینَ - ابو بکر بن ابی نصر - اَطالَ اللَّهُ عَمْرَهُ ! وَ اَجَلَ
فَدْرَهُ ! وَ شَرَحَ صَدْرَهُ ! وَ ضَاعَفَ اِجْرَهُ ! که ممدوحِ اکابرِ آفاقست - و مجموعهٔ مکارمِ اخلاق *

بیت

هر که در سایهٔ عِزَّتِ اوست - گُنَهِش طاعتست و دشمنِ دوست *
بر هر یک از سائرِ بندگان و حواشیِ خِدْمَتِگارانِ خِدْمَتِی مُعین است - که اگر در ادای

بیت

چو جنگ آوری - با کسی در ستیز - که از وی گزیرت بود یا گزیر *
 بحکم ضرورت سخن گفتیم - و تفرج کُنان بیرون رفتیم در فصل ربیعی - که آثار صولت
 بر آرمیده بود - و آوان دولت ورد رسیده *

بیت

پیراهن سبز بر درختان چون جامه عید نیکبختان *

قطعه

اول اُردی بهشت مادِ جلالی - بلبل گریخته بر منابر قُصبان *
 بر گل سرخ از نم افتاده لالی - همچو عرق بر عذارِ شاهدِ غضبان *
 شب را ببوستان با یکی از دوستان اتقاقی - بیت افتاد * مرضی خوش و خرم - و
 درختان دلکش و درهم - گوئی خُده می‌نا بر خاکش ریخته است - و عقد تریا از
 تاش در آویخته *

قطعه

روضة ماء نهرها سلسال - دوحه سجع طیرها موزون *
 آن پیر از لاله‌ای رنگارنگ - وین پیر از میوه‌ای گوناگون *
 باد در سایه درختانش - گسترانید فرش بوتلمون *
 بامدادان که خاطر باز آمدن بر رای نشستن غالب آمد - دیدمش دامنی پر از گل
 و ریحان و سُنبل و صیمران فراهم آورده - و رغبت شهر کرده * گفتم - کل بوستان را چنانکه
 دانی بقائی - و عهد گلستان را وفای نباشد - و حکما گفته‌اند - هرچه در نیاید دلبستگی را
 نشاید * گفتا - طریق چیست ؟ گفتم - برای نزهت ناظران و فسحت حاضران
 کتاب گلستان تصنیف توانم کردن - که باد خزان را بر اوراق او دست تطاول نباشد -
 و گردش زمان عیش ربیعش بطیش خریف مبدل نکند *

مننوی

بچه کار آیدت ز گل طبّقی ؟ از گلستان من ببر ورقی *
 گل همین پنج روز و شش باشد - وین گلستان همیشه خوش باشد *

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد - دشمن از هر طرف برو تازد *
 سعدی افتاده ابست آزاده * کس نیاید بجنگ افتاده *
 اول اندیشه و آنگهی گفتار - پای پیش آمدست پس دیوار *
 تخلصندم ولی نه در بستان - شاهد من ولی نه در کنعان *
 قمعن حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی؟ گفت - از نابینایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِمَ الْخُرُوجَ قَبْلَ الْوُلُوجِ *

مصراع

مردیت بیازماید و آنکه زن کن *

قطعه

گرچه شاطر بود خروس بجنگ - چه زند پیش باز رودن چنگ؟
 گربه شیر است در گرفتن موش - لیک موشست در مصاف پلنگ *
 اما با اعتماد سعت اخلاق بزرگان - که چشم از عوائب زبردستان ببوشند - و در افشاء
 جرائم کهتران نکوشند - کلمه چند بطریق اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سیر ملوک ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمر گرانمایه برو خرج * موجب
 تصنیف کتاب گلستان این بود - و بِاللّهِ التَّوْفِیْقِ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - ز ماهِ ذَرّه خاك افتاده حائی *
 غرض - نقش‌یست کز ما باز ماند - که هستی را نمی بینم بقائی *
 مگر صاحب‌دلی روزی برحمت - کند در کار درویشان دُعائی *
 امعان نظر در ترتیب کتاب و تهذیب ابواب ایجاز سخن مصلحت دید - تا این روضه
 رعنا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد * ازین سبب مختصر آمد -
 تا بمالات نینجامد - و الله الموفق لاتمامه *

برخی از آن تهاون و تکاسل روا دارند - هر آینه در معرض خطاب آیند و در محل عتاب - مگر برین طائفه درویشان - که شکر نعمت بزرگان بر ایشان واجب است - و ذکر جمیع و دُعای خیر بر همگنان فرض - و ادای چندین خدمتی در عیبت اولیتر است ز حضور - که آن بتصنع نزدیکست و این از تکلف دور * باجابت مقرون باد !

قطعه

پُشتِ دوتای فلک راست شد از خرمی - تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را *
حکمتِ محض است - اگر لطفِ جهان آفرین - خلص کند بنده مصلحتِ عام را *
دولتِ جاوید یافت هر که نگو نام زیست - کنزِ عقبش ذکرِ خیر زنده کند نام را *
وصفِ ترا گر کند - ورنکند اهلِ فضل - حاجتِ مشاطه نیست روی دلارام را *

عذرِ تقصیرِ خدمت و موجبِ اختیارِ عزلت *

تقصیری و تقاعدی که در مواظبتِ خدمتِ بارگاهِ خداوندی میرود بنابر آنست - که طائفه از حکماء هند در فضائلِ بزرجمهر سخن میگفتند - و در آخر جز این عیبش نتوانستند گفت - که در سخن گفتن بطی است - یعنی درنگ بسیار میکند و مُستمع را نسی مُنظر باید بود تا وی تقریرِ سخنی کند * بزرجمهر بشنید و گفت - اندیشه کردن که چه گویم به از پشیمانی خوردن که چرا گفتم *

مثنوی

سخنِ دل پرورده پیرِ کهن بیندیشد - آنکه بگوید سخن *
مزن بی تأمل بگفتارِ دم - نگو گوی - گر دیر گویی چه غم ؟
بیندیش - و آنکه بر آور نفس - و زان پیش بس کن که گویند - بس !
بُنطق آدمی برترست از دواب - دواب از تو به - گر نگوئی صواب *
فکیف در نظرِ اعیان و بزرگانِ حضرتِ خداوندی - عزّ نصره ! که مجمعِ اهلِ دل است -
و مرکزِ علماء مُتبحر - اگر در سیاحتِ سخن دلیری کنم شوخی کرده باشم - و بضاعتِ مُنجاتِ بحضرتِ عزیز آورده - و شبّه در بازارِ جوهریان جوی نیرزن - و چراغ پیش آفتابِ پرتوی ندارد - و مناره بلند در دامنی کوهِ آلود پست نماید *

بابِ اوّل

در سیرتِ پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی را شنیدیم - که بگشتنِ اسیریِ اِشارت کرد * بیچاره در حالتِ نومیدی - بزبانی که داشت - ملک را دشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند -
هرکه دست از جان بشوید - هرچه در دل دارد بگردد *

شعر
اِذَا يَفِئَسَ الْإِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنُورٍ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَيَّ الْكَلْبُ *

بیت

وَقْتُ ضَرُورَتٍ - چو نماند گریز - دست بگیرد سرِ شمشیرِ تیز *

ملک پرسید - که چه میگوید؟ یکی از وزیری نیتِ محضر گفت - ای خداوند! میگوید - که و الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ - وَاللَّهُ يُحِبُّ الْحَسَنِينَ * ملک را بروی رحمت آمد - و از سرِ خون او درگذشت * وزیر دیگر - که ضد او بود - گفت -

اِذَا يَفِئَسَ الْإِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنُورٍ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَيَّ الْكَلْبُ * این ملک را

دشنام داد - و نا سزا گفت * ملک روی از بن سخن درهم کشید و گفت - مرا آن دروغ وی پسندیده تر آمد ازین راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصلحت بود - و این را بذاتِ خباثتی - و خرده مندان گفته اند - دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز *

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید - حیف باشد که جز نگوئید *
این لطیفه بر طاقِ ایوانِ فریدون نوشته بود *

مثنوی

جهان - ای برادر! نماند بکس - دل اندر جهان آفرین بند و بس *

مثنوی

در آن مدت که مارا وقتِ خوش بود - ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُراد ما نصیحت بود - گفتیم - حواله با خدا کردیم - و رفتیم *

بابِ اول - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقِ درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلتِ قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تاثیر تربیت *
 بابِ هشتم - در آداب صحبت *

پدر بخندید - و ارکانِ دولت به پسندیدند - و برادران بجان رنجیدند *

قطعه

تا مرد سُخُنْ نگفته باشد - عَیْب و هُنُش نِهفته باشد *

هر بیشه گمان مبر که خالیست - شاید که پلنگ خفته باشد *

شنیدم که ملک را در آن مدت دشمنی صعب روی نمود * چون لشکر از هر دو طرف روی در هم آوردند و قصد مبارزت کردند - اوّل کسیکه اسب در میدان جهانید آن پسر بود - و می گفت -

قطعه

آن نه من باشم که روز جنگ بینی پشت من -

این منم کاندرا میان خاك و خون بینی سري *

آنکه جنگ آرد بخون خویش بازي میکند -

روز میدان آنکه بگریزند - بخون لشکري *

این بگفت و بر سپاه دشمن زد و تنی چند از مردان کاری بینداخت * چون پیش پدر باز آمد - زمین خدمت ببوسید و گفت -

قطعه

ای که شخص منت حقیر نمود ! تا دُرشتی هنر نه پنداری *

اسب لاغر میان بکار آید روز میدان - نه گاو پرواری *

آورده اند که سپاه دشمن بقیایس بود و اینان اندک جماعتی آهنگ گریز

کردند * پسر نعره زد و گفت - ای مردان ! بکوشید - تا جامه زنان نپوشید ! سواران را

بگفتن او تهوّر زیاده گشت و بیکبار حمله بردند * شنیدم که هم در آن روز بر دشمن

ظفر یافتند * ملک سر و چشمش ببوسید و در کنار گرفت و هر روزش نظر بیش

می کرد - تا ولی عهد خویش گردانید * برادرانش حسد بردند و زهر در طعامش

کردند * خواهرش از غره بدید و در چرخه برهم زد * پسر بفرست دریافت -

و دست از طعام باز کشید و گفت - محالست که هنرمندان بمیرند و بی هنران جای

ایشان گیرند *

سکه ۱۴۱۵

باب اول

مکن تکیه بر مُلکِ دُنیا و پُشت - که بسیار کس چون تو برورد و کُشت *
چو آهنگِ رفتن کند جانِ پاک چه بر تخت مُردن - چه بر رویِ خاک؟

حکایت ۲

یکی از مُلوکِ خُراسان سُلطان محمود سُبُکْتِگین را بخواب دید بعد از وفاتِ او بعد سال - که جُمْلَه وجودِ او ریخته بود و خاک شده - مگر چشمانش - که همچنان در چشمِ خانه همی گردیدند و نظر میکردند * سائِر حکما از تاویلِ آن خواب عاجز ماندند - مگر درویشی - که بجای آورد و گفت - هنوز چشمش نگرانست که مُلکش با دگرانست *

نظم

بس نامور بزیرِ زمینِ دفن کرده اند کز هستیشِ برویِ زمینِ یکِ نشانِ نماند *
و آن پیر لاشه را که سپردند زیرِ خاک - خاکش چنان بخورد کرو استخوانِ نماند *
زندست نامِ فرخِ نوشیروانِ بعدل - گرچه بسی گذشت که نوشیروانِ نماند *
خیری کن - ای فلان! و غنیمتِ شمارِ عمر زان پیشتر که بانگِ برآید "فلانِ نماند" *

حکایت ۳

ملکِ زاده را شنیدم - که کوتاه قد و حقیر بود - و دیگر برادرانش بلند بالا و خوبرو *
باری ملکِ بکراهیت و استحقارِ دروئی نظر کرد * پسر بفراست و استیصار دریافت و گفت - ای پدر! کوتاه خردمند به از نادانِ بلند * هر چه بقامتِ کِتر بقیمتِ بهتر - که - الشَّاةُ نَظِيفَةٌ وَالْفِیلُ جِيفَةٌ *

بیت

أَقَلَّ جِبَالِ الْأَرْضِ طُورٌ - وَأَنَّهُ لَاعَظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَدْرًا وَ مَنَزَلًا *

قطعه

آن شنیدی - که لاغر دانا گفت روزی بابلهی فریه -
اسبِ تازی اگر ضعیف بود - همچنان از طویله خربه *

باب اول

بیت

(تقرص خورشید در سیاهی شد - یونس اندر دهان ماهی شد)
 مردان دلاور از کمین گاه بدر جستند و دست یگان یگان بر کتف بستند و بامدادان
 همه را بدرگاه ملک حاضر آوردند * ملک همگان را اشارت بکشتن فرمود * اتفاقا در آن
 میان جوانی بود - که میوه عفوان شبایش تو رسیده و سبزه گلستان عذارش تو
 دمیده * یکی از وزرا پایه تخت ملک را بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد
 و گفت - این پسر هنوز از باغ زندگانی بر خورده است و از ربیعان جوانی تمتع نیافته -
 توقع بکرم و اخلاق خداوندی آنست - که با بخشیدن خون او بر بنده منت نهند *
 ملک روی ازین سخن درهم کشید - و موافق رای بلندش نیامد - و گفت -

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست * تربیت نا اهل را چون گردان بر گنبدست *
 نسل فساد اینان منقطع کردن اولیتر است - و بیخ تبار ایشان بر آوردن عین مصلحت -
 که آتش نشانیدن و اخگر گذاشتن - و انعی کشتن و بچه نگاهداشتن - کار خردمندان
 نیست *

ابوگر آب زندگانی بارد - هرگز از شاخ بید بر نخوری *
 کز بی بوریا شکر نخوری *
 وزیر چون این سخن بشنید - طوعا و کرها به پسندید - و بر حسن رای ملک آفرین کرد
 و گفت - آنچه خداوند - دام ملکه ! فرمود عین صوابست و مسئله بیجواب - و لیکن
 حقیقت آنست - که اگر در سلک بدان تربیت یافتی طبیعت ایشان گرفتی و یکی
 از ایشان شدی * اما بنده امیدوارست که بصحبت صالحان تربیت پذیرد و خوی
 خردمندان گیرد - که هنوز طفلیست - و سیرت بغی و عناد آن گروه در نهاد او متمکن
 نشده - و در حدیثست - مَا مِنْ مَوْلٍ إِلَّا وَقَدْ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَبُورَهِ يَوْمَئِذٍ أَوْ يَنْصَرِّهُ أَوْ
 يَمْجِسُهُ *

بیت
 کس ندیدد بزیر سایه بوم - هر هما از جهان شود معدوم *
 پدر را ازین حال آگهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشمالی بوجبی بداد * پس هر
 یکی را از اطراف بلاد حصه معین کرد - تا فتنه بنشست و نزاع برخاست - که گفتند
 اند - ده درویش در گنیمت بخشیدند و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند *

نیمه
 نیمه نانی که خورد مرد خدی - بیدل درویشان کند نیمه دیگر *
 هفت اقلیم را بگیرد پادشاه - همچنان در بند اقلیمی دیگر *

حکایت ۴

طایفه دزدان عرب بر سر کوهی نشسته بودند و منع کاروان بسته - و رعیت بلدان
 از مکائد ایشان مرهوب و لشکر سلطان مغلوب - بحکم آنکه ملادی متبع از قله کوهی
 بدست آورده بودند و ملجا و ماوی خود ساخته * مدیران عامل آن طرف در
 دفع مضرت ایشان مشورت کردند - که اگر این طایفه همبرتن نسق روزگاری مداومت
 نمایند - مقاومت ممتنع گردد *

مثنوی
 درختی که اکنون گرفتست پای - از به نیروی شخصی بر آید ز جای *
 وگر همچنان روزگاری هلی - بگردونش از بیخ بر نگسلی *
 سر چشمه شاید گرفتن بیدل - چو پُر شد نشاید گذشتن بیدل *

سکن برین مقرر شد که یکی را بتجسس ایشان بر گماشتند و فرصت نگاه می داشتند
 تا وقتی که بر سر قومی رانده بودند و بقعه خالی مانده * تنی چند از مردان وقعه
 دیده و جنگ آزموده را بفرستادند - تا در شعب جبل پنهان شدند * شبانگاه - که
 دزدان باز آمدند سفر کرده و غارت آورده - رخت غنیمت بنهادند و سلاح ازین
 بکشادند * نخستین دشمنی که بر سر ایشان تاختن آورد خواب بود * چندانکه پاسی از
 شب بگذشت -

باب اول

زمین شور سنبل بر نیارد - درو تخم عمل ضائع مگردان!
 نکوئی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجائی نیک مردان *

حکایت ۵

سرهنگ زاده را بر در سرای آغوش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائد الوصف داشت * هم از عهد خردی آثار بزرگی در ناصیه او پیدا - و لمعان انوار زیرکی در جبینش مبین *

بیت

بالای سرش - ز هوشمندی - می تافت ستاره بلندی *

فی الجملة مقبول نظر سلطان آمد - که جمال صورت و کمال معنی داشت - و حکما گفته اند - توانگری بدلت - نه بمال - و بزرگی بعقلت - نه بسال *

بیت

کودکی کو بعقل پیر بود - نزد اهل خرد کبیر بود *
 ابزاری جنس بر منصب او حسد بردند و بخیاقتی متهمش کردند و در کشتن او سعی بی فائده نمودند *

مصرع

دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست ؟
 ملک پرسید - که موجب خصمی اینان در حق تو چیست ؟ گفت - در سایه دولت خداوندی - دام ملکه ! همگنانرا راضی کردم مگر حسود - که راضی نمیشود الا بزوال نعمت می - و اقبال دولت خداوندی باقی باد !

قطعه

توانم آن که نیازم اندرون کسی * حسود را چه کنم ؟ کو ز خود برنج درست *
 بمیر - تابهی - ای حسود ! کین رنجیست که از مشقت آن جز بمرگ نتوان رست *

قطعه

شور بختان بارزو خواهند مقبلان را زوال نعمت و جاه *
 گر نبیند بروز شبیره چشم - چشمه آفتاب را چه گناه ؟
 راست خواهی - هزار چشم چنان کور بهتر که آفتاب سپاه *

باب اول

قطعه

بِسْرِ نوح با بدان بنشست - خاندان نبوتش گم شد *

سگ اصحاب کُف روزی چند بی نیکان گرفت و مردم شد *

این بگفت و طائفه از ندمای ملک با وی بشفاعت یار شدند - تا ملک از سر خون

و در گذشت و گفت - بخشیدم - اگرچه مصلحت ندیدم *

و یاعی

دانی که چه گفت زال با رستم گرد! دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرن *

دیدیم بسی آب ز سر چشمه خرن - چون بیشتر آمد - شترو بار ببرد *

فی الجمله پسر را بنواز و نعمت پروردند و استاد ادیب را بتریت او نصب کردند -

تا حسن خطاب و رد جواب و سایر آداب خدمت ملوکش در آموخت و در نظر

همگان پسندیده آمد / روزی وزیر از شمائل او در حضرت ملک شمه میگفت - که

تربیت عاقلان در وی اثر کرده و جهل قدیم از جلیت او بدر رفته و خوی خردمندان

گرفته * ملک از این سخن تبسم کرد و گفت -

بیت

غذیت پدرنا و نشأت فینا - فمن انبأک انک ابن ذئب ؟

اذا کان الطباع طباع سوء - فلیس بنافع ادب الادیب *

بیت

عاقبت گرت زاده گرت شود - گرچه با آدمی بزرگ شود *

سالی دو برین بر آمد - طائفه اوباش محلت در او پیوستند و عقد موافقت بستند -

تا بوقت فرصت وزیرا با هر دو پسرش بکشت و نعمت بیقیاس برداشت و در

مغاره دزدان بجای پدر بنشست و عاصی شد * ملک دست تحیر بدندان گرفت و گفت -

قطعه

شمشیر نیک ز آهن بد چون کند کسی ؟ ناکس بتریت نشود - ای حکیم ! کس *

باران که در لطافت طبعش خلاف نیست - در باغ لاله روید و در شوره بوم خس *

قطعه

پادشاهی کو روا دارد ستم بر زبردست - دوستدارش روزِ سختی دشمن زور آورست *
 بارعیت صلح کن وز جنگِ خصم ایمن نشین - زان که شاهنشاه عادل را رعیت نشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی باغلامی عجمی در کشتی نشسته بود - و تلام هرگز دریا ندیده و محنت کشتی نیازموده - گریه و زاری آغاز نهاد - و لرزه بر اندامش افتاد * چندانکه ملاحظت کردند - آرام نگرفت * ملک را عیش ازو منقص شد - چاره ندانست * حکیمی در آن کشتی بود * ملک را گفت - اگر فرمائی - من اورا بطریقِ خاموش گردانم * گفت - غایت لطف و گرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن پس مویش بگرفتند و سوي کشتی آوردند * بهر دودست در سکان کشتی در آویخت * چون ساعتی بر آمد - بگوشه بنشست و قرار گرفت * ملک را پسندیده آمد - و گفت - اندرین چه حکمت بود ؟ گفت - اول محنت غرق شدن نیازموده بود و قدر سلامت کشتی نمیدانست * همچنین قدر عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعه

ای سیر ! ترا نان جوین خوش نماید - معشوقِ منست آن که بنزدیک تو زشتست *
 حورانِ بهشتی را دوزخ بود اعراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتست *

بیت

فرقت میانِ آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر در *

حکایت ۸

هرمز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی ؟ گفت - خطائی معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان بیکرانست - و بر عهد من اعتماد کلي ندارند - ترسیدم که از بیمِ گردِ خویش آهنگِ هلاک من کنند - پس قول حکما را کاربستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت ۶

یکی از ملوک عجم را حکایت کنند - که دست تطاول بمال رعیت دراز کرده بود و جور و اذیت آغاز - تا بجایی که خلق از مکائد ظلمش بجان آمده بودند و از کُربتِ جَورش راهِ غربت گرفتند * چون رعیت گم شد - و ارتفاعِ ولایت نقصان پذیرفت - خزینة تهی ماند - و دشمنان از هر طرف زور آوردند *

قطعه

هر که فربادرسِ روزِ مصیبت خواهد - گو - در ایام سلامت بجوانمردی کوش !
بنده حلقه بگوش آرنوازی برود * لطف کن لطف - که بیگانه شود حلقه بگوش *
باری در مجلس او کتاب شاهنامه همی خواندند - در زوالِ مملکت ضحاک و عهدِ فریدون * وزیر ملک را پرسید - که فریدون گنج و حشم نداشت - ملک چه گونه برو مقرر شد ؟ گفت - چنانکه شنیدی - خلقی بتعصب برو گرد آمدند و تقویت کردند - پادشاهی یافت * وزیر گفت - ای ملک ! چون گرد آمدنِ خلق موجبِ پادشاهیست - تو مر خلق را چرا پریشان میکنی ؟ مگر سرِ پادشاهی نداری *

بیت

همان به که لشکر بجان پروری - که سلطان بلشکر کند سروری *
ملک گفت - موجبِ گرد آمدنِ سپاه و رعیت چیست ؟ گفت - پادشاه را کرم باید - تا برو گرد آیند - و رحمت - تا در سایه دولتش ایمن نشینند - و ترا ازین هر دو یکی نیست *

مثنوی

نکند جور پیشه سلطانی - که نیاید ز گُرجِ چوپانی *
پادشاهی که طرح ظلم کند - پانی دیوارِ ملک خویش بکند *
ملک را پند وزیر ناصح موافق طبع نیامد - روی ازین سخن درهم کشید و بزندانش فرستاد *
بسی بر نیامده بود که بنی عم سلطان بمنازعت برخاستند و ملک پدرخواستند * قومی که از دست تطاول او بجان آمده بودند و پریشان شده - بر ایشان گرد آمدند و تقویت کردند - تا ملک از تصرف او بدررفت و بر اینان مقرر شد *

بابِ اوّل

آنگاه روی بمن کرد و گفت - از آنجا که همتِ درویشان است و صدقِ معاملهٔ ایشان -
توجهِ خاطر همراه من کنید - که از دشمنِ صعب اندیشناکم * گفتمش - بر رعیتِ
ضعیف رحمت کن - تا از دشمنِ قوی زحمت نه بینی *

نظم

ببازوانِ توانا و قوتِ سرِ دست - خطاست پنجهٔ مسکینِ ناتوان بشکست *
نترسد آن که بر افتادگان نبخشاید - که گرز پای در آید - کسش نگیرد دست ؟
هر آن که خُمِ بدی کشت و چشمِ نیکی داشت - دماغِ پییده پُخت و خیالِ باطل بست *
ز گوشِ پنبه برون آر و دادِ خلق بده ! و گر تومی ندهی داد - روز دای هست *

مثنوی

بنی آدم اعضاء یکدیگرند - که در آفرینش زیك جوهرند *
چو عضوی بدرد آورد روزگار - دگر عضوهارا نماند قرار *
تو کز محنتِ دیگران بی غمی - نشاید که نامت نهند آدمی *

حکایت ۱۱

درویشی مُستجابُ الدَّعوة در بغداد پدید آمد * حجاج بن یوسف را خبر کردند *
بخواندش و گفت - مرا دعای خیر کن ! گفت - خدایا ! جانش بستان ! گفت - از
بهر خدا این چه دعاست ؟ گفت - این دعای خیرست ترا و جملهٔ مسلمانان را *
گفت - چگونه ؟ گفت - اگر بمیری - خلق از عذاب تو برهند - و تو از گناهان *

مثنوی

ای زبردستِ زبردستِ آزار ! گرم تا کی بماند این بازار ؟
بچه کار آیدت جهان داری ؟ مُردنت به که مردم آزاری *

حکایت ۱۲

یکی از ملوکِ بی انصافِ پارسی را پرسید - از عبادتِها کدام فاضلترست ؟ گفت - ترا
خوابِ نیم روز - تا در آن يك نفس خلق را نیازي *

باب اول

قطعه

از آن کز تو ترسد بقرس - ای حکیم! و گر با چو او صد برآئی بجنک *
نه بینی که چون گربه عاجز شود - بر آرد بچنگال چشم پلنگ؟
از آن مار بر پای راعی زند - که ترسد سرش را بکوبد بسنگ *

حکایت ۹

یکی از ملوک عرب زنجور بود در حالت پیری - امید از زندگانی قطع کرده * ناگاه
سواری از در در آمد و گفت - بشارت باد مر ترا! که فلان قلعه را بدولت خداوندی
گشادیم و دشمنان را اسیر گرفتیم - و سپاه و رعیت آن طرف بجملی مطیع فرمان
شدند * ملک نفسی سرد بر آورد و گفت - این مُرده مرا نیست - دشمنانم راست -
یعنی وارثان ملک را *

قطعه

درین امید بسر شد - درخ! عمر عزیز - که آنچه در دلم است از دم فراز آید *
امید بسته بر آمد - ولی چه فائده؟ ز آنک امید نیست که عمر گذشته باز آید *

قطعه

کوس رحلت بکوفت دست اجل * ای دو چشم! وداع سر بکنید!
ای کب دست و ساعد و بازو! همه تودیع یکدیگر بکنید!
بر من افتاده دشمن گام - آخر - ای دوستان! گذر بکنید!
روزگارم بشد بنادانی - من نکردم - شما حذر بکنید!

حکایت ۱۰

بر بالین تربت یحیی پیغمبر (علیه السلام) معتکف بودم در جامع دمشق * یکی
از ملوک عرب که به بی انصافی معروف بود - زیارت آمد و نماز گذارد و حاجت
خواست *

بیت

درویش و غنی بنده این خالک درند - و آنان که غنی ترند محتاج ترند *

باب اول

ملك گفت - اين گدايي شوخ چشم مَبْدِرَا - كه چندين نعمت باندك مدت بر انداخت - برانيد! كه خزينه بيت المال لقمه مساكينست - نه طعمه اخوان الشياطين *

بيت

ابلهي كو روز روشن شمع كافوري نهد -

زود باشد كش بشب روغن نباشد در چراغ *

يكي از وزراي ناصح گفت - اي خداوند روي زمين! مصلحت آن مي بينم كه چنين كسانرا وجه كفاف بتفاريق مجري بايد داشت - تا در نفقه اسراف نكنند * اما آنچه فرمودي از زجر و منع - مناسب سيرت ارباب همت نيست يكي را بطف اميدوار گردانيدن و باز بنرميدي خسته خاطر گردانيدن *

بيت

بروي خود در اطعام باز نتوان كرد * چو بدارشد - بدرستي فراز نتوان كرد *

بيت

مرغ جائي پرد كه چينه بود - نه بجائي رود كه چي نبود *

قطعه

كس نبيند كه تشنگان حجاز بلب آب شور گرد آيند *
هر گجا چشمه بود شيرين - مردم و مرغ و مور گرد آيند *

حكايت ۱۴

يكي از پادشاهان پيشين در رعايت مملكت سستي كردي و لشكر بسختي داشتني *
لاجرم دشمني صعب روي نمود - همه پشت دادند و روي بگرنز نهادند *

مثنوي

چو دارند گنج از سپاهي دريغ - دريغ آيدش دست بردن به تيغ *
چه مردمي كند در صف كارزار - كه دستش تهبي باشد از روزگار؟

يكي از آنان كه غدر كردند با من دوستي داشت * ملامتش كردم و گفتم - دوست
و ناسپاس و سفله تا حق شناس كه باندك تغير حال از مخدوم قديم بر گردد و حقوق
نعمت سالها در نوردد * گفت - اگر بكم معذور داري شايد - كه اسپم بي جو بود و

باب اول

قطعه

ظالمی را خفته دیدم نیم روز - گفتم - این فتنه است - خوابش برده به *
آنکه خوابش بهتر از بیداریست - آچنان بد زندگانی مرده به *

حکایت ۱۳

یکی از ملوک را شنیدم - که شبی در عسرت روز کرده بود و در پایان مستی همیگفت -

بیت

مارا بجبهان خوشتر ازین یکدم نیست - کرنیک و بد اندیشه و از کس غم نیست *
درویشی برهنه بسرما برون خفته بود - بشنید و گفت -

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست ! گیرم که غمت نیست - غم ما هم نیست ؟
ملک را خوش آمد * صرّه هزار دینار از روزن بیرون داشت و گفت - دامن بدار !
درویش گفت - دامن از گجا آرم ؟ که جامه ندارم * ملک را بر ضعف حال او رحمت
زیاده گشت - خلعتی بر آن مزید کرد و پیشش فرستاد * درویش آن نقدر را باندک
روزگاری بخورد و پریشان کرد و باز آمد *

بیت

قرار بر کف آزادگان نگیرد مال - نه صبر در دل عاشق - نه آب در غریب *
در حالتی که ملک را پروای او نبود - حالش بگفتند * ملک بهم بر آمد و روی در هم
کشید * و از اینجا ست که گفته اند اصحاب فطنت و خبرت - که از حدت و صولت
پادشاهان پُر حذر باید بود - که غالب همت ایشان بمعظمت امور مملکت متعلق
باشد - و تحمّل ازدحام عوام نکنند - گاهی بسلامی برنجند و وقتی بدشنامی خلعت
دهند *

مثنوی

حرامش بود نعمت پادشاه - که هنگام فرصت ندارد نگاه *
مجال سخن تا نبینی ز پیش - به بیهوده گفتن مبر قدر خویش *

بابِ اول

که از تلّوین طبعِ پادشاهان پر حذر باید بود - که وقتی بسلاهی برچند و گاهی بدشنامی خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هنرِ ندیمان است و عیبِ حکیمان *

بیت

تو بر سرِ قدرِ خویش میباش و وقار - بازی و ظرافتِ بندیمان بگذار *

حکایت ۱۷

یکی از رفیقان شکایتِ روزگارِ نامساعدِ بنزدیکِ من آورد و گفت - کفافِ اندک دارم و عیالِ بسیار - و طاعتِ بارِ فاقه نمی آرم - و بارها در دلم می آید که باقلیمی دیگر نقل کنم - تا بهر صفتِ زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیک و بدِ من اطلاع نباشد *

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست *

بس جان بلب آمد که برو کس نگرست *

باز از شماتتِ اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند - و سعی مرا در حقِ عیالِ بر عدمِ مروتِ حمل کنند و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد داد رویِ نیکِ بختی *

تن آسانی کُربند خویشتر را - زن و فرزند بگذارِ بسختی *

و در علمِ محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دانم * اگر بمعونتِ شما جهتی معین شود که موجبِ جمعیتِ خاطر باشد - بقیّه عمر از عهده شکرِ آن بیرونِ نقوانم آمد *
گفتم - ای برادر - عملِ پادشاهان دو طرف دارد - امیدِ نان و بیمِ جان - و خلافِ رایِ خردمندانست بامیدِ نان در بیمِ جان افتادن *

قطعه

کس نیاید بخانه درویش - که خراجِ زمین و باغ بده !

یا بتشویش غصه راضی شد - ! جگر بند پیشِ زاف بنه !

باب اول

نمَدِ زَینِ بَکَرُو * سلطان که بَرِز با سپاهی بخیلی کند - با او بجان جوانمردی نتوان کرد *

بیت

ز رزده مرد سپاهی را تا سر بدهد - و گرش زر ندهی - سر نهد در عالم *

شعر

إِذَا شَبِعَ الْکَمِي يَصُولُ بَطْشًا - وَ خَاوِي الْبَطْنِ يَبْطُشُ بِالْفِرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی از وررای معزول شده بحلقه درویشان در آمد - و برکت صحبت ایشان در وی اثر کرد - و جمعیت خاطرش دست داد * ملک بار دیگر با وی دل خوش کرد و عملش فرمود * قبول نکرد - و گفت - معزولی به که مشغولی *

رباعی

آنان که بکنج عافیت بنشستند - دندان سگ و دهان مردم بستند -
کاغذ بدریدند و قلم پیشکستند - وز دست و زبان حرف گیران رستند *
ملک گفت - هر آئینه ما را خردمند کافی باید که تدبیر مملکت را شاید * گفت -
نشان خردمند کافی آنست که بچنین کارها تن در ندهد *

بیت

همای بر همه مرغان از آن شرف دارد - که اُسْتُخْوَان خورد و طائری نیازارد *

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملازمت شیر چه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا فضله صیدش میخورم - و از شر دشمنان در پناه صولتش زندگانی میکنم * گفتند - اکنون که بظلم حمایتش در آمدی - و بشکر نعمتش اعتراف نمودی - چرا نزدیکتر نیایی - تا در حلقه خاصانت در آورد - و از بندگان مخلصانت شمارد ؟ گفت - همچنان از بطش وی ایمن نیستم *

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد - چو یکدم اندران افتد - بسوزد *

گاه افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیابد - و گاه باشد که سرش برود - و حکما گفته اند -

قطعه

دوست مشمار آن که در نعمت زند لاف یاری و برادر خواندگی *

دوست آن باشد که گیرد دستِ دوست در پریشان حالی و در ماندگی *

دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشوند - بنزدیک صاحب دیوان رفتم -
 بسابقه معرفتی که در میان ما بود - صورتِ حالش بگفتم و اهلیت و استحقاقش بیان
 کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * لطفِ طبعش را
 بدیدند و حُسنِ تدبیرش را بیسندیدند * کارش از آن در گذشت و بمرتبه والاتر از آن
 متمکن گشت * همچنین نجمِ سعادتش در ترقی بود تا باوچ ارادت رسید - و مقرب
 حضرت سلطان گشت - و مُشارُ الیه و مُعتمد علیه شد * بر سلامتِ حالش شادمانی
 کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار ! که آب چشمه حیوان درون تاریکیست *

شعر

أَلَا لَا تَحْزَنَنَّ أَخَا الْبَلَدِ ! فَلِلرَّحْمَنِ الطَّافُ خَفِيَّةٌ *

بیت

منشین ترش تو از گردش ایام - که صبر - گرچه تلخست - ولیکن بر شیرین دارد *

در آن مدت مرا با طائفه باران اتفاقی سفرِ حجاز افتاد * چون از زیارت مکه باز
 آمدم - دو منزل استقبال کرد * ظاهرِ حالش را دیدم پیرشان و بر هیأت درویشان *
 گفتم - که حال چیست ؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بُردند و بخیانتم
 منسوب کردند - و ملک - دامِ مُلکه ! در کشفِ حقیقتِ آن استقصاء نغمود - و یاران
 قدیم و دوستانِ صمیم از کلمه حق خاموش گردیدند و صحبتِ دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بینی که پیش خداوند جاه - ستایش کنان دست بر سر نهند ؟

وگر روزگارش در آرد ز پای - همه عالمش پای بر سر نهند *

بابِ اوّل

گفت - این سخن موافقِ حالِ من نگفتی - و جوابِ سؤالی من نیاوردی * نشنیده که گفته اند - هر که خیانت نرزد دستش از حساب نلزد *

بیت

راستی موجبِ رضای خداست - کس ندیدم که گم شد از ره راست *
و حکما گفته اند - چهار کس از چهار کس بجان آیند - خراجی از سلطان - دزد از پاسبان - و فاسق از غماز - و روسپی از مُحْتَسَب * آنرا که حساب پاکست از محاسبه چه باکست ؟

قطعه

مکن فراخ روی در عمل - اگر خواهی که وقتِ رفعِ تو باشد مجالِ دشمن تنگ *
توپاک باش! و مدار - ای برادر - از کس بک! زند جامه زلیات گاداران بر سنگ *
گفتم - حکایتِ آن رُویه مناسبِ حالِ تُست که دیدندش گریان - واقفان و خیزان میرفت * کسی گفتش - چه آفتست که جیبِ چندین مخافتست ؟ گفت - شنیده‌ام که شُتران را بسُخره میگیرند * گفتند - ای سفیه ! شتر را با تو چه مناسبتست ؟ و ترا با او چه مشابهت ؟ گفت - خاموش - اگر حسودان بغرض گویند که این هم شتر بچه است - و گرفتار آیم - کرا غمِ تخلیصِ من باشد ؟ و تا تریاق از عراق آورده شود - مار گریده مرده بود * ترا همچنان فضل است و دیانت و تقوی و امانت - و لیکن مُتَعَدِّدان در کمینند و مدّعیان گوشه نشین - اگر آنچه حُسنِ سیرتِ تُست - بخلافِ آن تقریر کنند - در معرضِ خطابِ پادشاهِ اُفتی * در آن حالت کرا مجالِ مقل باشد ؟ پس مصلحتِ آن می بینم - که مُلکِ قناعت را حراست کنی و ترکِ ریاست گوئی - که عاقلان گفته اند -

بیت

بدریا در منافع بیشمارست - و گر خواهی - سلامت بر گذارست *
رفیق چون این سخن بشنید - بهم بر آمد و روی در هم کشید و سخنانِ رنجش آمیز گفتن گرفت - که این چه عقل است و کیفیت و فهم و درایت ؟ و قولِ حکما درست آمد - که گفته اند - دوستان در زندان بکار آیند - که بر سفره همه دشمنان دوست نمایند *

گفت - اللّٰه ! اللّٰه ! چه جايي اين سخنست !

بيت

گر بر سر و چشم من نشيني - نازت بکشم - که نازيني *

في الجملة بنشستم و از هر دري سخن در پيوستم تا حديث زلت ياران در مين
آمد * گفتم -

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام - که بنده در نظر خویش خوار میدارد ؟
خداپرست مسلم بزرگی و الطاف - که جرم بیند و نان برقرار میدارد *
حاکم این سخن را پسندید و اسباب معاش یاران فرمود تا باز بر قاعده ماضی مهیا
دارند - و مؤنت ایام تعطیل را وفا کنند * شکر نعمت بگفتم - و زمین خدمت
بیوسیدم - و عذر جسارت خواستم و در حال بیرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد - از دیار بعید روند خلق بدیدار اوبسی فرسنگ *
ترا تحمل امثال ما نباید کرد - که هیچکس نرزد بر درخت بی بر سنگ *

حکایت ۱۹

ملك زاده کنج فراوان از پدر میراث یافت * دست کرم بر کشاد و داد سخاوت
بداد و نعمت بی دریغ بر سپاه و رعیت بر رخت *

قطعه

نیاساید مشام از طبله تود - بر آتش نه که چون عنبر ببوید *

بزرگی بایدت - بخشنده کن ! که تا دانه نیفشانی نروید *

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد - که ملوک پیشین مر این نعمت را
بسعی اندوخته اند و برای مصلحتی نهاده - دست از این حرکت کوتاه کن - که واقعا
در پیشست و دشمنان در کمین - نباید که بوقت حاجت درمانی

بابِ اول

في الجملة بانواع عُقوبت گرفتار بودم - تا درین هفته - که مردهٔ سلامتِ حُجّاج برسید -
از بندِ گرانم خلاص کردند و مِلکِ موروتم خاصّ * گفتم - موعظهٔ من قبول نکردی -
که گفتم - عملِ پادشاهان چون سفرِ دریاست سوزند و خطرناک - یا گنجِ برگیری یا در
تلاطمِ امواجِ بمیری *

بیت

یا دُرِ بهر دو دست کند خواجه در کنار - یا موجِ روزی افکندش مرده بر کنار *
مصلحت ندیدم ازین بیش ریشِ درویش را بنیشِ ملامت خراشیدن و نمک
پاشیدن - بدین دو بیت اختصار کردم -

قطعه

ندانستی که بینی بند بر پای - چو در گوشت نیامد پندِ مردم ؟
دگر ره گر نداری طاقِ نیش - مکن انگشت در سوراخِ کُردم *

حکایت ۱۸

تَنی چند در صُحبتِ من بودند - ظاهرِ ایشان بصلاح آراسته و باطنِ بصلاح پیراسته *
یکی از بزرگان در حقِ این طائفه حسنِ ظنّ بلیغ داشت - و اداری معین کرده *
مکریکی از ایشان حرکتی کرد که مذسبِ حالِ درویشان نبود * ظنّ آن شخص
فاسد شد - و بازارِ اینان کاسد * خواستم تا بطریقی کفایِ یارانِ مُستخلص کُرم *
آهنگِ خدمتش کردم * دریانم رها نکرد و جفا گفتم * معذورش داشتم - که
لطیفان گفته اند -

قطعه

در میسر و وزیر و سلطان را بی وسیلت مگرد پیرامن *
سُک و دربان چو یافتند غریب - این کرببان گرفت و آن دامن *
چندانکه مقرّبانِ حُضرتِ آن بزرگ بر حالِ من وقوف یافتند - باکرام در آمدند .
بر تو مقامی معین کردند - امّا بتواضع فروتر نشستم و گفتم -

بیت

گذار - که بندهٔ کمینم - تا در صفِ بندگان نسینم *

گویند - سرِ جمله حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاق خرده‌مندان
خرِ باربر به از شیرِ مردم در *

مثنوی

مسکین خر - اگرچه بی تمیزست - چون بار همی برد - عزیزست *
گاو و خرنِ بار بردار به ز آدمیانِ مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از دُمائمِ اخلاقتش بقرائن معلوم شد - در شکنجه کشید - و بانواع
عقوبتش بکُشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطرِ بندگان نجوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلقِ خدای کن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سر او بگذشت - و در حالِ تباہ او تأمل کرد و گفت -

قطعه

نه هر که قوتِ بازو و منصبی دارد بسطنت بخورد مالِ مردمان بگُزاف *
توان بخلق فرو بردن استخوانِ درشت - ولی شکمِ بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۲۲

مردم آزاری را حکایت کنند - که سنگی بر سرِ صالحی زد * درویش را مجالِ انتقام نبود *
سنگ را با خود همیداشت تا وقتی که ملک را بر آن لشکری خشم آمد - و در چاه
زنداننش کرد * درویش بیامد و سنگ بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سنگ بر من چرا زدی ؟ گفت - من فلانم - و این سنگ همانست که در فلان تاریخ
بر سر من زدی * گفت - چندین روزگار کجا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
اکنون که در چاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

ناسزنی را چو بینی بختیار - عاقلان تسلیم کردند اختیار *
چون نداری ناخنِ درنده تیز - با بدان آن به که کم گیری ستیز *

بابِ اوّل

قطعه

اگر گنجی کنی بر عامیان بخش - رسد مر هر گدای را بزنجی *
 چرا نستانی از هر یک جوی سیم - که گرد آید ترا هر روز گنجی *
 ملک زاده روی ازین سخن در هم کشید - و موافق طبع بلندش نیامد - و مر او را
 زجر فرمود و گفت - مرا خداوند تعالی مالک این ممالک گردانیده است تا بخورم و
 ببخشم - نه پاسبانم که نگهدارم *

بیت

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت - نوشیروان نمرود که نام نیکو گذاشت *

حکایت ۲۰

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکارگاهی صیدی کباب می کردند * نمک نبود *
 غلامی را بروستا فرستاد تا نمک آورد * نوشیروان گفت - نمک بقیمت بستان تا بی
 رسمی نشود - و دیه خراب نکرد * گفتند - ازین قدر چه خلل زاید ؟ گفت -
 بنیاد ظلم اوّل در جهان اندک بوده است - هر که آمد بر آن مزید کرد - تا بدین
 غایت رسید * *

قطعه

اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی - بر آورند غلامان او درخت از بیخ *
 به نیم بیضه که سلطان ستم روا دارد - زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ *

بیت

نماند ستمگاری روزگار - بماند برو لعنت پایدار *

حکایت ۲۱

عاملی را شنیدم که خانه رعیت خراب کردی تا خزانه سلطان آبادان کند - بی خبر از
 قول حکما - که گفته اند - هر که خلق را بیازارد تا دل سلطان بدست آرد - خدای
 تعالی همان خلق را برو گمارد - تا دمار از نهاد او بر آرد *

بیت

آتش سوزان نکند با سپند - آنچه کند دود دل دردمند *

بابِ اوّل

بیت

هرچه رود بر سرم - چون تو پسندی - رواست * بنده چه دعوی کند؟ حکم خداوند راست *
 اما بموجبِ آن که پرورده نعمتِ این خاندانم - نخواهم که در قیامت بخون من گرفتار
 آئی * اگر بیگناه بنده را خواهی کشت - باری بقاویلِ شرعی بکش - تا بقیامت بخون
 نباشی * گفت - تاویل چه گونه کنم؟ گفت - اجازت ده تا من وزیر را بکشم - آنکه
 بقصاص او کشتن بفرما - تا بحق کشته باشی * منک بخندید و وزیر را گفت - چه مصلحت
 می بینی؟ گفت - ای خداوند! این شوخ دبدبه را بصدقه گورِ پدرت آزاد کن - تا مرا
 هم در بلا نیفتند! گناه از منست - که قول حکمارا معتبر نداشتم - که گفته اند -

قطعه

چو کردی با کُلُوح انداز پیگار - سرِ خود را بنادائی شکستی *
 چو تیر انداختی بر روی دشمن - حذر کن کاندرا آماجش نشستی !

حکایت ۲۵

مَلِكِ زَوْزَن را خواجه بود کَرِيمُ النَّفْسِ و نَبِیْکَ محضر - که همگان را در مواجهه حرمت
 داشتی و در غیبت نیکو گفتی * اتفاقاً از وی حرکتی صادر شد که در نظرِ سلطان
 ناپسندیده آمد * مصادره فرمود و عِقوبت کرد * سرهنگان پادشاه بسوابقِ انعامِ مُعترف
 بودند - و بشکرِ آن مُرتَهَن - در مدتِ توکیلِ او رفیق و ملاطفت کردند و زجر و معاتبت
 روا نداشتندی *

قطعه

صلح با دشمنِ خود کن - و گرت روزی او در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن *
 سخن آخر بدهان میگذرد مودیر - سخنش تلخ نخواهی - دهنش شیرین کن *
 تا آنچه مضمونِ خطابِ مَلِكِ بود از عهده بعضی از آن بدر آمد - و به بقیّت در زندان
 بماند * یکی از مَلُوكِ نواحی در خُفیه پیدایش فرستاد - که مَلُوكِ آن طرف قدر چنان
 بزرگوار ندانستند و بی عزّتی کردند * اگر خاطرِ عزیزِ فلان - احسنِ اللهُ خلاصه ! بجانبِ
 ما التفاتی کند - در رعایتِ خاطرش هر چه تمامتر سعی کرده شود - که اعیانِ این

باب اول

هر که با پولاد بازو پنجه کرد - ساعدِ سیمینِ خود را رنجه کرد *
 باش - تا دستش ببندد روزگار - پس بکامِ دوستانِ مغرور برآر *

حکایت ۲۳

یکی از ملوک را مرضی هائى بود - که اعاده ذکرِ آن ناکردن اولیتر است * طائفه از حکمایِ یونان متفق شدند - که مر این رنج را دوائی نیست - مگر زهره آدمی که بچندین صفت موصوف باشد * ملک بمردود - تا طلب کردند * دهقان پسری یافتند بدان صفت که حکما گفته بودند * پدر و مادرش را بخواندند و بنعمتِ بیکران خوشنود گردانیدند - و قاضی فتوی داد - که خونِ یکی از رعیت رختن برای سلامتِ نفسِ پادشاه روا باشد * جلالتِ او کرد * پسر سر سویی آسمان کرد و بخندید * ملک پرسید - درین حالت چه جای خندیدن است ؟ گفت - نازِ فرزندان بر پدر و مادر باشد - و دعوی پیشِ قاضی برند - و داد از پادشاه خواهند - اکنون پدر و مادر بعلمتِ حطامِ دنیوی مرا بخون در سپردند - و قاضی بکشتنم فتوی داد - و سلطان مصالحِ خویش در هلاکِ من می بیند - بجز خدای عز و جل پناهی نمی بینم *

بیت

پیش که بر آورم ز دستت فریاد ؟ هم پیش تو از دستِ تو میخوام داد *
 سلطان را ازین سخن دل بهم بر آمد - و آب در دیده بگردانید - و گفت - هلاکِ من اولیتر که خونِ چنین بیگداهی رختن * سر و چشمش ببوسید - و در کنار گرفت - و نعمتِ بی اندازه بخشید - و آزادش کرد * گویند که هم در آن روز ملک شفا یافت *

قطعه

همچنان در فکرِ آن بیت - که گفت پیل بانی بر لبِ دریای نیل *
 زیرِ بابت کر بدانی حالِ مور - همچو حالِ تُست زیرِ پای پیل *

حکایت ۲۴

یکی از بندگان عمرو لیث گریخته بود * کسان در عقبش رفتند و باز آوردند * وزیر را وی غرضی بود * اشارت بکشتن کرد - تا دیگر بندگان چنین حرکت نکنند * بنده پیشِ عمرو لیث سر بر زمین نهاد و گفت -

خُروش از نهادش بر آمد * پرسیدندش - که چه دیدی؟ گفت - علو درجاتِ بندگان
بدرگاه حق جلّ و علا همین مثال دارد *

نظم

دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سوم هر آینه در روی کند بطُف نگاه *
امید هست پرستندگانِ مخلص را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله *

مثنوی

مِهتري در قبولِ فرمانست - تركِ فرمان دليلِ حرمانست *
هر که سیمای راستان دارد - سرِ خدمت بر آستان دارد *

حکایت ۲۷

ظالمی را حکایت کنند - که هیزمِ درویشان خریدی بحیف - و توانگران را دادی بطرح *
صاحب دلی بر او گذر کرد و گفت -

بیت

ماری تو - که هرکرا به بینی بزنی؟ یا بوم - که هر کجا نشینی بکُنی؟

قطعه

زورت - ار پیش میرو با ما - با خداوند غیب دان نرود *
زورمندی مکن بر اهلِ زمین - تا دعائی بر آسمان نرود !
ظالم ازین سخن برنجید - و روی از نصیحت او درهم کشید - و برو التفات نکرد * اخذته
العزة بالاثم * تا شبی آتشِ مطبخ در انبارِ هیزمش افتاد و سائرِ املاکش بسوخت و
از بسترِ نرمش بر خاکسترِ گرمش نشاند * اتفاقاً همان شخص بر روی بگذشت * دیدش
که با یاران همی گفت - ندانم که این آتش از کجا در سرای من افتاد ! گفت - از
دودِ دلِ درویشان *

قطعه

حذر کن ز دودِ درونهای ریش ! که ریشِ درون عاقبت سر کند *
بهم بر مکن تا توانی دلی - که آهی جهانی بهم برزند *
این لطیفه بر کاخِ کُخسرو نوشته بود -

باب اول

مملکت بدیدار وی مُتَقَرِّدند - و بجواب این حروف مُنْتَظِر * خواجه برین وقوف یافت -
 و از خطر اندیشید * در حال جوابی مختصر - چنان که مصلحت دید - که اگر بر ملا
 افتد فتنه نباشد - بر قفای ورق بنوشت و روان کرد * یکی از متعلقان - که برین واقف
 بود - ملک را اعلام کرد - که فلان را - که حبس فرموده - با ملوک نواحی مَراسله دارد *
 ملک بهم بر آمد و کشف این خبر فرمود * قاصد را برگرفتند و رساله را بخواندند * نوشته
 بود - که حسن ظن بزرگان در حق بنده بیش از فضیلت بنده است - و تشریف قبولی
 که فرموده اند - بنده را امکان اجابت آن نیست - بحکم آن که پرورده نعمت این
 خاندانم - و باندک مایه تغییر خاطر با ولی نعمت قدیم بیوفائی نتوان کرد - چنان که
 گفته اند -

بیت

آنرا - که بجای تست هردم گرمی - عذرش بنه - ار کند بعمری ستمی *
 ملک را سیرت حق شناسی او پسندیده آمد - و خلعت و نعمت بخشید - و عذر خواست -
 که خطا کردم که ترا بی گناه آزر دم * گفت - ای خداوند! بنده درین حال مر خداوند را
 خطائی نمی بیند - بلکه تقدیر خداوند حقیقی چنین بود - که مر این بنده را مکروهی
 برسد - پس بدست تو اولیتر که حقوق سوابق نعمت و این سی منت بر بن بنده داری -
 که حکما گفته اند -

مثنوی

گرگزندت رسد ز خلق مرنج! که نه راحت رسد ز خلق نه رنج *
 از خدا دان خلاف دشمن و دوست - که دل هر دو در تصرف اوست *
 گرچه تیر از کمان همی گذرد - از کماندار بیند اهل خرد *

حکایت ۲۶

یکی از ملوک عرب را شنیدم - که با متعلقان دیوان فرمود - که مرسوم فلان را - چندانکه
 هست - مضاعف کنید - که ملازم درگاه است و مترصد فرمان - و سایر خدمتکاران
 بله و لعب مشغولند و در ادای خدمت مُتَهاون * صاحب دلی بشنید - فریاد و

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم - یا مگر کس درین زمانه نکرد *
کس نیاموخت علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشهٔ صحرا نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
مُلک قناعتست - سر بر نیارد - و التفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکتِ سلطنت
است - بهم بر آمد و گفت - این طائفهٔ خرّقه پوشان بر مثالِ حیوانند - اهلّیت و
آدمیت ندارند * وزیرِ نزدیکش آمد و گفت - ای درویش! سلطانِ روی زمین بر تو
گذر کرد - چرا خدمت نکردی و شرطِ ادب بجا نیآوردی؟ گفت - سلطان را بُگوی -
توقعِ خدمت از کسی دار که توقعِ نعمت از تو دارد * دیگر - آنکه مُلُک از بهرِ
پاسِ رعیت اند - نه رعیت از بهرِ طاعتِ ملوک *

قطعه

پادشاهِ پاسبانِ درویشست - گرچه نعمت بفرّ دولتِ اوست *
گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمتِ اوست *

قطعه

گریکی را تو کامران بینی - دگر بر دل از مجاهده ریش *
روزی چند باش - تا بخورد خاک مغزِ سرِ خیال اندیش *
فرقِ شاهي و بندگی برخاست چون قضای نبشته آید پیش *
گر کسی خاکِ مرده باز کند - نشناسد توانگرا از درویش *
ملک را گفتارِ درویش اُستوار آمد * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
که دیگر بار زحمت ندهی * گفت - مارا پندی ده * گفت -

بیت

درباب - کُنون که نعمت هست بدست - کین دولت و مُلک می رود دست بدست *

بابِ اوّل

قطعه

چه ساله‌ای فراوان و عمره‌ای دراز - که خلق بر سرِ ما بر زمین بخواهد رفت *
چنانکه دست بدست آمدست مُلک بما - بدست‌های دگر همچنین بخواهد رفت *

حکایت ۲۸

یکی در صنعتِ کشتی گرفتن بسر آمده بود - که سید و شصت بندِ فاخر درین علم دانستی - و هر روز بنوعی دیگر کشتی گرفتی * مگر گوشهٔ خاطرش با جمالِ یکی از شاگردانِ میلی داشت * سید و پنجاه و نه بندش در آموخت - مگر یک بند - که در تعلیمِ آن دفع انداختی و تاخیر کردی * فی الجمله پسر در قوّت و صنعت بسر آمد - و کسی را با او امکانِ مقاومت نماند - بحدّی که روزی پیشِ ملکِ آن روزگار گفت - که اُستاد را فضیلتی که بر منست - از روی بزرگیست و حقِ تربیت - و اگر نه - بقوّت از روی کمتر نیستم - و بصنعت با او برابرم * ملک را این سخن دُشوار آمد - بفرمود تا مصارعت کنند * مقامی مُتّسع ترتیب کردند - و ارکانِ دولت و اعیانِ حضرت و زور آورانِ اقالیم حاضر شدند * پسر - چون پیلِ مست - در آمد بصدمتی که اگر کوهِ آهني بودی از جا بر کندي * استاد دانست که جوان بقوّت از روی برترست و بصنعت برابر - بدان بندِ غریب - که از روی پنهان داشته بود - در آویخت * پسر دفعِ آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین بر داشت و بای سر بگردانید و بر زمین زد * غریب از خلق بر آمد * ملک فرمود استاد را خلعت و نعمت دادن - و پسر را زجر و ملامت کرد - که با پرورندهٔ خویش دعوی مقاومت کردی و بسر نبردی * پسر گفت - ای خداوند! استاد بزورِ آوری بر من دست نیافت - بلکه مرا در علم کشنی دقیقه مانده بود - که از من دریغ همیداشت - امروز بدان دقیقه بر من دست یافت * استاد گفت - از بهرِ چنین روز نگاه میداشتم - که حکم گفته اند - دوست را چندان قوّت مده - که - اگر دشمنی کند - بتواند * نشنیده که چه گفت آن که از پروردهٔ خود جفا دید ؟

بیت

أَعِثُّهُ الرِّمَایَةَ كُلَّ یَوْمٍ - فَلَمَّا اشْتَدَّ سَاعِدُهُ - رَمَتْنِي *

بابِ اول

حکایت ۳۳

سیاحی گیسوان بتانت - که من علویم - و با قافلۀ حجاز بشهری در آمد - که از حج می آیم - و قصیده پیش ملک برد - که من گفته ام * یکی از ندمای ملک در آن سال از سفر دریا آمده بود * گفت - من او را در عیدِ اضحی بصره دیده ام - حاجی چگونه باشد ؟ دیگری گفت - من او را می شناسم - پدرش نصرانی بود در ملاطیه - علوی چگونه باشد ؟ و شعرش در دیوان آنوری یافتند * ملک فرمود تا بزنندش و نفی کنند - تا چندین دروغ چرا گفت ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! سخنی دیگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقوبت که فرمائی سزاوارم * گفت - آن چیست ؟ گفت -

قطعه

غریبی گرت ماست پیش آورد - دو پیمانه آبست و یک چمچه دروغ *
گر از بنده لغوی شنیدی مرنج - جهان دیده بسیار گوید دروغ *
ملک بخندید و گفت - ازین راست تر سخنی نگفتی * بفرمود - تا آنچه مامور او بود مهیا داشتند *

حکایت ۳۴

یکی از وزرا بر زبردستان رحمت آوردی - و اصلاح همگان بخیر توسط کردی * اتفاقاً خطاب ملک گرفتار آمد * همگان در استخلاص او سعی کردند - و موکلان در معاقبتش ملاطفت نمودند - و بزرگان دیگر سیر نیک او در افواه گفتند - تا ملک از سر خطای او در گذشت * صاحب دلی برین حال اطلاع یافت و گفت -

قطعه

تا دل دوستان بدست آری - بوستان پدر فروخته به *
پختن دیگ نیک خواهان را - هر چه رخت سراسر سوخته به *
با بداندیش هم نکوئی کن - دهن سگ بلقمه دهخته به *

حکایت ۳۵

یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد خشم آورده و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

بابِ اول

حکایت ۳۰

یکی از وزرا پیش ذوالنونِ مصری رفت و همت خواست - که روز و شب بخدمتِ سلطان مشغول و بخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان * ذوالنون بگریست و گفت - اگر من خدا را چنین ترسیدمی که تو سلطان را - از جمله صدیقان بودمی *
قطعه

گر نبودمی امیدِ راحت و رنج - پایِ درپیشِ بر فلک بودی *
و وزیر از خدا بترسیدی همچنان کز ملک - ملک بودی *

حکایت ۳۱

پادشاهی بگشتن بی گداهي اشارت کرد * گفت - ای ملک! بموجبِ خشمی که ترا بر منست آزارِ خود مجوی * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبتِ بومَن بیک نفس بسر آید - و بزه آن بر تو جاوید بماند *

رباعی

دورانِ بقا چو بادِ صحرا بگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت *
پنداشتِ ستمگر که جفا بر ما کرد - بر گردنِ او بماند و بر ما بگذشت *
ملک را نصیحتِ او سودمند آمد - و از سرِ خونِ او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در سهمی از مصالحِ مملکت اندیشه همیکردند - و هر یک بروفقِ دانشِ خود رائی میزد * ملک نیز همچنین تدبیری اندیشه کرد * بزرجمهر را رایِ ملک اختیار آمد * وزیرانِ دیگر در نهانش گفتند - که رایِ ملک را چه مزیت دیدی بر فکرِ چندین حکیم؟ گفت - بموجبِ آنکه انجامِ کار معلوم نیست - و رایِ همگان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقتِ رایِ ملک اولیتر - تا اگر خلافِ صواب آید - بعلتِ متابعتِ او از معاتبتِ ایمنِ باشیم - که گفته اند -

مثنوی

خلافِ رایِ سلطان رایِ جُستن - بخونِ خویش باید دست شستن *
اگر شه روز را گوید شبست این - بپاید گفت - اینک ماه و پروین!

بابِ اول

گفت - تو چرا کار نکني - تا از مَذَلَّتِ خدمتِ رستگاري يابي ؟ که خردمندان گفته اند - نايِ جو خوردن و بر زمينِ نشستن به از کمرِ زرین بستن و بخدمت ايستادن *

بيت

بدست آهکِ نَفْتَه کردن خمير به از دست بر سينه پيش امير *

قطعه

عمرِ گرانمايه درين صرف شد - تا چه خورم صيف - و چه پوشم شتا ؟
اي شکم خيره ! بنائي بساز - تا نکني پشت بخدمت دو تا *

حكايت ۳۸

کسي مُرده پيشِ نوشيروانِ عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هيچ شنيدی که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جايِ شادمانی نيست - که زندگانيِ ما نيز جاوداني نيست *

حكايت ۳۹

گروهي از حکما در بارگاهِ کِسْرَى بمصلحتي سخن هميگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درين بحث با ما سخن نگوئي ؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطبا اند - و طبيب دارو ندهد مگر بسقيم - پس - چون بينم که رايِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاري بي فضول من بر آيد - مرا در وي سخن گفتن نشايد *
و گر بينم که نابينا و چاهست - اگر خاموش بنشينم - گناهست *

حكايت ۴۰

هارون الرشيد را - چون مُلکِ مصر مُسَلَّم شد - گفت - بخلافِ آن طغي - که بغرور مُلکِ مصر دعويِ خدائي کردی - بخشم اين مملکت را مگر بخسيس ترين بندگانِ خویش * سياهي داشت - نام او خُصَيَّب - مُلکِ مصر بويِ ارزاني داشت * آورده اند که عقل و فراستِ او بحدّي بود - که سالي طائفه از حُرّاتِ مصر شکايت بنزدیکِ او آوردند -

بابِ اول

دشنامِ مادر داد * هارون الرشید ارکانِ دولت را گفت - جزای چنین کس چه باشد ؟
یکی اشارت بُکشتن کرد - و دیگری بزبان بُردن - و دیگری بمصادره * هارون گفت - ای
پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرفِ تو باشد و دعوی از قبلِ خصم *

قطعه

نه مردست آن بنزدیکِ خردمند که با پیلِ دمان پیگار جوید *
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نگوید *

مثنوی

یکی را زِشت خوی داد دشنام - تحمّل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بقرزانم که خواهی گفت - "آنی" - که دانم - عیب من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طائفهٔ بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در پیِ ما غرق شد - دو برادر در گردابی
افتادند * یکی از بزرگان ملاح را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار
بهریک میدهم * ملاح یکی را برهانید - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتم -
بقیّتِ عمرش نمانده بود - از آن در گرفتنِ تقصیر کردی * ملاح بخندید و گفت - آنچه
تو گفتی یقین است - و دیگر - میلِ خاطر من به رهانیدنِ این بیشتر بود - بسببِ آنکه -
وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشانده - و از دستِ آن دیگر تازیانه
خورده بودم * گفتم - صدقَ الله العظیم ! من عمل صالحاً فَلِنَفْسِهِ و من اساءَ فَعَلَيْهَا *

قطعه

تاتوانی - درونِ کس مخراش ! کاندین راهِ خاها باشد *
کارِ درویشِ مُستمند بر آر - که تُو نیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمتِ سلطان کردی - و دیگری بسعیِ بازو نان خوردی * باری
آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقّتِ کار کردنِ برهی ؟

نهاد و گفت - سیاهِ ییچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائرِ بندگان و خدمتگاران
بیخیش و نعمِ خداوندی امیدوار اند * ملک گفت - اگر درین مُفاوضت شبی
قاخیر کردی - چه شدی ؟ گفت - ای خداوندِ روی زمین ! نشنیده که گفته اند ؟

قطعه

تشنهٔ سوخته بر چشمهٔ حیوان چو رسد - تو مپندار که از پیلِ دمان اندیشد *
ملجِدِ گرسنه در خانهٔ خالی پُر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بتو بخشیدم - کنیزک را چه کنم ؟
وزیر گفت - کنیزک را هم بسیاه بخش - که نیم خوردهٔ سگ هم سگ را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز اورا بدوستی مپسند - که رود جایی نا پسندیده *
تشنه را دل نخواهد آبِ زلال - نیم خورده دهنِ گندیده *

قطعه

دستِ سلطان دگر کجا بیند ؟ چون بسرگین در اوفتاد تُرنج *
تشنه را دل نخواهد آن کوزه - که رسید است بر دهنِ سکنج *

حکایت ۴۲

اسکندر را پرسیدند - که دیارِ مشرق و مغرب را چه گرفتی ؟ که ملوکِ پیشین را خزائن و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحي میسر نشد * گفت - بِعَوْنِ اللَّهِ تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیاوردم - و نام پادشاهانِ پیشین جز به نیکویی نبردم *

بیت

بزرگش نخوانند اهلِ خرد - که نام بزرگانِ برشتی برَد *

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد - بخت و تخت و امر و نهی و گیر و دار *
نامِ نیک رفتگان ضائع مکن - تا بماند نامِ بیکت بر قرار *

بابِ اول

که پنبه کاشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بی وقت آمد - جمله تلف شد * گفت -
پشم بایستی کاشتن تا تلف نشدی * حکیمی بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

اگر روزی بدانش بر فرویدی - ز نادان تنگ تر روزی نبودی *
بنادان آچنان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

مثنوی

بخت و دولت بکاردانی نیست - جز بتاییدِ آسمانی نیست *
افتادست در جهان بسیار بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیایِ بغضِ مرده و رنج - ابله اندر خرابه یافته گنج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک را کنیزکِ خُتنی آوردند در غایتِ حسن و جمال * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزکِ ممانعت کرد * ملک در خشم شد و مر
اورا بسیاهی زنگی بخشید - که لبِ زیرنش از پَرهٔ بینی بر گذشته بود - و زیرین
بگریبان فرو هشته - هیکلی که صخرهٔ جَنی از طلعتِ او بر میدی - و عینُ القَطَر از
بغلش بگندیدی *

بیت

تو گوئی تا قیامت زشت روئی برو ختمست - و بر یوسفِ نکوئی *
چنانکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان کره منظر - کز زشتی او خبر توان داد *
وانگاه بغل - نَعُوذُ بِاللَّهِ ! مُردار به آفتابِ مُرداد !
سیاه را در آن مدتِ نفسِ طالب بود و شهوتِ غالب * مهرش بجنُبید و مهرش
بر داشت * بامدادان - که ملک هشیار شد - کنیزک را جُست و نیافت * ما چرا
بگفتند * خشم گرفت و فرمود تا سیاه را با کنیزک دست و پای استوار به بندند و
از بامِ جُوسقِ قلعه بخرند در اندازند * یکی از وزرای نیک محض روی شفاعت بر زمین

باب دوم

می نگویم که طاعتم به پذیر - قلم عفو بر گناهانم کش *

حکایت ۳

عبد القادر گیلانی (رحمة الله علیه) را دیدند - که در حرم کعبه - روی بر حصا نهاده - می نالید و میگفت - ای خداوند! ببخشای - و اگر مستوجب عقوبتم - در قیامت نابینا بر انگیز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

روی برخالت عجز میگویم - هر سحر که که یاد می آید -
ای که هرگز فراموش نکند! هجرت از بنده یاد می آید؟

حکایت ۴

دزدی بخانه پارسائی در آمد * چندانکه جست چیزی نیافت * دلتنگ باز گشت *
پارسا از حال او خبر شد * گلیمی - که در آن خفته بود - برداشت و در ره گذر دزد
انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا دل دشمنان هم نکردند تنگ *
ترا کی میسر شود این مقام؟ که با دوستان خلافت و جنگ *
مودت اهل صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عیب گیرند - و در
پیشست بمیزند *

بیت

در برابر چو گوسفند سلیم - در قفا همچو گری مردم در *

بیت

هر که عیب دگران پیش تو آورد و شمرد - بیگمان عیب تو پیش دگران خواهد برد *

حکایت ۵

تقی چند از روندگان متفق در سیاحت بودند و شربک رنج و راحت * خواستم که
موافقت کنم - مرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاق بزرگان بعید است روی از

باب دوم

در اخلاقی درویشان

حکایت ۱

یکی از بزرگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حق فلان عاید؟ که دیگران در حق او بطعنه سخنها گفته اند * گفت - در ظاهرش عیب نمی بینم - و در باطنش عیب نمی دانم *

قطعه

هرگز را جامه پارسا بینی - پارسا دان و نیک مرد انگار *
ور ندانی که در نهانش چیست - محتسب را درون خانه چه کار؟

حکایت ۲

درویشی را دیدم - که سر بر آستان کعبه همی مالید و می گفت - یا غفور! یا رحیم!
تو دانی که از ظلم و جهول چه آید *

قطعه

عذر تقصیر خدمت آوردم - که ندارم بطاعت استظهار *
عاصیان از گناه توبه کنند - عارفان از عبادت استغفار *
عابدان جزای طاعت خواهند - و بازرگانان بهای بضاعت - من بنده امید آورده ام -
نه طاعت - و بدریوزه آمده ام - نه تجارت - اصنع بی ما انت له اهله - ولا تفعل بنا
ما نحن باهله

بیت

گر گیشی در جرم بخشی - روی و سر بر آستانم *
بنده را فرمان نباشد - هر چه فرمائی بر آنم *

قطعه

بر در کعبه سائلی دیدم - که همی گفت و میگرتی خوش -

گفتم - سپاس و مِنتِ خدا را عزّ و جلّ - که از فوائدِ درویشان محروم نماندم - اگرچه بصورت از صحبتِ وحید شدم - اما بدین فائدهٔ مستفید گشتم - و مرا همهٔ عمر این نصیحت بکار آید *

مثنوی

بیتِ نا تراشیده در مجلسی برنجِ دلِ هوشمندان بسی *
اگر برکهٔ پر کنند از گلاب - سگی در وی افتد - کند مَجْلاب *

حکایت ۶

زاهدی مهمانِ پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادتِ او بود - و چون بفماز برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادتِ او بود - تا ظنِ صلاح در حقِ او زیادت کنند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! دینِ ره که تو یروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفرهٔ خواست - تا تناول کند * پسری داشت صاحبِ فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوتِ سلطان بودی - طعام خوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردی که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کفِ دست ! عیب‌ها را نهفته زیر بغل !
تا چه خواهی خریدن - ای مغرور ! روزِ درماندگی بسیمِ دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در ایامِ طفولیتِ متعدّد بودم و شبخیز و مولهٔ بزه‌د و پرهیز * شبی در خدمتِ پدرِ نشسته بودم و همهٔ شب دیدهٔ برهم نبسته - و مصحفِ عزیز در کنار گرفته و طائفهٔ گردِ ما خفته * پدر را گفتم - از زبانِ یکی سر بر نمیدارد که دوگانهٔ بگذارد - چنان خوابِ غفلتِ شان برده که گوئی مرده اند * گفت - ای جانِ پدر ! اگر نو نیز بخفتی به که در پوستینِ خلق افتی *

باب دوم

مُصَحِّبَتِ مَسْكِينَانِ بَرْتَا فَتَن - و فائده دَرِیغ داشتن - که من در نفسِ خود آن قدر قوت و سرعت میشناسم - که در خدمتِ مردانِ یارِ شاطرِ باشم - نه بارِ خاطر *

بیت

إِنْ لَمْ أَكُنْ رَاكِبَ الْغَوَاشِي - أَسْعَى لَكُمْ حَامِلَ الْغَوَاشِي *

یکی از آن میان گفت - ازین که شنیدی دل تنگ مدار - که درین روزها دُزدی بصورتِ صالحان بر آمد و خود را در سِلِّکِ صُحبتِ ما مُنْتَظِم کرد * از آنجا که سلامتِ حالِ درویشانست گمانِ فُضولش نبردند و بیاری قبولش کردند *

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست ؟ نویسنده داند که در نامه چیست *

مثنوی

ظاهرِ حالِ عارفان دُلُغست - این قدر بس که روی در خَلَقست *
در عمل کوش و هر چه خواهی پوش ! تاج بر سر نه و عَلم بر دوش *
تَرکِ دُنیا و شهوتست و هوسِ پارسائی - نه تَرکِ جامه و بس *
در قز آگند مرد باید بود - بر مُخَنَّتِ سِلَاحِ جَنگِ چه سود ؟
روزی تا بشب رفته بودیم و شبانگه در پایِ حِصاری خُفته * دزد بی توفیقِ اِبریقِ رفیق برداشت - که بطهارت میرود - او خود بغارت رفت *

بیت

ناسزای - که خرقه در بر کرد - جامه کعبه را جُل خر کرد *

چندانکه از نظرِ درویشان غائب شد - بر خی برفت و دُرْجی بدزدید * تا روز روشن شد - آن تاریخِ مبلّغی راه رفته بود و رفیقانِ بی گناه خفته * بامدادان همه را بقلعه در آوردند و بزدان کردند * از آن تاریخ باز تَرکِ صحبتِ گفتیم - و طریقِ عِزّت گرفتیم *
”السَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ“ - بر خواندیم *

قطعه

چو از قومی یکی بیدانِشی کرد - نه که را منزلت ماند نه مهرا *
نمی بینی که گاوی در علف زار بیالاید همه گاوِانِ دهرا *

شعر
 أَشْهَدُ مَنْ أَهْوَى بَعِيرَ وَسِيلَةٍ - فَيَلْحَقُنِي شَأْنُ أَضَلِّ طَرِيقًا *
 يَوْجِجُ نَارًا ثُمَّ يُطْفِئُ بِرَشَةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحَرَّقًا وَ غَرِيقًا *

مثنوی

یَکی پُرسید از آن گُم کرده فرزند - که ای روشن گهر - پیر خردمند !
 ز مِصرش بوی پیراهن شنیدی - چرا در چاهِ کنعانش ندیدی ؟
 بگفت - احوالِ ما برقِ جهانست - دمی پیدا و دیگر دم نِهانست *
 گهی بر طارمِ اعلیٰ نشینم - گهی بر پُشتِ پایِ خود نه بینم *
 اگر درویش بر یک حال ماندمی - سر دست از دو عالم بر فشاندمی *

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ میگفتم با طائفه افسرده و دل مُرده و راه از عالم صورت
 بمعنی نبرده * دیدم که نفسم در نمی گیرد - و آتشم در هیزمِ تراثر نمیکند * دریغ آمدم
 تربیتِ سُتوران و آئینه داری در مجلسِ کوران - و لیکن در معنی باز بود و سلسله
 سخن دراز * در معنی این آیت ”وَحْنُ اقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ“ سخن بجائی رسیده
 بود - که میگفتم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - مُشکل این است - من از وی دورم *
 چه کنم ؟ با که توان گفت ؟ که او در کنار من و من مجبورم *
 من از شرابِ این سخن مست و فضله قَدح در دست - که ناگاه رونده در کنارِ مجلس گذر
 کرد و دورِ آخرِ دروی اثر کرد * نعره چنان نزد که دیگران بموافقتِ او در خروش آمدند -
 و خامانِ مجلس در جوش * گفتم - سُبْحَانَ اللَّهِ ! دُورانِ با خبر در حضور و نزدیکانِ بی
 بصر دور *

قطعه

فهمِ سخن چون نکند مُسْتَمِع - قُوْتِ طبع از مُتکَلِّمِ مجوی *
 فَسَحْتِ مَیدانِ اِرادتِ بَیَّار - تا بزند مردِ سخن گوی گوی *

باب دوم

قطعه

نبیند مدعی جز خویش را - که دارد پرده پندار در پیش *
گرت چشم خدا بینش ببخشد - نه بینی هیچکس عاجزتر از خویش *

حکایت ۸

یکی از بزرگان را در محفل همی ستودند - و در اوصاف حمیده اش مبالغه همی کردند *
بعد از تأمل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

كُفِيتَ أَهِي - يَا مَنْ تَعَدَّ مَحَاسِنِي عَلَانِيَتِي هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ بَاطِنِي *

قطعه

شخص بچشم عالمیان خوب منظرست - وز خُبّ باطنم سر خجالت نهاده پیش *
طاوس را - بنقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پای زشت خویش *

حکایت ۹

یکی از صلحای لبنان - که مقامات او در دیار مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور -
بجامع دمشق در آمد - بر کنار برکه کلاسه طهارت همی ساخت * ناگاه پایش بلغزید -
بحوض در افتاد - و بمشقت بسیار از آجا خلاص یافت * چون از نماز پرداخت -
یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شنید گفت - آن چیست ؟ گفت -
یاد دارم که روزی بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز دریک
قامت آب از هلاکت چیزی نمانده بود - درین چه حکمتست ؟ شنید درین فکر
زمانی فرو رفت * بعد از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت - نشنیده که سید عالم محمد
مُصْطَفٰی (صَلٰی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) می فرماید - کہ لِي مَعَ اللّٰهِ وَقَتٌ لَا يَسْعُنِي فِيْهِ مَلَكٌ
مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُّرْسَلٌ ؟ و نگفت - عَلَي الدَّوَام * وقتی چنین بودی که بجبرئیل و
میکائیل نپرداختی - و دیگر وقت با حفصه و زینب در ساختی * مُشَاهَدَةُ الْاَبْرَارِ بَيْنَ
التَّجَلِّيِّ وَالْاِسْتِتَارِ - می نمایند و می ربایند *

بیت

دیدار می نمائی و پرهیز میکنی - بازار خویش و آتش ما تیز میکنی *

باب دوم

کرد - که جهان بر تو تنگ آمده بود - که دُرْدِي نکردي إِلَّا از خانۀ چنین ياري !
گفت - اي خداوند ! نشنیده که گفته اند ؟ خانۀ دوستان برُوب - و در دشمنان مکُوب *

بیت

چون فروماني بسختي - تن بعجز اندر مده * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستين *

حکایت ۱۴

پادشاهي پارسائي را پرسید - که هيچت از ما ياد مي آيد ؟ گفت - بني - هر گه که
خداي عز و جل را فراموش ميکنم يادت مي آرم *

بیت

هر سو دود آن کِش ز درِ خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۵

يکي از صالحان بخواب دید پادشاهي را در بهشت و پارسائي را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات اين چيست ؟ و سبب درجات آن چه ؟ که من بخلاف اين همي
پنداشتم * ندا آمد - که اين پادشاه برادرت درويشان در بهشتست - و اين پارسا
بتقريب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلقت بچه کار آيد ؟ و تسبیح و مُرَقَّع ؟ خود را ز عملهاي نكوهیده بري دار *
حاجت بکلاه بريکي داشتنت نيست - درويش صفت باش و کلاه تقري دار *

حکایت ۱۶

درويشي سرو پا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومي نداشت * خرامان همي رفت و ميگفت -

قطعه

نه بر اشتر ي سوارم - نه چو اشتر زير بارم - نه خداوند رعيت - نه غلام شهر يارم *
غم موجود و پريشاني معدوم ندارم * نفسي ميزنم آسوده و عمري بسر آرم *
اشتر سوار ي گفتش - اي درويش ! کجا ميروي ؟ باز گرد - که بسختي بميري * نشنيد -

باب دوم

حکایت ۱۱

شبِی در بیابانِ مکه از بیخوابی پای رفتنم بماند * سر بِنهادم و شُترانرا گفتم - دست
از من بدار *

قطعه

پایِ مسکین پیاده چند رود - کز تحملِ ستوه شد بُختی *
تا شود جسمِ فریبی لاغر - لاغری مُرده باشد از سختی *
گفت - ای برادر! حرم در پیشست و حرامی در پس * اگر رفتی - جان سلامت
بردی - و اگر خفتی - مردی * نشنیده که گفته اند ؟

بیت

خوشست زیرِ مغیالانِ براهِ بادیه خفت - شبِ رحیل - ولی ترکِ جان نباید گفت *

حکایت ۱۲

پارسائی را دیدم - که بر کرانه دریا نشسته بود - و زخمِ پلنگ داشت - و بهیچ دارو
به نمیشد - و مدتها در آن رنجوری شکرِ خدای عزّ و جل گفتمی * پرسیدندش - که
شکر چه می‌گذاری ؟ گفت - شکر آنکه - الحمد لله ! بمصیبتی گرفتارم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار بکشتن دهد آن یارِ عزیز - تا نکویی که در آن دم غمِ جانم باشد *
گویم - از بندهٔ مسکین چه گنه صادر شد - کودل آزرده شد از من ؟ غمِ آنم باشد *

حکایت ۱۳

درویشی را ضرورتی پیش آمد - گلیمی از خانهٔ یاری بدزدید * حاکم فرمود - که دستش
ببرند * صاحبِ گلیم شفاعت کرد - که من او را بجل کردم * حاکم گفت - بشفاعتِ
تو حدّ شرع فرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که از مالِ وقف چیزی
بدزد قطعش لازم نیاید - که الوقف لا یملک - و هر چه در ملکِ درویشانست وقف
محتاجانست * حاکم را این سخن اُستوار آمد - دست از وی برداشت - و ملامتش

باب دوم

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد - نتوان بُرد ازو بصیقل زنگ *
 با سیّه دل چه سود گفتن وعظ ؟ نرود میخ آهنین در سنگ *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبرِ خاطرِ مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کفد چیزی - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمۃ الله علیه!) بترکِ سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عَنفَوَانِ شَبَابِمْ غَالِبِ آمَدِی و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلافِ رایِ مَرَبِّی - قدمی چند برفتمی و از سماع و مُحَالَطَتِ درویشان حظّی نر گرفتمی - و چون نصیحتِ شیخم یاد آمدی - گفتمی -

بیت

قاضی - اربامان نشیند - بر فشانَد دست را - محتسب - گر می خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمّع قومی بر رسیدم و در آن میان مُطَرِبِی دیدم -

بیت

گویی - رگت جان میگذرد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرگ پدر آوازش *
 گاهی انگشت حریفان در گوش و گاهی بر لب - که "خاموش !" چنانکه عرب گوید -

شعر

نَهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنٍ إِنْ سَكَتَ نَظِيبُهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقت رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن بر بطن سرای - کدخدایا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشی - تا بیرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابان نهاد و برفت * چون بنخله بنی محمود برسیدیم - توانگرا آجل فرا رسید * درویش ببالینش فراز آمد و گفت - مابستی نمریدیم و تو بر بختی مُردی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُرد و بیمار بزیست *

قطعه

ای! بسا اسپ تیز رو که بماند - که خپر لنگ جان بمنزل بُرد *
بس که در خاک تند رستانرا دفن کردند و زخم خورده نُمرد *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که داروئی بخورم تا ضعیف شوم -
مگر حُسن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر قاتل بود - بُرد *

قطعه

آن - که چون پسته دیده‌ش - همه مغز - پوست بر پوست بود همچو پداز *
پارسایان روی در مخلوق پشت بر قبله می‌کنند نه از *

مثنوی

تا زاهد عمرو بکرو زیدی اخلاص طلب مکن - که شیدی *
چون بنده خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بردند و نعمت بی‌قیاس بُردند * بازوگانان گریه و زاری آغاز نهادند - خدا و پیغمبر را شفیع آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دُرّ تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟
لُقمان حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمه چند از حکمت و موعظت با اینان بگویی - مگر از مال ما دست دارند - دریغ باشد که چندین نعمت ضائع شود * لُقمان گفت - دریغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن *

باب دوم

حکایت ۲۰

لُقمان حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظرم نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

نگویند از سر بازچه حرفی - کران پندی نگیرد صاحب هوش *

و گرسد باب حکمت پیش نادان بخوانند - آیدش بازچه در گوش *

حکایت ۲۱

عابدی را حکایت کنند - که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر در نماز ایستادی *

صاحب دلی بشنید و گفت - اگر نیم نان بخوردي و بخفتی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نور معرفت بینی *

تهی از حکمتی - بعلت آن که - پری از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایش الهی گم شده را در مناهی چراغ توفیق فرا راه داشت - تا بحلقه اهل تحقیق در آمد *

بیمین قدم درویشان و صدق نفس ایشان ذمتم اخلاقی بمحمد مبدل گشت *

دست از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طایعان در حق وی دراز - که بر قاعده اولست و دهد و صلاحش بی معول *

بیت

بُعد و توبه توان رستن از عذاب خدای - ولیک می نتوان از زبان مردم رست *

طاقت جور زبانه نیارد - و شکایت اینحال پیش پیر طریقت بُرد و گفت - از جور زبان مردم بزم اندرم *

شیخ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری که بهتر از آنی که می پندارند ؟

قطعه

چند گوئی که بد اندیش و حسود عیب جویان من مسکینند ؟

که ببد خواستم بر خیزند - که بخون ریختنم بنشینند *

باب دوم

في الجملة پاسِ خاطرِ درویشان را مرافقت کردم و شبی بچندین مُجاهده بروز آوردم و گفتم -

قطعه

مُؤدّن بانگِ بی هنگام بر داشت - نمیداند که چند از شب گذشتست *
 درازِ شب از مَرگانِ من پُرس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
 بامدادان بحکمِ تبرکِ دستاری از سر و دیناری از کمر بُکشادم و پیشِ مُغنی نهادم و
 در کنارش گرفتم و بسی شکر گفتم * یارانِ ارادتِ من در حقِ وی بر خلافِ عادت
 دیدند - و بر خِفّتِ عَقْلِ نِهفتهِ بَخندیدند * یکی از آن میانِ زبانِ تعرضِ دراز کرد و
 ملامت کردن آغاز - که این حرکتِ مناسبِ رایِ خردمندان نکردی - که خِرَقهٔ مشائخ
 چنین مُطربِ دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قُرَاضهٔ در دَف *

مثنوی

مُطربی دور ازین خُجسته سرای - کس ندیدش دو باره در یک جلی *
 راست چون بانگش از دهن برخاست - خلق را موی بر بدن برخاست *
 مَرغِ ایوان ز هَوَلِ او بپَرید * مَغزِ ما بُرد و حَلقِ خود بدَرید *
 گفتم - زبانِ طعنه آن به که کوتاه کنی - بحکمِ آنکه مرا کرامتِ این شَخص ظاهر شده
 است * گفت - مرا نیز بر کیفیتِ آن واقف گردان - تا همچنین تقَرّب نُمایم و
 بر مطایبه که رفتِ اسْتِغْفار گویم * گفتم - بعلّتِ آن که شیخِ اجَلَمِ بارها بترکِ سماع
 فرموده است و مَوْظَظهای بلیغ گفته - و در سَمْعِ قبولِ من نیامده تا امشب - که مر
 طالعِ میمون و بختِ هُماون بدین بُقعه رهبری کرد و بدستِ این مطربِ توبه کردم -
 که دیگر بار - بقیّتِ عمرِ خویش - گردِ سماع نگردم *

قطعه

آوازِ خوش از کلام و دهانِ لبِ شیرین - گر نغمه کند ورنکند - دل بفریبد *
 و ربردهٔ عَشاق و نُهاند و عِرَاقِ ست - از حنجرهٔ مُطربِ مَکْرُوه نرَیبد *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره زد و راه بیابان گرفت و یکنفَس آرام نیافت *
چون روز شد - گفتمش - این چه حال بود؟ گفت - بُلْبُلانرا دادم - که بذاله در آمده
بودند از درخت - و کَبکان در کوه - و غُوکان در آب - و بهائم در بیشه - اندیشه کردم
که مَرُوت نباشد همه در تَسبیح و من بغفلت خفته *

قطعه

دُوش مُرُنی بَصیح می‌نالید - عَقْل و صبرم بُرد و طاقت و هوش *
یکی از دوستان مُخْلِص را - (مگر آواز من رسید بگوش)
گفت - باور نداشتم که تَرا بانگ مُرُنی چنین کند مدهوش *
گفتم - این شَرَط آدمیت نیست - مُرغ تسبیح خوان و من خاموش *

حکایت ۲۶

وَقْتی - در سفر حجاز - با طائفه جوانان صاحب‌دل همدم بودم و هم‌قدم * و قَتَب زمره بُگردندی
و بی‌تی مُحَقَّقانه بگفتندی * عابدی بود مُنکِر حالِ درویشان و بیخبر از درد ایشان تا
پرسیدیم بَنَخْلَه بنی هلال - کودکی از حَیّ عرب بدر آمد و آوازی برآورد که مُرغ
از هوا درآورد * شتر عابدرا دیدم - که بر قُص در آمد و عابدرا بینداخت و راه بیابان
گرفت * گفتم - ای شیخ! سماع در حیوانی اثر کرد و ترا تفاوت نمیکند!

نظم

دانی چه گفت مرا آن بُنْبُلِ سحری؟ تو خود چه آدمی کر عَشَقِ بیخبری!
اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب - گر ذوق نیست ترا کج طبع - جانوری!

شعر

وَ عِنْدَ هُبُوبِ النَّاشِرَاتِ عَلَيِ الْحِمِي تَمِيلُ نُصُونُ الْبَانَ - لَا الْحَجْرُ الصَّلْدُ *

مثنوی

بذکرش هر چه بینی در خروشت - دلی داند درین معنی که گوشت *
نه بُلْبُل بر گلش تسبیح خوانیست - که هر خاری بتسیحش زبانیست *

حکایت ۲۷

یکی از مُلُوکِ عرب مُدَّتِ عُمُرش سپری شد و قائم مقامی نداشت * وصیت کرد -

باب دوم

نیک باشی و بدت گوید خُش - به که بد باشی و نیکت گویند *
 اما حُسنِ ظنِ بزرگان در حقِ من بکمالست و نیکمردیِ من در عینِ نقصان - روا باشد
 اندیشه بُردن و تیمار خوردن *

بیت

گر آنها که می دانمی کردمی - نکو سیرت و پارسا بودمی *

شعر

اِنِّی لَمُسْتَتِرٌ مِنْ عَیْنِ حِیرَانِی - وَ اللّٰهُ یَعْلَمُ اِسْرَارِی وَ اَعْلَانِی *

قطعه

در بسته بُروی خود ز مردم - تا عیب نگرند ما را *
 در بسته چه سبب؟ عالمِ نغیب دانایِ نهان و آشکارا *

حکایت ۲۳

گله کردم پیش یکی از مشائخ که فلان بفساد من گواهی داد * گفت - بصلاحش
 خچل کن *

نظم

تو نیکو روش باش - تا بد سگال ببد گفتن تو نیلبد مجال *
 چو آهنگ برپا بود مُستقیم - کی از دستِ مُطربِ خورد گوشمال *

حکایت ۲۴

یکی از مشائخ شام را پرسیدند - که حقیقتِ تصوّف چیست ؟ گفت - ازین پیش
 طائفه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع - و امروز خلقی بظاهر جمع و
 بباطن پراکنده *

قطعه

چو هر ساعت از تو بجائی رود دل - بقتلهائی اندر صفائی نه بینی *
 ورت مال و جاهست و زرع و تجارت - چو دل با خدا نیست - خلوت نشینی *

حکایت ۲۵

یاد دارم که شبی در کاروانی هم، شب رفته بودم و سحر بر کنارِ بیشه خفته * شوریده -

حکایت ۲۸

یکی دوستی بود که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او نیفتاد * کسی گفت - فلانرا دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بینم * قضا را یکی از کسان او حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ملولی را دیدن او؟ گفت - خطائی نیست - اما دوست دیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد * قطعه

در بزرگی و در و کیرِ عمل - ز آشنایان فراغت دارند *

روز در ماندگی و معزولی در دل پیشِ دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بادی مخالف در شکم پیچیدن گرفت * طافِ ضبطِ آن نداشت * بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان! درین که کردم مرا اختیار نبود - و بزه آن بر من نه نوشتند - و راحتی بمن رسید - شما هم بکرم معذور دارید *

مثنوی

شکم زندانِ بادست - ای خردمند! ندارد هیچ عاقل باد در بند *

چو باد اندر شکم پیچد - فروهل! که بد اندر شکم باریست بر دل *

فرد

حریف ترش روی ناسازگار - چو خواهد شدن - دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أَبُو هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ!) هر روز بخدمت مُصْطَفِی (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) آمدی *

روزی رسول (علیه السلام) فرمود - یا ابا هریره! زنی غبا - تردد حب - یعنی هر روز میا - تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از برای آنکه هر روزش می بینند - مگر بزمستان - که محجوبست - ازان محجوبست *

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند "بس" *

اگر خویشتن را ملامت کنی - ملامت شنیدن نیاید ز کسی *

که بامدادان نخستین کسی که در شهر در آید - تاج شاهی بر سر وی نهند و تفویض مملکت بدو کنند * قضارا نخستین کسی که در آمد گدائی بود - که همه عمر لقمه لقمه اندوخته و رُقه بر رُقه دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت مکت را بجا آوردند - و تسلیم مفتاح قلاع و خزائن بدو کردند * مدتی مُلک راند - بعضی از اُمرای دولت گردن از مطاوعت او بیچیدند - و مُلُک دیار از هر طرف مُنازعت برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند * فی الجملة سپاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی از اطراف بلاد از تصرف او بدر رفت * درویش ازین واقعه پریشان و خسته خاطر همی بود - تا یکی از دوستان قدیمش - که در حالت درویشی قرین او بود - از سفر باز آمد * چنان مرتبتي دیدش - گفت - مَنّت خدا برا عزّو جَلّ که بخت بلندت یاورِ کرد و اقبال رهبری - گُلّت از خار و خارت از پای بدر آمد - تا بدین پایه رسیدی - اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا *

بیت

شِگوفه گاه شِگفتست و گاه خوشیده - درخت گاه برهنه ست و گاه پوشیده *
گفت - ای یارِ عزیز! تعزّیتم کن - نه جای تهنّئتمست * آنکه که تو دیدی غمِ نانی داشتم - و امروز تشویشِ جهانی *

مثنوی

اگر دُنیا نباشد - دردمندیم - و گر باشد - بمهرش پای بندیم *
بلائی زین جهان آشوبنر نیست - که رنجِ خاطرست ار هست و نیست *

قطعه

مطلب - گر توانگری خواهی - جز قناعت - که دولتیست هنی *
گر غنی زر بدامن افشاند - تا نظر در ثواب او نکنی *
کز بزرگان شنیده ام بسیار - صبرِ درویش به که بذلِ غنی *

فرد

گر پیران کند بهرزم گوری - نه چون پای ملج باشد زموری *

باب دوم

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان اندی را که عیال بسیار داشت پرسید - که اوقات عزیزت چه گونه می گذاری؟ گفت - شب در مُناجات و سحر در دعاي حاجات و همه روز در بند اخراجات * ملک را مضمون اشارت عابد معلوم گشت * بفرمود نا وجه کفاف او معین دارند - تا بار عیال از دل او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتارِ بای بندِ عیال ! دیگر آزادی مبند خیال *
غم فرزند و نان و جامه و قوت بازت آرد ز سیرتِ ملوت *
همه روز اتفاق میسازم - که شب با خدای پردازم -
شب - چو عقد نماز می بندم - چه خورد بامداد فرزندم ؟

حکایت ۳۳

یکی از مُعبدان در پیشه زندگي کرد و نیک درختان خوردی * پادشاه بحکم زبارت بندین او رفت و کذب - اثرِ صلحت بینی در شهر در آید - تا برای نو مثنوی بسازم - که فراغِ عبادت زن به دست دند - و دیگران هم ببرکتِ انفس مستقید کردند و بصلاحِ اعمالِ اُفتد کنند * زاهدز این سخن قبول نیامد - و روی برتفت * یکی از وزرای دولت گفت - پاسِ خاطرِ ملک را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آئی و کیفیتِ مکان معلوم کنی - پس کُر صفای وقتِ عزیزان را کدورتی باشد - اختیار باقیست * عابد رضاداد و بشهر اندر آمد * بُستانِ سرایِ خلصِ ملک را بدو پرداختند * مقامی دید دلکشای روان آسای *

مثنوی

گلِ سُرخش چو عارضِ خوبان - سُنبلش همچو زلفِ محبوبان -
همچنان از نهیبِ بردِ عجز شیر ناخورده طفلِ دایه هنوز *

بیت

وَ أَفَانِینُ عَلَیْهَا جُلُذَارُ عَنقَتِ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارُ *

ملک در حال کنیزکی ماه روی پیشش فرستاد *

حکایت ۳۱

وقتی از صحبت یاران دَمَشَقَمِ مَلالَتی برخاست * سر در بیابانِ قُدَسِ نهدم و با حیوانات اُنس گرفتم - تا وقتی که اسیرِ قیدِ فرنگ شدم و در خندقِ طرابُلس با جُهودانم بکارِ کِل داشتند * یکی از رُسایِ حلب - که سابقه معرّفنی در مِیدانِ ما بود - گذر کرد و بِشِذاخت * گفت - این چه حالتست ؟ و چه گونه میگذرانی ؟ کفتم -

قطعه

همی گُر ختم از مردمان بکوه و بدشت - که جز خدای نبدم بدیگری پرداخت *
قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت - که در طویلۀ نا مردمان بداید ساخت *

بیت

پای در زنجیر پیشِ دوستان به که با بیگانگان در بوستان *
بر حالتِ من رحم آورد و بده دینار از قیدِ فرنگم خلاص داد و با خویشتن بحلب بُرد *
دختری داشت - بنکاح من آورد بکابین صد دینار * مدّتی بر آمد - دختر بد خوی و ستیزه روی زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا مُنْغَص میداشت *

مثنوی

زن بد در سرایِ مردِ نکو هم درین عالمست دوزخِ او *
زینهار از قرینِ بد - زینهار ! و قنّا - رنّا ! عذابِ النار *
باری زبانِ طعن دراز کرد و همی گفت - تو آن نیستی که یدرم ترا بده دینار باز خرید ؟ گفتم - بلی - بده دینار از قیدِ فرنگم خلاص داد و بصد دینار بدستِ تو اسیر کرد *

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزرگی رهانید از دهان و دستِ گرگی *
شبانگه کازد بر حلقش بمالید * روانِ گوسفند از وی بنالید -
که از چنگالِ گرگ در رزودی - چو دیدم - عاقبتِ گرگ تو بودی *

باب دوم

قطعه

خَتونِ خوب صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتمِ فیروزه - گو - مباحث !
 درویشِ نیک سیرت و فرخنده خوی را نانِ رباط و لقمهٔ درِ یوزه - گو - مباحث !
 آنرا که سیرتِ خوش و سرپست با خدای - بی نانِ وقف و لقمهٔ درِ یوزه زاهدست *
 انگشتِ خوبری و بُناکوشِ دلفریب - بی گوشوار و خاتمِ فیروزه شاهدست *

بیت

قا مرا هست و دیگرم باید - گر نخوانند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مُطابقِ این سخن * پادشاهی را مُهتَمی پیش آمد * گفت - اگر انجامِ این کار بمُراد من باشد - جندی درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویشِ خاطرش برفت - وفایِ نذرش بوجوب لازم آمد * یکی را از بندگانِ خاص کیسهٔ درم داد تا بزاهدان نفقه کند * آورده اند که غلامِ هُشیار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد و درمها بوسه داد و پیشِ ملک بنهاد و گفت - چندان که زاهدان را جُستم نیافتم * ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دانم درین شهر چهارصد زاهدست * گفت - ای خداوندِ جهان ! آن که زاهدست زر نمیستانند - و آن که زر میستانند زاهد نیست * ملک بخندید و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حقِ این طائفه ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانب او ست - که گفته اند -

بیت

زاهد که درم کرفت و دینار زاهدتر ازو دگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمای راسخ را پرسیدند - که چه کُوی در نانِ وقف ؟ گفت - اگر از بهر جمعیتِ خاطر و فراغِ عبادت می ستانند - حلالست - و اگر جمع از بهر نان نشینند - حرام *

بیت

نان از برایِ گنجِ عبادت گرفته اند صاحبِ دلان - نه گنجِ عبادت برایِ نان *

باب دوم

نظم

ازین مہپارہ عابدِ ربیبی - ملالہٴ صورتی طاؤسِ زیبی -
 کہ- بعد از دیدنش- صورت نہ بندد وجودِ پُرسایان را شکیبی *
 همچنان در عقبش غلامی بدیعُ جمالِ لطیفُ الاعتدال فرستد -

قطعه

هَلَكَ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطْشًا وَ هُوَ سَاقٍ يَرِي وَ لَا يَسْقِي *
 دیدہ از دیدنش نکشتی سیر- همچنان کر فراتِ مستسقی *
 عابدِ طعامہای لذیذ خوردن گرفت و کسوتہای لطیف پوشیدن و از فواکہِ مسموم
 بوئیدن و در جملِ غلام و کنیزک نظر کردن - و خردمندان گفته اند - زلفِ خوبان
 زنجیرِ پایِ عقلست و دامِ مرغِ زبرک *

بیت

در سرکارِ تو کردم دل و دین با ہمہ دیش - مرغِ زبرکِ بحقیقت منمِ امروز- تو دہمی *
 فی الجملہ دولتِ وقتِ زاهد بزوال آمد *

قطعه

ہر کہ هست از فقیہ و پیر و مُرید - و ز زبنِ آورانِ پاکِ نفس -
 چون بدنہایِ دونِ فرود آمد - بعسل درِ یماند همچو مگس *
 باری ملکِ بدیدنِ او رغبت کرد * عابدرا دید از ہیأتِ نخستین بگردیدہ و سُرخ و
 سفید برآمدہ و فربہ شدہ و کسوتِ نیکو پوشیدہ و بر بالَشِ دیبا تکیہ زدہ و غلامِ پری
 پیکرِ با مَرَّوَحَہٴ طاؤسی بر بالای سرش ایستادہ * بر سلامتِ حالشِ شادمانی کرد و
 بنشست * از ہر درِ سخن در پیوست تا بانجامِ حکایت کُفت - من در جہان این
 دو طائفہ را دوست میدارم - علما و زہادرا * وزیرِ فیلسوفِ جہان دیدہ حاضر بود *
 کُفت - ای خداوند ! شرطِ دوستی آنست کہ با ہر دو طائفہ نیکوئی کنی - علما را زر
 دہی تا دیگر بخوانند - و زہادرا چیزی مدہ تا از زُہد باز نہانند * فرد
 نہ زاهد را درم باید نہ دینار - چو بستد زہدی دیگر بدست آر *

عالمی را که گفت باشد و بس - چون بگوید نگیرد اندر کس *
 عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گوید بخلی و خود نکند *
 آیه - أَتَمَرُونَ النَّاسَ بِالْإِثْرِ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ ؟

بیت

عالم که کامرانی و تن پروری کند - او خویشتن گُمست - کرا رهبری کند ؟
 پدر گفت - ای پسر ! بُمَجَرِدِ این خیالِ باطلِ نشاید روی از تربیتِ ناصحان گردانیدن -
 و راهِ بطالت گرفتن - و علمارا بظالمت منسوب کردن - و در طلبِ عالمِ معصوم بودن -
 و از فوائدِ علم محروم ماندن * همچو نابینائی - که شبی در وحل افتاده بود و می گُفت -
 آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راهِ من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
 چراغ نه بینی - بچراغ چه بینی ؟ همچنین مجلسِ واعظان چون کُلبهٔ بزازانست - که
 آتجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستانی و اینجا - تا ارادتِ نیاوری - سعادتِ نبوی *

نص

گفتِ عالم بگوشِ جانِ بشنو - ورنه اندک بگفتنش کردار -
 باطلست آن که مدعی گوید - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
 مرد باید که گیرد اندر گوش ورنه نشتست پند بر دیوار *

قطعه

صاحب دلی بمدرسه آمد ز خانقاه - بشکست عهدِ صحبتِ اهلِ طریق را *
 گفتیم - میانِ عالم و عابد چه فرق بود ؟ تا اختیار کردی از آن این فریق را *
 گفت - آن گلیم خویش برون میدرد ز موج - وین جهنم میکند که بگیرد غریق را *

حکایت ۳۹

یکی بر سرِ راهی مست خفته بود - و زمامِ اختیارش از دست رفته * عابدی برو کرد
 کرد و در حالِ مُستقیم او نظر کرد * چون از خوابِ مستی سر بر آورد - گفت -
 إِذَا مَرَّوْا بِاللَّغْوِ مَرَّوْا كِرَامًا *

شعر

إِذَا رَأَيْتَ أَثِيمًا - كُنْ سَاتِرًا وَحَلِيمًا *
 يَا مَنْ يَقْبَحُ أَمْرِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيمًا ؟

باب دوم

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن بُقعه کریمُ انَّس بود * طائفه اهلِ فُص در صحبت او هر یک بذله و لطیفه همی گفتند * درویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده - یکی از آن میان بطریق ظرف گفت - ترا هم چیزی بپاید گفت * درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست - و چیزی خوانده ام - بیک بیت از من قناعت کنید - همگنان برغبته گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفره نان - همچون عزیم بر در حمام زنان *
یاران نهایت عجز و بدانستند - و سفره پیش او آوردند * صاحب دعوت گفت -
ای یار! زمانی توقف کن - که پرستارم کوفته بریان میسازند * درویش سر بر آورد و گفت -

بیت

کوفته در سفره من - گو - مباش! کوفته را نان تهی کوفته است *

حکایت ۳۷

مُریدی گفت پیر را - چه کنم؟ که از خلایق بزحمت اندرم از بسکه زیارت من همی آیند و اوقات مرا از تردد ایشان تشویش می باشد * گفت - هرچه درویشانند مر ایشان را وامی دده - و آنچه توانگرانند - از ایشان چیزی بخواه - که دیگر گرد تو نکردند *

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود - کافر از بیم توقع برود تا در چین *

حکایت ۳۸

فقیهی پدر را گفت - هیچ ازین سخنان رنگین مُتکلمان در من اثر نمی کند - بحکم آنکه نمی بینم ایشان را کرداری موافق گفتاری *

مثنوی

تَرکِ دنیا بمردم آموزند - خویشانِ سلیم و غله اندوزند *

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمائی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده * پرسید - که او را چه حالتست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است * گفت - این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت یک سخنی نمی آرد !

قطعه

لافِ سر پنجگی و دعویِ مردی بگذار ! عاجز نفسِ فرومایه چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن * مردی آن نیست که مُشتی بزنی بردهنی *

قطعه

اگر خود بر درد پیشانی بیل - نه مردست آن که درویِ مردمی نیست *
بني آدم سِرِشت از خاک دارد - اگر خاکی نباشد - آدمی نیست *

حکایت ۴۳

بزرگی را پرسیدند از سیرتِ اخوان الصفا * گفت - کمینه آن که مرادِ خاطر یاران بر مصالحِ خود مقدم دارد * و حکما گفته اند - برادر که در بند خویشست - نه برادر نه خویشست *

بیت

همراه - گر شتاب کند - همراه تو نیست * دل در کسی میند که دلبسته تو نیست *

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطعِ رحم بهتر از مودتِ قریب *
یاد دارم که یکی از مدعیانِ درین بیت بر قولِ من اعتراف کرد و گفت - حق تعالی در کتابِ مجید از قطعِ رحمِ نهی کرده است - و بمودتِ ذو القربی امر فرموده - و آنچه تو می گوئی مُناقضِ آنست * گفتم - غلط کردی - که عَطایِ قرآنست - وَانْ جَاهَدَاكَ عَلٰی اَنْ تَشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا *

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد - فدایِ یک تنِ بیگانه کاشا باشد *

باب دوم

قطعه

مقاب - ای پارسا! روی از گنهگار - بخششایندگی در وی نظر کن *
اگر من ناجوانمردم بکردار - تو بر من چون جوانمردان گذر کن *

حکایت ۴۰

طائفه رندان بخلاف و انکار درویشان بدر آمدند و سخنان ناسزا گفتند و درویشی را بزدند *
از بی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چنین حالتی بر من رفت * گفت -
ای فرزند! خرقة درویشان جامه رِضاست * هر که درین کسوت تحمل نُمردای نکند -
مدعی است - و خرقة بر وی حرام *

فرد

دریای فراوان نشود تیره بسنگ - عارف که برنجد تُنک آبست هنوز *

فرد

گر گزندت رسد - تحمل کن - که بعفو از گناه پاک شوی *
ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش از آن که خاک شوی *

حکایت ۴۱ منظومه

این حکایت شنو - که در بغداد - رایت و پرده از خلاف افتاد *
رایت - از رنج ره و گرد رکاب - گفت با پرده از طریق عتاب -
من و تو هر دو خواجه تاشانیم - بنده بارگاه سلطانیسم *
من ز خدمت دمی نه آسودم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
تو نه رنج آزموده ز حصار - نه بیابان و راه و گرد و غبار *
قدم من بسی پیشترست - پس چرا قُربت تو بیشترست ؟
تو بر بندگان مه روئی - با کنیزان یاسمین بوئی *
من فتاده بدست شاگردان - بسفر پای بند و سرگردان *
گفت - من سر بر آستان دارم - نه - چو تو - سر بر آسمان دارم *
هر که بیهوده گردن افرازد - خویشتن را بگردن اندازد *
سعدی افتاده ایست آزاده - کس نیاید بجنک افتاده *

چو رخت مملکت بر بست خواهی - گدائی خوشترست از پادشاهی *
 ظاهر درویشان جامه زنده است و بموی سُروده - و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده *

قطعه

نه آن که بر سر دعوی نشیند از خلقی - و گر خلاف کنند او بجنّت بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلظد آسیا سنگی - نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد *
 طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قناعت و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هر که بدین صفتها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قباست * اما هرزه گردی - بی نمازی - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها بشب
 آرد در بند شهوت - و شبها روز کند در خواب غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هرچه بر زبان زاید - زندقست - اگر چه در عباست *

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی! - کر برون جامه ریا داری!
 پرده هفت رنگ را نگذار تو که در خانه بوریا داری *

مثنوی

دیدم گل تازه چند دسته بر گنبدی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بویم - آخر نه گیاه باغ اویم؟
 من بنده حضرت کریم - پرورده نعمت قدیم *
 گر بی هنرم و گر هنرمند - لطفست اُمیدم از خداوند *
 با آن که رضاعتی ندارم - سرمایۀ طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیلتي نماند *
 رسم نیست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آرای! بر بنده پیر خود ببخشی!
 سعدی! ره کعبه رضا گیر! ای مرد خدا - ره خدا گیر!
 بد بخت کسی که سر بتابد زین در - که دری دگر نیابد *

باب دوم

حکایت ۱۳۰ منظومه

پیر مردی لطیف در بغداد
 مردک سنگدل چنان بگزید لب دختر - که خون زو بچکید *
 بامدادان پدر چنان دیدش - پیش داماد رفت و پرسیدش -
 کای فرومایه ! این چه دندانست ؟ چند خئی لبش ؟ نه آندانست !
 بمزاحمت نگفتم این گفتار - هرل بگذار و جد ازو بر دار -
 خوی بد در طبیعتی که نشست - نرود تا بروز مرگ از دست *

حکایت ۱۴۵

فقیهی دختري داشت - بغایت زشت روی - بحد زن رسیده - و با وجود چهار و
 نعمت بسیار کسی بمناکحت او رغبت نمی کرد *

بیت

زشت باشد دبیقی و دیبا - که بود بر عروس نا زیبا *
 فی الجملة بحکم ضرورت با ضربی عقد نکاحش بستند * آورده اند که در آن تاریخ
 حکیمی از سرانديپ آمده بود - که دیدهای نا بینایان را روشن کردی * فقیرا گفتند -
 چشم داماد را چرا علاج نمی کنی ؟ گفت - می ترسم که بیضا شود و دختر مرا طلاق
 دهد *

مصراع

شوی زن زشت روی نابینا به *

حکایت ۱۴۶

پادشاهی بدیده استحقار در طائفه درویشان نظر کرد * یکی از آن میان بفرست
 دانست * گفت - ای ملک ! ما درین دنیا بجیش از تو کمترین - و بعیش خوشتر -
 و بمرگ برابر - و در قیامت - انشا الله - بهتر *

مثنوی

اگر کشور گشائی کامرانست - و گر درویش حاجتمند ناتست -
 در آن حالت که خواهند این و آن مرد - نخواهند از جهان بیش از کفن برد *

باب سوم

در فضیلت قناعت

حکایت ۱

خواهنده مغربي در صفِ بزازانِ حلب ميگفت - اي خداوندانِ نعمت ! اگر شما انصاف بودي و مارا قناعت - رسمِ سؤال از جهان بر خاستي *
قطعه

اي قناعت ! توانگرم گردان - که وراي تو هيچ نعمت نيست *
کنجِ صبرِ اختيارِ لقمانست * هرکرا صبر نيست حکمت نيست *

حکایت ۲

دو اميرزاده بودند در مصر * يکي علمِ آموختي و ديکري مالِ اندوختي * اين علامه عَصر شد و آن عزيزِ مصر * پس توانگر چشمِ حقارت در فقيهِ نظر کرد و گفت - من بسطنت رسيدم و تو همچنان در مسکنت بماندي * گفت - اي برادر ! شکرِ نعمتِ باري تعالي مرا مي بايد گفتن - که ميراثِ پيغمبران يافتم - يعني علم - و تو ميراثِ فرعون - يعني ملکِ مصر *

مثنوي

من آن مورم - که در پايم بمالند - نه زنبورم - که از نيشم بنالند *
چگونه شکرِ اين نعمت گذارم ؟ که زورِ مردم آزاري ندارم *

حکایت ۳

درويشي را ديدم که در آتشِ فاقه ميسوخت - و خرقة بر خرقة ميدوخت - و تسکينِ خاطرِ خود را ميگفت

بیت

بنانِ خُشکِ قناعتِ کُنيم و جامهءِ دلّ - که بارِ محنتِ خود به زِ بارِ مَنّتِ خلق *

حکایت ۴۷

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیش‌تست برگورِ بهرامِ گور - که دستِ کرم به زبازوی زور*
گرفتیم عالمِ بمردی و زور - و لیکن نبردیم با خود بگور*

قطعه

نمَند حاتمِ طائی - و لیلِ تا بآبدِ بماند نامِ بلندش به نیکوی مشهور*
زکوةِ مالی بدر کن - که فضلَه رز را - چو باغبان ببرد - بیشتر دهد انگور*

باب سوم

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در مُلازمتِ صحبتِ یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب افطار کردی - و دیگری قوی - که روزی سه بار خوردی * قضا را بر در شهری بتهمتِ جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دورا حبس کردند و در زندان بگل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند * در بُکشادند - قوی را دیدند مُرده و ضعیف جان سلامت مُرده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر برخلافِ آن بودی تعجب بودی - زیرا که این بسیرِ خواهر بود - طاقتم بی نوائی نیاورد و سختی هلاک شد - و آن دیگر خوبشتر دار بود - بر عادتِ خود صبري کرد و سلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بیند - از سختی بمیرد *

بیت

تَنُورِ شکم دم بدم تافتن مصیبت بود روزِ نا یافتن *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نهمی کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بکشد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مُردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازه نگهدار * قَوْلُهُ تَعَالَى - کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور که دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانت بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی ؟ که فلان در این شهر طبعی کریم دارد و کرمی عمیم -
میدان بخدمت آزادگان بسته است و بر در دلبا نیسته - اگر بر صورت حالت چنانکه
هست وقوف یابد - پاس خاطر عزیزت را منت دارد و غنیمت شمارد * گفت -
خاموش - که در گرسنگی مردن به که حاجت پیش کسی بردن *

قطعه

هم رُقعۀ دوختن به و الزامِ گنجِ صبر - کر بهر جامه رقعۀ بر خواجگان نوشت *
حقاً - که با عُقوبتِ دوزخ برابرست رفتن بیایِ مردی همسایه در بهشت *

حکایت ۴

یکی از ملوک عجم طبیبی حاذق بخدمتِ مُصطفی (صلی الله علیه و سلم) فرستاد *
سالی در دیارِ عرب بود - کسی بتجربتی پیش او نیامد و مُعالجتی خواست * روزی
پیشِ پیغمبر (صلی الله علیه و سلم) آمد و گله کرد - که مرا برای مُعالجتِ اصحاب
فرستاده اند و کسی در این مُدتِ التَّفاتی نکرد - تا خدمتی - که بر این بنده مُعین
است - بجای آورد * رسول صلعم فرمود - که این طائفه را طریقی است - که تا ایشان را
گرسنگی غالب نشود - چیزی نخورند - و هنوز اشتها باقی بود که دست از طعام
بدارند * حکیم گفت - موجبِ تندرستی همیذست * زمینِ خدمت ببوسید و
برفت *

مثنوی

سخن آنکه کند حکیم آغاز - یا سر انگشت سوی لقمه دراز -
که ز ناگفتنش خلل زاید - یا ز ناخوردنش بجان آید -
لاحرم حکمتش بود گفتار - خوردنش تندرستی آرد بار *

حکایت ۵

سیرتِ اَرشدیر بابکان آمده است - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار
باید خورد ؟ گفت - صد درم سنگ کفایت کند * گفت - این مقدار چه قوت
دهد ؟ حکیم گفت - هَذَا الْمِقْدَارُ بِحِمْلِكَ وَ مَا زَادَ عَلَي ذَلِكَ فَانْتَ حَامِلُهُ - یعنی -
این قدر ترا بر پای دارد - و هر چه بر این زیاده کنی تو حمالِ آنی *

حکما گفته اند - اگر آبِ حیات فروشد - في المثل - بآبِ روی - دانا بخرد - که مُردن بِلَغت به از زندگانی بذلت *

بیت

اگر حنظل خوری از دستِ خوشخوی - به از شیرینی از دستِ ترش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفایِ اندک * با یکی از بزرگان - که حُسنِ ظنِ بلیغ در حق او داشت - حالِ خود بگفت * روی از توقع او درهم کشید - و تعرضِ سؤال از اهلِ ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ز بخت رویِ ترش کرده پیشِ یارِ عزیز مَرَو - که عیشِ برو نیز تلخ گردانی *
بحاجتی که روی تازه رو و خندان باش - فرو نه بدد کاری کُشاده پیشانی *
آورده اند - که در وظیفه او زیدت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر قرارِ معهودش ندید - گفت -

بیت

بئسَ المَطَاعِمُ حِينَ الذَّلِّ يَكْسِبُهَا - الْقِدْرُ مُنْتَصِبٌ وَالْقَدَرُ مَخْفُوضٌ *

بیت

نامم افرو و آبِ رویم کاست * بیِ نَوَکَی به از مذلّتِ خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمتِ بی قیاس دارد - اگر بر حاجتِ تو وقوف یابد - همانا که در قضا آن توقّف روا ندارد * گفت - من او را نمی دانم * گفت - مَنّت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزلِ آن شخص درآورد * درویش یکی را دید لب فرو هشته - و ابرو بهم کشیده - و تند و ترش نشسته * بر گشت و سخن نگفت * یکی گفتش؟ چه گفتی - و چه کردی؟ گفت - عطای او بِلَقای او بخشدم *

باب سوم

قطعه

با آن که در وجودِ طعامست حظّ نفس - رنج آورد طعام که بیش از قدر بود *
گر گُلشکر خوري بتکلف - زیان بود - ورنه نانِ خشک دیر خوري - گُلشکر بود *

حکایت ۸

رنجوري را گفتند - که دلت چه میخواید؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد *

بیت

معدّه چو پُر گشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسبابِ راست *

حکایت ۹

بقالی را درمی چند بر صوفیان گرد آمده بود * هر روز مُطالبه کردی و سخنهای با خُشونت
گفتی * اصحاب از تعنّت او خسته خاطر همی بودند - و جز تحمل چاره
نبود * صاحب دلی بشنید - بخندید * گفت - نفس را وعده دادن بطعام آسانتر
ست که بقال را بدم *

قطعه

ترکِ احسانِ خواجه اولیتر کاحتمالِ جفایِ بوابان *
بتمنایِ گوشتِ مُردن به که تقاضایِ زشتِ قصابان *

حکایت ۱۰

جوانمردی را در جنگِ تاتار جراحتی هولناک رسید * کسی گفتش - فلان بازرگان نوشدارو
دارد - اگر بخوای - باشد که قدری بدهد * و گویند که آن بازرگان به بخل چنان معروف
بود که حاتم طائی بسخا *

بیت

گر بجایِ نانش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روز روشن کس ندیدی در جهان *
جوانمرد گفت - نوشدارو از وی نخواهم - که بدهد یا ندهد - اگر دهد - منفعت کند و
نکند * باری خواستن ازو کُشنده است *

بیت

هر چه از دُنوان بمنّت خواستی - در تنِ انزودی و از جان کاستی *

حکایت ۱۴

حاتم عتی را گفتند: - از خود بزرگِ همت تر در جهان کسی دیده؟ گفت - بلی - روزی چهل شتر قربان کرده بودم و امراي عرب را طلب نموده - ناگاه بجاجتي بگوشه صحرا رفتم - خر کشي را ديدم پشتۀ خار فراهم آورده - گفتم - بهماني، حاتم چرا نروي؟ که خلقي بر سماء او گرد آمده اند * گفت -

بيت

هر که من از عمل خویش خورد - مِنتِ حاتمِ طائي نبرد *
 مرده او، بهمت و جوانمردی برتر از خود دیدم *

حکایت ۱۵

موسى (عليه السلام) درويش را ديد که از برهنگی بريت اندر شده * گفت - اي موسي! دعا کن تا حق تعالي مرا کفاني دهد * موسي دعا کرد و برفت * پس از چند گاهي ديدش گرفتار و خلقي بر او گرد آمده * گفت - اين را چه حالتست؟ گفتند - خمر خورده است و عريده کرده و يکي را کشته - اکنون قصاص فرموده اند * شعر
 گُرَبهٔ مسکين - اگر پرداشتي - تُخَمِ کُنْجَشک از جهان برداشتي *

شعر

عاجز - باشد که دستِ قدرت يابد - برخيزد و دستِ عاجزان بر تابد *
 موسي (عليه السلام) بحکمتِ جهان آفرين اقرار کرد و از تجاسرِ خویش استغفار * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَخَاصَكَ يَا مَغْرُورُ! فِي الْخَطَرِ - حَتَّى هَلَكْتَ؟ فَلَيْتَ النَّمْلُ لَمْ تَطْرُ!

نظم

سِفله - چو جاه امد و سيم و زرش - سيلی خواهد بحقيقت سرش *
 آن نه شنيدی که حکيمي چه گفت؟ مُور همان به که نباشد پرش *

باب سوم

قطعه

مهر حاجت بنزدیک ترش روی - که از خوی بدش فرسوده گردی *
اگر گوئی - غم دل با کسی گوی - که از رویش بنقد آسوده گردی *

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه عنانِ طاقتِ درویشان از دست رفته بود - و درهائی آسمان بر زمین بسته - و فریادِ اهلِ زمینِ بآسمان در پیوسته *

قطعه

نماید جاتور از وحش و طیر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مرادی افغانش *
عجب که دودِ دلِ خلق جمع می نشود - که ابر گردد و سیلابِ دیده بارانش *
در چنین سالی مُخَنَّثی (دور از دوستان! که سخن در وصفِ او گفتن ترکِ
دبست - خاصه در حضرتِ بزرگان - و بطریقِ اِهمال از آن در گذشتن هم نشاید
که طائفه بر عجزِ گوینده حمل کنند * برین دو بیتِ اختصار کردم =

قطعه

تقری گر کُشد مُخَنَّث را - تقریرا عوض نباید کُشت *
چند باشد چو جسرِ بغدادش - آب در زیر و آدمی بر پشت ؟
اندکی دلیلِ بسیاری بود و مشتکی نمونه خرواری * چنین شخصی - که طرفی از نعتِ
او شنیدی - در آن سال نعمتِ بیکران داشت - تنگدستانرا زر و سیم دادی ؛
مسافرانرا سفره نهادی * گروهی درویشان - که از جورِ فاقه بجان آمده بودند - آهنگِ
دعوتِ او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقتِ ایشان باز زدم و گفتم -

قطعه

نخورد شیر ندم خورده سگ و در بسختی بمیرد اندر غار *
تن به بیچارگی و گرسنگی بنه - و دست پیشِ سِفله مدار *
گرفردون شود بنعمت و جاه - بی هنرا بهیچ کس شمار *
پرنیان و نسیم بر نا اهل لاجورد و طلاست بر دیوار *

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمان نذالیده بودم - و از گردشِ آسمان روی در هم نکشیده - مگر وقتی که پاهایم برهنه بود و استطاعتِ پایِ پوشی نداشتم * بجایِ کوفه در آمدم دلتنگ - یکی را دیدم که پایِ نداشت - شکرِ نعمتِ حق بجایِ آوردم و بر بی کفشی صبر کردم *

قطعه

مُرغِ بریانِ بچشمِ مردمِ سیر کمتر از برگِ ترّ بر خونتست -
و آنکه را دستگاهِ قدرت نیست - شلغمِ پخته مُرغِ بریانست *

حکایت ۱۹

یکی از ملوک با تقي چند از خاصان در شکارگهی بنوستان از شهر دور افتاد * شب در آمد - از دور دهی دیدند ویران و خانهٔ دهقانی در آن * ملک گفت - شب آنجا رویم تا زحمتِ سرما کمتر باشد * یکی از وزرا گفت - لائقِ قدرِ بلند پادشاه نباشد بخانهٔ دهقانی رکبِ آنجا کردن - همین جای خیمه زنیم و آتش بر فروزیم * دهقانرا خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بنزول کردن در خانهٔ دهقان نازل نشدی - و لیکن نخواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخن او مطبوع آمد - شبانگاه بمنزل او نزول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * بامدادان ملک باو خلعت و نعمت داد * شنیدیم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

ز قدر و شوکتِ سلطان نگشت چیزی کم - از التفاتِ بهمنِ سرایِ دهقانی -
کُلاهِ گوشهٔ دهقان بافتاب رسید - که سایه بر سرش نهند خون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

گدای را حکایت کنند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می نماید که مالِ بیکران داری - به برخی از آن مارا دستگیری کن - که مِهْمی بیش آمده است - چون ارتفاعِ پُرسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوندِ روی زمین! لائقِ قدر

باب سوم

حکمت

پدر را عسل بسیارست - اما پسر گرمی دارست *

بیت

آن کس که توانگرت نمیکرداند - او مصلحت تو از تو به میداند، *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقه جوهریان بصره حکایت می کرد - که وقتی در بیابانی راه گم کرده بودم و از زاد با من چیزی نمانده - دل بر هلاک نهادم * ناگاه کیسه ی منم پُر از مروارید - که هرگز آن ذوق و شادی فراموش نکنم - که پنداشتم که گندم بریانست یا رزق - و باز - آن تلخی و ناامیدی - چون معلوم کردم که مرواریدست *

قطعه

در بیابان خشک و رنگ روان تشنه را در دهان چه در چه صدف *
مرد بی توشه - کافران از پای - در کمر بند او چه زر چه خرب *

حکایت ۱۷

یکی از عرب در بیابان از غایت تشنگی می گفت -

شعر

يَا لَيْتَ قَبْلَ مَدَيْتِي - يَوْمًا أَفْزُؤُ بِمَدَيْتِي -
نَهَرٍ تَلَاظَمَ رُبَّتِي - فَاطْلُ أَمَلًا قَرِيبِي *

همچنین در قاع بسیط مسافری راه گم کرده - و قوت و قوتش باخر آمده - و درمی چند بر میان داشت * بسیار بگردید - راه بجایی نبرد و بسختی هلاک شد * طائفه رسیدند - درمهارا دیدند پیش رویش نهاده و بر خاک نیشته -

قطعه

گر همه زر جعفری دارد - مرد بی توشه بر نگیرد کام *
در بیابان فقیر گرسنه را شلغم بخته به ز نقره خم *

باب سوم

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از سُتور -
گفت - چشم تنگِ دنیا دارا یا قناعت پُر کند یا خالکِ گور *

حکایت ۲۲

مالداري را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائي بسخا * ظاهرِ حالش بنعمتِ
دنیا آراسته - و خستِ نفس در نهادش همچنان مُتمکِن تاجرائی که نای را بجای از دست
ندادی - و گریه ابو هریره را بلقمه نواختی - و سگِ اصحابِ کُهن را اسخوانی نینداختی *
فی الجملة کسی خانه او را ندیدی در کُشاده - و سفره او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوی طعمش نشمیدی - مرغ از پسِ نان خوردن او ریزه نچیدی *
شنیدم که بدریای مغرب راهِ مصر بر گرفته بود و خیالِ فرعونِی در سر کرده * بدی
مُخالفِ گردِ کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حتّی إذا أدركه الغرق -

بیت

با طبعِ ملوآت چه کند دل که نسازد ؟ شرطه همه وقتی نبید لائقِ کشتی -
دستِ دعا بر آورد و فریادِ بی فائده کردن گرفت - فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِّ دَعَوْا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ *

بیت

دستِ تضرع چه سود بندهٔ محتاج را ؟ وقتِ دعا بر خدا و وقتِ کرم در بغن *

قطعه

از زر و سیم راحتی برسان - خویشتن هم تمتعی بر گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مصراقِ درویش داشت * بعد از هلاکِ او ببقیتِ مالِ او توانگر
شدند و جامه‌های کهنه بمرگ او بدریدند - و خزرو دمیاطی ببریدند * هم در آن هفته
بکی را دیدم از ایشان بر باد پائی روان و غلامی در پیِ دوان * با خود گفتم -

بزرگواری نباشد دست بمالِ چون من گدای آلوده کردن - که جو جو بگدائی فراهم آورده ام * گفت - غمی نیست - که بتاتار میدهم - الْحَدِيثَاتُ لِلْحَدِيثِينَ *

بیت

قَالُوا عَجِبِينَ الْكَلْسَ لَيْسَ بِطَاهِرٍ قَلْنَا نَسَدُ بِهِ شُقُوقَ الْمَبْرُزِ *

بیت

گر آب چاهِ نصرانی نه پاکست - جهودِ مرده میشوئی - چه باکست ؟ شنیدم که سراز فرمانِ ملک باز زن و حُجَّت پیش گرفت و شوخ چشمی نمود * ملک فرمود تا مضمونِ خطاب را بر جزو و توبیخ از وی مُستخلص کردند *

مثنوی

بلطافت چو بر نیاید کار - سر بی حرمتی کشد ناچار *
هر که بر خویشتن نبخشاید - گر نبخشد کسی برو شاید *

حکایت ۲۱

بازرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار * شبی در جزیره کیش مرا بحجره خویش برد و همه شب نیارامید از سخنهاي پريشان گفتن - که فلان انبارم بترکستانست - و فلان بضاعت بهندوستان - و این قبائل فلان زمینست - و فلان مال را فلان کس ضمین * گاه گفתי که خاطر اسکندریه دارم - که هوايش خوشست - و باز گفתי - ني - دریای مغرب مشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست * گر آن کرده شود - بقیَّتِ عمر بگوشه بنشینم * گفتم - آن کدام سفرست ؟ گفت - گوگرد پارسی بچین خواهم بردن - که شنیدم قیمتِ عظیم دارد - و از آنجا کاسه چینی برزم برم - و دیبای رومی بپند - و یولانِ هندی بحلب - و آبگینه حلی به یمن - و بر دِ یمنی بیارس - از آن پس ترک سفر کنم و بدکانی نشینم * چندانی ازین مایخولیا فرو گفت که بیش طاقتِ گفتنش نماند * گفت - ای سعدی ! تو هم سخنی بگویی از آنها که دیدی و شنیدی * گفتم -

حکایت ۲۵

بهبی را دیدم خلعتی نمین در بر و مرکبی تازی در زیر و قصبی مصری بر سر * کسی
گفت - سعدی! چگونه می بینی این دیدایی معلّم بر این حیوان لا یعلّم؟ گفتم -
خطی زشتست که باب زر نوشتست *

شعر

قَدْ شَابَهُ بِالْوَرَى حِمَارٌ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارُ *

قطعه

بادمی نتوان گفت مدد این حیوان - مگر دُراعه و دستار و نقش بیرونش
بگرد در همه اسبابِ مِلکِ هسنی او - که هیچ چیز نیایی حلال جز خورش *

قطعه

شریف - اگر مُتَضَعِفْ شود - خیال مبد - که پایگاهِ بلندش ضعیف خواهد شد *
ور آستانهٔ سیمین بمیخ زر کوبند - گمان مبر که یهودی شریف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دُزدی گدای را گفت - شرم نداری که از برای جوی سیم دست پیش هر لئیم دراز
میکنی؟ گفت -

بیت

دستِ دراز از یی یك حبهٔ سیم به که بُرند بدانگی دو نیم *

حکایت ۲۷

مُشت زنی را حکایت کنند - که از دهرِ مُخالفِ بغغان آمده بود - و از حلقِ فراخ و
دستِ تنگ بجان رسیده * شکایت پیش پدر بُرد و اجازت خواست که عزم
سفر دارم - مگر بقوتِ بازو کامی فرا چنگ آرم *

بیت

فضل و هنر ضائعست تا ننمایند - عود بر آتش نهند و مُشک بسایند *
پدر گفت - ای پسر! خیالِ مُحال از سر بدر کن - و پای قناعت در دامن سلامت
کش - که بزرگان گفته اند - دولت نه بکوشیدنست - چارهٔ آن کم جوشیدنست *

باب سوم

قطعه

وَه - که گر مُرده باز گردیدی بمیان قبیلَه و پیوند -

رَد میراث سخت تر بودی وارثانرا ز مرگِ خویشاوند *

بسابقه معرفتی که در میان ما بود آستینش گرفتم و گفتم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سره مرد ! کان نگون بخت گرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

صیادی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد * طاقت ضبط آن نداشت - ماهی برو

غالب آمد و دام از دستش در ربود و برفت * متحیر شد و گفت -

قطعه

شد غلامی که آب جو آرد - آب جو آمد و غلام ببرد *

دام هر بار ماهی آوردی - ماهی این بار رفت و دام ببرد *

دیگر صیادان دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیدی در دامت افتاد و

نترانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را

همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد -

و ماهی بی اجل بر خشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدرد *

حکایت ۲۴

دست و پا بریده هزار پائی را بگشت * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - سُبْحان الله !

آنکه با هزار پای که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای نتوانست

گُرخت *

مثنوی

چو آید ز بی دشمن جان ستان - به بندگان اجل پای مرد دوان *

در آن دم که دشمن پیاپی رسید - کمان کیانی نباید شدید *

باب سوم

سوم - خوروقی - که درون صاحبِ دلان بِمُخَالَطَتِ او مایل کند - که بزرگان گفته اند -
که اندکی جمال به از بسیاری مال و روی زیبا مرهمِ دل‌های خسته است و کلیدِ درهای
بسته - لا جرم صحبتش را غنیمت شمراند و خدمتش را مُتّ دارند *

قطعه

شاهد آنجا که رَوَدِ عِزّت و حُرمت ببند - در برانند بقهرش پدر و مادرِ خویش *
پَرِ طاوُس در آوازیِ مصاحف دیدم - گفتم - این منزلت از قدرِ تومی بینم بیش *
گفت - خاموش! هر آن کس که جمالی دارد - هر کجا پای نهد دست بدارندش پیش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبری بود - اندیشه نیست گر پدر از وی بری بود *
او گهرست * گو - صدق اندر میان مباحث ! دُرِ یتیم را همه کس مُشتري بود *
چهارم - خوش آوازی - که به حنجرهٔ داودی آب از جریان و مرغ از طیران باز دارد *
پس بوسیلَتِ این فضیلت دلِ مردمان صید کند - و اربابِ معنی بُمُنادِمَتِ او
رغبت نمایند *

شعر

و سَمْعِي إِلَي حُسْنِ الْأَغَانِي - مَنْ ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَثَانِي *

قطعه

چه خوش باشد آوازِ نرم و خَرین بگوشِ حریفانِ مستِ صبح *
به از رویِ زیباست آوازِ خوش - که آن حَظِّ نَفْسِ ست و این قُوَتِ روح *
پنجم - پیشه‌وری - که بسعیِ بازو کفافی حاصل کند - تا آبِ رویش از بهرِ نان ریخته
نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغریبی رَوَد از شهرِ خویش - سختی و محنت نبردِ پارهٔ دوز *
در بخرابیِ فِتد از مملکت - گُرسنه خُسپدِ مِلْکِ نیم روز *
چنین صِفَتها که بیان کردم در سفرِ موجبِ جمعیتِ خاطرست و داعیهٔ طیب

باب سوم

بیت

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور - کوشش بی فائده است و سیه بر ابروی کبر *

بیت

اگر بهر سر مویت دو صد هنر باشد - هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد *

بیت

چه کند زورمند و ازون بخت ؟ بازوی بخت به که بازوی سخت *
پسر گفت - ای پدر ! فوائد سفر بسیارست - و عوائد آن بیشمار - از نزهت خاطر و
جبر منافع و دیدن عجائب و شنیدن غرائب و تفریح بندگان و مجاورت خلل و تحصیل
جاه و علم و ادب و مزید مال و مکنت و معرفت یاران و تجربت رورگاران - چندان
سالکان طریقت گفته اند -

قطعه

تا بدوگان خانه در گریوی هرگز - ای خام ! آدمی بشوی *
برو - اندر جهان تفرج کن - پیش از آن روز که جهان بیروی *
پدر گفت - ای پسر ! منافع سفر - برین نمط که گفتی - بسیارست - لیکن مستم پنج
طائفه راست - نخستین بازرگانی - که با وجود نعمت و مکنت و غلامان و کنیزان
دلاویز و شاگردان چابک و تیز هر روز شهری و هر شب بمقامی و هر دم بتفرجگاهی از
نعیم دنیا متمتع شود *

قطعه

منعم بکوه و دشت و بیابان غریب نیست - هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت *
و آنرا که بر مراد جهان نیست دسترس - در زاد بوم خویش غریبست و ناشناخت *
دوم - عالمی - که بمنطق شیرین و کلام نمکین و قوت فصاحت و مایه بلاغت هر جا
که رود بخدمتش اقدام نمایند - و هر جا که نشینند اکرام کنند *

قطعه

وجود مردم دانا مثال زرو طلاست - که هر کجا که رود قدر و قیمتش دانند *
بزرگ زاده نادان بشهروا ماند - که در دیار غریبش بهیچ نتانند *

زبانِ ثنا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * ملّاح بی مروت ازو بخنده بر
گردید و گفت -
شعر

بی زر نتوانی که کنی بر کس زور - گر زر داری - بزور محتاج نه *

شعر

زر نداری - نتوان رفت بزور از دریا * زور ده مرد چه باشد؟ زریک مرد بیار *
جوانرا دل از طعنه ملّاح بهم بر آمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * ملّاح طمع در
جامه کرد و کشتی باز گردانید *

بیت

بدوزخ شرة دیده هوشمند * در آرد طمع مرغ و ماهی ببند *
چندانکه دست جوان بریش و گریبان ملّاح رسید اورا بخود در کشید و بی محابا فرو
گرفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که پستی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصالحت گرایند و باجرت مسامحت نمایند *

مثنوی

چو پرخاش بینی - تحمل بیار - که سهلی به بند در کار زار *
لطف کن آجا که بینی ستیز - نبرد قهر نرم را تیغ تیز *
بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلی بموئی کشتی *
بعذر ماضی در قدمش افتادند - و بوسه چند بنفاق بر سر و چشمش دادند - و بکشتی
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان در آب ایستاده
بود - ملّاح گفت - کشتی را خللی هست - یکی از شما - که زور آورتر باشد - بدین ستون
بر رود و خطام کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بنرور دلاوری که در سر
داشت از خصم دل آزاده نیندیشید - و قول حکما را کار نبست که گفته اند - هر
کرا رنجی رسانیدی - اگر در عقب آن صد راحت رسانی - از پاداش آن یک رنج
ایمن مباش - که پیگان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزار آن در دل بماند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمله بی بهره است - بخِیالِ باطل در جهان بَرود و دیگر کسش نام و نشان نبرد و نشَنود *

قطعه

هر آنکه گردشِ گیتی بکین او برحاست - بغیر مصلحتش رهبری کند ایام *
 کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
 پسر گفت - ای پدر! قولِ حکمارا چه گونه مخالفت کنم؟ که گفته اند - رزق - اگرچه مقسومست - اما باسبابِ حصولِ آن تعلق شرطست - و بلا - اگرچه مقدورست - از ابوابِ دخولِ آن حذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرطِ عقلست جُستن از درها *
 گرچه کس بی اجل نخواهد مُرد - تو مَرَو در دهانِ اژدها *
 درین صورت که منم با پیلِ دمان بزنم و با شیرِ ژبان پنجه در افکنم - پس مصلحت آنست که سفر کنم - که ازین بیش طاقتِ بی نوائی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فَناد ز جای و مقامِ خویش دیگرچه غم خورد؟ همه آفاق جای اوست
 هر شب توانگری بسرائی همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست *
 مرد خدا بمشرق و مغرب غریب نیست - هر جا که می رود همه ملکِ خدای اوست *
 این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخویشتن همی گفت -

بیت

هُنرور - چو بختش نباشد بکام - بجائی رود کس ندانند نام *

تا برسید بکنارِ آبی که سنگ از صلابتِ او بر سنگ همی آمد - و خروشش بفرسنگ همی رفت *

بیت

سهمگین آبی که مرغابی درو ایمن نبود - کمترین موجِ آسیاسنگ از کنارش در ربود *
 گروهی مردمان را دید هر یک بقرأه در معبر نشسته * جوانرا دستِ عطا بسته بود *

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویشِ دزدان تنها در خانه خوابش نمیبود * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشتِ تنهایی بدیدار او مُنصرف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهایش وقوف یافت - بتما می ببرد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش غریبان و گریان * کسی گفتش - حال چیست ؟ مگر آن درمهای ترا دزد یرد ؟ گفت - لا و اللّٰه - بدرقه برد *

قطعه

هرگز ایمن ز یار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلتِ اوست *

زخمِ دندانِ دشمنی بترست - که نماید بجشمِ مردمِ دوست *

یاران ! چه دانید که این هم از جملهٔ دزدان باشد - و بعیاری در میان ما تعبیه شده ؟

تا بهنگامِ فرصت یارانرا خبر کند * مصلحت آن می بینم که مر او را خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیرِ پیر استوار آمد و مهابتی از مشّت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته بگذاشتند * آنکه خبر یافت که آفتاب بر کفّش تافت *

سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی برگردید و راه بجائی ندانست * تشنه و گرسنه و بی نوا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَنْ ذَا يُحَدِّثُنِي وَ مَرَّ الْعَيْسُ - مَا لِلْغَرِيبِ سِوَيِ الْغَرِيبِ أَنْيْسُ *

بیت

درشتی کند با غریبان کسی - که نا بوده باشد بْغُربَت بسی *

مسکین درین سخن بود که پسرِ پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگریست - دید صورتِ ظاهرش پاکیزه و سیرتِ حالش پریشان * پرسید - که از کجائی ؟ و بدین جایکه چه گونه افتادی ؟

برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملک زاده را بر حالتِ تباه او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهرِ خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و بر سلامتِ حالش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

باب سوم

بیت

چه خوش گفت یکتاش با خیل‌تاش ! چو دشمن خراشیدی ایمن مباحث *

قطعه

مشو ایمن - که تنگ دل گردی چون ز دست دلی بتنگ آید *

سنگ بر باره حصار مزن - که بُرد کز حصار سنگ آید *

چندانکه مقرر کشتی بر ساعد پیچید و بر بالای ستون رفت - ملاح زمام از کفش در گسلانید و کشتی براند * بیچاره متحیر بماند * روزی دو بلا و محنت کشید * روز سوم خوابش گریبان گرفت و در آتش انداخت * بعد از شبانروزی دگر بر کنار افتاد - از حیاتش رمقی مانده بود - برگ درختان خوردن گرفت و بیخ گیاهان بر آوردن * تا اندک مایه قوت یافت - سر در بیابان نهاد و همیرفت تا از تشنگی بی طاقت شد * بسر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربت آبی به پیشیزی همی آشامیدند * جوان را چیزی نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نمود رحمت نیاوردند * دست تعدی دراز کرد - میسر نشد * تنی چند را فرو کوفت - مردان غلبه کردند و بی محابا بزدند - مجروح شد *

قطعه

پشه چو پر شد بزند پیل را با همه مردی و صلابت که او ست *

مورچگان را چو بود اتفاق - شیر زبان را بدرانند پوست *

بحکم ضرورت در پی کاروانی افتاد و برفت * شبانگاه رسیدند بمقامی که از دزدان پر خطر بود * کاروانیان را دید لرزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک نهاده * گفت - اندیشه مدارید - که درین میان یکی منم که تنها پنجاه مرد را جواب دهم - و دیگر جوانان هم یاری کنند * کاروانیان را بلافاصله او دل قوی گشت - و بصحبتش شادمانی کردند - و بزاد و آتش دستگیری واجب داشتند * جوان را آتش معده بالا گرفته بود - و عذاب طاقت از دست رفته * لقمه چند از سر اشتها تناول کرد و دمی چند آب در پی آشامید - تا دیو درونش بپارامید و خوابش در ربود و بخفت * پیر مردی جهان دیده در کاروان بود * گفت - ای یاران ! من ازین بدرقه شما اندیشناکم بیش از آن که از

تا انگشتری را بر گنبدِ عضد نصب کردند - تا هر که تیر از حلقهٔ انگشتری بگذراند -
 خاتم وی را باشد * اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمتِ ملک بودند - بپنداختند -
 جمله خطا کردند * مگر کودکی که بر بامِ ریاطی بباز بچه تیر هر طرف همی انداخت -
 بادِ صبا تیرِ او را از حلقهٔ انگشتری گذرانید * خلعت و نعمت یافت - و خاتم بوی
 ارزانی داشتند * آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت * گفتندش - که چرا چنین
 کردی ؟ گفت - تا رونقِ نخستین بر جای بماند *

قطعه

که بود کز حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری *
 گاه باشد که کودکی نادان بغض بر هدف زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدم که در غاری نشسته بود و در بروی جهان بسته - و ملوک و سلاطینِ
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشاد - تا بمیرد نیازمند بود *
 آز بگذار و پادشاهی کن ! گردن بی طمع بلند بود *

یکی از ملوکِ آن طرف اشارت کرد - که توقعِ بکرم و اخلاقِ بزرگان آنست - که بنان
 و نمک با ما موافقت کنند * شیخ رضا داد - بحکمِ آن که اجابتِ دعوتِ سنت
 است * دیگر روز ملک بعد از قدمش رفت * عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت
 و تلطّف کرد و ثنا گفت * چون ملک روت یکی از اصحاب پرسید - که چندین
 ملاطفه که تو امروز با پادشاه کردی خلافِ عادت بود * گفت - نشنیده که
 گفته اند -

بیت

هر کرا بر سِماط بنشستی - واجب آمد بخدمتش برخاست *

بود از حالتِ کشتی و جورِ ملّاح - و جفای روستایان بر سرِ چاه - و غدرِ کاروانیان در راه - با پدر میگفت * پدر گفت - ای پسر! نگفتمت بهنگامِ رفتن - که تبهی دستارِ دستِ دنیوی بسته است و پنجهٔ شیری شکسته؟

بیت

چه خوش گفت آن تهیدستِ سلحشور! جوی زر بهتر از پنجاه من زور *
پسر گفت - ای پدر! تا رنجِ نبری گنجِ بر نداری - و تا جان در خطرِ نهبی بر دشمن ظفر نیابی - و تا دانه بر نیفشانی خرمن بر نگیری - نبینی که باندکِ رنجی که بدم چه راحت حاصل کردم؟ و بنیشتی که خوردم چه مایهٔ عسل بدست آوردم؟

بیت

گرچه بیرون زِ رزقِ نتوان خورد - در طلبِ کاهلی نشاید کرد *

بیت

غواصِ گر اندیشه کند کامِ نهنگ - هرگز نکند درِ گرانمایه بچنگ *
آسیا سنگِ زیرینِ متحرک نیست - لا جرم تحمّلِ بارِ گران همیکند *

قطعه

چه خورد شیرِ شرزه در بنِ غار؟ باز افتاده را چه قوت بود؟
گر تو در خانه صید خواهی کرد - دست و پایت چو عنکبوت بود *
پدر گفت - ای پسر! درین نوبتِ ترا فلکِ یآوری کرد و اقبالِ رهبری - تا گلت از خار و خارت از پا بدر آمد - و صاحبِ دولتی بقو رسید و بر تو بخشود - و کسرِ حالت را بتفقدی جبر کرد - و چنین اتفاقِ نادر افتد - و بر ذلِ حکمِ نتوان کرد * زینهار تا گرد این دام نگردی *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدر *
چنان که یکی از ملوکِ پارس - حرسها الله تعالی! نگینی گرانمایه در انگشتی داشت * باری بحکمِ تفرج با تني چند از خاصانِ بمصلای شیراز بیرون رفت - فرمود

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حکایت ۱

يکي را از دوستان گفتم - که اِمْتِناع سخن گفتنم بعَلَّتِ آن اختيار آمده است - که غالب اوقات در سخن نيک و بد اتفاق مي افتد و ديده دشمنان جز بر بدی نمی افتد *
گفت - دشمن آن به که نيکي نه بيند *

شعر

وَ اخُو الْعَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - إِلَّا وَ يَلْمِزُهُ بِكَذَابٍ اَشِرٍ *

بیت

هنر بچشمِ عداوتِ بزرگتر عیبی ست * گلست سعدی - و در چشم دشمنان خارست *

بیت

نور گیتی نُرُوز چشمه هور زشت باشد بچشمِ موشک کور *

حکایت ۲

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد - پسر را گفت - نباید که با کسی این سخن در میان نهدی * گفت - ای پدر! فرمان تراست - نگویم - و لیکن باید که مرا بر فائده این مطلع گردانی که مصلحت در نهان داشتن چیست؟ گفت - تا مُصِیبت دو نشود - یکی نقصان مایه - و دُوم شِماتِ همسایه *

بیت

مگو انده خویش به دشمنان - که "لا حَوْلَ" گویند شادی کُنان *

حکایت ۳

جوانی خردمند از فنونِ فضائل حظّی وافر داشت و طبعی نافذ * چندان که در محافل

باب سوم

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی نشنود آواز دلف و چنگ و نی -
 دیده شکید ز تماشای باغ - بی گل و نسرين بسر آرد دماغ -
 گر نبود بالش آگنده پر خواب توان کرد حجر زیر سر -
 ور نبود دلبر همخوابه پیش - دست توان کرد در آغوش خویش -
 و ین شکم بی هنر پیچ پیچ صبر ندارد که سازد به هیچ *

باب چهارم

حکایت ۶

سُحْبَانِ وَاِئِلْ را در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سرِ جَمْعِ سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی بعبارتی دیگر بگفتی - و از جمله آدابِ نَدَمایِ حضرتِ پادشاهان یکی اینست *

مثنوی

سخن - تُر چه دُنبند و شیرین بُد - سزاوارِ تصدیق و تحسین بُد -
چو باری بگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهلِ خوش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان تمام نا گفته - سخن آغاز کند *

مثنوی

سخن را سرست - ای خردمند! و بُنِ مِساوَر سخن در میان سخن *
خداوند تدبیر و فَرْهَنگ و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

قتی چند از نزدیکانِ سلطانِ محمودِ حسنِ میمندهی را گفتند - که سلطانِ امروز چه گفت ترا در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیرِ سریرِ سلطنتی و مُشیرِ تدبیرِ مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - باعتمادِ آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهلِ شناخت * بسرِ شاهِ سرِ خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عَقْدِ بَیْعِ سَرائیِ مَترُودِ بودم * جهودی گفت - بخیر - که من از کدخدایانِ قدیمِ این محَلِّتم - وصفِ این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *
گفتم - بجز این که تو همسایهٔ من باشی *

باب چهارم

دانشمندان نشستی زبان از گفتن به بستی * باری پدر گفتش - ای پسر! تو نیز از آنچه دانی چرا نگویی؟ گفت - ترسم که از آنچه ندانم پرسند و شرمسار گردم *

قطعه

آن شنیدی؟ که صوفی می‌کوفت زیر نعلینِ خویش می‌خی چند -
آستینش گرفت سرهنگی - که بیا - نعل بر ستورم بند *

بیت

نگفته - ندارد کسی با تو کار - ولی - چون بگفتی - دلیلش بیار *

حکایت ۴

یکی را از علمای معتبر مناظره افتاد با یکی از ملاحده لعنةُ اللهَ عَلَيَّ حِدَه * بحجت با او
بر نیامد * سپر بینداخت و برگشت * کسی گفتش - ترا - با چندین علم و ادب که
داری - با بی‌دینی بر نیامدی؟ گفت - علم من قرآنست و حدیث و گفتار مشائخ -
و او بدینها معتقد نیست و نمیشنود - مرا شنیدن کفر او بچه کار آید؟

بیت

آن کس که بقرآن و خبر زو نرهی - آنست جوابش - که جوابش ندهی *

حکایت ۵

جالینوس حکیم ابله‌ای را دید - دست در گریبان دانشمندی زده بود و بی‌حرمتی
میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او با نادان بدینجا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کین و پیگار - نه دانائی ستیزد با سُبُکسار *
اگر نادان بوحشت سخت گوید - خردمندش بفرمی دل بجوید *
دو صاحب دل نکه دارند موئی - همیدون سرکش و آزرَم جوئی *
و گراز هر دو جانب جاهلانند - اگر زنجیر باشد - بگسلانند *
یکی زشت خوئی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بترزانم که خواهی گفت "آنی" - که دانم عیب من چون من ندانی *

بیت

اِذَا نَهَقَ الْخَطِيبُ أَبُو الْفَوَارِسِ - لَهُ صَوْتٌ يَهْدُ اصْطَخَرَ فَارِسَ *

مردم قریه - بعثت جاهي که داشت - بلیتش همیکشیدند و اذیتش مصلحت نمی‌دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوت نهانی داشت - باری پُرسش آمده بودش - گفت - ترا خوابی دیده ام * گفت - خیر باد - چه دیده؟ گفت - چنان دیدم که آواز خوش داشتی و مردم از انفاس تو در راحت بودند * خطیب لختی اندیشید و گفت - مُبارک خوابست که دیدی - که مرا بر عیب خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آواز ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

از صحبتِ دوستان برنجم - کاخلای بدم حسن نمایند -
عَیْمِ هنر و کمال بینند - خرم گل و یاسمن نمایند *
کودشمن شوخ چشم بی‌بال - تا عیب مرا بمن نمایند ؟

حکایت ۱۳

یکی در مسجدِ سنجار بانگِ نماز گفتی باوازی که مُستمعان را ازو نفرت آمدی - و صاحبِ آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - خواستش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد! این مسجد را مودّانِ قدیمند که هر یکی را پنج دینار رسوم مقرر داشته ام - اکنون نرا ده دینار میدهم تا بجای دیگر بروی * برین اتفاق افتاد و برفت * بعد از مدّتی در گذری پیشِ امیر باز آمد و گفت - ای خداوند! بر من حیف کردی - که از آن بقعه ام بده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته ام بیست دینار میدهند تا جای دیگر روم - قبول نمی‌کنم * امیر بخندید و گفت - زنهار نستانی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز روی خارا گل چنان که بانگِ دُرُش تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

خانۀ را - که چون تو همسایه است - ده دَرَمِ سیمِ کمِ عیارِ ارز -
لیکن امیدوار باید بود - که پس از مرگِ تو هزار ارز *

حکایت .

یکی از شعرا پیشِ امیرِ دزدان رفت و ثنا بگفت * فرمود تا جامه ازو بدر کردند *
سگان در قفا افتدند * خواست تا سنگی بردارد - زمین یخ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - این چه حرام زاده مردمانند ! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غره
می دید - بشنید - بخندید و گفت - ای حکیم ! چیزی بخواه * گفت -
جامه خود میخواهم - اگر انعام فرمائی *

مصرع

رَضِينَا مِنْ نَوَالِكَ بِالرَّحِيلِ

بیت

امیدوار بود آدمی بخیرِ کسان - مرا بخیرِ تو امید نیست - بد مرسان !
سالارِ دزدان را برو رحمت آمد - جامه او را باز فرمود - و قبای پوستینی بر آن مزید
کرد - و درمی چند بداد *

حکایت ۱۱

مُنَجِّمِ بخانه در آمد - یکی مردِ بیگانه دید با زنِ او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گفت * فتنه و آشوب برخاست * صاحب دلی برین حال واقف شد و گفت -

بیت

تو بر آوجِ قَلَمِ چه دانی چیست - چون ندانی که در سرایِ تو کیست ؟

حکایت ۱۲

خطیبی کَرِیهُ الصَّوْتِ خود را خوش آواز پنداشتی و فریادِ بیهوده برداشتی * گفتی
نَعِيقُ غُرَابِ الْبَیِّنِ در پرده الحانِ اوست - یا آیتِ "اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ"
در شانِ او *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسنِ میمنده را گفتند - که سلطان محمود چندین بنده صاحب جمال دارد که هر یک بدیع جهانی اند - چه گونه است که با هیچ کدام آن میلِ خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیاده حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نگو نماید *

قطعه

کسی بدیده انکار گر نگاه کند - نشانِ صورتِ یوسف دهد بذخوبی *
و گر چشمِ ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بنماید بچشم و کُروی *

مثنوی

هر که سلطان مرید او باشد - گر همه بد کند - نگو باشد *
و آن که را پادشه بیندازد - کسش از خیل خانه نفوزد *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بنده نادر الحسن بود * با وی سبیلِ مودت و دیانت نظری داشت *
با یکی از دوستان گفت - دریغ ! این بنده من - با حسن شمائلی که دارد - اگر زبان دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی ! گفت - ای برادر ! چون اقرار دوستی کردی - توقع خدمت مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بنده پری رخسار چون در آید بیازی و خنده
چه عجب گرچو خواجه حکم کند - وین کشد بارِ ناز چون بنده *

بابِ چهارم

حکایت ۴

ناخوش آوازی ببانگِ بلند قرآن می خواند * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - ترا
 مُشاهره چندانست ؟ گفت - هیچ * گفت - پس چرا این همه خود را زحمت
 میدهی ؟ گفت - از برای خدا میخوانم * گفت - از بهر خدا بخوان !

بیت

گم تو قرآن بدین نمط خوانی - ببری رونقِ مُسلمانی *

مثنوی

تو که در بندِ خوبستن بائی - عشقِ بازی دروغ زن باشی *
گر نیایی بدوست ره بُردن - شرطِ عشقست در طلب مردن *

بیت

گر دست دهد که آستینش گیرم - ورنه بروم بر آستانش میرم *
مُتعلّقان را - که نظر در کار او بود و شفقت بروزگار او - پندش دادند و بندش نهادند -
سودی نکرد *

بیت

پند ارچه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جای پندست ؟

ایضاً

دردا - که طبیب صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

مثنوی

آن شنیدی ؟ که شاهی بِنهفت با دل از دست رفته می گفت -
تا ترا قدرِ خویشتن داشت - پیشِ چشمت چه قدر من باشد ؟
آورده اند که مر آن پادشاه زاده را که مطمحِ نظر او بود خبر کردند که جوانی بر
سرِ این کوی مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نُکته‌ای
لطیف از وی میشنوند - چنین مینماید که شوری در سر دارد و دل آشفته است *
پسردانست که دل آویخته اوست و این گردِ بلا انگیزه او - مرکبِ بجانبِ اوراند *
چون دید که بنزدیک او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بُگشت باز آمد پیش - مانا که دلش بسوخت بر کُشته خویش *
چندانکه مَلاطفت کرد و پرسید - که از کجائی ؟ و چه نام داری ؟ و چه صنعت
دانی ؟ مسکین در قعرِ محبّت چنان مُستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
گفته اند -

باب پنجم

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن - بُود بنده نازنین مُشت زن *

حکایت ۳

پارسائی را دیدم بمحبتِ شخصی گرفتار آمده و رازش از پرده بیرون فتاده * چندان که
غرامت و ملامت کشیدی - ترکِ اتصالِ او نکردی و گفتی -

قطعه

کوتاه نکنم ز دامن دست - ور خود بزنی بتیغ تیزم *
غیر از تو ملان و ملجا ام نیست - هم در تو گریزم ار گریزم *
باری ملامتش کردم و گفتم - که عقلِ نفیست را چه شد که نفسِ خسیست برو غالب
آمد؟ زمانی بتفکر فرو رفت و گفت -

قطعه

هر کجا سلطانِ عشق آمد - نمادِ قوتِ بازو تقوی را محل *
پاک دامن چون زبید بیچاره اوفتاده تا گریبان در وحل ؟

حکایت ۴

یکی را دل از دست رفته بود و ترکِ جان گفته - و مَطْمَعِ نظرش جلی خطرناک و در
وَرطه هلاک - نه لقمه که مُتصور شدی که بکام آید - و یا مرغی که بدام افتد *

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت - زر و خاك يكسان نماید برت *
یاران بطریقِ نصیحتش گفتند - که ازین خیالِ مُحالِ تجنّب کن - که خلقی هم بدین
هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر * بنالید و گفت -

قطعه

دوستان گو - نصیحتم کنید - که مرا دیده بر ارادت اوست *
جنگِ جوانِ بزورِ پنجه و کتف دشمنان را کشند - و خوبان دوست *
شرطِ مودت نباشد باندیشه جان دل از مهرِ جانان برداشتن *

حکایت ۶

شبی یاد دارم که یارِ عزیزم از در در آمد - چنان بی خود از جایی بر جستم که چراغم باستین کُشته شد *

شعر

سَرِي طَيْفٌ مَن يَجْلُو بَطْلَعَتِهِ الدَّجَلُ خَيَالًا يُرَاقِنِي عَلَى اللَّيْلِ هَادِيًا *
أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ فِي عَكْسِ الدَّجَلِ فَقُلْتُ لَهُ أَهْلًا وَ سَهْلًا وَ مَرْحَبًا

شگفت آمد از بختم - که این دولت از کجا ؟

پس بنشست و عذاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بُکشتی ؟
گفتم - گمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان کُفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیش شمع آید - خیزش اندر میان جمع بکُش -
ورشکر خنده ایست شیرین لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مدت‌ها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجائی ؟ که مشتاق بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدی - ای نگارِ سرمست ! زودت ندهم ز دامن دست *
معشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند *
شاهد که با رویقان آید بجفا کردن آمده است - بحکم آنکه از غیرت و مضادت خالی نباشد *

بیت

إِذَا جِئْتَنِي فِي رُقَّةٍ لِّتَزُورَنِي - وَإِنْ جِئْتَ فِي صَلَمٍ فَأَنْتَ مُحَارِبٌ *

قطعه

بیك نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت وجود من بکُشد *
بخنده گفت - که من شمع جمعم - ای سعدی ! مرا از آن چه - که پروانه خویشتن بکُشد ؟

باب پنجم

شعر

اگر خود هفت سُبُع از بر بخواني - چو آشفتي - الف بي تي نداني *
گفتش - چرا با من سخن نگوئي ؟ که از حلقه درويشانم - بلکه حلقه بگوش ايشانم *
آنکه بقوتِ استيناسِ محبوب از میانِ تلاطمِ امواجِ محبت سر بر آورد و گفت -

بيت

عجبست با وجودت که وجود من بماند - تو بگفتن اندر آئي و مرا سخن بماند *
این گفت و نعره زد و جان بحق تسليم کرد *

بيت

عجب از گشته نباشد بدر خيمه دوست - عجب از زنده - که چون جان بدر آورد سليم *

حكايت ه

يكي از مُتعلِّمانِ كمالِ بهنجتي داشت و طيبِ لهجتي - و مُعلِّم را از آتجاکه حسِ
بشريتست با حُسنِ بشره او ميلِ تمام بود - تا حدّي که غالبِ اوقاتش درين بودي
که گفتي -

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم - اي بهشتي روي ! که يادِ خويشتنم در ضمير مي آيد *
ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم - و گر مُقابله بينم - که تير مي آيد *
باري پسر گفتش - آنچنان که در آدابِ درس من نظر مي فرمائي - در آدابِ نفسِ
من نيز تامل فرماي - تا اگر در اخلاق من ناپسندي باشد - بر آن مُطلع گردان - تا
بدفعِ آن بکوشم * گفت - اين از ديگري پرس - که آن نظر که با تو مرا ست - جز
هنر نمي بينم *

قطعه

چشمِ بداندیش - که بر کنده باد ! عیبِ نماید هنرش در نظر -
ور هنري داري و هفتاد عیب - دوست نبيند بجز آن يك هنر *

در عُنْفُوَانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهد پسری سری داشتیم بحکمِ آن که حلقی داشت طیبُ الادا - و خنقی داشت کالْبَدْرِ اِذَا بَدَا *

بیت

آنکه نباتِ عارضش آبِ حیات میخورد - در شکرش نِگه کند هرکه نبات میخورد *
 اتفاقاً بخلافِ طبع از وی حرکتی دیدم - نپسندیدم - دامن از صحبتِ وی در کشیدم -
 و مهرهٔ مهر او بر چیدم و گفتم -

بیت

بِرُو - هرچه میبایدت پیش گیر - سر ما نداری - سرخویش گیر *
 شنیدم که میرفت و میگفت -

بیت

شبیره گر وصلِ آفتاب نخواهد - رَوْنَقِ بازارِ آفتاب نکاهد *
 این بگفت و سفر کرد - و پیریشانی او در دل من اثر کرد *

شعر

فَقَدْتُ زَمَانَ الْوَصْلِ وَ الْمَرْءَ جَاهِلًا بِقَدْرِ لَذِيذِ الْعَيْشِ قَبْلَ الْمَصَائِبِ *

بیت

باز آی و مرا بُکش - که پیشست مُردن خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *
 بعد از مدّتی باز آمد آن حلقِ داوُدی مُتَغَيَّر شده و جمالِ یوسفی بزبان آمده و بر
 سیبِ زخنداناش چون بهی گردی نشسته و رونقِ بازارِ حُسْنش شکسته - مُتَوَقَّع که در
 کفارش گیرم - کناره گرفتیم و گفتم -

مثنوی

تازه بهار تو کُنون زرد شد - دیگِ منه - کاتش ما سرد شد *
 چند خرامی و تکبر کنی ؟ دولتِ پارینه تصور کنی ؟
 پیش کسی رو که طلبگار تُست - ناز بر آن کن که خریدار تُست *

باب پنجم

حکایت ۸

یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون دو مغز بادام در پوستی مُحببت میداشتیم * ناگاه اِتْفاقی غیبت اُفتاد * پس از مدّتی که باز آمد - عتاب ساز کرد و گله آغاز نهاد - که درین مدّت قاصدی نفرستادی * گفتم - درِ بغم آمد - که دیده قاصد بجمال تو روشن گردد و من محروم *

قطعه

یارِ دیرینه مرا گو - بزبان توبه مدّه - که مرا توبه بشمشیر نخواهد بودن *
 رشک آید که کسی سیرِ نکه در تو کند - باز گویم - که کسی سیر نخواهد بودن *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم بمحبّتِ شخمی گرفتار و راضی بگفتار - جور فراوان بُردی و تحمّل بی کران نمودی * باری بطریقِ نصیحتش گفتم - میدانم که ترا در محبّت این منظور عِلّتی نیست و بنای این مودّت بر ذلّتی - لائقی قدرِ علماء نباشد خود را مُتهم کردن و جور بی ادبانه بردن * گفت - ای یار! دستِ عتاب از دامنِ روزگارم بدار - که بارها درین مصلحت که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صبر بر جفا سهلتر مینماید که صبر ازو *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - ریش در دستِ دیگری دارد -
 آهوی پالهنّت در گردن نتواند بخویشتن رفتن *
 و حکما گفته اند - بر مُجاهده دل نهان آسانترست که چشم از مُشاهده بر گرفتن *

مثنوی

روزی از دوست گفتمش - زینهار! چند از آن روز کردم اِسْتِغْفار *
 نکند دوست زینهار از دوست - دل بدهم بر آنچه خاطر اوست *
 آنکه بی او بسر نشاید بُرد - گر جفائی کند - ببايد برد *
 گر بلطفم بنزد خود خواند - و بر بقهرم برآند - او داند *

باب پنجم

قطعه

علي الصّباح بروي تو هر که بر خيزد - صباحِ روزِ سلامت برو مسا باشد *
 بد اخ تري چو تو در صحبتِ تو بایستی - ولي - چنانکه توئی - در جهان کجا باشد؟
 عجبتَر آن که غراب هم از مجاورتِ طوطي بجان آمده بود و ملول شده - لا حول
 کفان از گردشِ گيتي همي ناليد - و دستهايِ تعابُن بر يکديگر همي ماليد و ميگفت -
 اين چه بختِ بگونست و طالعِ دين و ايامِ بو قلمون ؟ لائقِ قدرِ من آنستي که با زاعي
 بر ديوارِ باغي خرامان همي رفته مي -

بيت

پارسا رسا بس اين قدر زندان - که بُود در طویلۀ زندان *
 تا چه گنه کردم که روزگارم بعقوبتِ آن در سِلکِ صحبتِ چنين ابلهي خود راي و نا
 جِسِ خيره روی بچنين بند و بلا مبتلا گردانیده است ؟

قطعه

کس نياید بپاي ديواري - که بر آن صورتِ نگار کنند *
 گر ترا در بهشت باشد جاي - ديگران دوزخ اختيار کنند *
 اين مثل بدان آورده ام تا بداني - که چندان که دانا را نادان نفرتست - نادان را نيز
 از صحبتِ دانا و حشمتست *

قطعه

زاهدي در ميانِ زندان بود - زان ميان گفت شاهدي بلخي -
 گر ملولي ز ما - ترش منشين - که تو هم در ميان ما تلخي *

رباعي

جمعي چو گل و لاله بهم پیوسته - تو هيضم خُشک در ميان شان رُسته -
 چون باد مخالف و چو سرما ناخوش - چون برف نشسته و چو يخ بر بسته -

حکایت ۱۳

رفيقي داشتم - که سالها با هم سفر کرده بوديم و نمک خورده و حُقوقِ صحبتِ ثابت
 شده * آخر بسببِ اندکِ نفعي آزارِ خاطرِ من روا داشت و دوستي سپري شد - و

باب پنجم

قطعه

سبزه در باغ - گفته اند - خوشست - داند آن کس که این سخن گوید -
 یعنی از روی نیکوان خط سبز دل عشاق بیشتر جوید *
 بوستان تو گندنا زاریست - بس که بر میکنی و میروید *

ایضاً

گر صبر کنی ورنه کنی - موی بُداگوش - وین دردت ایام نکوئی - بسر آید *
 گردست بجان داشتمی - همچو تو بر ریش - نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید *

قطعه

سوال کردم و گفتم - جمالِ رویت را چه شد ؟ که مورچه بر گرد ماه جوشیدست *
 جواب داد - ندانم چه بود رویم را - مگر بهاتمِ حُسنم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۰

یکی از علمای پرسیدند - که کسی با ماهِ روئی در خلوت نشسته و درها بسته و رفیقان خفته و نفس طالب و شهوت غالب - چنان که عرب گوید - التَّعْرِيَانِ وَ النَّاطُورِ غَيْرِ مَانِعٍ - هیچ کس باشد که بقوتِ باروی پرهیزگاری بسلامت ماند ؟ گفت - اگر از ماهِ رویان بسلامت ماند - از زبانِ بدگویان بی ملامت نماند *

شعر

وَ إِنْ سَلِمَ الْإِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ ظَنِّ الْمُدْعَى لَيْسَ يَسْلَمُ *

بیت

شاید پس کارِ خوبستن بنشستن - لیکن نتوان زبانِ مردم بستن *

حکایت ۱۱

طوطی را با زاغی در قفس کردند * طوطی از قُبْحِ مُشَاهَدَةِ او مُجَاهِدَةً میبرد و میگفت -
 این چه طلعتِ مکروهست و هیأتِ مَقْرُوت و مَنْظَرِ مَلْعُون و شَمَائِلِ نَا مَوْزُون ! يَا غُرَابَ الْبَیْنِ يَا لَيْتَ بَیْنِي وَ بَیْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ !

تابِ آفتاب نیاوردم - و اللّجا بسایه دیواری بردم - مُتَرَقِّب که کسی حرارتِ مرا به
 برفِ آبی فرو نشاند * ناگاه از تاریکیِ دِهْلِیزِ خانه روشنائیِ بتافت - یعنی - جمالی که
 زبانِ فصاحت از بیانِ صباحتِ آن عاجز آید - چنانکه در شبِ تاریکِ صبح بر آید -
 یا آبِ حیات از ظلمات بدر آید - قدحی برفِ آب در دست گرفته و شکر در آن
 ریخته و بمرق بر آمیخته * ندانم بگلانش مُطِیبِ کرده بود - یا قطره چند از گُلِ روبش
 در آن چکیده * فی الجملة شربت از دستِ نِگَرینش بر گرفتم و بخوردم و عمر از سر
 گرفتیم و گفتیم -

ظَمًا يَقْلِبُنِي لَا يَكَادُ يُسِيفُهُ ^{شعر} رَشْفُ الرِّئَالِ وَ لَوْ شَرِبْتُ حُورًا *

قطعه

خُرمِ آن فرخنده طالع را - که چشم بر چنین روئی فِتَد هر بامداد -
 مستِ می بیدار گردد نیم شب - مستِ ساقی روزِ محشر بامداد *

حکایت ۱۰

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برایِ مصلحتی صلح اختیار کرد - بجایِ کاشغر در
 آمدم - پسری را دیدم در خوبیِ بغایتِ اعتدال و نهایتِ جمال - چنانکه در امثال او
 گویند -

نظم

مُعَلِّمِش همه شوخی و دلبریِ آموخت - جفا و ناز و عتاب و ستمگریِ آموخت *
 من آدمیِ بچنین شکل و خوبیِ و قد و روش ندیده ام - مگر این شیوه از پریِ آموخت *
 مُقَدِّمَهُ خَو زخمِ شری در دست - همی خواند "ضَرْبَ زَيْدِ عَمْرَوًا كَانُ تَعْدِيًا" * گفتیم -
 ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زید و عمرو را همچنان خُصومتِ باقیست *
 بخندید و مَوَلَدِم پرسید * گفتیم - خَالِ پَالِ شیراز * گفت - هیچ از سخنانِ سعدی یاد
 داری ؟ گفتیم -

نظم

بَلِيتُ بِخَوِي يَصُولُ مُعَاذِبًا عَلَيَّ كَرِدِ فِي مُقَابَلَةِ عَمْرٍو *
 عَلَيَّ جَرِّ ذَيْلٍ لَيْسَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ وَ هَلْ يَسْتَقِيمُ الرِّفْعُ مِنْ عَمَلِ الْحِجْرِ *

با این همه از هر دو طرف دلبستگی بود - بحکم آن که شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در مجمعی می خواند -

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین - نمک زیاده کند بر جراحت ریشان *
 چه بودی - ار سر زلفش بدستم افتادی - چو آستین کریمان بدست درویشان *
 طائفه از دوستان بر لطف این سخن - نه که بر حسن سیرت خویش - گواهی داده بودند و آفرین کرده - و او هم در آن جمله مبالغه نموده و بر قوت صحبت دیرین تأسف خورده و بخطای خویش معترف شده * معلوم کردم که از طرف او هم رغبتی هست - این چند بیت نوشتم و صلح کردم *

قطعه

نه ما را در میان عهد وفا بود ؟ جفا کردی و بد عهده نمودی *
 بیکبار از جهان دل در تو بستم - ندانستم که بر گردی بزودی *
 هنوزت گرسر صلحست - باز آیی - کز آن مقبولتر باشی که بودی *

حکایت ۱۴

یکی را زنی صاحب جمال در گذشت - و مادر زن پدر فرتوت بعزت کابین در خانه او بماند * مرد از مجاورت او بجان آمده بود و چاره نداشت * یکی از دوستان پرسیدش - که چه گونه در فراق یار عزیز؟ گفت - نا دیدن زن بر من چنان دشوار نمی آید که دیدن مادر زن *

مثنوی

گل بتاراج رفت و خار بماند - گنج برداشتند و مار بماند *
 دیده بر تارک سنان دیدن - خوشتر از روی دشمنان دیدن *
 واجبست از هزار دوست بُرید - تا یکی دشمنت نباید دید *

حکایت ۱۵

یاد دارم که در ایام جوانی گذر داشتم بکوئی و نظر داشتم بماه رؤی در تموزی - که حرورین دهان بخوشانیدی و سموش مغر استخوان بجوشانیدی * از ضعف بشریت

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببرندند * بازگانانِ گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی‌فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرار خویش مانده بود و مُتغیّر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبرد ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلفت نبود که بوقتِ
مُفارقت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل - که دل بر داشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مُناسبِ حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتّفاقی
مُخالطت بود و صدقِ مودّت - تا بجائی که قبلاً چشم جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عمرم وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد ازو صحبت - که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پائی و جودش بگلِ اجل فرو رفت و دودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم ایفست -

قطعه

کاش آن روز که در پائی تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی نبخِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - این منم بر سرِ خاکِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گل و نسربینِ نقشاندی نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویشِ پریخت - خارِ بنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارقتِ او غم کردم و نیتِ جزم که بقیتِ عمر فرسِ هوس در نوردم و گرد
مُجالست نکردم *

باب پنجم

لحتمی باندیشه فرو رفت و گفت - غالب اشعار او بزبان فارسیست - اگر بگوئی -
 بفهم نزدیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسَ عَلَيَّ قَدَرٌ عُقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طَبَّحَ تَرَا تَا هَوَسٍ نَحْوِ كَرْد - صورتِ عقل از دلِ ما محو کرد *
 اِي دَلِ عَشَّاقِ بَدَامِ تُو صَید ! ما بتو مشغول - تو با عمرو و زید *
 بامدادان - که عزم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دوان آمد و تَلَطَّفَ
 نمود و تَأَسَّفَ خورَد که چندین مُدَّت نگفتی که سعدی منم - تا شکرِ قُدومِ بزرگوارت را
 میان بخدمت بستمی * گفتم -

مصرع

با وجودت ز من آواز نیامد که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسایی تا بخدمت مُستفید گردیم ؟ گفتم - نتوانم
 بحکمِ این حکایت -

مثنوی

بزرگی دیدم اندر کوهساری قناعت کرده از دنیا بغاری *
 چرا - گفتم - بشهر اندر نیائی - که باری بندي از دل برکشائی ؟
 بگفت - آجا پری رویانِ نغزند - چو گِل بسیار شد - پیلانِ بلغزند *
 این بگفتم و بوسه چند بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بروی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش پدرود !
 سیب - گویی - وداع یاران کرد - روی زین سوی سرخ زان سو زرد *

شعر

إِنْ لَمْ أَمُتْ يَوْمَ الْوَدَاعِ عَظْمًا - لَا تَحْسِبُونِي فِي الْمَوَدَّةِ مُنْصِفًا *

حکایت ۱۷

خرقه پوشی در کاروان حجاز همراه ما بود * یکی از آمرای عرب مر او را صد دینار بخشید

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَمِي بِمِسْمَعِي لَوْ سَمِعْتُ وَرَقَ الْحَمِي صَاحَتْ مَعِي *
يَا مَعْشَرَ الْجُلَّانِ! قُولُوا لِلْمَعَا فِي - نَسَبَ تَدْرِي مَا يَنْقَلِبُ الْمُوجَعِي !

نظم

تندرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش *
گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمرِ خود ناخورده نیش *
تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش *
سوزِ من با دیگری نسبت مکن - او نمک بر دست و من بر عضوِ ریش *

حکایت ۱۹

قاضی همدان را حکایت کنند - نه با نعل بند پسری سرخوش داشت و نعلِ دِلش
در آتش * روزگاری در طلبش مُتَلَهِّف بود و پویان و مَتَرِصَد و جویان و بر حسب
واقعۀ گویان -

رباعی

در چشمِ من آمد آن سِهی سرِ بلند - بر بود دلم ز دست و دریایِ فِکند *
این دیده شوخ میکشد دل بکمند - خواهی که بکس دل ندهی - دیده ببند *
شنیدم که در ره گذری پیشِ قاضی باز آمد و برخی ازین مُعامله بسمعش رسیده بود -
زائدُ الوَصَف رنجید و دشنام بی تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از
بی حرمتی فرو نگذاشت * قاضی یکی را از علمای مُعتبر که همعنان او بود گفت -

بیت

آن شاهدی و خشم گرفتن بینش - و آن عُقده بر ابرویِ تَرش شیرینش *
و عرب گوید - ضَرَبُ الْجَبِيْبِ زَبِيْبٌ *

بیت

از دستِ تو مُشت بر دهانی خوردن خوشتر که بدستِ خویش نانی خوردن *

باب پنجم

قطعه

سود دریا نیک بودی - گر نبودی بیم موج - صحبت گل خوش بودی - گر نیستی تشویش خار *
دوش - چون طأوس - می نازیدم اندر باغ وصل - دیگر امروز از فراق یار می پیچم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از ملوک عرب را حکایت لیلی و مجنون بگفتند و شورش احوال او - که با کمال فضل و بلاغت سر در بیابان نهاده است و زمام اختیار از دست داده و با حیوانات انس گرفته * بفرمود تا حاضرش آوردند و ملامت کردن گرفت - که در شرف نفس انسان چه خلل دیدی که خوی بهائم گرفتی و ترک عشرت مردم گفتی ؟ مجنون بنالید و گفت -

شعر

و رَبِّ صَدِيقٍ لِّمَنِي فِي وِدَادِهَا * اَلَمْ يَرْهَأْ يَوْمًا فَيُوضِعْ لِي عُذْرِي *

قطعه

کاش آنان که عیب من جستند - رویت - ای دلستان ! بدیدندی !
تا بجای تَرْجَم در نظرت بیخبر دستها بُریدندی *
تا حقیقت معنی بر صورت دعوی گواه آمدمی - فَذَلِكَ الَّذِي لَمَتَنِي فِيهِ * ملک را در دل آمد که جمال لیلی مطالعه کند - تا چه صورتست که موجب چندین فتنه است * بفرمود تا در احوال عرب بگردیدند و بدست آوردند و پیش ملک در صحن سراچه گذاشتند * ملک در هیأت او نظر کرد - شخصی دید سیاه فام ضعیف اندام * در نظرش حقیر نمود - بحکم آنکه کمترین خدم حرم او بجمال ازو پیش بود و برینت پیش * مجنون بفراست دریافت * گفت - ای ملک ! از درِ چاه چشم مجنون جمال لیلی بایستی مطالعه کردن - تا سر مشاهدۀ او بر تو تجلی کردی *

مثنوی

تَرَا بِرِ دَرْدٍ مِنْ رَحْمَتِ نِيَايِد - رَفِيقِي مِنْ يَكِي هَمْ دَرْدِ بَايِد -
کِه با اَوْقَصِ مِي گُوِيَمِ شَبِ وَرُوز - دُو هِيْزِمِ رَا بِيَهْمِ خُوْشْتَرِ بُوْدِ سُوْز *

باب پنجم

بیت

هر که زردید - سر فرود آورد - و تر از روی آهنین دوشست *

لَيْ الْجَمَلَةُ شَبِي خُلُوتٍ مُّيسَّرٍ شَدَّ - و هم در آن شب شُخْنَه را خبر شد * قاضی را همه
شب شراب در سر و شاهد در برابر از تَنَمَّ نَخْفَتِي و بترنم گفتم -

نظم

امشب مگر بوقت نمی خواند این خُروس ؟ عَشَّاقِ بس نکرد هنوز از کنار و بوس *
رُخسارِ یار در خمِ گیسوی تابدار - چون گویِ عاج در خمِ چوگانِ آبنوس *
یکدم که چشمِ فتنه نَخَفْتَسْت زینهار ! بیدار باش - تا فرود عمر بر فسوس *
تا نشنوی ز مسجدِ آدینه بانگِ صُبْح - یا از درِ سرایِ اتابکِ غریبِ کوس -
لب از لب چو چشمِ خروس ابلهی بود بر داشتنِ بگفته بیهوده خُروس *
قاضی درین حالت بود که یکی از مُتعلِّقان از در در آمد و گفت - چه نشست ؟
برخیز ! و تا پای داری بگریز ! که حسودان بر تو دَقِّي گرفته اند - بلکه حَقِّي گفته
اند - تا آتشِ فتنه - که هنوز اندکست - بابِ تدبیر فرو نشانیم - مبادا که فردا - چو بالا
گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید بُرده ضیغم را - چه تفاوت کند که سگ لاید ؟
روی بر روی دوست نه - بگذار - تا عدو پشتِ دست می خاید !
ملک را هم در آن شب آگهی دادند - که در مُلک تو چنین مُنکری حادث شده
است * گفت - من او را از فُضْلای عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که
مُعاندان در حق او خُوضی کرده باشند - این سخن در سمعِ قبولِ من نمی آید - مگر
نگاه که مُعاینه گردد - که حکما گفته اند -

بیت

بُتْنَدِي سُبُک دست بردن بتیغ بدندان گرد پشتِ دستِ درِیغ *
شنیدم که سحرگاهان با تَنِي چند از خاصانِ بدالین قاضی فراز آمد - شمع را دید ایستاده

باب پنجم

همانا که از وقاحتِ او بوی سَماحت می آید * پادشاهان سخن بصلابت گویند - اما در نهان صلاح جویند *

بیت

انگورِ نَر آورده تَرش طعم بُود - روزی دوسه صبر کن که شیرین گردد *
این بگفت و بمسندِ قضا باز آمد * تنی چند از عدول که در مجلسِ او بودند زمین
خدمت ببوسیدند - که اگر اجازت باشد سخنی چند بگویم - اگرچه ترکِ ادبست -
و بزرگان گفته اند -

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست - خطائی بزرگان گرفتن خطاست *
اما بحکمِ آنکه سابقِ انعامِ خداوندی بر بندگانست مصلحتی که بینند و اعلام نکنند -
نوعی از خیانت باشد * طریقِ صواب آنست که با این پسرِ کُرد طمع نگردي و
فرشِ هوس در نوردی - و منصبِ قضا پایگاهی رفیعست - نه بگناهی شنیع مَلوث
نگردی - که حریف اینست که دیدی و حدیث اینکه شنیدی *

مثنوی

یکی کرده بی آب روئی بسی چه غم دارد از آب روی کسی ؟
بسا نام نیکویی پنجاه سال که یک نام زشتش کند پایمال *
قاضی را نصیحتِ یاران یکدل پسند آمد - و بر حُسنِ رایِ قوم آفرین کرد و گفت - نظر
عزیزان در مصلحتِ کار من عینِ صوابست و مسئله بی جواب - و لیکن -

بیت

نصیحت کن مرا چندانکه خواهی - که نتوان شستن از زنگی سیاهی *
ایضاً

از یاد تو غافل نتوان کرد بهیچم - سر کوفته مارم - نتوانم که به پیچم *
این بگفت و کسان را بتفحصِ احوالِ او برانگیخت و نعمتِ بی کُران بریخت - که
گفته اند - هر کز زر در ترازوست زور در بازوست - و آنکه بر مُرادِ جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد *

بیت

ای که حمالِ عیبِ خویشتَنید ! طعنه بر عیبِ دیگران چه زنید ؟

حکایت . منظومه

جوانی پاک‌باز و پاک‌رو بود - که با پاکیزه روئی در گِرو بود *
 چنین خواندم که در دریای اعظم بگردابی در افتادند باهم *
 چو ملّاح آمدش تا دست گیرد - مبادا کاندَر آن حالت بمیرد -
 همی‌گفت از میان موجِ تشویر - مرا بگذار و دستِ یارِ من گیر *
 درین گفتن جهانی بر وی آشفست * شنیدندش که جان میداد و می‌گفت -
 حدیثِ عشق ز آن بطل منبُوش - که در سختی کند یاری فراموش *
 چنین کردند یاران زندگانی - ز کار فتاده بشنو تا بدانی -
 که سعدی راه و رسم عشق‌بازی - چنان داند که در بغداد تازی *
 دلآرامی که داری دل درو بند - دگر چشم از همه عالم فرو بند *
 اگر مجنون و لیلی زنده گشتی - حدیثِ عشق از وی دفتر نَوشتی *

باب پنجم

و شاهد نشست و می ریخته و قدح شکسته - قاضی در خواب مستی بیخبر از ملک هستی * بلطف بیدارش کرد و گفت - برخیز! که آفتاب بر آمد * قاضی دریافت که حال چیست * گفت - از کدام جانب؟ گفت - از قبل مشرق * گفت - الحمد لله! که هنوز در توبه بازست بحکم این حدیث - که لَا يَغْلُقُ بَابُ التَّوْبَةِ عَلَى الْعِبَادِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا * استغفرک - اللهم - و اَتُوبُ إِلَيْكَ!

قطعه

این دو چیزم بر گناه انگيختند - بخت نا فرجام و عقل نا تمام *
گر گرفتارم کنی - مستوجبم - و رببخشی - عفو بهتر کانتقام *
ملک گفت - توبه درین حالت - که بر هلاک خود اطلاع یافتی - سودی نکند - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا *

قطعه

چه سود آنکه ز دزدی توبه کردن - که نتوانی کمند انداخت بر کاخ؟
بلند از میوه - گو - کوتاه کن دست - که کوتاه خود ندارد دست بر شاخ!
ترا با وجود چنین منکری که ظاهر شده خلاص صورت نه بندد * این بگفت و موکلان عقوبت در وی آویختند * قاضی گفت - مرا در خدمت سلطان یک سخن باقیست *
ملک بشنید و گفت - آن چیست؟ گفت -

قطعه

بآستین ملالی که بر من افشاندی - طمع مدار که از دامن بدارم دست *
گر خلاص محالست ازین گنه که مراست - بدان کرم که تو داری امیدواری هست *
ملک گفت - بن لطیفه بدیع آوردی - و این نکته غریب گفתי - ولیکن محال عقلست و خلاف شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگ عقوبت من برهاند *
صلحت آن می بینم که ترا از قلعه بزبر اندازم تا دیگران عبرت گیرند * گفت - ای خداوند جهان - پرورده نعمت این خاندانم و این جرم تنها نه من کرده ام - دیگری را بینداز - تا من عبرت گیرم * ملک را خنده آمد - و بعفو از سر جرم او برخاست - و متعذران را - که مترصد کشتن قاضی بودند - گفت -

خواجه در بندِ نقشِ ایوانست - خانه از پایِ پستِ میوانست *
 پیرِ مردی ز نزعِ می‌نالید - پیرِ زنِ صندلش همی‌مالید *
 چون مُحَبَّب شد اِعتِدالِ مزاج - نه عزیمت اثر کند نه علاج *

حکایت ۲

پیرِ مردی را حکایت کنند - که دختری خواسته بود و حُجره بگل آراسته و بخلوت با او نشسته و دیده و دل درو بسته - شبهای دراز خفتی و بُدلها و لطیفها گفتی - باشد که مُوانست پذیرد و وحشت نگیرد * بانجمله شبی می‌گفت - بختِ بلندت یار بود و چشمِ دولتت بیدار - که بصحبتِ پیری افتادی پخته - پرورده - جهان‌دیده - آرمیده - نیک و بدِ جهان آزموده - سرد و گرمِ روزگار چشیده - که حتی صحبت بداند و شرطِ مودت بجای آرد - مُشَفَق و مهربان - خوش طبع و شیرین زبان *

مثنوی

تا توانم دلت بدست آرم - و بی‌آزارِ کم نیازم *
 و چو طوطی بود شکر خورش - جانِ شیرین فدایِ پرورش *
 نه گرفتار آمدی بدستِ جوانی مُعجِب خیره روی تیره رای سبک پای که هر دم هوسِ
 یزد و هر شب جائی خسپد و هر روز یاری گیرد *

قطعه

جوانانِ خردمند و نکو روی - و لیکن در وفا با کس نپایند *
 وفاداریِ مدار از بلبلان چشم - که هر دم بر گلی دیگر سرایند *
 بر خلافِ پیران - که بعقل و ادب زندگانی کنند - نه به مقتضایِ چهل و جوانی *

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار - که با چون خودی کم کنی روزگار *
 گفت - چندان که برین نمط بگفتم - گمانِ بردم که دلش در قیدِ من آمد و صیدِ من
 شد * ناگاه نفسی سرد از دلِ پر درد بر آورد و گفت - چندین سخن که گفتی در

باب ششم

در ضعف و پیری

حکایت ۱

ما طائفة دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم * ناگاه جوانی از در درآمد و گفت - در این میان کسی هست که زبان پارسی داند ؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و زبان پارسی چیزی میگوید که مفهوم ما نمی‌گردد - اگر بگرم قدم رنجه شوی - مزد یابی - باشد که وصیتی کند * چون ببالینش فراز آمدم این میگفت -

قطعه

دمی چند - گفتم - بر آرم بکلم - دریغ! که بگرفت راه نفس *
 دریغ! که بر خوانِ الوانِ عمر دمی خورده بودیم - گفتند - بس!
 معنی این سخن را بعربی با شامیان گفتم * تعجب کردند از عمرِ دراز و تأسفِ او بر حیات * گفتم - چه گونه درین حالت ؟ گفت - چه گویم !

قطعه

نذیده که چه سختی رسد بجان کسی که از دهانش بدر میکنند دندانی ؟
 قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجود عزیزش بدر رود جانی *
 گفتم - تصور مرگ از خیال بدر کن و هم را بر طبیعت مسئولی مگردان - که فیلسوفان یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اعتدال بقار نشاید - و مرض اگرچه هائس بود - دلالت کلّی بر هلاک نکند * اگر فرمائی طبیبی را بخوانم تا معالجه کند * دیده باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست برهم زند طبیبِ ظریف - چون خرفِ بیند اوفتاده حریف *

ام - تا مرا این فرزند بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان همبخت - چه بودی اگر
من آن درخت را بدانستمی که کجا است - تا دعا درمی که پدرم زودتر بمیرد * خواجه
شادی کنان که پسرم عاقلست - و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت لا یعقل *

قطعه

سالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سوی تربت پدرت *
تو بجائی پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری از پیرت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شب‌نگاه پلای گریوه سست مانده * پیر مرهی
ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُسبی ؟ که نه جائی خفتنست *
گفتم - چون روم ؟ که نه پلای رفتنست * گفت - نشنیده که صاحب‌دان گفته اند -
رفتن و نشستن به که دويدن و گسستن *

قطعه

ای - که مشتاق منزلی - مشتاق ! پند من کار بند و صبر آموز *
اسپ تازی دو تگت رود بشتاب - اشتهر آهسته می‌رود شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقه عشرت ما بود - که
در دلش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری برآمد که
اتفاق ملاقات او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان بر خاسته و بیع
نشاطش بریده و گل هوشش پشمرده -

بیت

بدر کرد گیتی غرور از سرش - سر ناتوانی بزانو برش *
پرسیدمش - که چگونه ؟ و این چه حالتست ؟ گفت - تا کودکان بیاوردم - دگر کودکی
نکردم *

شعر

فَیْلِ الصَّبَا وَالشَّیْبِ غَیْرِ نِی وَ کَفَیْ بِتَغْیِیرِ الزَّمَانِ نَذِیراً *

باب ششم

ترازوي عقل من وزن آن يك سخن ندارد كه وقتي شنیده‌ام از قابله خویش - كه گفت - زن جوان را اگر تیري در پهلو نشیند به كه پيري *

رباعي

زن گزبرِ مرد بي‌رضا برخيزد - بس فتنه و شور زان سرا برخيزد *
پيري كه زجاي خویش نتواند خاست - الا بعصا - كيش عصا برخيزد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْلَهَا شَيْئًا كَارِخِي شَفَّةَ الصَّائِمِ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَبِمَا الرَّقِيَّةُ لِلنَّائِمِ *

في الجملة امكان موافقت نبود - بمفارقت انجديد * چون مدتِ عدتش بسر آمد -
عقدِ نكاحش بستند با خواني تند ترشروي تهی دست بد خوي * جور و جفا میدید
و رنج و غنا میکشید - و شكرِ نعمتِ حق همچنان میگفت كه الحمد لله كه از آن
عذابِ الیم رهیدم و بدین نعمتِ مُقیم رسیدم *

قطعه

روي زیبا و جامهٔ دیبا - صندل و عود و رنگ و بوي و هوس -
این همه زینتِ زنان باشد - مرد را کیر و خایه زینت بس *

بیت

با این همه جور و تند خوئی نازت بکشم كه خوبروئی *

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب به كه شدن با دگر در بهشت *
بوي پیاز از دهنِ خوبروي خوبتر آید كه گل از دستِ زشت *

حکایت ۳

مهمانِ پيري شدم در دیار بکر كه مال فراوان داشت و فرزندی خوبروي * شبی حکایت
کرد - كه مرا در همه عمر جز این فرزندی نبوده است * درختی درین وادی زیارتگاهست -
كه مردمان بحاجت خواستن آنجا روند * شبی دراز در پای آن درخت بحق نالیده

مثنوی

دِریغا! گردنِ طاعت نهادن گرش همراه بودی دستِ دادن !
 بدیناری چو خر در گل بماند - وگر الحمد گوئی - صد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکنی؟ گفت - با پیر زنانم اُلفتی نباشد * گفتند - جوان
 بخواه - چون مُکنت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان اُلفت نیست - او که
 جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بندد *

تُرکیه

پیرِ هفتا سه جَنی مُکنه کورِ مُقَرّی بخوانی چشِ رُوش *

بیت

زور باید نه زر - که بانورا مُرزی سخت به زِ ده من گوشت *

قطعه

شنیده‌ام که درین روزها کُهن‌پیری خیال بست به پیرانه سر که گیرد جُفت *
 بخواست دخترکی خوب‌روی گِهر نام - چو دُرچ گِهرش از چشمِ مردمان بفُفت *
 چنانکه رسمِ عروسی بُود - تَمَنّا کرد - ولی بحملۀ اوّل عِصّا شیعِ بخفت *
 کمان کشید و نَرَد بر هدف - که نتوان دوخت مگر بسوزنِ پولاد جامه هَنگفت *
 بدوستانِ گله آغاز کرد و حُجّت خاست - که خان و مانِ من این شوخ دیده پالک بُرُفت *
 میانِ شوهر و زن جنگ و فتنه خاست - چنان که سر بشکنه و قاضی کشید - و سعدی گفت -
 پس از ملامت و شُعت - گناهِ دختر چیست ؟ ترا که دست بلرز - گهر چه دانی سُفت ؟

بیت

چون پیر شدی - ز کودکی دست بدار - بازی و ظرافت بجوانان ، گذار *

مثنوی

طرب نوجوان ز پیر مجبوی - که دگر ناید آبِ رفته بجوی *

ز رعرا چون رسید وقتِ درو - نخرامد چنانکه سبزه نو *

قطعه

دور جوانی بشد از دستِ من - آه! دریغ آن زَمَنِ دلفروز!

قوتِ سرینجه شیرِ برفت * راضیم اکنون به پندِری چو یوز *

پیر زنی موی سیاه کرده بود - کفتمش - ای مامکِ دیرینه روز -

موی به تلبیس سیاه کرده گیر - راست نخواهد شدن این پشتِ کوز *

حکایت ۶

وقتی بچه‌ها جوانی بانگ بر مادر زدم * دل آزرده بگنجی نشست و گریان همی گفت -

مترخردی فراموش کردی که درستی میکنی *

قطعه

چه خوش گفت زالی بفرزند خویش - چو دیدش پلنگ افکن و پیل تن -

گر از عهد خردیت یاد آمدی که بیچاره بودی در آغوشِ من -

نکردی درین روز بر من جفا - که تو شیر مردی و من پیره زن *

حکایت ۷

توانگری بخیل را پسری رنجور شد * نیک خواهان گفتندش - مصلحت آنست که ختم

قرآن کنی از بهر وی یا بذلِ قربان - باشد که خدای عز و جل شفا دهد * لختی

درین اندیشه فرو رفت و گفت - ختمِ مصحفِ مجید اولیترست * صاحب‌دلی بشنید و

گفت - ختمش بعلتِ آن اختیار آمد - که قرآن بر سر زبانت و زر در میانِ جان *

بیت

میسراش پدر خواهی - علم پدر آموز - کین مال پدر خرچ توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضلاء عصر تعلیم ملک زاده همی کرد - ضرب بی محابا زدی و زجر بی قیاس کردی * باری پسر از بی طاقتی شکایت پیش پدر آورد و جامه از تن دردمند برداشت * بدر را دل بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسران آحاد را چنین جفا و توبیخ روا نداری که فرزند مرا - سبب چیست ؟ گفت - سبب آن که سخن اندیشیده گفتن و حرکت پسندیده کردن همه خلق را علی العموم باید و پادشاهان را علی الخصوص - موجب آن که از دست و زبان ایشان هر چه رود هر آئینه بآوازه بگویند - و قول • فعل عوام الناس را چندان اعتبار نباشد *

قطعه

اگر صد ناپسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *
و گریک ناپسند آید ز سلطان - ز اقلیمی باقلیمی رسانند *
پس واجب آمد معلم پادشاه زاده را در تهذیب اخلاق خداوند زادگان "انبتهم الله نبتاً حسناً" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حق عوام *

قطعه

هر که در خردیش ادب نکند - در بزرگی فلاح ازو برخاست *
چوب تر را چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز بآتش راست *

ملک را حسن تدبیر فقیه و تقریر جواب او موافق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصب او بلند گردانید *

حکایت ۴

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب - ترش روی و تلخ گفتار - بد خوی و مردم آزار

بابِ هفتم در تأثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسرِ نور دل داشت * پیشِ دانشمندی فرستاد - که مر این را دربینی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیم کردش - موثر نبود * پیشِ پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد -

قطعه

چون بود اصلِ گوهری قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقل نگو نداند کرد آهنی را که بدگهر باشد *
سگ بدریای هفتگانه بشوی - چونکه تر شد پلیدتر باشد *
حر عیسی اگر بمکه رون - چون بیاید هنوز خر باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را پند همی داد - که ای جان پدر! هنر آموزید! که مُلک و دولتِ دنیا
اعتماد را نشاید - و سیم و زر در سفر محَلِ خطر باشد - که دزد یکبار برد یا خواجه بتفاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هنرمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفس خود دواتست - هر کجا که رود قدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر نغمه چنبد و سختی بیند *

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن - خو کرده بناز جور مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شام - هر کسی گوشه فرا رفتند *
روستا زادگان دانشمند - بوزیری پادشاه رفتند -
پسران وزیر ناقص عقل - بگدائی بروستا رفتند *

قطعه

چو دخلت نیست - خرج آهسته تر کن - که می گویند ملاحان سُروِدی -
 اگر باران بکوهستان نبارد - بسالی - دجله گردد خُشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذرا - که چون نعمت سپری شود - سختی بری
 و پشیمانی خوری * پسر از لذت دای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحتِ عاجل بمحنتِ آجل مُنغص کردن خلافِ رای
 خردمندانست *

مثنوی

خداوندانِ کام و نیک بختی چرا سختی کشند از بیمِ سختی ؟
 برو - شادی کن - ای یارِ دل افروز ! غم فردا شاید خورد امروز *
 فکیف مرا - که در صدرِ مروت نشسته ام - و عقدِ فقوت بسته - و ذکرِ انعام در افواهِ عوام
 افکنده !

مثنوی

هر که علم شد بسجا و گرم - بند نشاید که نهد بر درم *
 فام نکوئی چو برون شد ز کوی - در نتوانی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من در آهنِ سردِ او اثر نمیکند - ترکِ مُذاصحت
 گرفتم - و روی از مُصاحبتِ او بگردانیدم - و قولِ حکمارا کار بستم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلَیْكَ - فَإِنْ لَمْ یَقْبَلُوا - فَمَا عَلَیْكَ *

قطعه

هرچه دانای که نشوند - بکوی هرچه دانای تو از نصیحت و بند *
 زود باشد که خیره سربینی بدو پا او فتاده اندر بند *
 دست بردست میزند - که - دریغ ! نشنیدم حدیثِ دشمنند !
 تا پس از مدتی آنچه از نکبتِ حالش می اندیشیدم - بصورتِ بدیدم - که پاره پاره
 میدوخت و لقمه لقمه می اندوخت * دلم از ضعفِ حالش بهم برآمد - مروت ندادم
 در چنین حالی ریشِ درویش را بلامت خراشیدن ، نملک پاشیدن با خود گفتم

بابِ هفتم

گدا طبع و نا پرهیزگار - که عیشِ مسلمانان بدیدنِ او تبه گشتی - و خواندنِ قرآنش دلِ مردم سیئه کردی * جمعی پسرانِ پاکیزه و دخترانِ دوشیزه بدستِ جفای او گرفتار - نه زهره خنده و نه یارایِ گفتار - که عارضِ سیمینِ یکی را طبعچه زد و ساقِ بلورین دیگری را در شکجه نهادی * القصه - شنیدم که طرخی از خبائثِ نفسِ او معلوم کردند - بزدند و برانندند * پس آنکه مکتب را بمصلحی دادند - پارسائی سلیم و نیک مردی حلیم - که جز بحکمِ ضرورت سخن نگفتی - و موجبِ آزارِ کس بر زبانِ او نرفتی * کودکان را هیبتِ اُستادِ نخستین از سر بدر رفت - معلمِ دومی را باخلاقِ ملکی دیدند - دیو صفت یک یک بر میدند - و باعتمادِ حلمِ او ترکِ علم گرفتند * همچنین اغلبِ اوقاتِ بیازپچه فراهم نشستندی و لوحِ نا درست کرده بشستندی - و بر سرِ همدیگر شکستندی *

بیت

اُستادِ معلّم چو بود کم آزار - خرسکِ بازند کودکان در بازار *
بعد از دو هفته بر درِ آن مکتب گذر کردم - معلّمِ اوّلین را دیدم - دل خوش کرده بودند و بمقامِ خویش باز آورده * از بی انصافیِ برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر بار ابلیس را معلّم ملائکه چرا کردند؟ پیر مردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوحِ سیمینش در کنار نهاد -
بر سرِ لوحِ او نیشته بزر - جورِ اُستاد به ز مهرِ پدر *

حکایت ۵

پارسا زاده را نعمتِ بی کران از ترکه عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مُبذری پیش گرفت * فی الجملة نمائد ار سائرِ معاصی و مُنکری که نکرد و مُسکری که نخورد * باری به نصیحتش گفتم - ای فرزند! دخلِ آب روانست - و عیشِ آسیایِ گردان - یعنی خرجِ فراوان کردنِ مُسلم کسی را باشد که دخلِ مُعین دارد *

وَقَالَ - يَمَنْ اَنْتَ سَبْتٌ ؟ - عني - اي پسر! ترا پرسند روز قیامت - که هفرت چیست ؟
و نگویند - که پدرت کیست ؟

قطعه

جامهٔ کعبه ا که می‌بوسند او نه از کرم پدیده نامی شد *
با عربی نشست روزی چند - لا جرم همچو او گرامی شد *

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند که کُرْدُم را ولادتِ معبود نیست چنانکه سائر حیوانات را - بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدرند و راه صحرا گیرند - و آن پوستها که ر خانهٔ کُرْدُم بینند - اثر آنست * باری این نکته پیشِ بزرگی همی گفتم * گفت - نالِ من بر صدقِ این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالتِ خُرْدی با مادر چنان معامله کرده اند - لا جرم در بزرگی نامقبول و نامحبوب اند *

قطعه

پسری را پدر نصیحت کرد - کای جوانمرد ! یاد گیر این پند -
هر که با اهلِ خود وفا نکند - نشود دوستِ روی و دولتمند *

مثل

کُرْدُم را گفتند - چرا بزمرستان بدر نمی آئی ؟ گفت - بتابستم چه حرمتست نه بزمرستان بیرون آیم ؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی حامله داشت - مدتِ حملِ او بسر آمد * درویش را همه عمر فرزند نیامده بود * گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقه که در بر دارم - هر چه در ملکِ منست اینارِ درویشان کنم * اتفاقاً پسر آورد * درویش شادمانی کرد و سفرهٔ یاران بموجبِ شرط بنهاد * پس از چند سال - که از سفر شام باز آمدم - بمحلتِ آن دوست بگذشتم و چگونگیِ حالتش پرسیدم * گفتند - بزدانِ شگنه دُرست * گفتم - سبب چیست ؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عَرَبده کرده و

باب هفتم

مثنوی

حریفِ سَفَلَه در پیاپی مستی نه اندیشد ز روزِ تنگدستی *
درختِ اندر بهاران بر فشاند - زمستان لا جرم بی برگ ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسرِ بادبپی داد و گفت - این فرزندِ تُست - تربیتش همچنان کن که یکی از
فرزندانِ خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چند در پی او رنج بُرد و سعی کرد -
جائی نرسید - و پسرانِ ادیب در فضل و بلاغت منتهی شدند * ملک دانشمند را
مُوَاخَذت کرد و مُعَاتَبَت فرمود - که وعده خِلاف کردی - و شرطِ وفا بجا نیاوردی *
گفت - بر رایِ عالم آرایِ خداوندِ روی زمین پوشیده نماند که تربیت یکسانست و
لیکن طبائعِ مُخْتَلَف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زرو سیم *
بر همه عالم همی تابد سُهیل - جایی اندان میکند - جایی ادهیم *

حکایت ۷

بنی را شنیدم از پیرانِ مَرْتَبی که مَریدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطرِ آدمی
بر روزِ بَست اگر بروزی ده بودی - بمقام از ملائکه در گذشتی *

قطعه

فراموش نکرد ایزد در آن حال - که بودی نطفه مدفون و مدهوش *
روانت داد و عقل و طبع و ادراک جهال و نُطق و رای و فکرت و هوش -
ده انکشت مُرْتَب ساخت بر کف - دو بازویت مرتب کرد بر دوش *
کنون پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردند روی فراموش *

حکایت ۸

اعرابی را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! إِنَّكَ مَسْئُولٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَاذَا اَكْتَسَبْتَ؟

شطرنج بسر همی برند - فرزین می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
بیدادگان حاج بادیه بسر بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزای را - کو پوستین خلق بازار سی درد -
حاجی تو نیستی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیش بیطاری رفت - که مرا دوا کن * بیطار از آنچه در
چشم چهارپایان میکرد در دیده او کشید - کور شد * حکومت بر داور بردند * گفت
برو هیچ توان نیست - اگر این خر نبودی - پیش بیطار نرفتی * مقصود از بن سخن
آنست - تا بدانی که هر که نا آزموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد و بندید
خرمندان بخفت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن رای با فرومایه کارهای خطیر *
بوریا باف گرچه بافنده است - نبرندش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان ائمه را پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق گورش چه نویسیم؟
گفت - آید کتاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
جایها نوشتن که روزگاری سوده گردد و خلایق برو گذرند و سگان برو شاشند -
و اگر بضرورت چیزی همی نویسند - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدی دل من!
بگذر - ای دوست! تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

باب هفتم

خونِ کسی ریخته و از شهر گریخته - پدر را بعلتِ آن سلسله در بایست و بند بر پی *
گفتم - این بلارا و بحاجت از خدا خواسته است *

قطعه

زنانِ باردار - ای مردِ هشیار! اگر وقتِ ولادت ما را زایند -
از آن بهتر بنزدیکِ خردمند - که فرزندانِ ناهموار زایند، *

حکایت ۱۱

یعلی بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ * گفت - در کتبِ مسطورست که بلاغت
سه نشان دارد - یکی پانزده سالگی - دوم احتلام - سیوم بر آمدنِ مویِ زهار - اما هر
حقیقت یک نشان دارد - که در بندِ رضای حق جلّ و علا بیش از آن باشی که
در بندِ نفسِ خویش - و هر آنکه درو این صفت موجود نیست - نزد مُحَقِّقان بالغ
نیست *

قطعه

بصورتِ آدمی شد قطرهٔ آب - که چلِ روزش قرار اندر رحمِ ماند -
وگر چل ساله را عقل و ادب نیست - بتحقیقش نباید آدمی خواند *

ایضاً

جوانمردی و لطف و آدمیت - همین نقشِ هیولانی میندار *
هنر باید که صورتِ میتوان کرد - بایوانها در از شنگرف و زنگار *
چو انسان را نباشد فضل و احسان - چه فرق از آدمی تا نقشِ دیوار؟
بدست آوردنِ دنیا هنر نیست - یکی را - گرتوانی - دل بدست آر *

حکایت ۱۲

سالی نرعی در میانِ پیداکارِ حجاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود *
از بی انصافی در سر و روی یکدیگر افتادیم - و دادِ فسوق و جدال بدادیم * کجاوه نشینی را
شنیدم - که نا عدیلِ خود میگفت - بو العجب کاری! که پیداکانِ عاج - چون عرصهٔ

بیت

پیل کو؟ تا کَتَف و بَروِي گُردان ببند - شیرکُو؟ تا کف و سرِ پَنجَه مَرْدان ببند *
 ما درین حالت که دو هِنْدو از پسِ سَنگي سر بر آوردند و قَصِدِ قَتَالِ ما کردند *
 دَسْتِ يکي چوبِي - و در بَغْلِ ديگري کلوخ کوبِي * جوانرا گفتَم - اکنون چه پائي؟

بیت

بیار آنچه داري ز مَرْدِي و زور - که دشمن بپاي خود آمد بگور *
 تیر و کمان دیدم از دَسْتِ جوان افتاده و لَرزَه بر استخوان *

بیت

نه هر که موي شِگافد ز تیرِ جوشن خاي بروزِ حَمْلَه جَنگِ آوران بدارد پاي *
 چاره جز این ندیدیم که رخت و سَلّاح و جامه رها کردیم - و جان بسلامت بدر آوردیم *

قطعه

بکارهاي گِران مَرْد کار دیده فَرِست - که شیر شَرزَه در آرد بزیرِ خَمِ کَمند *
 جوان - اگرچه قَوِي بَال و پِيلْتَن باشد - بَجَنگِ دشمنش از هَوْل بگسلد پيوند *
 نَبَرْد پيشِ مَصافِ آرموده معلومست چنانکه مَسْئَلَه شرع پيشِ دانشمند *

حکایت ۱۷

توانگر زاده را دیدم - بر سرِ گورِ پدرِ نشسته بود و با درویش بچه مُناظرَه در پیوسته - که صندوقِ تَرَبْتِ پدرم سنگینست - و کِتابَه رنگین - و فرشِ رُخام انداخته و خِشْتِ فیروزه بکار برده - بگورِ پدرت چه ماند؟ خِشْتي دو فراهم آورده - و مُشْتي خالک بر آن پاشیده * درویش پسر بشنید و گفت - تا پدرت از زیرِ آن سَنگِ گِران بر خود بجنبد - پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

خر که بر وَي نهند کمتر بار - بره آسودتَر کند رفتَر *
 در خبرست - که مَوْتُ الْفَقَرَاءِ رَاحَه * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

بابِ هفتم

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عز و جل اسیرِ حُکمِ تو گردانیده است - و ترا بر رویِ فضیلت داده - شُکرِ نعمتِ باری تعالی بجا آر - و چندین جفا بر رویِ روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری بری *

مثنوی

بر بنده مگیر خِشمِ بسیار - جَورش مکن و دلش میازار!
 او را تو بده دِرمِ خریدی - آخر نه بقُدرت آفریدی *
 این حکم و غرور و خِشم تا چند؟ هست از تو بزرگتر خداوند *
 ای خواجهٔ ارسلان و آغوش! فرمانِ ده خود مکن فراموش!
 در خبرست از خواجهٔ عالم و سرورِ بنی آدم (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) که گفت - بزرگتر
 حسرتی در روزِ قیامت آن بُود - که بندهٔ صالح را ببیشت بزند و خداوندِ فاسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طوعِ خدمتِ تُست - خِشمِ بی حدِ مران و طیره مگیر -
 که فُضیحت بُود بروزِ شمار - بنده آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۱۶

سالی از بلغ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی ببدرقه همراه
 ما شد - نیزه باز و چرخ انداز - سلحشور - بیش زور - که ده مرد توانا کمانِ او را زه
 نکردندی - زور آوران روی زمین پُشتِ او بر زمین نیآوردندی - ولیکن مُتَنَعِم بود و سایه
 پرورده - نه جهان دیده و سفر کرده - رَعْدِ کوسِ دلاوران بگوشِ او نرسیده - و برقی شمشیر
 سواران بچشم ندیده *

بیت

نیفاده در دستِ دشمن اسیر - بگردش نباریده بارانِ تیر *
 اتّفاقا من و آن جوان هر دو در پی هم دوان - هر دینارِ قدیمش که پیش آمدی
 بقوتِ بازو بیفکندی - و هر درختِ عظیم که دیدی بزورِ پنجه بر کندي - و تفاخر کُنان
 گفتی -

نظم

توانگرانرا و قُفست و نذر و مهمانی زکوة و فِطْرَه و اَعْتاق و هدی و قربانی *
 تو کي بدولتِ ایشان رسي - که نتواني جز این دور کعت؟ و آن هم بصد پیرشانی *
 اگر قدرتِ جودست و اگر قوتِ سُجود - توانگران را به میسر میشود - که مالِ مُزکي دارند و جامهٔ پاک و عِرَضِ مصون و دلِ فارغ - و قوتِ طاعت در لقمهٔ لطیفست -
 و صِحّتِ عبادت در کُسوتِ نظیف * پیداست - از عِدّهٔ خالي چه قوت آید ؟ و از دستِ تهی چه مروت زاید ؟ و از پای بسته چه سیر آید ؟ و از دستِ گرسنه چه خیر ؟

قطعه

شب پراگنده خسپد آن که پدید نَبود و جَو بامدادانش *
 مور گرد آورد بتابستان - تا فراغت بُود زمستانش *
 فراغت با فاقه نمی پیوندند - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد * یکی تحریمهٔ عشا بسته - و دیگری منتظرِ عشا نشسته - این بدان گي ماند ؟

بیت

خداوند مکنّت بحق مُشتغل - پراگنده روزی پراگنده دل *

پس عبادتِ اینان بقبولِ اولیتر - که جمعد و حاضر - نه پربشان و پراگنده خاطر -
 اسبابِ معیشت ساخته و باوَرادِ عبادت پرداخته * عرب گوید - اَعُوذُ بِاللّهِ مِنَ الْفَقْرِ الْمُکِيبِ وَ جَوَارِ مِنْ لَا يُحِبُّ - و در خبرست - که الْفَقْرُ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ *
 گفت - آن نشنیده که فرمود خواجهٔ عالم (عَلَيْهِ اَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَ اَكْمَلُ التَّحِيَّاتِ)
 ”الْفَقْرُ فَخْرِي“ * گفتیم - خاموش ! که اِشارتِ خواجهٔ عالم (عَلَيْهِ السَّلَام) بفقرِ طائفه
 ایست که مرد میدانِ رضا اند و تسلیمِ تیرِ قضا - نه اینان که خِرَقهٔ ابرار پوشند و لقمهٔ ادرار نوشند *

رباعی

ای طبلِ بلند بانگ و در باطن هیچ ! بی توشه چه تدبیر کنی وقتِ پیچ *
 روی طمع از خلق به پیچ - از مردی - تسبیح هزار دانه بر دست میچ *

قطعه

مردِ درویش - که بارِ ستم فاقه کشید - بدرِ مرگِ همانا که سُبُکبار آید *
 و آنکه در دولت و در نعمت و آسائی زیست - مردنش زین همه شک نیست که دشوار آید *
 بهمه حال اسیری که ز بندی برهد خوشترش دان ز امیری که گرفتار آید *

حکایت ۱۸

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - *أَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ* *
 گفت - بحکمِ آنکه هر آن دشمن که با وی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس -
 که چندان که مدارا بیش کنی مخالفت زیاده کند *

قطعه

فرشته خوی شود آدمی بکم خوردن - و گر خورد چو بهائم - بیوفتد چو جماد *
 مُراد هر که بر آری مُطیعِ امرِ تو گشت - خلافِ نفس - که گردن کشد چو یافت مُراد *

حکایت ۱۹

مناظرهٔ سعدی با مدعی در بیان توانگری و درویشی *

یکی را دیدم در صورتِ درویشان - نه بر سیرتِ ایشان - دِ محفلی نشسته و شُنعی
 در پیوسته - و دفترِ شکایت باز کرده - و مذمتِ توانگران آغاز نهاده - و سخن
 بدینجا رسانیده - که درویشان را دستِ قدرت بسته است و توانگران را پایی ارادت
 شکسته *

بیت

کریمان را بدست اندرِ هرم بیست - خداوندانِ نعمت را کرم نیست *
 مرا که پروردهٔ نعمتِ بزرگانم این سخن سخت آمد * گفتم - ای یار! توانگران دُخَلِ
 مسکینانند - و ذخیرهٔ گوشه نشینان - و مقصدِ زائران - و کُهِفِ مُسافِران - و متَحَمِّلِ
 بارِ گران از بهرِ راحتِ دیگران * دستِ بطعامِ آنکه برند که مُتَعَلِّقان و زیردستان
 بخورند - و فَضْلَهُ مکارِمِ ایشان بآرامِل و ایتام و پیران و اقارب و جیران برسد *

بیت

برج و سعی کسی نعمتی بچنگ آرد - دگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *

گفتمش - بر بخل خداوندان نعمت و قوف نیاخته إِلَّا بَعْلَتِ گدائی - و گر نه - هر که طمع یکسو نهاده کریم و بخشیش یکی نماید * مَحَك داند که زر چیست - و گدا داند که مُمْسِك کیست * گفتا - بتجربت آن میگویم - که متعلقان بر در دارند - و غلیظان شدیدرا بر گمارند - تا بار عزیزان ندهند - و دست بر سینه صاحب تمیزان نهند و گویند "اینجا کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آن را که عقل و همت و تدبیر و رای نیست -
خوش گفت پرده دار - که کس در سرائی نیست *

گفتم - بَعْلَتِ آن که از دست متوقعان بجان آمده‌اند - و از رُقعۀ گدایان بفرغان *
مُحَالِ عقلست که اگر رنگ بیابان در شود چشم گدایان پر شود *

بیت

دیده اهل طمع بنعمت دنیا پُر نشود - همچنان که چاه بشبم *

هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده‌را بینی - خود را بشرّ در کارهای مخوف اندازد - و از توابع آن نپرهیزد - و از عقوبت آن نه هراسد - و حلال از حرام نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گلوخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *

و گر نعشی دو کس بردوش گیرند - لَدِيمُ الطَّبَعِ پندارد که خوانست *

اما صاحب دنیا بعین عنایت حق ملحوظست - و بحلال از حرام محفوظ * من - همانا که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *

هرگز دیده دست دغائی بر کتف بسته - یا بَعْلَتِ بی نوائی در زندان نشسته - یا پرده معصومی دریده - یا کفی از معصم بُریده - إِلَّا بَعْلَتِ درویشی ؟ شیر مردان را بحکم ضرورت در نقبها گرفته بد و کعبها سفته - مُحْتَمِلِست که یکی از درویشان را نفس

درویش بی معرفت نیارآمد تا فقرش بکفر نایجاد - که "كَادَ الْفَقْرَ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" * نشاید جز بوجود نعمت نرهنه را بوشیدن - یا در استخلاص گرفتاری کوشیدن - و ابنای حنس مارا بمراتب ایشان که رساند ؟ و یدِ علیاً بیدِ سُفلی چه ماند ؟ نه بینی که حق جل و علا در محکم تزیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد - که - "أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ" - تا بدانی که مشغول کفاف از دولت عفاف محرومست و ملک فراغت زیر نگین رزق مقسوم *

بیت

تشنگان را نماید اندر خواب همه عالم بچشم چشمه آب *

حالی که من این بگفتم - عنان طاقّت درویش از دست تحمّل برفت - و تیغ زبان بر کشید - و اسپ فصاحت در میدان وقاحت جهانید و بر من دوانید و گفت - چندان مبالغه در وصف ایشان بکردی و سخنهاي پریشان بگفتی - که وهم تصور کند که تریاقتند یا کلید خانه آرزاق * مُشتی متکبر - مغرور - مُعجب - نفور - مشغول مال و نعمت - و مُفقتین جاه و ثروت * سخن نگویند الا بسفاهت - و نظر نکنند الا بکراهت * علما را بگدائی منسوب کنند - و فقر را به بی سر و پائی معیوب گردانند * بعزت مالی که دارند و غیرت جاهی که پندارند برتر از همه نشینند و خود را بهتر از همه شناسند * نه آن در سر دارند که سر بکسی فرو آرند - یخبر از قول حکما - که گفته اند - هر که بطاعت از دیگران کمست و بنعمت بیش - بصورت توانگرست و بمعنی درویش *

بیت

گر بی هنر بمال کند کبر بر حکیم - کون خرس شمار اگر گاو عنبرست *

گفتم - مَدَمّت ایشان روا مدار - که خداوندان کرم اند * گفت - غلط کردی - که بندگان درمند * چه فائده که چون ابر آذارند و بر کس نمی بارند - و چشمه آفتابند و بر کس نمی تابند - و بر مرکب استطاعت سوارند و نمی رانند - و قدمی بهر خدا نه نهند - و درمی بی من و انبلی ندهند * مالی بمشقت فراهم آرند و بخست نگذارند و بحسرت بگذارند - چنانکه بزرگان گفته اند - سیم بخیل وقتی از خاک بر آید که بخیل بخاک در آید *

بیت

در من مَنگَر تا دگران چشم ندارد - کز دست گدایان نتوان کرد ثوابی *

گفتا - نه - که من بر حال ایشان رحمت میدهم * گفتم - نه - که بر مال ایشان حسرت
میخوری * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدقی که برانیدی من بدفع آن
کوشیدمی - و هر شاهي که بخواندی بنرزی بیوشیدمی - تا نقد کیسه همت در باخت
و تیر جعبه حجت همه ببنداخت *

قطعه

هان! تا سپرنیگنی از حمله فصیح - کورا جز آن مبالغه مستعار نیست!
دین ورزو معرفت - که سخندان سجع گوی بر در سلاح دارد و نس در حصار نیست *
عاقبه الامر دلیلش نمائد - دلیلش کردم - دست تعدی دراز کرد و بیپوده گفتن
آغاز * و سنت جاهلانست - که چون بدلیل از خصم فرو مانند - سلسله خصومت
بجانبانند - چون آزر بُت ترش - که بحجت با پسر بر نیامد بجنگش بر خاست -
که - لَنْ لَمْ تَنْتَه لَارْجَمَنَّكَ * دشمنم داد - سَقَطَشْ گفتم - گریبانم درید - زخمدانش
شکستم *

قطعه

او بر من و من در و فدا ده - خلق از پی ما دوان و خندان -
انگشت تعجب جهاتی از گفت و شنود ما بدندان *

انْقَصَه - مُرافعه این سخن پیش قاضی بردم و بحکومت عدل راضی شدیم - تا حاکم
مسلمانان مصلحتی بجوید - و میان توتگران و درویشان فرقی بگوید * قاضی - چون حیل
ما بدید و منطق ما بشنید - سر بگریبان تفتیر فرو برد - و پس از تأمل بسیار سر بر آورد
و گفت - ای آن که توتگران را نذاشتی و بر درویشان جفا روا داشتی! بدان - که
هرجا که گُلست خارست - و با خمر خمار - و بر سر گنج مار - و آنجا که دُر
شهارست نهنگ مردم خوار - لذت عیش دنیا را گدغه اجل در یست - و نعیم
بهشت را دیوار مکاره در پیش *

باب هفتم

اماره مُطالبه کند - چون قُوْتِ احْصانش نباشد - بَعْصیان مبتلا گردد - که بطن و فرج
تَوَامَند - یعنی دو فرزندان اند ز يك شکم - ما دام که این یکی بر جاست - آن
دیگری بر پاست - شنیده - که درونشی را با حدیثی بر خُبْثی بگیرتند - با آن که شرمساری
برد - سزای سنگساری شد * گفت - ای مسلمانان ! قُوْت ندارم که زن کنم - و طاقت
ندارم که صبر کنم - "لَا رَهْبَیَّةَ فِی الْاِسْلَامِ" * و از جُمْلَه مَوَاجِبِ سُکُون و جَمْعِیَّت
درون که تَوَنُّرِ رست یکی آن - که هر شب صَنَمی در بر گیرند و هر روز جوانی
از سر - صَنَمی که صبح تا بَازِ دست از صَدَاحَتِ او بر دل - و سرو خرامان را پایی از
خجالتِ او در کِل *

بیت

بحرین عربین مرد بُرَدَ چنگ - سر انگشتها کرده عذاب رنگ *
مُحَالست که با وجودِ حُسنِ طَلعتِ او گردد مَذاهِی گردد و یا رایِ تباهی زند *

بیت

دلِی که خورِ بهشلی بود و یغم کرد - کَیِ تَلَفَّت کند بر بُدنِ یغمای ؟

شعر

مَنْ كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مَا اشْتَهَى رُغَب - يُعْبِئِهِ ذَلِكَ عَنْ رَجْمِ الْعَدَوِّدِ *
اغلب تهدیدست در دامنِ عَصَمَتِ معصیت آفریند - و گُرسنگانِ دَلِی مردم رُبایند *

بیت

چون سگِ دَرَنده گوشت یافت - نپرسد کین شَرِّ مَحْسُوتِ یا خَرِ دَجَل *
چه مایه مستوران بَعَثِ مُفَلْسِی در عینِ فسادِ فَدَاهِ اند و عِرْضِ گُرمی در زشت
ذَمی بر باد داده *

بیت

با گرسنگی قُوْتِ پرهیز مکنند * اِفْلَاسِ عِذَنِ از کَفِ تَقْوِیِ بستانند *
حاتمِ طائی - که بدیان نشین بود - اگر در شهی بودی - از جوشِ گدایان بیچاره شدی
و جامه بر روی پاره گردندی - چذنگه آمده است -

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند که دستِ جود تو با خاندانِ آدم کرد *

خدای خواست که بر عالمی به بخشاید - بفضلی خویش ترا پادشاهِ عالم کرد *

قاضی چون سخن بدین غایت رسانید و از حدِّ قیاس مبالغت نمود - ما نیز بمقتضای

حُکمِ قضا رضا دادیم و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُحاذَا طریقِ مُدارا پیش

گرفتیم - و سر بتدارک بر قدمِ یکدیگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختم

سخن برین بود -

قطعه

مکن ز گردشِ گیتی شکایت - ای درویش ! که تیره بختی اگر هم برین نسق مُردی *

توانگرا ! چو دل و دست کامرانت هست - بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بردی *

باب هفتم

بیت

جَوِّدِ دشمن چه کند گر نکشد طالبِ دوست؟ گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمند*
 نظر نکني در بُستان که بيدِ مُشکست و چوبِ خشک؟ همچنين در زُمَرهٔ توانگران
 شاگرد ز کفور - و در حلقهٔ درويشان صابرند و صَجور *

بیت

اگر زاله هر قطرهٔ دُر شدی - چو خر مهرهٔ بازارها پُر شدی*
 مقربانِ حضرتِ حق جلّ و علأ توانگراند درویشِ سیرت و درويشانند توانگر همت*
 مهينِ توانگران آنست که غم درويشان بخورد - و بهينِ درويشان آن که کُمِ توانگران
 نکيرد - وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ* پس روي عتاب از من بدرويش آورد و
 گفت - اي که گفتي توانگران مشغول اند بمذهبي و مستِ ملاهي! نعم - طائفهٔ هستند
 بدین صفت که بين کردی - قاصرِ همت و کافرِ نعمت - که ببرند و بنهند و بخورند و ندهند*
 اگر بمثل باران نبارد و يا طوفان جهان را بردارد - باعتمادِ مُکنتِ خود از مِحنتِ درويش
 نپرسند - و از خدای تعالی نترسند و گویند -

بیت

گر از نيستي ديگري شد هلاک - مرا هست - بطرا ز طوفان چه باک؟

شعر

وَ رَاكِبَاتٍ نِيَاقًا فِي هَوَادِجَهَا - لَمْ يَلْتَقِنَنَّ إِلَيَّ مَنْ غَاصَ فِي الْكُتُبِ *

بیت

دونان - چو گلیمِ خویش بیرون بردند - گویند - چه غم گر همه عالم مُردند؟
 قومي برين نَمَط که شنیدي و عِلْفَه که خوانِ نِعَم نهاده و صلاي کرم
 در داده و میان بخدمت بسته و ابرو بتواضع کشاده * طالبِ نامند و مغفیرت - و
 صاحبِ دنیا و آخرت - چون بندگانِ حضرتِ پادشاهِ عالمِ عادل مؤید و منصور -
 مالکِ اَزمهٔ انام - حامیِ ثغورِ اسلام - وارثِ مُلکِ سلیمان - اعدلِ ملوکِ زمان - مظفر
 الدنیا و الدین - ابو بکر بن سعد بن زنگي - اَدَامَ اللَّهُ اَيَّامَهُ وَ نَصَرَ اَعْلَامَهُ *

باب هشتم

حکمت ۳

دوکس رنج بیهوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد -
دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
نه مُحَقِّقُ بُود نه دانشمند - چار پائی بُرو کِتابی چند *
آن تہی مغزرا چه علم و خبر - کہ بُرو ہیضمست یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بہرِ دین پروردنست - نہ از برای دنیا خوردن *

بیت

ہر کہ پرهیز و علم و زہد فروخت - خرمی گُرد کرد و پاک بسوخت *

پند ۵

عالم نابہیزگار کورِ مشعلہ دارست - بھدی بہ و ہو لا بھتدی *

بیت

بی فائده ہر کہ عمر در باخت - چیزی خرید و زر بینداخت *

حکمت ۶

مُلک از خردمندان جمل گیرد - و دین از پرهیزگاران کمال پذیرد *
پادشاہان بنصیحتِ خردمندان از آن محتاج ترند کہ خردمندان بقربتِ پادشاہان *

قطعه

پند اگر بشنوی - ای پادشاہ ! در ہمہ دفترہ ازین پند نیست -
جز بخردمند مفرما عمل - گرچہ عمل کارِ خردمند نیست *

حکمت ۷

سہ چیز بی سہ چیز پایدار نمائد - مال بی تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی سیاست *

باب هشتم

در آداب صحبت

نصیحت ۱

مال از برای آسایشِ عمرست - نه عمر از بهرِ گرد کردنِ مال * عاقلی را پرسیدند - که
نیکبخت کیست ؟ و بدبخت کدام ؟ گفت - نیکبخت آنکه خورد و داشت -
و بدبخت آنکه مُرد و هشت *

بیت

من نمانم بر آن هیچکس که هیچ نکرد - که عمر در سر تحصیلِ مال کرد و نخورد *

حکمت ۲

«وَسِيلِي (عَلَيْهِ السَّلَام) قَارُونَ رَا نَصِيحَتِ كَرْدَ - كَه أَحْسَنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ * نشنید -
و عافیتش شنیدی که چه دید *

قطعه

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت - سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد *
خواهی مُتَمَتِّع شوی از نعمتِ دنیا - با خلقِ کرم کن که خدا با تو کرم کرد *
عرب گوید - جَدَّ وَلَا تَمَنَّ لِإِنَّ الْفَائِدَةَ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ - یعنی - ببخش و مَنّت منه - که
نفع آن بتو باز گردد *

قطعه

درختِ کرم هر گُجّا بیخ کرد - گذشت از فلک شاخ و بالای او *
گر امیدواری مکزو بر خوری - بمَنّت منه آره بر پای او *

ایضا

شُکْرِ خدایِ کن که مَوْفَق شدی بخیر - ز انعامِ فضلِ او نه معطل داشت *
مَنّت منه که خدمتِ سلطانِ همی کنم - مَنّت شناس ازو که بخدمتِ بد داشت *

باب هشتم

حکمت ۱۱

دشمنِ ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصودِ وی جز آن نیست که دشمنِ قوی گردد - و گفته‌اند که بر دوستیِ دوستانِ اعتماد نیست - تا بتملّی دشمنان چه رسد ؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بترند - دشمنان خود علامتِ دگرند *

پند ۱۲

هر که دشمنِ کوچک را حقیر شمارد بدان می‌ماند که آتشِ اندک را مهمل می‌گذارد *

قطعه

امروز بکُش که میتوان کُشت - کآتش که بلند شد جهان سوخت *
مگذار که زه کند کمان را - دشمن که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میانِ دو دشمن چنان گوی که - اگر دوست گردند - شرمنده نباشی *

مثنوی

میانِ دو تن جنگ چون آتشست - سخن چینِ بدبخت هیزمکشست *
کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میانِ کوربخت ر خجل *
میانِ دو کس آتش افروختن - نه عقلست - و خود در میان سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمنِ خونخوار گوش *
پیشِ دیوار آنچه گوئی هوش دار - تا نباشد در پسِ دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سرِ آزارِ دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند! ز آن دوست دست - که با دشمنانت بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی بَلُطف‌گویی و مُدارا و مُردمی - باشد که در کمندِ قبول آوری دلی -
وقتی بقهرگویی - که صد کوزهٔ نبات - گه گه چنان بکار نیاید که حظ‌لی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان - و عفو کردن از ظالمان جورست بر
مظلومان *

بیت

خبیث‌را چو تعهد کنی و بنوازی - بدولت تو نگه میکند بانباری *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اعتماد نباید کرد - و بر آوازِ خوشِ کردگان غره نباید شد - که این
جوانی مُتبدّل گردد - و آن بجوانی متغیّر *

بیت

معشوق هزار دوست را دل ندهی - در میدهی آن دل بجدائی بنهی *

پند ۱۰

هر آن سَری که داری با دوست در میان مَنه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
بدی که توانی بدشمن مَرسان - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که نهان خواهی
با هیچ کس مگوی - اگرچه دوستِ مُخلص باشد - که مر آن دوست را نیز دوستان
باشند *

قطعه

خامشی به که ضمیرِ دلِ خویش با کسی گفتن - و گفتن که مگوی *
ای سلیم! آب ز سر چشمه ببند - که چو پُر شد نتوان بستن جوی *

فرد

سخنی در نهان نباید گفت که بهر انجمن نشاید گفت *

حکمت ۲۰

خِشَمِ بِي حدِ وحشتِ آرد - و لُطْفِ بِي وقتِ هَييتِ بَدَد * نه چندان درشتي کن
که از تو سیر گردند - و نه چندان نرمي که بر تو دلیر شوند *

مثنوي

درشتي و نرمي بهم در به ست - چو رگ زن - که جراح و مرهم نه ست *
درشتي نگیرد خردمند پیش - نه سُستي که ناقص کند قدر خویش *
نه مر خویشتر را فزوني نهد - نه یکباره تن در زبوني دهد *

ایضاً

شبانې با پدر گفت - اي خردمند ! مرا تعليم کن پيرانه يك پند *
بگفتا - نيك مردی کن - نه چندان که گردد خیره گرگ تیز دندان *

حکمت ۲۱

دو کس دُشمنِ مُلک و دینند - پادشاهِ بِي حِلْم و زاهدِ بِي عِلْم *

بیت

بر سرِ مُلکِ مباد آن مِلکِ فرمان ده که خدارا نَبودَ بندهٔ فرمان بردار *

حکمت ۲۲

پادشاه را باید که خِشَم بر دشمنان تا بجدي نراند که دوستان را برو اعتماد نماند - که
آتشِ خِشَمِ اوّل در خداوندِ خِشَم افتد - پس آنکه زبانه بخصم رسد یا نرسد *

مثنوي

نشايد بني آدم خاك زاد - که در سر کنند کبر و تندی و باد *
تُرّا با چنین تندى و سرکشي - نپندارم از خاكي - از آتشي *

قطعه

در خاكِ بيلقان برسيدم بعابدي * گفتم - مرا بتريبت از جهل پاك كن *
گفتا - برو چو خاك تحمل كن - اي فقيه ! يا هرچه خوانده - همه در زيرِ خاك كن *

باب هشتم

پند ۱۵

چون در امضای کاری متردد باشی - آن طرف اختیار کن که بی آزار باشد *

بیت

با مردم سهل جوی دشوار مگوی - با آن که در صلح زند جنگ مجوی *

حکمت ۱۶

تا کار بزرگان بر آید جان در خطر انگندن نشاید * عرب گوید - آخر الحیل السیف *

بیت

چو دست از همه حیلتی در گسست - حلالست بُردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عجز دشمن رحمت مکن - که اگر قادر شود بر تو نبخشاید *

بیت

دشمن چو بینی ناتوان لاف از بروی خود مزن - مغربست در هر استخوان مردیست در هر پیرهن *

حکمت ۱۸

هر که بدی را بکشد - خلق را از بلای بزرگ برهاند - و او را از عذاب خدای *

قطعه

پسندیده است بخشایش - ولیکن مَنه بر ریشِ خلق آزار مَرهم *

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار - که این ظلمست بر فرزندِ آدم ؟

حکمت ۱۹

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست - ولیکن شنیدن رواست تا بخلافِ آن کار
کُنی - و آن عینِ صوابست *

مثنوی

حذر کن ز آنچه دشمن گوید "آن کن" ! که بر زانو زنی دستِ تغاُبر، *

گرت راهی نماید راست چون تیر - ازو برگرد و راه دستِ چپ گیر *

باب هشتم

بیت

پسلیخ سخن گفتن آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۶۹

هر که نصیحتِ خود را نمی‌کند - و خود بنصیحت‌گری مُحْتَاجست *

پند ۳۰

فریبِ دشمنِ مخور - و غُرورِ مدّاحِ مخر - که آن دامِ زرقِ نهاده‌است - و این کامِ طمعِ کُشاده * احمق را ستایش خوش آید - چون لاشه - که در نوبش لسی - فربه نماید *

قطعه

الا - تا نشنوی مدحِ سخن‌گویی که اندک مایه نفعی از تو دارد *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عیوبت بر شمارد *

حکمت ۳۱

مُتکَلِّم را - نا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد *

بیت

مَشْوِ غَرّه بر حُسنِ گفتارِ خویش بتکسینِ نادان و پندارِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقلِ خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خِلاف می‌جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشانم *
بطّنز گفت مسلمان - گر این قبائله من درست نیست - خدا با! جهود می‌رانم *
جهود گفت - بتوریت می‌خورم سوگند - وگر خلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گر از بسیطِ زمین عقل مُنعدم گردد - بخود گمان نبرد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سفره بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند * حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوي بدستِ دشمني گرفتارست که هر کجا که رود از چنگِ عُقوبتِ او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دستِ بلا بر فلک رود بدخوي - ز دستِ خوي بد خویش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بيني که در سپاهِ دشمن مُفارت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از پريشايِ
خود اندیشه کن *

قطعه

بِرو - با دوستان آسوده بنشین - چو بيني در میان دشمنان جنگ -
و گر داني که باهم یکزبانند - کمان را زه کن و بر باره بر سنگ *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه جيلها در ماند - سلسله دوستي بجنابند * آنکه بدوستي کارها
کند که هیچ دشمن نتواند *

پند ۲۶

سرِ مار بدستِ دشمن بکوب - که از اَحَدی اَلْحَسَنینِ خالي نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کُشتي - و گرنه از دشمن برستي *

بیت

بروزِ مَعْرکه ايمن مَشَو ز خصمِ ضعيف - که مغزِ شیر بر آرد چو دل ز جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبري که داني که دلي بيازارد - تو خاموش باش - تا ديگري بيارد *

بیت

بُلبُل! مُرده بهار بيار - خبر بد ببوم باز گذار *

حکمت ۲۸

پادشاه را بر خيانتِ کسي واقف مگردان مگر آنکه که بر قبولِ کُليِ واثق باشي - و گرنه -
در هلاکِ خود مي کوشي *

باب هشتم

مثنوی

- چشم خویش دیدم در بیدان - که مرد آهسته بگذشت از شتابان *
- سمند بادیا از تگ فرو ماند - شتربان همچنان آهسته میراند *

حکمت ۳۷

- نادان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این مصلحت بدانستی - نادان نبودی *
- تطعه

- چون نداری کمالِ فضل - آن به که زبان در دهان نگهداری *
- آدمی را زبان فصاحت کرد - جوزبی مغز را سبکساری *
- ایضاً

- خری را ابله‌ی تعلیم میداد - برو پُر صرف کرده سعی دائم *
- حکیمی گفتش - ای نادان! چه کوشی؟ درین سودا پتِرس از کُوم لائم *
- نیاموزد بهائم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهائم *
- ایضاً

- هرکه تأمل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش نا صواب *
- یا سخن آری چو مردم بهوش - یا بنشین همچو بهائم خموش *

حکمت ۳۸

- هر که با دانای از خود مجادله کند تا بداند که داناست - بداند که نادانست *

بیت

- چون در آید به از توئی سخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

- هر که با بدان نشیند - نیکی نبیند *

مثنوی

- گر نشیند فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و ریو *
- از بدان جز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

باب هشتم

گرسنه‌است - و قانع بنانی سیر * حکما گویند - درویشی بقناعت به از توانگری
بیضاعت *

بیت

رونده تنگ بیک گرده نان پُر گردد - نعمت روی زمین پُر نکند دیده تنگ *

مثنوی

پدر - چون دورِ عمرش منقضي گشت - مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شہوت آتشست - از وی به پرهیز! بخود بر آتش دوزخ مکن تیز!
در آن آتش نیاری طاقب سوز - بصبر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالت توانائی نیکی نکند در وقت ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخترتر از مردم آزار نیست - که روز مصیبت کشش یار نیست *

پند ۳۵

هر چه زود بر آید دیر نیاید *

قطعه

خاک مشرق - شنیده ام - که کنند چهل سال کاسه چیلی -

صد بروزی کنند در مردشت - لا جرم قیمتش همی بینی *

قطعه

مرغ از بیضه برون آید و روزی طلبد - آدمی زاده ندارد خبر از عقل و تمیز *

آن که ناگاه کسی گشت چیزی نرسید - وین بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *

آبکینه همه جا بینی - او آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصبر بر آید و مستعجل بسر در آید *

باب هشتم

پند ۴۷

پنجه افگندن با شیر و مُشت زدن بر شمشیر کارِ خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زور آوری مکن با مست - پیشِ سر پنجه در بغل نه دست *

حکمت ۴۸

ضعیفی که با قوی دلاوری کند - یار دشمنست در هلاکِ خویش *

قطعه

سایه پرورده را چه طاقتِ آن - که رود با مبارزان بِقَتال ؟

مست بزو بجهل میفکنند پنجه با مرد آهنین جنگل *

حکایت ۴۹

هر که نصیحت نشنود سرِ ملامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش - اگر ت سر زنش کنم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی هنران هنرمند را نتوانند دید - چنانکه سگانِ بازاری سگِ صید را مشغله بر آرند و پیش آمدن نگذارند * یعنی سِفله چون بهتر با کسی بر نیاید - بَخْبُشش در پوستین افتد *

بیت

نند هر آینه غیبتِ حسودِ کوتاه دست - که در مقابلهُ گُنگش بود زبانِ مقال *

حکمت ۵۱

اگر جرّ شکم نبودی - هیچ مرغ در دام نیفتادی - بلکه صیاد خود دامِ نهدادی *

بیت

شکم بندِ دستت و زنجیرِ پای - شکم بنده نادرِ پرستد خدای *

حکمت ۵۰

حکیمان دیر دیر خورند - و عابدان نیم سیر - و زاهدان تا سدِ رمق - و جوانان تا طبق

باب هشتم

حکمت ۴۰

مردمان را عیبِ نهائی پیدا مکن - که مر ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتماد *

حکمت ۴۱

هر که عم خواند و عمل نکرد - بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند *

حکمت ۴۲

از تن بیدل طاعت نیاید - و پوستِ بی مغزِ بضاعت را نشید *

حکمت ۴۳

نه هر که در مُجادله چست در معامله درست *

بیت

بس قامتِ خوش که زیرِ چادر باشد - چون باز کنی مادرِ مادر باشد *

حکمت ۴۴

اگر شبها همه شبِ قدر بودی - شبِ قدر بی قدر بودی *

بیت

گر سنگ همه لعلِ بدخشان بودی - پس قیمتِ نعل و سنگِ یکنسان بودی *

حکمت ۴۵

به هر که بصورتِ نیکوست سیرتِ زید دروست *

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمائلِ مرد - که تا کجاش رسیدست پائِه علوم *

ولی ز باطنش ایمن مباحث و غره مشو - که خُبثِ نفس نکردد بسالها معلوم *

حکمت ۴۶

هر که با بزرگان ستیزد خونِ خود بریزد *

قطعه

خویشتر را بزرگ می بینی - است گفتند - یلک دو بیند لوح *

زود بینی شکسته پیشانی - تو که بازی بسر کنی با قوج *

تطعه

گر هنرمند ز آبش جفائی بیند تا دل خویش نیاززد و در هم نشود *
سنگ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمت سنگ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خردمندی که در زمره آبش سخن ببندد - شکفت مدار - که آواز برپا از غلبه دهل
بر نیاید - و بوی عبیر از بوی گنده فرو ماند *

شعر

بلند آواز ندان گردن اغراخت - که دانا را بی شرمی بینداخت -
نمی داند که آهنگ حجازی فرو ماند ز بانگ طبل غازی *

حکمت ۵۷

جوهر اگر در خلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعداد بی تربیت دریغ - و تربیت نا مستعد ضیع * خاستر نسبتی عالی دارد که
آتش جوهر علویست - و لیکن چون بنفس خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
قیمت شکر نه از نی است - که آن خود خاصیت وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی هنر بود - پیمبر زادگی قدرش نیفزود *
هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آزر *

حکمت ۵۸

مشک آنست که خود ببوید - نه آن که عطار بگوید * دانا چون طبله عطارست -
خاموش و هنرنمایی - و نادان چون طبل غازیست - بلند آواز و میان تهی *

قطعه

عالم اندر میانه جهال - مثلی گفته اند صدیقان -
شاهدی در میان کورانست - مصحفی در کُنِشت زندیقان *

باب هشتم

بر گیرند - و پیران تا عرق کنند - اما قلند این چندان خورند که در معده جایی نفس نماند
و بر سفره روزی کس *

بیت

اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خواب - سببی ز معده سنگی - شبی ردل تنگی *

وعظ ۵۳

مشورت با زنان بپا است - و سخاوت با مفیدان گدا *

بیت

ترحم بر پلنگ تیز دندان - ستمگاری بود بر گوسفندان *

حکمت ۵۴

هرگز دشمن در پیشست - گر نکشد دشمن خربشت *

بیت

سنگ در دست و مار بر سر سنگ نکند مرد هوشیار درنگ *
و گروهی برخلاف این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کشتن بندگان تأمل اولیترست -
بحکم آنکه اختیار باقیست - توان کشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
محتملست که مصلحتی فوت گردد که تدارک مثل آن ممتنع باشد *

مثنوی

نیک سهلست زنده بیجان کرد - کشته را باز زنده نتوان کرد *
شرط عقلست صبر تیر انداز - که چو رفت از کمان نیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی که با جاهلی در افتد - باید که توقع عزت ندارد * اگر جاهل بزبان آوری بر
حکیم غالب آید عجب نیست - که سنگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

نه عجب گر فرو رود نفسش - عندلیبی غراب هم ففش *

بیت

اندك ادك بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سقاقت از عَمی بچلم در گذارد - که هر دو طرف را زیان دارد - که
هَبِيتِ این کم شود و حهلِ آن مُحکم *

بیت

چو با سِفله گوئی بَلطف و خوشی - فزون گرددش کِبَر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

مَعصیت از هر که صادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوب تر - نه علم سلاح
جنگِ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش
برد *

مثنوی

عَمی نادان پریشان روزگار به ز دانشمندِ ناپرهیزگار -
کان بنابیدائی از راهِ اوفتاد - وین - دو چشمش بود - و در چاهِ اوفتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایتِ یکدمست - و دنیا وجودی میانِ دو عدم * دینِ بدنیا فروش -
که دینِ بدنیا فروشان خرنند - یوسف بفروشد تا چه خرنند ؟ اَلَمْ اَعٰهْدِ اِلَیْکُمْ - یَا بَنِی
آدَمَ ! اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّیْطَانَ - اِنَّهٗ لَکُمْ عَدُوٌّ مُّبِیْنٌ *

بیت

بَقولِ دشمنِ پیمانِ دوست بشکستی - ببین که از که بُردی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مُخلصان بر نمی آید و سلطان با مُفلسان *

مثنوی

وامش مَدِهٔ آن که بی نمازست گرچه دهندش ز فاقه بازست -

حکمت ۵۹

دوستي را که همه عمر فرا چنگ آرند - نشاید که بیک نفس بیاازند *

بیت

سنگي بچند سال شود نعل پاؤ - زنهار! تا بیک نفس نشنني بسنگ؛

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مرد عاجز بدستِ زن گریز *

بیت

در خرمي بر سرائي ببند - که بانگِ زن از وي بر آید بلند *

حکمت ۶۱

راي بي قوتِ مکر و فسونست - و قوتِ بي رايِ جہل و جُنون *

بیت

تمیز باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولتِ نادانِ سلاحِ جنگِ خودست *

حکمت ۶۲

جوانمردي که بخورد و بدهد به از عابدي که روزه دارد و بنهد * هر که ترکِ شهوت
از بهر قبولِ خلق داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام افزاده است *

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند - بیچاره در آئینه تارک چه بیند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک خيلي شود و قطره قطره سيلی گردد - يعني آنان که دستِ قدرت ندارند -
سنگِ خرده نگاه دارند - تا بوقتِ فرصتِ دمار از دماغِ خصم بر آورند *

شعر

وَ قَطْرٌ عَلَيَّ قَطْرٌ إِذَا اتَّفَقَتِ نَهْرٌ - نَهْرٌ إِلَيَّ نَهْرٌ إِذَا اجْتَمَعَتِ بَحْرٌ *

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

جهْدِ رِزقِ ار کُنی و گر نکنی - برساند خدای عزّ و جل *
ور روی در دهانِ شیر و هَزیّر - نخورندت - مگرِ بروزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سِکندرِ برفت در ظُلماتِ - چَندِ محنت - و آنکه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

مِیادِ بی‌روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خُشکی نمیرد *

بیت

مِسکینِ حریص در همه عالمِ همی‌رود - او در قفایِ رِزق و اجل در قفایِ او *

حکمت ۷۴

توانگرِ فاسقِ کُلُوحِ زر اندودست - و درویشِ صالحِ شاهدِ خاک‌آلود - این دلقِ موسی است مُرَقَّع - و آن ریشِ فرعونِ ست‌مرع * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولتِ بدان سر در نشیب *

قطعه

هر درِ حاه و دولتست - بدان خاطرِ خسته در نخواهد یافت -
خبرش ده که هیچ دولت و جاهِ بسراییِ دیگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمتِ حق بخیلست - و بنده بی‌گناه را دشمن *

باب هشتم

کو فرضِ خدا نمی‌گذارد - از فرضِ تو نیز غم ندارد *
امروز دو مرده بیش گیرد - فردا - که همه زبند - میرد *

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نانش نخورد - چون بمیرد نامش نبرند * لذتِ انگور بیوه داند - نه
خدوند میوه * یوسفِ صدیق (علیه السلام) در خشک سالی مصر سیرِ خوردی تا کُرسنگان را
فراموش نکند *

مثنوی

آنکه در راحت و تنعم زیست - او چه داند که حالِ گرسنه چیست ؟
حالِ درماندگان کسی داند - که باحوالِ خویش در ماند *

قطعه

ای که بر مرکبِ تازنده سواری - هُش دار ! که خرِ خارشِ مسکین در آب و گِلست *
آتش از خانه همسایه درویش مخواه - ک آنچه از روزن او میگذرد دودِ دلست *

پند ۶۹

درویشِ ضعیف را در تنگیِ خشک سال مپرس - که چونی ؟ الا بشرطِ آنکه مرهم بر
ریش نهی و درهم در پیش *

قطعه

خري که بینی بارش بگل در افتاده - ز دل برو شفقت کن - ولي مرو بسرش *
کنون که رفتی و پرسیدی پیش - که چون افتاد - میان ببند و چو مردان بگیر دُنبِ خرش *

حکمت ۷۰

دو چیز محالِ عقلست - خوردن بیش از رزقِ مقسوم - و مُردن پیش از وقتِ معلوم *

قطعه

قضا دگر نشود - و هزار ناله و آه بشکر یا بشکایت بر آید از دهنی *
فرشته - که وکیلست بر خزانه باد - چه غم خورد که بمیرد چراغِ بیوه زنی ؟

باب هشتم

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرود و پایی تغاین از گل بر نیاید - تاجرِ کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

پیش درویشان بود خونت مُباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
 ی مَرَو با یارِ ازرق پیرهن - یا یکش بر خان و میان انگشت نیل *
 یا مکن با پیلدزان دوستی - یا طلب کن خانه در خورد پیل *

حکمت ۸۰

خلعتِ سلطان گرچه عزیزست - جمعه خُلقان خود از آن بعزت تر - و خوانِ بزرگان
 اگرچه لذیذست - خرده انبانِ خویش از آن بلدت تر *

بیت

سرکه از دستِ رنج خویش و تره بهتر از نانِ ده خدای و به *

حکمت ۸۱

خلافِ رایِ صوابست و نقضِ عهدِ اولو الالباب دارو بگمان خوردن و راه نادیده بی کاروان
 رفتن * امام مُرشد الغزالی را (رحمةُ الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبه
 علوم؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدم آن ننگ نداشت *

قطعه

مید عافیت آنکه بود موافقِ عقل - که نبض را به طبیعت شناس بنمائی *
 بپرس هرچه ندانی - که دُلّ پرسیدن دلیلِ راه تو باشد بعزِ دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانی که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدن آن تعجیل مکن - که هیبتِ
 سلطنت ز ریان دارد *

قطعه

چو لقمه‌مان دید کاندردستِ داود همی آهن بمعجز موم گردد -
 نپرسیدش - چه می‌سازی؟ که دانست که بی پرسیدنش معصوم گردد *

باب هشتم

قطعه

مردکی خشک-غزرا دیدم رفته در پوستین صاحب جاه *
گفتم- ای خواجه ! گرتو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

۴- تا نخواهی بلا بر حسود ! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در فاست *

حکمت ۷۶

تَلْمِیْذِ بِي ارادت عاشق بی زرست - و رَوْنَدَهٗ بِي معرفت مرغ بی پر - و عَالِمِ بِي عمل
درخت بی پر - و زاهد بی علم خانهٔ بی در * مراد از نُزُولِ قُرْآنِ تحویل سیرتِ خوبست - نه
ترتیلِ سورهٔ مکتوب * عامی و مُتَعَبِدِ پیداهٔ رفته است و عَالِمِ مُتَهَاوِنِ سوارِ خفته * عاصی
که دست بردارد به از عابدی که عجب در سر دارد *

بیت

سرهنگ لطیف خوی دلداری بهتر ز فقیه مردم آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عاتم بی عمل بچه ماند ؟ گفت - بزنبور بی غسل *

بیت

زنبور درشت بی مروت را گوی - بری - چو عس نمی دهی - نیش مزن !

حکمت ۷۸

مرد بی مروت زنست - و عابد با طمع زن آزن *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر موس خلق و نهمه سیه !
دست کوتاه باید از دنیا - آستین یا دراز و یا کوتاه *

قطعه

نَدَهِدْ مَرْدِ هوشمند جواب - مگر آنکه کزو سؤال کنند *
 گرچه بر حق بود فراخ سخن - حملِ دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درون جامه داشتیم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریشت
 چو نیست؟ و نپرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکرِ هر
 عضوی روا نباشد * و خردمندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرنجد

قطعه

تا نیک ندانی که سخن عینِ صوابست - باید که بگفتن دهن از هم نکشائی *
 گر راست سخن باشی و در بند بمائی - به ز آن که دروغت دهد از بند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضربِ لَازِبِ مَآئِد - اگرچه جراحت درست شود - نشان بماند * چون
 برادرانِ یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتن ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً - فَصَبْرٌ جَمِيلٌ *

قطعه

دروغی نگیرند صاحب دِلان - بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مُشْتَهَر شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند ازو *
 و گر نامور شد بقولِ دروغ - دگر راست باور ندارند ازو *

حکمت ۸۹

اجَلِ کَاذِبَاتِ از روی ظاهر آدمیست - و اذَلِ موجوداتِ سَکَّت - و بِاتِّفَاقِ خردمندان
 سَکَّتِ حق شناس به از آدمی نا سپاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

یکی از لوازم محبت آنست که خانه پیرداری یا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزنج مُسْتَمِعِ گوئی - اگر دانی که دارد با تو میلی -
هر آن عاقل که با مجنون نشیند - نگردد جز حدیثِ حُسنِ لَیْنی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان در وی اثر نکند - بفعلِ ایشان مُتَّهَم گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت برگزیدی *
طلب کردم ز دانایان یکی پند - مرا گفتند - با نادان مپیوند -
نه گر صاحب تمیزی - خر نمائی - و گر نادانی - احمق تر نمائی *

حکمت ۸۵

حِلْمِ شُتْر چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگ ببرد - کردن از
مُتَابَعَتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هَوَلَاکِ پیش آید که موجبِ هَلَاکِ باشد - و
طفل آجا بنادانی خواهد رفتن - زمام از کَفْشِ در گسلاند و بیش متابعت نکند -
که هنگامِ درشتی مَلاطَفَتِ مذمومست - و گویند - دشمن بملاطفت دوست نکردن -
بلکه طمع زیادت کند *

قطعه

کسی که لُطف کند با تو - خَالِکِ پایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش افکن خاک *
سخن بلطف و کرم با درشت خوی مگویی - که زنگ خورده نگردد مگر بسوهرن پاک *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخنِ دیگران افتد - تا مایهٔ فضلش بدانند - پایهٔ جهش معلوم

کنند *

باب هشتم

حکمت ۹۴

هر که بقادیب دنیا راه صواب نگیرد - بتعذیب عُنْدِي گرفتار آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ
لَنُذِيقَهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ *

بیت

پندست خُطابِ مهترن - آنکه بند - چون پند دهند و نشنوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

نیکبختان بحکایات و امثال پیشینیان پند گیرند از آن پیش که پسینان بواقعه ایشان
مثل زنند * دُرْدُنِ دَسْتِ کُوتِه نَکَنَد تَا دَسْتِ شَان کُوتِه نَکَنَد *

قطعه

نسرود مرغ سوب دانه فراز - چون دگر مرغ بیند اندر بند *
پند گیر از مصائب دگران - تا نگیرند دیگران ز تو پند *

حکمت ۹۶

آن را که گرش ارادت گران آفریده اند - چون کند که بِشَنُود ؟ و آنرا که کمندِ سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟

قطعه

شبِ تَارِیکِ دُوسْتَانِ خُدی می بتابد چو روزِ خشنده *
وین سعادت بزورِ بازو نیست - تا نبخشد خدای بخشنده *

رباعی

از تو بکه ظالم ؟ که دگر داور نیست - و ز دَسْتِ تو هیچ دست بالاتر نیست *
آن را که تو رهبری کنی - گم نشود - و آن را که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

گدائی نیک سرانجام به از پادشاهی بد فرجام *

بیت

غمی کز پیمش شادمانی بری - به از شادی کز پیش غم جوهری *

باب هشتم

قطعه

سگي را لقمه هرگز فراموش نگرده - ورزني صد نوبتش سنگ *
و گر عمرې نوازي سفله را - بکتر چيز آيد با تو در جنگ *

حکمت ۹۰

از نفس پرور هنروي نيابد - و بي هنر سروريرا نشايد *

مثنوي

مکن رحم بر گاو بسيارخوار - که بسيار خوارست بسيارخوار *
چو گاو ار همي بايدت فربهي - چو خر تن بجور کسان در دهی *

حکمت ۹۱

در انجيل آمده است - که اي فرزند آدم ! اگر توانگري دهمت - مُشتغل شوي
بمال از من - و اگر درويش کُنت - تنگدل نشيني - پس حلاوت ذکر من کجا در
يدي ؟ و بعبادت من کي شتابي ؟

قطعه

گر اندر نعمتي - مغرور و غافل - و ر اندر تنگدستي - خسته و ريش -
چو در سراً و ضراً حالت اينست - ندانم کي بحق پردازي از خویش *

حکمت ۹۲

ارادت بيچون يکي را از تخت شاهي فرود آرد و ديگري را در شکم ماهي نگو دارد *

بيت

وقتست خوش آنرا که بود ذکر تو مونس - و ر خود بود اندر شکم حوت - چو يونس *

حکمت ۹۳

اگر تلخ قهر بر کشد - نبي و ولي سر در کشد - و اگر غمزه لطف بجنباند - بدانرا به
نيکان در رساند *

قطعه

گر بمحشر خطاب قهر کند - انبيا را چه جلي معذرتست ؟
پرده از روي لطف - گو - بردار ! کاشقي را اميد مغفرتست *

حکمت ۱.۴

درویشی در مناجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدن - که بر نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱.۵

گویند اول کسی که علم بر جامه کرد و انگشتی در دست نهاد جمشید بود * گفتندش - چرا زینت بچپ دای و فضیلت مر راست راست ؟ گفت - راست را رستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را - که پیرامون خرگاهش بدوزند -
 "بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار! که نیکان خود بزرگ و نیک روزند" *

حکمت ۱.۶

نروگي را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راست راست است - خم در نکست چپ چرا میکند؟ گفت - نشنیده که اهل فضل همیشه محرومند؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی و بخت - یا فضیلت همیدهد یا تحت *

حکمت ۱.۷

نصیحت پادشاهان گفتن کسی را مُسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

موجد چه در پای ریزی زرش - چه شمشیر هندی نهی بر سرش -
 امید و هراسش نباشد ز کس * برینست بنیاد توحید و بس *

حکمت ۱.۸

پادشاه از بهر دفع ستمکارانست - و شکنه برای دفع خون خواران - و قاصی مصلحت جوئی ضرران - هرگز دو خصم بحق راضی نشوند الا پیش قاضی *

باب هشتم

حکمت ۹۸

زمین را از آسمان نداشت - و آسمان را از زمین غبار - كُلُّ اِنَاٍ يَّتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ *

بیت

گرفت خوبی من آمد ناسزاوار - تو خوبی نیک خود از دست مگذار *

حکمت ۹۹

خدای عز و جل می بیند و می پوشد - و همسایه نمی بیند و می خروشد *

بیت

نعوذ بالله ! اگر خلق غیب دان بودی - کسی بحال خود از دست کس نیاسودی *

حکمت ۱۰۰

زور از معدن بکان کندن بدر آید - و از دست بخیل بجان کندن *

قطعه

دوران نخورند و گوشه دارند - گویند - اُمید به که خورده *

فردا بینی بکام دشمن زر مانده و خاکسار مرده *

حکمت ۱۰۱

هر که بر زیرستان نبخشاید بجفای زیرستان گرفتار آید *

مثنوی

نه هر بازو که در روی قوتی هست - بمردی عاجزان را بشکند دست *

ضعیفان را منه بر دل گزندی - که در مانی بجور زورمندی *

حکمت ۱۰۲

عادل - چور، خلاف در میان آید - بجهد - و چون صلح بیفتد - لنگرینهد که آنجا

سلامت بر کرانست - و اینجا حلاوت در میان *

حکمت ۱۰۳

مقام را سه شش می باید - و یکی سه یکتا می آید *

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان - لیک اسب ندارد بدست خویش عنان *

دو کس مردند و حسرتِ بی‌فائده بردند - یکی آن که داشت و نخورد - دیگر آنکه دانست و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیلِ فاضل را - که نه در عیب گفتش کوشد -
 در کریمی در مدّ گنه دارد - کرمش عیبها فرو پوشد *

باب ششم

قطعه

چو حق مُعاینه بینی که می‌باید داد - لطف به که بجنگ آوری و دلتنگی *
 خراج گر نگارد کسی بطیب نفس - بقهر زد بستانند و مزدِ سرهنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بقرشی کُند گردد - مگر قاضیانرا بشیربني *

بیت

قاضی که برشوت بخورد پنج خیار - ثبت کند از بهر تو صد خربزه زار *

حکمت ۱۱۰

قبحه پیر چه کند که توبه نکند از ذبکاري - و شحنه مغزول از مردم آزاری ؟

بیت

جوانی سخت پی باید که از شهوت بپرهیزد - که پیر سُست رغبت را خود آلت بر نمی‌خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیرمرد راه خداست - که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را پرسیدند - که چندین درختِ نامور که خدای تعالی آفریده است و برومند گردانیده - هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرورا - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر یکی را ثمره است بوقتِ معین - گاهی بُجودِ آن تازه - و گاهی بعدمِ آن پُشورده - و سرورا هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفتِ آزادگانست *

قطعه

بدانچه میگذرد دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواد گذشت در بغداد *
 گرت ز دست برآید - چونخل باش کریم - ورت ز دست نداید - چو سرو باش آزاد *

XII. BAḤRI WĀFIR.

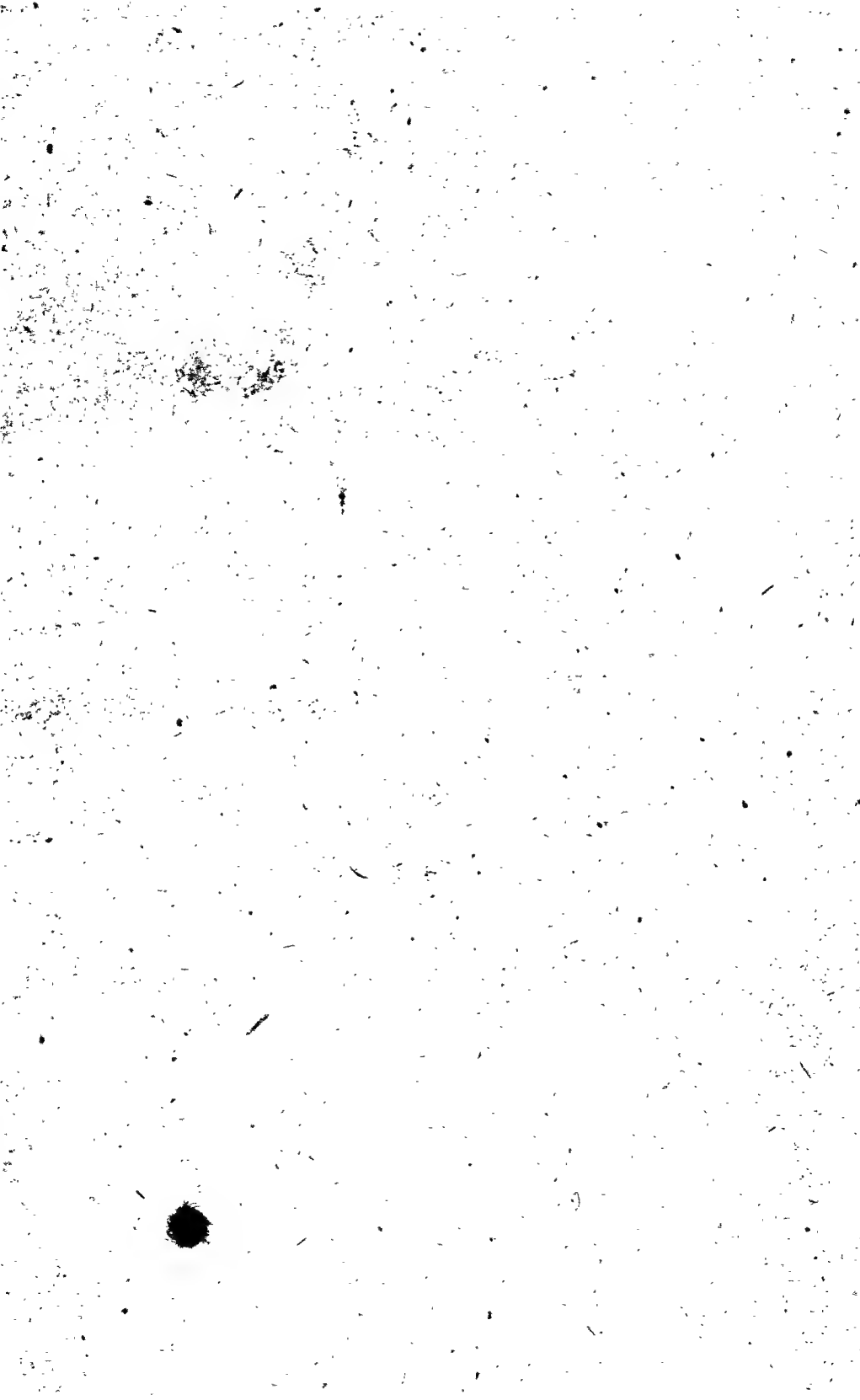
The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses:

PAGE.		PAGE.		PAGE.
18, first <i>Bait</i> .		29, <i>Shē'r</i> .		98, <i>Miṣrā'</i> .
26, <i>Shē'r</i> .		38, <i>Bait</i> .		99, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following:

$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - \overline{\cup\cup} - \cup - \cup - \overline{\cup\cup} - \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 58 ; } \textit{Naẓm} \text{ (Persian), p. 59 ;} \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. 77 ; Third } \textit{Shē'r}, \text{ p. 79 ;} \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 140 ; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 142 ; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 172.} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} - - \cup - - \cup - \cup - - \\ \text{First } \textit{Bait}, \text{ p. 48.} \end{array} \right\}$
--	--

N.C.

C#

8/11/24

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

S. B. 148. N. DELHI.